

Pastoralis Sollicitvdinis, Sive De Officio, Et Potestate Episcopi

Tripartita Descriptio. Cvivs Pars Prima Episcoporum institutionem, ...
Secvnda Quicquid ad Episcopi est potestatem, ... Tertia Quod ad casuum
reseruationem, ... Methodo Noua, & expedita complectitur

Pastoralis Sollicitvdinis, Sive De Officio, Et Potestate Episcopi

Barbosa, Agostinho

Parisiis, M.DC.XXV.

Titulus Secundus. De Episcopali munere, seu de qualitatibus ad illud recte
obeundum requisitus, super Apostolum I. ad Timoth. 3

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98615](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98615)

DE EPISCOPALI MUNERE,

SEV DE QUALITATIBVS AD ILLVD
RECTE OBEVNDVM REQUISITIS.

TITVLVS SECVNDVS.

*Qualem oporteat eum esse, qui in Episcopum est ordinandus, quibusve qualitatibus
Episcopale munus rectè obire possit, inuestigandum est Apostoli regulam
sequendo, qui in huiusmodi re 1. ad Timoth. 3. ita scribit.*

IDEIUS sermo: Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse, vnius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem, non vinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum, sed suæ domui bene præpositum: filios habentem subditos cum omni castitate. Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit? non neophytum, ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli.

SVMMARIVM.

- 1 Episcopalis sublimitas nullis potest comparationibus adequari.
- 2 Sacerdotium summa est omnium honorum.
- 3 Sacerdos Angeli nomen habet.
- 4 Constantinus Magnus, & Valentinus Imper. Episcopos in summa veneratione habuerunt.
- 5 Episcopo nihil in seculo sublimius, & excellentius reperiri potest.
- 6 Episcopatus dignitatem, qui adipisci vult, debet prius cogitare, quæ facultates suppetant, & difficultates officiæ.
- 7 Prelatus contra temere se ingerentes inuehantur ss. Bernardus, & Gregorius.
- 8 Episcopatus appetentes ratione honorum, & sufficientiæ bonorum, illicita faciunt.
- 9 Episcopatum optans non propter officij dignitatem, sed propter annexum laborem, bonum opus desiderat.
- 10 Episcopi ambientes alios Episcopatus eo fine, ut possint suis cognatis, & familiaribus providere, graviter peccant, quod intellige ut ibi.
- 11 Prelatura acceptatio procedere debet ex quadam intima simulatione sollicitante nos emulari fraternâ salutem.
- 12 Episcopus nemo leio animo creatur, si pericula, & supplicia ei proposita consideret, & nr. 13.
- 14 S. Bruno Archiepiscopatum Rheimensem sponte oblatum recusavit.
- 15 Nazianzenus è patria discessit, ne ad Episcopalem dignitatem ascendere cogeretur.
- 16 S. Ambrosius noctu secessit, ac se occultavit, ne fieret Episcopus.
- 17 S. Ephrem furorē simulavit ne fieret Episcopus.
- 18 S. Coarvis incurabilem morbum impetravit a Domino, ne vocaretur in Episcopum.
- 19 S. Gregorius Magnus ad Pontificatum electus infir-

mitatis suæ conscius fugam inijt.

- 20 S. Ammonius ne ad Episcopalem consecrationem adduceretur auriculam sibi amputavit, linguamque sibi recisurum esse adiuvans, si adhuc instarent.
- 21 S. Franciscus noluit fieri Sacerdos, quia tantam, ut decet, non putavit animæ suæ esse peritatem.
- 22 S. Augustinus Episcopatum inuitus suscepit, & tempore Ordinationis suæ vbertim lacrymans est.
- 23 Nilamonijs à Domino petijt, ut potius eum mori pateretur, quam Episcopum creari.
- 24 Ioannes Hurtado Dominicanus Archiepiscopatum Toletanum ab Imper. Carolo V. sibi oblatum lacrymis, ac omni denique conatu reseceit.
- 25 Ludouicus Granatenfis Dominicanus cum in Archiep. Bracharensem nominaretur graviter obstitit.
- 26 Bartholomæus à Martyribus superiorum iussu coactus Archiepiscopatum Bracharen. inuitus suscepit, quo postea renunciato in monasterium sui Ordinis se recepit, ubi vitam cum morte feliciter commutavit.
- 27 Consolatione eget, qui Episcopale onus inuitus suscipit.

SI QVIS EPISCOPATVM desiderat.

GLOS. I.

- 1 **N**E quisquam pronus sit ad Episcopatum desiderandum declarat Apostolus in citatis verbis, qualem oporteat esse Episcopum, quatenus Episcopatum nemo affectet, nisi virtutibus supradictis ornetur. Honor enim, ut asserit S. Ambr. de dignitate Sacerdot. c. 2. & sublimitas Episc. nullis po-

terit comparationibus adæquari; ſi Regum fulgori compares, & Principum diademati, longe erit inferius, quam ſi plumbi metallum ad auri fulgorem compares. *ſ. ſ. Chryſoſt. lib. 3. de ſacerdot. & Nazianz. in orat. 17. ad ciues Nazianz. in orat. 17. ad ciues Nazianz.* hoc ipſum affirmant, his verbis quantum cælum terra pretioſius eſt, quantuncunq; anima corpori, Spiritus carni, diuina humanis præſtant, tantum Episcoporum principatus omnia ciuilia regna, & poteſtates antecellit; & quanta eſt differentia inter ſolem, & lunam, tanta inter Sacerdotium, & imperium *cap. ſolita. de maiorit. & obed. Idem Chryſoſt. in 1ſai. homil. 4. & 5. ad hoc propoſitum ſic ait. Alij ſunt termini regni, alij Sacerdotij; ſed hoc illo eſt maior, nam Regi corpora commiſſa ſunt, Sacerdoti animæ. Ac rurfum. Expende modum poteſtatis vtrique tradita, & videbis Sacerdotem multò ſublimius Rege ſedente; admirandus videtur thronus Regius, ſed rerum terrenarum adminiſtrationem ſortitus eſt. Sacerdotis thronus in cælis collocatus de cœleſtibus negotijs habet pronuntiandi auctoritatem, cum Sacerdotium à ſuperis deſcendat, cuiusque vinculum animam contingat, atque ad cælos viſque perducatur. Et *ſ. Ignatius in epiſtola ad Smirnenſes* ſcripſit Sacerdotium ſummam eſſe honoris, qui in hominibus conſtant. *ſ. Ephrem ſon. 1. ſerm. de Sacerdotio* exclamat Sacerdotium eſſe miraculum ſtupendum, poteſtatem ineffabilem, venerandum myſterium, cælum attingere, cum Angelis verſari, *ſ. ſ. Gregor. Nazianz. apolog. 1. ſic ait. Mediatorem inter Deum, & hominem agere, vt opinor, Sacerdotis munus eſt, Et ſ. Gregor. Nyſſen. lib. de vita Moysi* probat ex diuina ſcriptura Sacerdotium non rem humanam eſſe, ſed diuinam. Vnde dicit *ſ. Thom. 3. par. quaſt. 22. art. 1. ad 1. Sacerdos in quantum eſt medius inter Deum, & populum, Angeli nomen habet. Et ſ. Chryſoſt. homil. 2. in 2. ad Timoth. An ignoras quid ſit Sacerdos? Angelus vtiſque Domini eſt. Non ex ſeipſo loquitur, ſi deſpicis, non illum deſpicis; ſed Deum, qui illum ordinauit. Et ſ. Hieron. in epiſt. ad Dorotheum de vita clericorum* inter Regem, & Episcopum hoc ponit discriminis, quod ille nolentibus præeſt, hic volentibus, ille terrori ſubijcit, hic ſeruitutem demit, ille corpora cuſtodit ad mortem, hic animas ſeruat ad vitam.*

4 Vnde ab ipſo Eccleſiæ Chriſti exordio Principes Catholici verbis, & factis ſemper oſtenderunt quantum Episcopis tribuendum eſſet, in omnibus ſe illis inferiores profitentes: Ac primum Conſtantine ille Magnus ingreſſus locum in quo Episcopi conuenerant ad Concilium Nicenum celebrandum in medio conuentu erectus conſtitit; ac cum parua quadam ſella ex auro fabricata illi eſſet loco poſita, non prius conſedit, quam Episcopi ad id annuiſſent, vt eſt apud *Euseb. lib. 3. de vita euſdem cap. 10. Nec ſolum Episcopos, vt Patres, imo vero, vt Dei prophetas omnino honorifice reuenerabatur, vt idem Euseb. in eadem hiſtoria memorie prodidit lib. 3. cap. 22. Item Valentinus Imp. virtutibus, & rebus geſtis vbique clarus ipſos Episcopos in ſumma veneratione ſcribitur habuiſſe lib. 7. tripartite hiſtorie cap. 8. In noſtris Hiſpaniarum Regnis, & vbicunq; religio Catholica viget, Episcopi reuenter, & honorifice ab omnibus coluntur, à Dynaſtis, etiam & Principibus, qui quo magis pij, & orthodoxi ſunt, eò magis Episcopos honorare ſolent.*

5 Vnde *ſ. Ambroſ. lib. de dignit. ſacerdot. cap. 3.* proficitur nihil in ſæculo ſublimius Episcopis reperiri poſſe, & nihil eſſe Episcopo excellentius, & in cap. 6. ait Episcopum oculorum in corpore, ideſt, in Eccleſia, officium voluntarium accepiſſe, vt reliquum per ipſum corpus ducatum lucis haberet. *Dionys. Areopag. cap. 7. Eccleſiaſt. hierarchie par. 3.* eum & ſcripturis diuinis diuinum Antiliſitem, & iudiciorum diuinorum interpretem vocat. Angelus enim eſt, inquit, Domini Dei rerum omnium præpotentis. *ſ. Gregor. Nazianz. in apolog. 1. de ſuga* ita ait. Quis ille eſt, qui veritatis Antiliſitem, ac propugnatores vnus dieculæ ſpatio, velut ſimulacrum ex argilla fingit; illum, inquam, qui cum Angelorum claſſe, atque ordine futurus eſt, qui cum Archangelis Deum celebrat, qui ad ſupremum Altare Sacrificia tranſmittit, ſimulque cum Chriſto Sacerdotio fungitur, qui ſigmentum inſtaurabit, imaginemque creatori ſuſtinet, & ſuperno mundo opificem ager; & vt quod maius eſt, dicam, Deus erit, aliòſque Deos efficiet.

6 Diligenter igitur, qui ad hoc dignitatem culmen aſcendere, cuiusque munus ſubire curat, cogitare debet, quæque tùm facultates ſuppellant, tùm difficultates officiant, ne forte cum exiguæ ſtaturæ ſit, gigantum induat arma, quæ tùm in curſu, tùm in prælio impedimento ſint, cum in his permulti decipiuntur; ea tentantes, quæ ſunt ſupra vires. Ideo *ſ. Nazianz. in orat. de moder. in diſp. adhib.* de his loquens dicebat. Quid in cælum prouolas cum pedes ſis? quid turrim extruis, cum ijs rebus careas, quæ ad eam perficiendam requiruntur? quid ipſe quoque manu aquam metiris, & cælum palmo, terramque omnem pugillo, elementa magna, & huiuſmodi, vt ea creator ſolus demetiri poſſit? Si enim tunc primum, inquit *Bernardus*, haſitare incipias, id quidem ſero; ante iuxta conſilium Saluatoris *Luca 14.* Sed diſſe debueras, ante aſtimalle opus, metiri vires, ponderaſſe ſapientiam, merita comparaſſe, ſumptus computaſſe virtutum. Quis enim ſanus, & ſobrius cum perſpexerit vix ſe ferendis oneribus ſuis ſufficere, aliena quoque onera libenti animo ſuſcipiat? quis cum vix reddendis domeſticis rationibus ſuis ſe parem agnoſcat, in publicis, vel alienis ſponte operam profiteatur? Quiſnam ager, ſuorumque vulnerum curandorum non ſatis peritus, alterius morbis mederi aggreditur? Quid enim indignius eſt? quid maiori pœna dignum, quam in conſpectu Dei, & Angelorum eius, in conſpectu Eccleſiæ vniuerſæ, id ſe ſcire profiteri, quod ignores, id velle, quod nolles, id poſſe, quod nullo modo poſſis? Non tunc igitur hæc talia cogitanda ſunt, dum iam diuino adſtamus Altari, ſed tunc dum ambitioſe diſcurrimus, penſamus, cælum, & terram modò optatis potiamur, miſcemus. Neque enim erit adeo deſperatus, & perditus animus, qui ſi maiestatem, & amplitudinem earum rerum ſecum diligentius conſiderauerit, & expenderit, qui non concidat, qui ſe dare præcipitem velit, qui ſententiam futuri iudicis, quam veluti manu ſua ſubſcribit, non exhorreſcat, ne illud exaudiat, neſcitis quid petatis *Matth. 20.*

7 Vnde *ſ. Bernardus in ſerm. ſuper Cant. contra eos, qui ſe ingerunt Prælaturis* ita dicit. Miror

audaciam plurimorum, quos videmus de suis vineis non colligere nisi spinas, & tribulos; vineis tamen Dominicis etiam se ingerere non vereri, fures sunt, & latrones non cultores, nec cultores. Væ (inquit *Gregorius in epistola 126. libr. septimo*) qui culmen regiminis non ad officium portandi oneris suscipit, sed ad appetitum gloriæ, & transitorij honoris. Væ qui dux Christianæ militiæ fieri sustinet, non dum veteranus miles; id est, diu exercitatus in omnium victoria: Episcopus est aurora oriens, quando de nouo venit, non ut præsit, sed ut proficiat.

8 Prædicti igitur Prælatibus temere se ingerentes, illasque ambientes, rudes tamen, & impetriti; aut corruptis, & deprauatis moribus, si in Episcopos eligantur magis oberunt, quam proderunt? Sic etiam ratione honorum, & sufficientiæ bonorum Episcopatus appetentes, illicitè faciunt, cum pertineat ad cupiditatem, & ambitionem, unde contra Phariseos Dominus dicit, Amant primos accubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi: Sic denique ad celsitudinem gradus appetere Episcopatum præsumptuosum est. Unde Dominus arguit Discipulos *Matth. 20.* Primum quarentes, dicens. Scitis quia Princeps gentium dominatur eorum, ubi *Chrysostom. homil. 66.* ait per hoc ostendere, quod gentile est primatus cupere: Et idem *homil. 35.* in hæc verba. Opus quidem desiderare bonum, bonum est: primum autem honoris concupiscere, vanitas est: Primum enim fugientem se desiderat, desiderantem se horret.

9 Verum si quis Episcopatum optet non propter officij dignitatem, sed propter annexum laborem, qui est ordinatus ad honorem Dei, & proximi salutem, bonum opus desiderat, quia ita hunc Apostoli locum interpretantur *2. 2. questione 185. artic. primo. Arg. institut. moral. parte secunda, libr. tertio cap. 28. questione secunda. Alphons. Alvarez, Guerrero in speculo iuris Pontificij cap. 4. post princip.* Ideo quiuis Episcopatum licite cupit, non propter dignitatem, sed propter administrationem, quia optat prodesse, & non præesse. Unde *Apostolus* non dicit, qui Episcopatum desiderat, bonum desiderium habet, sed bonum opus, scilicet utilitatem plebis.

10 Hinc etiam *Natur. de orat. miscel. 42. numer. 2.* asserit grauiter peccare Episcopos ambientes alios Episcopatus, ad quos libera multorum beneficiorum collatio pertinebat, ut per ea possent suis cognatis, & familiaribus providere. Ipse vero *consil. 17. numer. septimo sub titulo. de sentent. excommunic. in nouis*, resoluit absque peccato, etiam veniali, posse appeti Episcopatum ab illo, qui est eo dignus, dummodo principaliter appetatur, ut proficiat, licet minus principaliter appetatur ob honorem, & fructus eius.

11 Acceptatio Prælatuæ (ut inquit *Sanctus Bernardus sermon. 58. super Cant.*) procedere debet ex quadam intimastimulatione sollicitante nos emulari fraternam salutem, emulari decorem domus Domini, incrementa lucrorum eius, incrementa frugum iustitiæ eius, laudem, & gloriam eius, ut euellat, & destruat, ædificet, & plantet. Volens igitur Dominus ascensurus ad Patrem, Vicarium in terris constituere, & Petrum vniuersæ Ec-

clesiæ Pastorem præficere dixit illi, Simon Ioannis diligis me plus his: dixit ei; etiam Domine, tu scis quia amo Te. Dixit ei. Pasce agnos meos. Dixit ei iterum. Simon diligis me: ait illi etiam Domine, tu scis quia amo Te. Dixit ei iterum. Pasce agnos meos. Dixit ei tertio, Petre amas me? contristatus est Petrus, quia dicit ei tertio amas me, & dixit ei, Domine tu omnia nosti, tu scis quia amo Te, dixit ei. Pasce oues meas, quem locum *Bernard. super Cant. sermon. 76.* sic interpretatur. Non otiose toties repetitum est Petre amas me in commissione ouium, & ego quidem id significatum perinde puto, ac si illi dixisset Iesus. Nisi testimonium tibi perhibente conscientia, quod me ames, & valde perfecteque ames, hoc est, plusquam tua, plusquam tuos plusquam, & te, ut huius repetitionis meæ numerus impleatur, nequaquam suscipias curam hanc, nec te intromittas de ouibus meis, pro quibus sanguis utique meus effusus est; Hinc etiam *Modern. quidam in annot. super Ioan. ibi.* Pasce agnos meos, sic ait: Qui ex loco gloriantur sibi commissum gregem Domini cos primum oportet meminisse à Petro ter exactum amorem erga Christum, neque quemlibet amorem, sed ardentiorē ceteris: Deinde ter item commissam illi curam gregis illud nimirum significatum est, non esse idoneum Sacerdotio, nisi qui neglectis omnibus nihil amet, nisi Christum, hoc est, veritatem, innocentiam, pietatem, Nihil magis requirit Iesus in Pastore, quam amorem. Oves Christi docere potest & malus Pastor, & qui eas odit, & rapit; pascere autem non potest, nisi, qui diligit: Doctos multos, & nobiles facile est reperire Pastores, amatores Ecclesiæ paucos. Hos potissimum elegit ad Ecclesias suas Iesus, qui potissimum diligunt; Diligit Ioannem, elegit Petrum; diligit sibi cariorē, elegit Ecclesiæ vtiliorē: diligit innocentem, elegit lapsum, ut qui ipse pœnituerit, facilius pœnitenti indulgeat, ac benignius nouerit misereri, qui secum misericorditer actum meminerit. Ter igitur interrogat, repetit, inculcat an se diligit, ut ei declaret quanta sollicitudine, desiderioque expeteret, quod toties interrogaret, simulque omnes admoneret ardentissimum sui amorem in Pastore requiri, maxime enim queritur, quod maxime desideratur. Ter exigit amorem à Petro Iesus, nec quemlibet amorem, sed ardentiorē, quam aliorum Apostolorum sit, priusquam gregis sui curam illi committat, cui namque plus committitur, plus & ab eo exigitur. Contristatus post tertiam interrogationem Petrus est, non ex eo, quod amorem suum non crederet, quem faciebat falli non posse, sed quod non tantum amorem in se ipso Christus esse intelligeret, quantum habere se crederet, unde respondit. Domine tu omnia nosti. Tu scis quia amo Te: quasi diceret, ego falli possum, qui amare me dico: Tu qui omnia nosti scis num verum sit quod dico. Certe Tu scis Te à me amari, ego vero nescio an tantum à me ameris, quantum amari à me velis. Cui tandem dicit Iesus. Pasce oues meas: quasi diceret. Interrogatio mea Petre non amoris in me tui dubitatio, sed manifestatio est, ut nouerint omnes me Tibi pascendas oues meas non fuisse daturum, nisi me à Te munificere d iij

amati certo ſcirem. Noui namque neminem eas paſcere poſſe, qui me non vehementer amet. Rapere quidem poteſt ea mercenarius, fur, & latro, paſcere vero non poteſt, niſi qui animam ſuam pro eis ponere paratus ſit. Propterea, qui dixi tibi, paſce agnos meos, dico pariter paſce oues meas. Iidem enim ſunt agni, quæ & oues meæ: ſicut ergo quoque, & agnus ſum, & ouis; Agnus, qui vere Paſcha immolatus peccatum mundi tuli. Ouis, quæ ad occiſionem ducta non aperuit os ſuum.

12. Quamobrem reſte *ſanctus Gregorius Nazianzenus libro tertio & ſex. de ſacerdot.* ſcripſit. Nemo ſapiens læto animo creatur Episcopos, ſi quis pericula, & ſupplicia ei propoſita conſideret, atque adeo ſtultus videri poteſt, ac reprehendiſſione dignus qui cum viam ingredi poſſit complanatam, & expeditam, ſponte ſein locum anguſtum, periculolumque redegerit. Quod *ſanctus Chryſoſtomus ad Hebræ. homil. 34.* late proſequitur inter cætera dicens. Miror ſi poteſt ſaluari aliquis Rectorum, poſt tantam enim comminationem, quam negligentie videmus illatam, video aliquos etiam concurrere, & præcipitare ſemetipſos in tantam molem, ac difficultatem regiminis, quod etiam ſpectat quod *Petrarcha dicit de remedio vtriuſque fortune libro primo, dialog. 170.* O vertigo morum peſſima, ad quod olim conſueuerant, & deberent cogi homines, inde nunc retrahi non poſſunt.

13. Hoc idem etiam *Diuus Bernardus ad Episcopum Londonen. epistol. 24.* elegantibus, & horrendis proſequitur verbis, dum ait. Curritur ad Eccleſiaſticas curas, tanquam ſine curis iam quiſque victurus ſit, cum ad curas peruenerit. Et qui nondum has curas experti ſunt, videntes alios, qui iam humeros ſubmiſerunt huic ſarcinæ, non ſolum non gemere tanquam ſub onere, ſed inſuper appetere plus onerari: non deterrentur periculis, quæ cupiditate cæcati, non vident. Quæ iſta infania eſt? Vbi timor Dei? vbi mortis memoria? vbi gehennæ metus? & terribilis expectatio illa iudicii? Quo aſcendis miſer? ut ab altiori gradu ſit calus grauior: neque enim paulatim decides, ſed tanquam fulgur in impetu vehementi (quaſi alter Sathanas) ſubito deiciſeris. Non cum tanta alacritate currerent ad honores, ſi eſſe ſentirent, & onera, grauari proſecto metuerent; nec cum tanto labore, & periculo dignitates affectarent: affectant autem, quia ſola attenditur gloria, non pœna. Væ tibi Episcopos, quia peccata populi comedis, ac ſi propria tibi minus ſufficere viderentur. Dic mihi quantum deſudas, ut gemitibus, orationibus, penitentiâ, prædicatione, &c. diluas peccata illorum, quorum bona comedis? Venies miſer ante tribunal Chriſti, & audietur grauis querela populorum, accuſatio dura eorum, quorum vivere ſtipendiis, neque diluere peccata; quibus facti ſunt duces cæci, & fraudulentii mediatores. Quid tibi inſipiens delitæ ſapiunt, quid diuitiæ illæ oblectant oculos, quibus mercaris tam graue iudicium, tam duræ temetipſum obligans rationi? Vniuerſa quidem vſque ad quadrantem nouiſſimum exigeris? Vnde idem *Bernardus epistol. 8.* cuidam Bruno ni docto viro conſulenti an acceptaret electionem Archiepiscopatus Colonienſis omnino recuſauit dare ei conſilium; ſed ſolum dixit ſe oraturum pro eo, quia tamen ipſe nihilominus acceptauerat ſequenti epistola terret eum electione Sauli,

& Iudæ, & ſuper omnia commendat ei humilitatem. Et *Diuus Gregorius* dicebat quod nulla cura cum magis ſollicitabat, quam cum ad conſecrandum Episcopum eius expectabatur arbitrium.

14. Cum proſecto tot ac tanta in Episcopos requirat noſter Apoſtolus; & muneris eius, ac officiij ratio tam multa poſtulet, quiſque ſibi merito timere debet, ne dicam exhorreſcere, cum tantum munus aſſumit, quæ cauſa multis ſane ac magnis in Eccleſia Dei viris fuit id muneris reſugiendi. Sanctum igitur Brunonem Ordinis Carthuſiani Patriarcham inſignem ab eremo Romanam acceſſitum ab Vibano II. Pontif. Max. quem diu ante coluiſſet, & eius opera in Conciliis celebrandis vſus fuiſſet vſque ad Concilium Placentinum, Archiepiscopatum Rheginſem totius Calabriæ Metropolim ſponte oblatum recuſaſſe, & ſolitudinem iterato adiſſe, eiſdem vitæ acta ab innumeris præclaris exarata ſcriptoribus apertiffimè teſtantur *Petr. ſutor de vita Cart. tractat. 5. cap. 3. Laurent. Suri. de probatis ſanctorum vitis tom. 5. die 6. Oſobris 8. 22. Meleager Penitentiæ in vita S. Brunonis tractat. 1. cap. 10. pag. 88. Cardin. Caſar Baron. annal. Eccleſiaſtom. II. an. 1092. pag. 635.*

15. Nazianzenus etiam è patria diſceſſit, ne ad eum honoris gradum aſcendere cogeretur.

16. S. Ambroſius noctu ſeceſſit, ac ſe occultauit.

17. S. Ephrem Syrus cum intellexiſſet ſe ad Episcopatum electum tantisper furorem ſimulauit, donec alius electus eſſet. *Sozom. libro tertio hiſtoria Eccleſiaſtom. cap. 15.*

18. S. Goaris Presbyter incurabilem morbum impetrauit à Domino cum à Sigiberto Rege ad Treurenſem Episcopatum vocaretur *ſumus in eius vita.*

19. S. Gregorius Magnus ad Pontificatum electus infirmitatis ſuæ conſcius fugam inuit, & inter ſyluarum ſaltus, & cauernarum latibula fulgida columnæ iudicio agnus capitur, trahitur, & Pontifex conſecratur. *Ioan. Diaconus in eius vita libr. primo cap. 44. Cardin. Baron. annal. Eccleſiaſtom. 8. an. 590.*

20. S. Ammonius Eremita ad Episcopalem conſecrationem adducendus, cum diſſuadere non poſſet, dexteram ſibi auriculam amputauit, & cum adhuc inſtarent, linguam quoque ſibi reciliſſum eſſe adiurauit, & ita cum reliquerunt *Nicephor. lib. II. Eccleſiaſtom. cap. 37. Pallad. hiſtoria Laſſiacæ cap. 12.*

21. S. Franciſcus vidit Angelum cum phiala lucida in manu limpidiſſimo liquore plena ſibi miſſum dicentem. Vide Franciſce quicumque vult fieri Sacerdos, & Sacramenta adminiſtrare, ita purus eſſe debet in anima, ſicut liquor iſte, noluit vir Sanctus fieri Sacerdos, qui tantam animæ ſuæ non putauit eſſe puritatem.

22. S. Auguſtinus notus ob virtutem, & doctrinam, cum adhuc laicus eſſet, ab eiſtantum Eccleſiaſtis, quæ non haberent Episcopos, ſuam abſtinebat præſentiam, manu iniecta à populo Episcopos ordinandos inſertur, qui vbertim lacrymatuſ eſt, conſiderans, quam magna ſua vitæ pericula de gubernatione Eccleſiaſtom impenderent, ita *Poſſidonius in eius vita cap. 4. & teſtatur ipſe Auguſtin. epistol. 147.*

23 Nilamoni Monachus cum rogatus esset, ut assensum praeberet electioni de se factae in Episcopum, respondit, ut per diem spectarent, ut interea sua componeret: transacto tempore adhuc requisitus, ut tandem Episcopatum acceptaret, ait, sine me prius Deum paululum alloqui: in oratione autem positus à Domino petiit, ut potius eum mori pateretur, quam Episcopum creari, & antequam ab oratione bonus Pater surgeret, Deo spiritum reddidit, & mortuus est, referunt Nicephor. libro tertio capit. 17. nouissime Ioan. Baptista Fino de regulis iuris vespertina homilia, homil. 5. in fine, Sozem. lib. 8. Ecclesiast. histor. cap. 19.

S. Bernardus bis, aut ter Episcopatum sibi vltro oblatum respuit: S. Bonaventura semel quantum potuit, refutauit: sed postea tandem Romani Pontifici iussu coactus recepit. sanctus Augustinus epistol. 204. asserit quod multi, quia nolebant accipere Episcopatum, perducebantur, includebantur, & custodiebantur; & Sancti quamplurimi hoc Episcopale munus, vel recusarunt, vel inuiti susceperunt; quorum creberrima in vitis Sanctorum apud Surium libro primo, extant exempla, & hac aetate multos non defuisse nouit patrens meus, ex quibus duos tantum attingam, qui cum Ecclesiarum omnium fere aliarum opulentissimarum, ac nobilissimarum gubernacula constantissime reculauerint, multorum poterunt esse aliorum instar.

24 Quorum vnus fuit Ioannes Hurtado Dominicanus (prout refertur in historia generali S. Dominici Bernardi de Casillo in secunda parte libro secundo cap. 26. f. 202.) cui cum Archiepiscopatum Toletanum Carolus Quintus Imperator secretò designasset: eique tum precibus, tum lacrymis, ac omni denique conatu obstitenti inducias Imperator ad melius deliberandum indulgisset, praestitit vir egregius constantissime in priori proposito; cuius animi magnitudinem, stabilemque omnino sententiam, ac minime fucatam, sed Deo addictam Imperator admiratus, iussit illum tuto animo esse, quem iam libertate donabat: tunc ille summa perfructus laetitia, nouum munus à Caesare postulauit, ut scilicet nemini, se viuenti, quod ab eo gestum fuerat, patefaceret. Quod Caesar fidelissime praestitit, sed eo vita deinde functo aliis minime occultandum, ad reliquorum exemplum esse putauit.

35 Alter fuit pius ille Ludouicus Granatenfis eiusdem Dominici Ordinis alumnus, is cum à Catharina Portugalliae Regina, & gubernatrice eiusdemque Caroli Imperat. filia in Archiepiscopum Bracharen, & Hispaniarum Primatem nominaretur, grauiter obstitit, ab eaque summis precibus impetrauit, ut illum à tanto onere liberaret, facta promissione, quod ad illud recte obeundum, insignis, & probata vitae viri eiusdem Ordinis sibi notitiam daret; obtulit Fr. Bartholomaeum à Martyribus, qui superiorum iussu coactus, postquam semel quantum potuit refutauit, Archiepiscopatum suscepit, statimque totis viribus, & instanter Summum Pontif. supplicauit, ut sibi resignandi licentiam concederet, qua obventa Episcopatu renuntiavit reseruata sibi tenuissima pensione, qua in Monasterium, à se constructum eiusdem Ordinis se recepit, ubi feliciter vitam cum morte commutauit, multis clarus miraculis.

27 Gregorius igitur epistol. 45. libro quarto cogens quendam Marianum Monachum omnino renitentem suscipere Episcopatum, scribit cuidam, quod consoletur eum; quia ait, cuiuslibet officij valde onerosa est nouitas: praesertim quia post longa quietis otia eius proculdubio nouitas perturbabitur. Ideo peto ut cum venerit tempestatum secularium procillas fugiens, semper apud vestram mentem portum quietis inueniat. Confido in Domino quod ad interiora illum euacuet, & ad exteriora gerenda confortabit. Et epistola quarta libro sexto ad Episcopum Constan. qui dixerat se infirmum ad tantum onus responderet.

Prima virtus est cognitio infirmitatis, atque ex hoc colligimus vos bene posse susceptum ministerium implere, quia hoc cognoscitis. Ille omnibus infirmior, qui suam non agnoscit infirmitatem. Et epistola quinta, eundem exhortatur ad tolerandum onus Pastorale, asserens illud. Si Christus pro omnibus mortuus est, restat ut qui viuunt, non sibi viuant, &c. Et quia ille scripserat in epistolis suis, quod semper anhelabat ad mentis tranquillitatem, & quietem, & ad fugiendam cogitationum perturbationem, responderet, quod Pastor non potest funditus repellere perturbationem cogitationum, & curarum terrenarum, quia scriptum est, quod etiam gigantes gemunt sub aquis, idest, populis: dicit tamen quod huic cura modus ponendus est, ne nimis exerceat: quia boni Pastores afflante Spiritu Sancto inter ruedias turmas populorum, & negotiorum non olruuntur, neque caput mentis submittunt: ambulant per sicum in medio mari, & impletur in eis illud Isa. 43. Cum transieris per aquas tecum ero, & flumina non operient te. Et quantum ad periculum officij Pastoralis, & securitatem solitudinis, responderet, quod vbique est periculum, & sola Dei gratia saluat.

Nam Loth in peruersa ciuitate fuit iustus, & in monte peccauit: Quid enim paradiso iucundius? Quid caelo securius? & tamen homo ex paradiso, & Angelus de caelo peccando cecidit, refertur in c. quolibet 40. dist. Nusquam enim est securitas, inquit Bernardus, nec in caelo, nec in paradiso, multo minus in mundo: in caelo enim cecidit Angelus sub potentia diuinitatis: in paradiso Adam de loco voluptatis: in mundo Iudas de schola Saluatoris. Tuti tandem erimus à malis omnibus si Deo nostra omnia committamus: hinc Casiodorus. Nihil potest esse securius, quam illi omnia committere, qui nouit suis cultoribus congrue profutura praestare. Et Regius Propheta Psalm. 56. Clamabo, inquit, ad Deum altissimum, Deum, qui benefecit mihi. Quod autem beneficium Dauidi sic collatum Caldaica docet translatio, dicens. Clamabo ad Deum qui praecipit araneae, ut conficeret in ore speluncae telam ad defensionem meam. Sane cum in spelunca moraretur Dauid, Saul cum minime vidit, quandoque aranea tela Dauidem texerat. O admiranda Dei protectio. In hoc certe admiratur Diuus Paulinus, quod qui secum Deum habet, araneae tela sibi fortissimus est murus, & antemurale; ubi è contra illum, qui sine Deo est fortissima menia, etiam adamantinus paries, minus quam araneae tela defendit.

SYMMA R I V M.

1. Episcopi munus non tam honor, quam onus est.
2. Seruus suorum subditorum dicitur Prelatus.
3. Imperium, & principatus nihil aliud est præter merum laborem.
4. Episcopus ministerio, & labori inservire debet.
5. Sanctus Paulus Apostolus non Episcopatus cupiditatem, sed honestum illius munus, atque opus laudare voluit.
6. Episcopi non ad propria commoda, sed ad labores, & sollicitudines pro Dei gloria vocati sunt.
7. Sanctus Gregorius onus suum multis depingit larymis.
8. Amos Abbas Patriarcha ordinatus sibi magnam onus, & intolerabile iniunctum esse profiteatur.
9. Sanctus Gregorius deplorat infirmitatem suam, cum Episcopus sit & numero decimo, undecimo & duodecimo.
13. Sanctus Bernardus grauius, & periculosius periculum cum ad Episcopatum promouetur, deplorat.
14. Episcopus nemo sapiens leto creatur animo.
15. Episcopatus est onus animarum infirmarum.
16. Episcopalis officij onus est pelagus laborum, & abyssus arumarum.
17. Pastor circa oves debet assimilari gallina circa pullos.
18. Episcopatus officio nihil est damnabilis apud Deum si persuntorie agatur, & si ut decet, nihil periculosus.
19. Sanctus Gregorius Episcopale onus timens cum amicis vberim lacrymatus est, & num. 20.
21. Homo natus ad labores, & dolores.
22. Patientiam sicut in electis operatur tribulatio, ita in reprobis, & dammandis tribulatio parit pusillanimitatem, pusillanimitas perturbationem, perturbatio desperationem.
23. Onus Christi leue est, quod portantem non grauat, sed leuat.
24. Fortis vir non est, cui non crescat animus in ipsa rerum difficultate.
25. Humilis an sit ille, qui superni nutus arbitrio, ut debeat præesse intelligit, & tamen ex humilitate præesse contemnit.
26. Prodesse qui potest non debet Episcopatum renuere.
27. Ecclesia gubernacula periculum peccati timens, suscipere refugiens, sui tantummodo habet considerationem, & non quod in commune omnibus expedit.
28. Virtutibus pollens coactus ad regimen veniat, virtutibus vero vacuus, nec coactus accedat.

BONVM OPVS

desiderat.

GLOS. II.

P vs dixit non imperium, non dominationem, non dignitatem (quamvis sit præclara dignitas) laborem non delicias, opus per quod humilitate decrescat, non intumescat fastigio, ut habet Hieronym. ad Ocean. Unde rectè à

Patribus definitum est Episcopi munus non tam honorem esse, quam onus, nec tam principatum quam ministerium, nec tam dominium quam liberam, & ingenuam seruitutem, sic enim nos- ter Apostolus ait prima ad Corinthios nono, cum liber essem ex omnibus, omnium me seruum feci, ut omnes facerem saluos. Et Orig. in 1. salm. homilia se- prima, qui vocatur ad Episcopatum, non ad principatum vocatur, sed ad seruitutem totius Ecclesie.

2. Seruus ideo suorum subditorum dicitur Prelatus, nem Diuus Bernardus super illa verba Hierem. ut euellas & destruas &c. sic ait. Quid horum factum sonat? Rusticani magis sudoris schemate quodam labor spiritalis expressus est. Et sequitur. Dilce Prelate non tam ad imperitandum, quam ad factitandum, quod tempus requirit. Dilce saculo tibi opus esse, non scepro, ut opus facias Prophetæ, & quidem non illeregnaturus ascendit, sed extirpaturus. Putasne & tu inuenias aliquid elaborandum in agro Domini tui? & plurimum, non planè totum quiuere emundare Prophetæ, quando ergo libet gloriari, ubi otium non licet? Ne putet igitur Prelatus gradum illum ut vacet, obtinuisse, sed ut in obsequium Dei, & proximi laboret. Attributa est dignitas in opus ministerij, ait Apostolus, in opus ministerij, idest in ministerium operosum. Propterea pastores appellantur Prelati, & ut vigilant, & ita laborent, ac si Pastores reuera essent.

3. Hanc seruitutis conditionem Ethnici etiam Principes falsi fuerunt: etenim Rex ille Macedonum Antigonus Principem filium alloquens, ut Plutarchus refert, ait, scito regnum nostrum esse splendidam seruitutem. Satis sciunt Principes imperium, & principatum aliud esse nihil præter merum laborem. Hinc etiam seruum se agnoscebat Alexander, qui (ut Arianius Philosophus libr. 8. de rebus Alexandri scribit) suis dixit. Plus vigilare quam vos me certo scio, ut ipsi quietos somnos capere possitis. Seruum etiam se nouit Cæsar, de quo Seneca libr. de breuitate vite, ait, omnium domos illius vigilia defendit, omnium otium illius labor, omnium delicias illius industria, omnium vocationem illius occupatio.

4. Labori ergo, ac ministerio, & seruituti inservire debet Episcopus, quod Bernard. in epist. ad Rom. homil. 11. admonet, dum dicit. In omnibus exemplo Apostoli honorificabitis ministerium vestrum, ministerium, inquam, non dominium; ipsum quidem honorificabitis non vos, nam qui quarit quæ sua sunt, se cupit honorari, non ministerium. Et sanctus Chrysostomus sic ait. Differentia dignitatis facta est inter Sanctos, ut vnus sit Episcopus, alius minister: contumacia vero carnis coegit, & peruersitas mundi, & operatio inimici, ut honores videantur esse, sed re vera non sunt nisi ministeria. Et Diuus Hieronymus epistol. secunda ad Nepotianum loquens de Clerico, ita inquit. Clericus, qui seruit Ecclesie interpretetur primo vocabulum suum, & nominis definitione prolata, nitatur esse quod dicitur. Ita Episcopus ut respondeat nomini, quod gerit, totus in eo esse debet ut vigilet, ut pascat, ut exploret, ac quod vulgo dicitur superintendat gregi Christi; operarius dicitur Matth. 10. Et opus bonum Episcopatus, quia omnibus bene operari debet. Bonum existimandum

est id solum, inquit *Gregorius Nissin. in orat. de mortuis*, quod omnibus semper & ubique prodest, nulli nulli nunquam obest, & non mutatur.

5 Non igitur Episcopatus cupiditatem, sed honestum illius munus atque opus laudare noster Apostolus voluit, opus autem rem difficilem, quæ fieri vix vilo modo possit appellare non solum eruditi viri, verum etiam in hanc ipsam significationem Sacris litteris ita scriptum est. Virum fidelem inuenire opus est. Opus negotium est non otium; animi sollicitudo, non delectatio: munus publicum, cuius ratio redditur, non magistratus, in quem inquiri non licet: paterna quædam cura, & gubernatio, non tyranni imperium: principatus, qui prudentia, non potestas, quæ temere, nulloque consilio regatur.

Ego sane vero Episcopatus officium, atque opus eximie laudo, quoniam diuinum est: cum autem, qui illius assequendi cupiditate ardet, non plane laudo, neque illum bene agere censeo, quia non intimis animi sensibus ali, sed omnino cuncti eiusmodi cupiditas debet. Si quis Episcopatum desideret secum cogitet ad quot, & quam magnos labores vocetur; deinde videat diligenter an eos sustinere recte ipse possit: tum pericula animaduertat, quoniam aduersarij, & aperte, & occulte eum oppugnant: neque mente solum reputet, quanta sit illa dignitas, verum etiam quot se mortis periculis obiciat; nec delectationem contempletur, nec in otio se fore putet, sed despiciat, quæ insidia, quæ cure, & sollicitudines sibi parentur; sciatque omnino si quis in illo dignitatis gradu sit collocatus, eum ideo Episcopum creatum esse, vt legitime ipse certet, non vt otiosus voluptatem capiat; qui enim solum honorem adeptus est, cæteraque omnia, quæ ad Episcopum pertinent, officia neglexit, ex ea quidem re in maximam reprehensionem incidit.

6 Sciant denique Episcopi se non ad propria commoda, non ad diuitias, aut luxum, sed ad labores, & sollicitudines pro Dei gloria vocatos esse. Pastores sunt non sui, sed gregis curam habentes. Episcopi sunt ad regendam Ecclesiam Dei, in qua posuit eos Spiritus Sanctus. Pastores sunt opus naturæ attendentes: non dignitatem; laborem non delicias, non crescere fastigio, sed humilitate decrescere, vt fiant serui, & ministri hominum propter Christum, vt intermissa Rachelis decora facie intrent ad Liam oculis lippam, de Monte cum Moyse descendunt ad campos, & de otio contemplationis, ad laborem actionis. Hares es, & Vicarius Petri, ô Episcope, fac opus Euangelistæ, & Pastoris, non erubescas Euangelium si erubescendum non credis Pastoris officium. Insta importune, oportune, ministerium tuum imple. Ministerium tuum plus oneris habet, quam honoris. Si affectus honorem mercenarius es: Si onus amplecteris, potens est Dominus augere gratiam suam, vt lucra ex lucris, & ex profectibus profectus accedant. Quod si abhorreas onus, & insufficientem te reputes, sera querela est, prius sedisse debueras, & aestimasse opus, sarcinulam ponderasse, computasse virtutum sumptus, & dignitati meritum comparasse.

7 Vnde *Gregorius ex regis. lib. i. epistola quinta* his verbis depingit onus suum. Sub colore Episcopa-

tus ad seculum sum reductus, & in pastoralis curæ tantis terræ curis inferui, quantis me in viciis laica nequaquam deservisse reminiscor. Alta enim quietis meæ gaudia perdidit, & intus corruens ascendisse videor: exterius, vnde me à conditoris mei facie expulsum deploro. Conabar namque extra mundum, extra carnem fieri: cuncta phantasmata corporis ab oculis mentis abigere, & non solum vocibus, sed medullis cordis ad Dei speciem anhelas dicebam. Tibi dixi cor meum quasi vultum tuum, vultum tuum Domine requiram, nihil in hoc mundo appetens, nihil pertimescens. Videbar mihi in quodam rerum vertice stare, ita ut in me plene impletum crederem quod per *Esai.* 54. Dominus promittit, sustollam te super altitudines terræ (super altitudinem enim terræ sustollitur, qui ipsa, quæ alta, & gloriosa præsentis seculi videntur per mentis despectum calcant) à quo vertice corruam in timores, & pauores, impulsus turbine huius tentationis: quia etsi mihi nihil timco, eis tamen, qui mihi commissi sunt multum formido. Vndique causarum fluctibus quatior, ac deprimor tempestatibus, ita ut recte dicam. Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Redire ad cor desidero post causas, sed vanis ab eo cogitationum tumultibus inclusus, redire non possum, ita ut obedire nequeam voci *Propheta Esai.* 46. Redite prauaricatores ad cor: sed stultis pressus cogitationibus, solummodo exclamare compellor. Cor meum dereliquit me? Et paucis interiectis. Sed quis inter tot terrenas curas valeat Dei mysteria prædicare, cum mihi difficile sit saltem recolere? Pressus enim in hoc honore negotiorum secularium tumultu, ex eis me esse video, de quibus scriptum est. Deiecasti eos dum alleuarentur; quia dum foris videntur surgere, intus cadunt, similes fumo, quia ascendendo deficit, & se se dilatando evanescit. Ideo scriptum est *Psalm.* 36. deficientes quemadmodum fumus deficient. Et illud *Psalm.* 82. Deus meus pone illos vt rotam, rota enim in anterioribus corruens, in posterioribus eleuatur; quia quanto eleuantur in bonis præsentis vitæ, tanto in æternis corruunt. Et quamvis aliqui sint, qui sic exteriores prouectus regere sciunt, vt per eos nequaquam interius corruant: sed mihi hæc difficulta sunt, quia & valde onerosa, & quod mens sponte non recipit, congrue non disponit.

8. *Antonin. in summ. part. 3. tit. 20. cap. 2. §. 1. & ante Ioann. Mosch. in orat. spirituali in c. 194. vt refert Cardin. Caesar. Baron. tom. 6. Annalium Eccles. an. 461. num. 6. narrat quod cum descendisset Abbas Amos Hierosolymam, & Patriarcha ordinatus esset, venerunt omnes Monasteriorum Eremitæ Abbates, vt adorarent eum, inter quos affui & ego cum Abbate meo, cepitque Patriarcha dicere Patribus. Orate pro me Patres, nam magnum onus, & intolerabile mihi iniunctum est: Sacerdotijque dignitas me terret immodice; Petri enim, & Pauli, & similibus est regere rationabiles animas. Ego infelix peccator sum. Plus autem quam cætera timeo ordinationum sarcinam. Nam inueni scriptum quod Beatissimus, & æqualis Angelis Papa Leo per quadraginta dies perseuerauerit ad sepulchrum Apostoli Petri, vigilijs & orationibus insistens, petensque ab Apostolo, vt pro se apud Deum intercederet, vt dimitterentur*

sibi peccata ſua. Impletique diebus quadraginta apparuit ei Petrus Apoſtolus, dicens. Oraui pro te, & dimiſſa ſunt tibi peccata, præterquam impoſitionis manuum, hoc enim à te ſolum requiritur ſiue bene, ſiue fortaſſe aliter egeris.

9 Idem Gregorius epistoſa quarta ad Ioannem Episcopum Conſtantinopolitanum, deplorat quod indignus, & infirmus ſuſcepit nauem vetuſtam, & vehementer contractam, in quam vndique fluctus intrant, & quotidiana ac valida tempeſtate quaſſata, putridæ tabulæ naufragium ſonant.

10 Idem epistoſa ſexta ad Patr. ſic ait. Dum contemplationem dulcedinis alte deſcribitis, ruina mea mihi gemitum renouaſtis: quoniam audiui quid intus perdidit, dum foris ad culmen regiminis immeritus aſcendi. Tanto autem me percuſſum marore agnoſcit, vt vix loqui ſufficiam: oculos enim mentis mea doloris tenebræ obſident. Trille eſt quicquid aſpicio, quicquid delectabile creditur, cordi meo lamentabile apparet: penſo enim qualiter ab alto quietis mea culmine corruens, vbi deiectus ſum, & pro culpis meis in occupationibus exilium à facie dominantis miſſus, quaſi deſtituta vidua vocibus cum Propheta Pſalm. 68. dico, qui conſolabatur me, longe receſſit à me.

11 Idem epistoſa ſeptima ad Anaſtaſium Episcopum Antiochenum. Depreſſus ſum viſque ad terram ſuperpoſito onere, itaut mentis rectitudinem funditus perdens, contemplationiſque aciem amittens, per experimentum dicam cum Propheta Pſalm. 118. Incuruatus ſum, & humiliatus ſum viſquequaque: tanta quippe occupationum onera deprimunt, vt ad ſuperna animus nullatenus erigatur; multis enim cauſarum fluctibus quatuor, & tumultuoſæ vitæ tempeſtatibus aſſigtor. Periclitanti igitur mihi orationis veſtræ manum tendite vos, qui in virtutum litore ſtatis. Quod vero me os Domini, quod lucernam dicitis, quod multis prodeſſe perhibetis, hoc mihi ad iniquitatum mearum cumulum accedit, vt cum vendicari in me iniquitas debuit laudes pro vindicta recipiam.

12 Idem epistoſa vigefima quarta, libr. primo ad Episcopum Conſtantinop. Conſideranti mihi quod impar meritis, atque toto animo renitens, Paſtoralis curæ pondera portare compulſus ſum, caligo meroris occurrat, & triſte cor nihil aliud niſi eas, quæ videre nihil ſiunt, tenebras videt. Nam quis Antifites ad Dominum niſi pro delictis populi interceſſor eligitur? Qua igitur fiducia ad Deum pro peccatis alienis interceſſor venio, apud quem de propriis ſecurus non ſum, &c.

13 Exclamat etiam Diuus Bernardus grauiori, & periculoſiori debito adſtrictus, his verbis. Quid ego infelix? quo me vertam neſcio, ſi tantum theſaurum, ſi pretioſum depositum iſtud, quod ſibi Chriſtus ſanguine proprio pretioſius iudicauit, contigerit negligentius cuſtodire? ſi ſtillantem in Cruce Domini Sanguinem collegiſſem, eſſet appoſitus penes me in vaſe vitreo, quod & portari ſæpius oporteret quid animi habiturus eſſem in diſcrimine tanto? Et certe id ſeruandum accepi, pro quo mercator non inſipiens

(ipſa vtiſque ſapientia ſanguinem illum dedit) ſed, & habeo theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, & quibus multo plura, quam vitreis imminere pericula videantur.

Accedit ſane ad ſollicitudinis cumulum, & pondus timoris, quod cum, & meam, & proximi conſcientiam ſeruare neceſſe ſit, neutra mihi ſatis eſt nota. Vtraque abyſſus eſt imperſcrutabilis. Vtraque mihi non eſt, & nihilominus exigitur à me vtriuſque cuſtodia, & clamarur. Cuſtos qui de nocte. Cuſtos qui de nocte, non eſt mihi dicere cum Cain. Nunquid cuſtos fratris mei ſum ego, ſed eſt fateri humiliter cum Propheta, quia niſi Dominus cuſtodierit Ciuitatem, fruſtra vigilat, qui cuſtodit eam.

14 Vnde ſanctus Gregorius Nazianzenus in Apologia ſcripſit. Nemo ſapiens lato animo creatur Episcopus, ſi quis pericula, & ſupplicia ei propoſita conſideret: atque adeo ſtultus videri poteſt, ac reprehentione dignus, qui cum viam ingredi poſſit complanatam, & expeditam, ſponte ſe in locum anguſtum, periculoſumque redegerit. Quod ſanctus Chryſoſtomus ad Hebræ. homil. trigefima quarta, late proſequitur inter cætera dicens. Miror ſi poteſt ſaluari aliquis Reſtorum; poſt tantam enim comminationem regiminis. Quod etiam ſpectat, quod dicit Petrarcha de remedio vtriuſque fortune libr. primo, dialog. 107. O vertigo morum peſſima, ad quod olim conſueuerant, & deberent cogi homines, inde nunc retrahi non poſſunt.

15 Et ſanctus Bernardus ad Renaldum Abbatem epistoſa ſeptuagefimatercia. Onus animarum eſt infirmarum; nam quæ ſanæ ſunt, portari non indigent, ac per hoc nec onus ſunt, igitur agros moribus exhortando, increpando, agis opus tuum, & portando ſanas, quod ſanando portas. Si quis vero ita ſanus eſt, vt magis iuuat te, quam iuuatur à te, huius te parem, non patrem cognoſcas, tamen in ſanis minus lucraris, quia tua tibi præmia minuis: in infirmis autem in tantum magis lucraris, in quantum magis grauaris.

16 Et ipſe Chryſoſtom. libro tertio & ſexto de ſacerdot. Onus Episcopalis officij vocat pelagus laborum, & abyſſum arumarum, quia ſicut aliis præſtant Episcopii dignitate, ſic partecorum ſunt plus aliis cernere, & plus aliis laborare. In quantis ergo periculis verlabitur, qui non de vna ſolum anima, ſed de tot animarum gregibus rationem redditurus eſt? Dormiebant quidem Apoſtoli cæteri inſtante Domini Paſſione, vnum tamen Petrum Dominus arguit dicens Matth. 14. Simon dormis? Aliorum enim ſonnus Petro imputatur, quippè qui in tanto fidei, rerumque omnium diſcrimine non vigilare, modo, ſed alios etiam ad vigilandum cohortari debuiſſet.

17 Paſtor circa oues debet aſſimilari gallinæ circa pullos: quia, vt dicit Auguſtinus ſuper Pſalm. 58. Gallina ſuper omnes aues materna charitate circa pullos ſollicitatur; itaut tota agro tet ex labore, rauceſcit vox, ſit hiſpidum totum corpus, demittuntur alæ, laxantur plumæ &c. ita omni

omni conatu contendere debet Episcopus esse illa euangelica gallina, sollicita, & anxiosa, ut sub alas colligat, foueatque pullos suos. Eius est satagere, moliri, in omnia se vetere, quoties affulget spes aliqua pertrahendi hominem ad Christum, submitiendo se, ac vocem cum Paulo commutando vndeque occasiones arripiendo excitanda propagandaque pietati.

18 Item *sanctus Augustinus Doctorum Ecclesie antecessor in cap. ante omnia 40. distinkt.* dicit nihil esse miserius, tristius, & damnabilius apud Deum Episcopatus officio, si perfunctorie agatur, & si ut decet, nihil periculosius. Et *sanctus Vincentius in sermone 7. Dominice 2. post Octavam Pasche* miratur quomodo Episcopi possunt cum gaudio viuere; cogitando tantum onus, quod supra se portant: nam à circulo Lunæ, vsque ad centrum terre non est perfecta securitas, ait *Fulgenius*, in aëre non, quia ibi demones insidiantes; in terra non, quia ibi homines malignantes; in mari non, quia ibi ventus, & tempestates; in inferno non, quia ibi sunt tortores animas cruciantes. Ergo supra lunam quare securitatem, quia citra lunam minime reperies.

19 Hinc *sanctus Gregorius libro primo, epistol. vigesima quarta ad Constantinopolitanum*, onus Episcopale timens, sic eos alloquitur. Quod me ad Episcopatus Ordinem cognoscitis peruenisse, si me diligitis, plangite: quia hic huius mundi tantæ sunt occupationes, ut per Episcopatus Ordinem pene ab amore Dei me videam esse separatum, quod incessanter desleo, atque ut pro me Dominum exoretis, rogo.

20 Idem *epistol. trigesima ad Ioann. Patriarch.* sic ait. Gemo quotidie occupationibus pressus, & respirare non valeo. Ecce quod me patrocinia vestra perduxerunt, sed vos, qui adhuc valetis huius mundi occupationes fugite, quia quando in eo quisque profecerit, tanto, ut video, ab amore Dei amplius decreuit.

21 Verum homo natus est ad labores, & dolores (quoniam tu laborem, & dolorem consideras) labor in actionibus, dolor in passionibus est. Ad utrumque se paratum dicebat *David*, ad labores actionum cum dicebat *psalm. 118.* Paratus sum, & non sum conturbatus, ut custodiam mandata tua: ad dolores vero passionum dicens. Ego in flagella paratus sum *psalm. 37.* Nemo ex filiis Adæ viuit sine labore, & sine dolore, neque illi de quibus *Propheta* dicit. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur, nam sequitur. Tenuit eos superbia (grauis enim labor est superbia) operi sunt iniquitate, & impietate sua, & hæc grauius flagella sunt, quia non est gaudere impiis dicit Dominus. Quod si neque laboris anxietatem, neque flagelli sentiunt lætionem, ipsam insensibilitatem, vehementiam indicat passionis. Sudat pauper in opere foris, anxius laborat diues in cogitatione intus. Igitur inquit, *diuus Bernardus tom. 1. fol. 164.* teneamus obedientiam in laboribus, patientiam in doloribus; sciant gentes quoniam homines sunt, id est, nati ad labores actionum, & dolores passionum.

22 *Bernardus epistol. trigesima secunda*, consolans quendam Abbatem in tribulatione constitutum dicit: quod sicut in electis tribulatio operatur patientiam, &c. (ut dicit *Apostolus ad Roman. 5.*)

ita è conuerso in reprobis, & damnandis tribulatio parit pusillanimitatem, pusillanimitas perturbationem, perturbatio desperationem. Igitur non vincaris à malo, sed spem tuam fortiter in Deo fide, & rei finem longanimitè expecta.

23 Idem *epistol. septuagesima secunda ad Abb. Asmacen.* O vere leue onus Christi, quod portantem non grauat, sed leuat. Quid eo leuius onere, quod non solum non onerat, sed & portat omnem, qui portandum imponitur? Est onus exonerans, sicut penna auium, quæ ferunt à quibus feruntur. Virtus ait, idem *epistol. 126. ad Episcopum Aquitanie*, in pace acquiritur, in pressura probatur, in victoria approbatur. Vir profecto ille est, qui contra bifformes fortunæ euentus vniiformi mentis constantia militat præmonitus, ait *rullius*; è contra maximum indicium malæ mentis est fluctuatio, & inter simulationem virtutum, & amorem vitiorum assidua iactatio, ait *Seneca in Prouerbis*. Quid horres (inquit *Augustinus psalm. 61.*) labores? an nescis, quia fornax mundus, ignis tribulatio, aurum electi palca iniqui, aurifex Deus: ardet palca, purgatur aurum, palca vertitur in cineres, aurum purgatur à sordibus, quod vult ergo (inquit) artifex facio, ubi me ponit tolero, iubeor tolerare, nouit ille purgare, ardeat, & fulgeat palca ad incendendum me, & quasi consumendum, sed tamen illa tandem vertetur in cineres, & ego sordibus carebo, subiecta ergo esto Deo anima mea, quia ab ipso patientia mea.

24 Legi, ait *Bernardus ad Eugenium Papam*, apud quendam sapientem, non est vir fortis, cui non crescat animus in ipsa rerum difficultate, ego autem dico quod fideli homini magis est inter flagella fidendum, & quamuis non succedant ad votum, quæ secundum Deum conamur, Deo flagellante nos, nunquid ideo non debet homo facere quod tenetur, quia Deus facit quod vult. Igitur, & si videamus multa mala, non est deponendus animus, sed semper speranda sunt meliora: nunquam enim magna bona mortalibus prouenerunt, quæ non præcesserint magna mala. Itaque etiam in ipso malorum, & calamitatum diluio, in latitudine cordis, & fiducia ambulandum est; alioquin ubi libertas filiorum Dei ubi spiritus ille de quo *Apostolus* ait ad *Roman. 8.* Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, &c.

Animus igitur, qui solum Deum præ oculis habet, & facit quod in se est, cur agitur scrupulis? cur tristitia euiscerabitur? cur spiritu pusillanimitatis constringetur? in *psalm. 54.* ubi nos habemus, iacta super Dominum curam tuam, iuxta Hebræum habetur, proice onus tuum in Dominum, id est, fidenti animo onera curarum, ac tristitiarum tuarum in Domino projice.

Quod si antea pastorales curas, & molestias fruebaris otio contemplationis, memento verbi *Augustini* sic dicentis. Nec otia vestra necessitatibus Ecclesiæ præponatis: cui si parturienti nulli boni ministrare vellent, quomodo nasceremini, non inueniretis. Manebas forte in monte, leuatis manibus orans cum *Moyse*, iussit Dominus, ut descendas in campum cum *Iosue* pugnaturus cum Amalechitis, non deponas animum, quia neque in monte absque timore viuendum est, nec in medio Amalechitarum dissendum, nam *Loth* inter Sodomitas

fuit Sanctus, & in monte ſolus agens, inceſtuofus.

25. Humilis neſcio an fit ille, qui ſuperni nutus arbitrio, vt debeat præſſe intelligit, & tamen ex humilitate præſſe contemnit? diuinis enim diſpoſitionibus ſubditus, atque à vitio obſtinationis alienus, cum ſibi regiminis culmen imperatur, ſi iam donis præuentus eſt, quibus & aliis proſit: & ex corde debet fugere, & inuitus obedire. Hieremias à Domino mittitur ad prædicandum, & tamen ne mitti debeat, humiliter reluctatur, dicens, A à Domine Deus, ecce neſcio loqui, quia puer ego ſum? *Eſaius* Domino quærenti, quem mitteret, vltro ſe obtulit dicens. Ecce ego mitte me: in vtroque hoc ſubtiliter eſt intuendum, quia & is qui recuſauit, plene non reſtitit, & is, qui mitti voluit ante per Altaris calculum ſe purgatum vidit: ne aut non purgatus adire quinque myſteria Sacra audeat: aut quem ſuperna gratia eligit ſub humilitatis ſpecie ſuperbe contradicat. Quia vero difficile admodum eſt purgatum ſe quemlibet poſſe cognoscere, prædicationis officium tutius declinatur, nec tamen declinari, vt diximus, pertinaciter debet, cum ad ſuſcipiendum hoc ſuperna voluntas agnoſcitur. Quod Moyses vtrumque miro opere expleuit, qui præſſe tantæ multitudini, & noluit, & obediuit. Superbus enim mortale eſſet, ſi ducatum plebis innumera ſine trepidatione ſuſciperet: & rursus ſuperbus exiſteret, ſi auctoris imperio obedire recuſauerit. Hinc etiam quique præcipites colligant cum quanta culpa ex appetitu proprio cæteris præferri non metuunt ſi Sancti Viri plebium ducatum ſuſcipere, Deo etiam iubente, timeant. Opus quidem deſiderat bonum, bonum eſt, primum autem honoris concupiſcere, vanitas eſt. Primatus enim fugientem ſe deſiderat, deſiderantem ſe onerat. Et ſicut is, qui inuitatus renuit, quaſitus refugit, Sacris eſt Altaribus admouendus: ſic qui vltro ambit, vel importune ſe ingerit, eſt proculdubio repellendus. Deieciſti eos, cum eleuarentur, inquit *ſalm.* Cum eleuatur deſcitur, qui honoribus proſicit, & moribus cadit. Improbe igitur ſatis præſſe affectat, quibus prodeſſe non curat, & quorum non zelat ſalutem, ſubiectionem nimia ambitione ſibi vindicat.

Væ illi qui præſſe, & non prodeſſe: ſed vā grauius illi; ſi quia præſſe metuit, prodeſſe refugit. Sancti viri non præſſe gaudent hominibus, ſed prodeſſe, ita ut potestas eis magis ſit oneris, quam honoris. Sunt quidam, qui ſciunt, & poſſunt, & volunt præſſe: quidam qui ſciunt & poſſunt, nec volunt: quidam qui nec ſciunt, nec poſſunt, ſed volunt: quidam qui nec ſciunt, nec poſſunt, nec volunt. Scire poſſe, & velle charitatis eſt, vel ſuperbiæ; Scire & poſſe & nolle humilitatis eſt, vel inertie; Nec ſcire, nec poſſe, nec velle, diſcretionis eſt, & prouidentia. Qui enim ſciunt & poſſunt, & volunt præſſe, ſi velint prodeſſe, charitatis eſt, alioquin ſuperbiæ. Qui ſciunt, poſſunt, & nolunt, humilitatis eſt quod renunt, inertia vero cum ſciunt & omnino deſiſtunt. Qui autem nec ſciunt, nec poſſunt, ſed volunt: cupiditatis videtur quod volunt: ſtultitiæ ſi velint quod nec ſciunt, nec poſſunt. Illi quidem qui nec ſciunt, nec poſ-

ſunt, nec volunt, prudenter agunt. Summa enim diſcretio eſt nolle quod non poſſis, fugere quod neſcis.

26. De hoc *Gregorius in Paſtorali part. prima cap. 5.* pulchre loquitur in hunc modum. Qui habet dona Dei, vt poſſit eſſe Paſtor, ſi vocatus, ſuſcipere renuit, plerumque ipſa dona ſibi auferuntur: quia non pro ſe tantum, ſed etiam pro aliis acceperat. Vnde Dominus dicens. Si diligis me, palce oues meas, clare docuit, quod ſi teſtimonium dilectionis ſuæ eſt ſuſcipere onus paſtorale, quilibet virtutibus pollens ipſum ſuſcipere renuit, Paſtorem ſummum conuincitur non amare. Vnde idem *Gregorius libro ſexto, epiſtola quinta ad Cyriacum Patriarcham Conſtantinopolitanum*, ita ſcribit. Et Paſtori Sanctæ Eccleſiæ dicitur. Simon Ioannes amas me? Palce oues meas, ex quibus verbis colligitur, quia ſi is, qui valet, omnipotentis Dei oues renuit palcare, oſtendit ſe Paſtorem ſummum minime amare. Nam qui propriam quietem communi vtilitati præfert, non poteſt dicere mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum, cum *Apoſt. ad Philip. 1.* & vbi erit illud eiufdem *ad Roman. 14.* nemo ſibi viuut, & nemo ſibi moritur? & illud eiufdem *1. ad Corinthios 10.* non quaeres, quod mihi vile eſt, ſed quod multis, vt ſalui ſiant, & illud denique *2. ad Corinthios 5.* Vt qui viuunt iam non ſibi viuunt, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt.

27. Illud intucere dicit *Clemen. epiſtola prima ad Iacob. in princip.* quia ſi periculum peccati timens ſuſcipere refugis Eccleſiæ gubernacula; certus eſto quia amplius peccas, quam ſi populum Dei, velut in fluctibus poſitum, & periclitantem, cum iuuare poſſis, ſubterfugis, tui tantummodo habens conſiderationem, & non quod in commune omnibus expedit prouidens. Vir eccleſiaſticus, refert *Iſidorus libro tertio de ſummo bono, cap. 33.* & crucifigi mundo per mortificationem propriæ carnis debet, & diſpenſationem Eccleſiaſtici Ordinis, ſi ex Dei voluntate prouenerit, nolens quidem, ſed humilis, gubernandam ſuſcipiat. Multis intercipit Satanas fraudibus eos, qui ſenſus, & vitæ vtilitate præſtantes, præſſe, & prodeſſe aliis nolunt. Et dum eis regimen animarum imponitur, renunt, conſultius arbitran-tes otioſam vitam degere, quam lucris animarum inſiſtere. Quod tamen decepti agunt, per argumentum diaboli fallentis eos per ſpeciem boni, vt dum illos à paſtorali officio retrahit, nequaquam proficiant ij, qui eorum verbis atque exemplis inſtrui poterant.

28. Vnde ait *Gregorius libro primo Paſtoralis, cap. 9.* Virtutibus pollens coactus ad regimen veniat, virtutibus vacuus, nec coactus accedat. Ille ſi omnino renititur, caueat, ne acceptam pecuniam in ſudario ligans de eius occultatione iudicetur, &c. Ille cum regimen appetit, attendat ne per exemplum boni operis Pharifeorum more ad ingreſſum regni tendentibus obſtaculum fiat, qui iuxta ſummi Magiſtri vocem *Matth. 23.* nec ipſi intrant, nec alios intrare permittunt. Conſiderandum quoque eſt, quia cum cauſam populi electus Præſul ſuſcipit, quaſi ad ægrum medicus accedit: Si ergo adhuc in eius opere paſſiones viuunt, qua præſumptione percuſſum mederi properat, qui in facie vulnus portat.

S Y M M A R I U M.

- 1 Episcopus non solum mortifero vitio, sed illius suspitione profusus carere debet.
- 2 Episcopi est non solum turpia vitare, sed virtutis suae praestantia multitudinem erudire.
- 3 Exempla potius quam verba homines malunt.
- 4 Irreprehensibiles esse conuenit, quos praesse necesse est corrigendis.
- 5 Gradus quanto altior est, tanto ruina grauior.
- 6 Ducatum hominum suscipere non debet, qui nescit homines bene viuendo praere.
- 7 Superhumorale in Episcopis quid significet ostenditur.
- 8 Mali non curant respicere meliores.
- 9 Irreprehensibilis ideo requiritur Episcopus, ut virtutes omnes in eo comprehendantur.
- 10 Principes sunt instar lucentium gemmarum.
- 11 Declaratur illud Euangelij Matth. 5. Vos estis sal terrae, &c.
- 12 Agens omne agit sibi simile.
- 13 Manus sordida aliam non lauat.
- 14 Charitas ubi est, ibi & Sanctitas.
- 15 Episcopus debet ad exemplum viuendi pertrahi.
- 16 Exemplar probitatis suae Episcopus praebere debet.
- 17 Episcopalis administrationis finis est populos commissos doctrina, & exemplo ad Deum dirigere.
- 18 Superiorum vita, & exemplum magis quam omne aliud ad pietatem, & Dei cultum assidue instruit.
- 19 Sacerdotalis dignitas cum aliis videatur dignitatibus eminere, ita quisquis ea ornatus est, cunctis se imitandum debet ostendere.
- 20 Apostolus cur in presenti loquatur tantum de Episcopis, & Diaconis, non vero de Sacerdotibus, ostenditur.
- 21 Pastorum bonorum exempla quemadmodum tam potenter ad virtutem nos alliciunt, ita contra malorum longe potenter ad malum trahunt.
- 22 Principes plus corrumpunt exemplo, quam peccato nocent.
- 23 Principis vita censura est ad quam dirigimur, ad quam conuertimur.
- 24 Praelatus peccans tot mortibus dignus est, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittit.
- 25 Pastor cum per abrupta graditur ad praecipitia grex sequitur.
- 26 Pastoribus subesse malis nihil aliud est nisi, ut plebs populanda praedonibus permaneat & inde sumat interitum, unde protectionis debuit habere subsidium.
- 27 Princeps debet esse Reip. quod oculus corpori, quod intellectus animae.
- 28 Episcopi sunt astra cali, quorum vita inter peccata errores hominum quasi inter noctis tenebras lucent.
- 29 Dixerim an vero digniorem ad pastorale munus eligere teneamus, ostenditur, & numer. trigesimo, & 31. & 32.
- 33 Cardinales an peccato commaculentur, restitutione iungantur, qui non impediunt nominatum, si aliorum digniorem arbitrentur, ostenditur.

O P O R T E T E N I M

Episcopum irreprehensibilem esse.

Glos. III.

EPISCOPVS cum omnes curae suae subiectos doctrina, & exemplo expurgare ac perficere debeat, oportet eum non solum mortifero vitio, sed illius etiam suspitione carere, nam, ut ait Gregor. Naz. in apolog. 1. Cuius vita despiciatur fieri vix potest, ut etiam praedicatio non contemnatur; affirmatque non sufficere illi, qui alios ad virtutem erudire parat, ut se ab onni peccati labe purum conseruet, nisi alios longe antecellat virtute; & ibi Elias Cretensis, inquit quod Antistitis est non solum turpia vitare, sed virtutis suae praestantia multitudinem erudire, quia, ut ait Diuus Hieronymus, scribens Oceanus epist. 83.

2 Futurus Pastor Ecclesiae talis eligitur ad cuius comparationem recte grex ceteri nominentur. Et dicit Isid. lib. 3. de summo bono cap. 42. Qui praeficitur ad regimen taliter erga disciplinam subditorum praestare se debet, ut non solum auctoritate, verum etiam humilitate clarescat: sed tamen ita erit in eo virtus humilitatis ne dissoluatur vita subditorum in vitis, atque ita auctoritas aderit potestatis ne per tumorem cordis, seueritas exsistat immoderationis. Summa igitur Episcopaliū virtutum ad vitae integritatem, atque innocentiam est referenda, cum homines malint potius exempla, quam verba, ut inquit Lactant. lib. 3. diuin. inst. quia ut admonet August. ad Pastores tom. 10. Episcopus honeste, & ut Christianum Antistitem deceat, viuat, caueatque ne suo exemplo subditis noceat. Et Abimelech Rex cum ligna cederet, & portaret dicebat suis Iudich 9. quod me vidistis facere, cito facite. Quod & Saluator ipse praecipit Matth. 5. dicens. Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem, vestrum, qui in caelis est. Vnde colligi potest in quantum distare debet Pastor à grege, dum istos homines, & illos plusquam homines, idest, lucem hominum Dominus voluit appellari. Et ita sine crimine eos esse oportet, ut hunc Apost. locum intelligit glossa ordinaria, vel sine notabili defectu, & integra fama, prout interpretatur Nicolaus de Lyra, ut illud possint dicere cum Christo Matth. 11. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Et Ioan. 13. Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Et illud Apost. 1. ad Corinthios 4. Imitatores mei estote, quemadmodum ego Christi. Nam si Pastor, inquit Gregorius 1. par. Pastoralis capit. secundo, per abrupta graditur, grex profecto ad praecipitia sequetur: aut qua praesumptione percussum mederi properat, qui in facie vulnus portat: ita tunc debet actionem populi actio transcendere Praefulis, quantum distare solet à grege vita Pastoris, qui enim loci sui necessitate exigitur summa dicere, hac eadem necessitate compellitur summa monstrare; ne subditi in exemplo eius, qui praest, quasi in obstaculo itineris offendant: Sacerdo-

tes namque vocamur, quod ideo praſumus, vt
 Scrum ducatum fidelibus praebamus; nullique
 illicitum videatur, inquit *Ambroſius de dignitate*
Sacerdotali cap. 6. quod ab Epifcopo quaſi licitum
 perpetratur.

4 Vt in Sacerdotibus ordinandis, quæ ſunt à
 Patribus præſcripta, & definita cogitetis, quia
 ſicut eſt caput Eccleſiæ Chriſtus, Chriſti autem
 Vicarij Sacerdotes, ſic & in eligendis his curam
 oportet eſſe perſpicuam. Irreprehenſibiles enim
 eſſe conuenit, quos præſeſſe neceſſe eſt corrigendi-
 ſ, nec quidquam illi deſſe perſona, penes
 quam eſt religionis ſumma, & ſubſtantia diſci-
 plina: Aſtinet quis pretium Dominici gregis,
 vt ſciat quod meritum conſtituendi deceat eſſe
 paſtoris ex *Anſelmo*, & alijs refert *Ant. Aug.*
in epiſt. iuris Pontificis lib. quarto tit. 5. cap. 11. Et
Sanctus Hieronymus ad cap. 3. Michee ita dicit. Re
 vera, qui ad hoc eliguntur, vt cæteris præſint,
 ſicut præordinantur dignitate, ſic præeminere de-
 bent ſanctitate.

Providendum igitur, ait idem *Ambroſius ubi pro-*
xime cap. 2. dum agit de ſublimitate Epifcopali, ne
 ſit honor ſublimis, & vita deformis: ne ſit deiſi-
 ca profeſſio, & illicita actio, ne ſit religioſus a-
 mictus, & irreligioſus prouectus: ne ſit gradus
 excelsus, & deformis excelsus: quia ſicut nihil eſſe
 dicimus Epifcopo excellentius, ſic nihil eſt miſe-
 rabilius ſi de ſancta vita Epifcopus periclitetur,
 ſi Sacerdos in crimine teneatur.

5 Nam quantò gradus altior eſt, tantò ruina
 grauior: honor grandis, grandiori debet ſolici-
 tudine circumuallari. Ideo igitur prerogatiua ho-
 noris monſtratur, vt merita congrua requiran-
 tur.

6 Non debet hominum ducatum ſuſcipere, qui
 neſcit homines bene viuendo præire, ne qui ad
 hoc eligitur vt aliorum culpas corrigat, quæ &
 reſecare debuit, ipſe committat. Imò locus re-
 giminis, cum regendus offertur in ſe prius neceſ-
 ſe eſt, vt quiſque diſcutiat, ſi loco vita congruat,
 ſi ab onere actio non diſſentiat, ne iuſtus omnium
 rector, eò poſt in tribulatione preces non audiat,
 quo ipſa quoque eius, de quo tribulatio oritur,
 exordia honoris ignorat. Paſtor ergo debet ille
 fieri, qui cunctis paſſionibus moriens, iam ſpiri-
 tualiter uiuit qui proſpera mundi poſtponit, qui
 nulla aduerſa pertimeſcit, qui ſola interna deſi-
 derat: cuius intentioni bene congruens, nec
 omnino per imbecillitatem corpus, nec valde
 per contumaciam repugnat ſpiritus: qui ad alie-
 na capienda non ducitur, ſed propria largitur,
 qui per pietatis viſcera citius ad ignoſcendum
 fleſcitur; ſed nunquam pluſquam decet, igno-
 ſcens, ab arce reſtitutionis inclinatur, qui nulla
 illicita perpetrat; ſed ab alijs perpetrata, vt pro-
 pria, deplorat: qui ex affectu cordis aliena inſir-
 mitati compatitur, ſicque in bonis proximi, ſicut
 in ſuis proſpectibus lætatur, qui ſe ita imitabilem
 cæteris in cunctis, quæ agit, inſinuat, vt inter eos
 non habeat, quod ſaltem in tranſactis mens eru-
 beſcat, qui ſic ſtudet viuere, vt proximorum
 quoque corda audentia doctrinæ valeat fluentis ir-
 rigare, qui orationis uſu & experimento iam di-
 dicit, quod obtinere à Domino, quæ propoſue-
 rit, poſſit.

7 Audi Prælate illud *Brunonis in Exod. ſuper ver-*
ba illa, ſuperhumerali, &c. ubi ait. Reſpice Epifco-

pe ad onus, quod portas, reſpice ad ſuperhume-
 rale. Vides ibi aurum, da operam & ſtadium ſa-
 pientia: Vides ibi Hyacinthum, intueri cælum,
 & contemplare Deum. Vides ibi purpuram, ſer-
 uia iuſtitiam. Vides ibi coccum bis tinctum, tin-
 gat te, ſi neceſſe fuerit, pro Dei & proximi dile-
 ctione ſanguis Martyrij. Vides ibi byſſum retor-
 tam, carnem doma, macera, & afflige, vt & ſpi-
 ritui ſeruiat, ſemperque candidior, & mundior
 fiat: ſit autem ſuperhumerali opere polymito,
 multisque coloribus variato quatenus in pulchri-
 tudine exteriori, qualis interior eſſe debeat, faci-
 lius Epifcopus intelligere valeat.

8 Heu me (exclamabat Sanctus Præſul) quia
 nondum excitatus à ſomno terrenarum affectio-
 num cum Samuele, neque cæleſti carbone pur-
 gatus cum Eſaiâ, neque lingua à Deo tactus
 cum Equitio monacho (de quo refert *Gregorius*
in dialog. libro quarto c. 4. p. 4. quod ſenſit ſibi à Deo
 tangi linguam, vt ſe deinceps non poſſet conti-
 nere) cum nihil horum haberem in magiſtrum
 populorum datus ſum. Praui, ait *Gregorius*, non
 curant reſpicere meliores, quos imitentur, &
 quorum comparatione nihil ſunt, ſed peiores,
 quorum comparatione aliquid ſibi eſſe viden-
 tur.

9 Irreprehenſibilem eſſe Epifcopum requirit
 Apoſtolus, vt hoc vno ſermone, teſte *ſancto Hiero-*
nymo epiſt. 83. ad Oceanum cap. 4. virtutes om-
 nes comprehenderet, & in hoc pene rem contra
 naturam exigit. Si enim omne peccatum etiam
 in verbo otioſo reprehentione dignum eſt, quis
 eſt, qui abſque peccato verſetur in hoc mundo.
 Vnde *ſanctus Hieronymus lib. primo aduerſus Pelagium*
cap. 8. Primum quod dixit irreprehenſibiles, aut
 nullus, aut rarus, quis eſt enim, qui non, quaſi in
 pulchro corpore, aut nauium, aut verrucam ha-
 beat. *ſanctus Chryſoſtomus homil. 10. in 1. Timotheam.*
 ibi Irreprehenſibilem. Hoc vnico verbo, ait, ge-
 nus omne virtutis expreſſit. Itaque qui ſibi, vel
 lenis culpæ conſcius eſt, male proſpecto facit eam
 rem appetens, qua indignum ſe per opera fecit.
 Non enim decet eiſmodi regere, ſed potius regi.
 Eum quippe qui regendos alios ſuſcipit, tanta
 decet gloria virtutis excellere, vt inſtar ſolis car-
 ros veluti ſtellarum igniculos in ſuo fulgore obſcu-
 ret. Debet huiusmodi vitam habere immacula-
 tam, atque compoſitam, vt in illum omnes, &
 in eius vitam, velut in exemplar, aliquod excel-
 lens intueantur. Non ideo abſque ratione *Apoſto-*
lus huiusmodi monitis vitur, quia par erat plu-
 rimos eius rei deſiderio allici, idcirco illum tanta di-
 ligentia pingit, vt qui ſe ad eam rem præparare
 vellent, ad quantam virtutis celtitudinem ſibi eua-
 dendum eſſet, agnoſcerent.

10 Vnde *Plutarchus libro de doctrina principum.*
 Sunt Principes, inquit, tam Sacri, quam pro-
 phani inſtar lucentium gemmarum; atque adeo
 ſi quis in illis nauus appareat, detractioſi patet,
 & calumnia. Et *Clemens libro ſecundo Conſtitut. ca-*
pit. 11. O Epifcope ſtude munditia operum ex-
 cellere, cognofcens locum, & dignitatem tuam,
 tanquam locum Dei obtinens, eo quod præes
 omnibus, Dominis, Sacerdotibus, Regibus, Prin-
 cipibus, Patribus, Filiis, Magiſtris, atque ſubditis
 ſimul omnibus.

11 Ideò virtutum omnium abſolutionem ab Epi-
 ſcopis Apoſtolorum ſucceſſoribus iure ſuo poſſu-

lat Saluator noster *Math. 5.* Vos estis sal terræ, vt sicut sal insipidis saporem rebus dat, easque ne corrumpantur, conseruat, ita & vos insulos homines sapientia, & virtute conditis docendo veritatem, & exemplo bonis in moribus confirmando. *Ibid.* Vos estis lux mundi, vt eum doctrina & probitate vestra illustretis. *Deinde.* Non potest ciuitas abscondi supra montem posita, cui scilicet vos similes estis. Itaque neque latebras sceleribus quarere potestis, neque vt veritatem non doceatis vos abscondere, & occultare. *Ps. primo.* Neque accedunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt. Accendi vos vt lucernas, non vt lateatis, sed doctrina, & sanctitate luceatis.

12. Constat ita esse natura comparatum vt omne agens agat sibi simile, homo enim generat hominem, equus equum, & ignis ignem, quod non solum in iis, quæ à natura, sed in iis etiam, quæ ab arte efficiuntur, videre est; pictor enim esse debet, qui alium pictorem faciat, & Philosophus, qui Philosophum, & musicus qui musicum, quisquis ergo alios sanctos efficere debet, sanctissimus vt sit necesse est, cum nemo aliis dare possit, quod ipse non habeat. Neque vulgari aliqua, sed eximia atque excellenti sanctitate opus est, vt alios tui similes efficias. Semper enim effectus in causa sua eminentior, atque fortior est: vt fulgor ipse syderum, qui à sole dimanat, longe splendidior in ipso sole, quam in altis est. Ergo maxima sanctitate fulgere debet is, qui velut sol quidam sanctitatis, in omnes alios tanquam sydera quadam sanctitatis suæ radios emittere debet, quique tanta fulgeat sanctitate, vt de eius plenitudine omnes accipiant. Vnde cum in lege veteri *Num. 19.* Dominus aquas expiationis & cineres vacce ruse ad purificationem hominum designasset, munus tamen hoc mundis hominibus commisit: vt sic mundus lustraretur immundum, & ita demum emundaretur. Vides ergo quomodo mundum esse oportet, qui aliorum sordes debeat expiare. Recte enim *Ecclesiastic. cap. 34.* ait. Ab immundo quis mundabitur.

13. Cui simile est illud *Gregor. moral. libr. septimo.* Manus fordida aliam non lauat, & oculus plenus puluere, maculam non considerat, ita mundus debet esse, qui vult aliena corrigere. Nihil enim est, vel ad perniciem Ecclesie nocentius, vel ad decorem monstruosius, vel ad publicam salutem infensius, quam si is, qui omnes dignitate præt, moribus, & vita sublit: quam quidem in dignitatem appositis verbis *Diuus Bernardus ad Eugenium* testatur hoc modo. Monstruosa, inquit, res est gradus, & animus infimus: sedes prima, & vita ima: lingua magniloqua, & manus otiosa: sermo multus, & fructus nullus: vultus grauis, & actus levis: caput canum, & cor vanum: facies rugosa, & lingua nugosa: ingens auctoritas, & nutans stabilitas.

14. Sanctitas Episcopi præsertim consistit in charitate, quia ubi charitas est, ibi & sanctitas omnis, ac vita puritas est, adeo vt quantum quisque habeat charitatis tantumdem habeat & virtutis. Ait enim *Bernard. super Cantic.* Quantitas vnus cuiusque anime aestimatur ex mensura charitatis, quam habet, vt verbi gratia, quæ

multum charitatis habeat, magna sit, quæ parum, parua; quæ vero nullam nihil omnino sit, dicente nostro *Apost. 1. ad Corinth. 13.* Si charitatem non habuero nihil sum, quod manifeste patet in Euangelio *Ioan. 21.* Volens enim Dominus constituere Petrum Vicarium, prius interrogauit eum ter. Diligis me? & deinde ei dixit. Palce oues meas, & *Chrysostom. de sacerdotio, libro tertio,* inquit, Certe Christus prodigijs, & miraculis posthabitis, quæ ab Apostolis edenda essent, ostendit his verbis. In hoc cognoscent homines quod discipuli mei eritis, si charitatem inter vos mutuam habueritis *Ioan. 13.*

15. Ille, inquit *Gregorius in pastor. libro primo, cap. decimo & undecimo,* modis omnibus debet ad exemplum viuendi pertrahi qui cunctis carnis passionibus viuens, iam spiritualiter viuut qui prospera mundi postposuit, qui nulla aduersa pertimescit, qui sola æterna concupiscit, cuius intentioni bene congruens, nec omnino per imbecillitatem corporis, nec valde per contumeliam spiritus repugnat. Ille nihilominus ad dignitatem pastoralis officij debet prouehi, qui ad aliena cupienda non ducitur, sed propria largitur, qui per pietatis viscera citius ad ignoscendum flectitur, sed non plus, quam decet, ignoscens, ab arte rectitudinis inclinatur. Qui nulla illicita perpetratur, sed perpetrata ab alijs, vt propria deploratur. Qui ex affectu cordis alienæ inimitati compatiatur, sicque in bonis proximi, sicut in suis proculibus letatur. Ad dignitatem Pontificalis excellentiæ recte peruenit, qui ita se imitabilem ceteris in cunctis, quæ agit, insinuat, vt inter eos non habeat, quod saltem de transactis erubescat. Qui sic studet viuere, vt proximorum quoque corda arentia doctrinæ valeat fluentis irrigare. Qui orationis vñu experimento iam didicit, quod obtinere à Domino, quæ poposcerit, possit, &c. Quæ mente apud Dominum intercessionis locum, pro populo arripit, qui familiarem se eius gratiæ esse per vitæ meritum nescit: aut ab eo quomodo alijs veniam postulat, qui vtrum sibi sit placatus ignorat? Quam re est adhuc aliud sollicitius formidandum, ne qui placare iram possit creditur, hanc ipse ex reatu proprio mereatur. Cuncti liquido nouimus, quia cum is, qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Qui ergo adhuc desiderijs terrenis astringitur, caueat ne districti iram indicis grauius accendens, dum loco delectatur gloriæ, fiat subditis auctor ruinæ. Solerter ergo se quisque metiatur, ne locum regiminis assumere audeat, si adhuc in se vitium damnabiliter regnat, ne is, quem crimen deprauat proprium, intercessor fieri audeat pro culpis aliorum.

Prodat igitur ita se publice Episcopus vt quicumque populo inciderint, siue sint res iucundæ, aut aduersæ, siue lætæ, aut tristes, seu morbi, lues publica, persecutio, damna vel rei familiaris, vel honoris, ac status, aliique humane vitæ casus, & denique quicquid graue contigerit, de quo dubitari possit, quæ ratio iucunda, quæve cautio adhibenda sit, tunc vnusquisque possit in Præsulem suum oculos conicere, ab eoque veram in omnibus petere disciplinam, rectamque rerum gerendarum rationem, ob id enim docet noster *Ap. 1. ad Th. 4.* his verbis: Esto exemplum

ſidelium in verbo, in conuerſatione, in charitate, in Fide, in caſtitate, & *ſanctus Petrus* 1. cap. 5. Forma facti gregis ex animo. Ieiunia aliis qui indicat, deſungi illis ipſemet debet; qui vult alios largiri pauperibus, vult celebrari Miſſas, iniurias condonari, vitari ignauiam, & murmurationem, leges verantes luxum ſeruari, ipſe præire debet, ipſe idem iuris in ſe familiamque ſuam ſtatueret: exemplo denique ſuo præcepta omnia ſancire, & confirmare. Ex his intelligi poteſt oportere ipſummet, cuius eſt præcipere populis opera bona, atque à malis & prauis illos reuocare, harum omnium actionum quaſi curriculum eſſe perfunctum, vt ordinis locique ſui muneri reſpondeat, quod admonet *Diuus Hieronymus ad Nepotianum epiſtol. ſecunda*, his verbis. Non confundant opera tua ſermonem tuum, ne cum in Eccleſia loqueris, tacitus quilibet intra ſe dicere poſſit, cur ergo hæc quæ dicis ipſe non facis? delicatus magiſter eſt, qui pleno ventre diſputat de ieiuniis. Et idem ad ſecundum. Ignominia & confuſio eſt Ieſum Crucifixum, pauperem, & eſurientem faris prædicare corporibus, & ieiuniorum doctrinam rubentes buccas tumentiaque ora proferre.

16 Exemplar probitatis ſuæ (vt ſupra dicebam) Episcopus præbere debet, quia homines, vt inquit *Lactantius*, loco ſupra relato, malunt potius exempla, quam verba: quia loqui facile eſt, præſtare vero difficile: quantoque alterum altero difficilius eſt, tantò vtilius atque præſtantius. Vnde grauiffimè, & prudentiſſime *Seneca* dicit. Eum elige Doctorem, quem magis admireris cum videris, quam cum audieris. Talis ergo debet eſſe Episcopi vita, quam *Diuus Hieronymus* depinxit his verbis. Ea debet eſſe conuerſatio, & eruditio Pontificis, vt omnes motus, & greſſus, & vniuerſa eius opera notabilia ſint. Veritatem mente concipiat, & eam toto habitu reſonet, & ornatu: vt quicquid agit, quicquid loquitur, doctrina ſit populorum. Virtutis enim ſpecies pulcherrima eſt, & quæ ipſa per ſe homines non ſolum ad amorem, ſed etiam ad imitationem ſui trahat, ſinis igitur Episcopalis adminiſtrationis alius non eſt, quam commiſſos populos doctrina, & exemplo ad Deum dirigere; atque Moſis exemplo è tenebris Aegypti, ideſt huius ſæculi caligine, eripere, vt ad cæleſtem promiſſionis terram traducantur.

17 Hinc *Diuus Cyprianus* Cornelium Pontificem laudat, quod exemplo ſuo populum ſibi ſubiectum ad Fidei confeſſionem incitauerit. Dum præcedis, inquit, ad gloriam multos feceris gloriæ comites, & confeſſorem populum ſuaſeris fieri, dum primus paratus es pro omnibus conſiteri.

18 Hinc etiam dicitur in cap. 1. *Concil. Tridentini de reformat. ſeſſ. 22*. Nihil eſt quod magis ad pietatem, & Dei cultum aſſidue inſtruat, quam ſuperiorem vitam & exemplum, &c. adeo vt non alia breuior, non efficacior via ad populi mores corrigendos ſit, quam probi Principis vita, ſicut nullius peſtilentiæ, neque citius corripit, neque latius ſerpat contagium, quam improbi.

19 Episcopus ſicut vite ſuæ integritate alios ad virtutis ſtudium prouocare debet, ita etiam Sacerdotes, vt dicit *ſanctus Gregorius libr. ſeptimo regiſtri*

epiſt. 107. his verbis: Cum Sacerdotalis dignitas aliis videatur dignitatibus eminere, itaut quicquid ea ornatus eſt, cunctis ſe imitandum debet oſtendere: vt exemplo ſuo nulli nocere, ſed vitam potius valeat componere ſubditorum. Nam ſatis noxiū atque pernicioſum eſt, vt imitatione ipſius, quæ ædificari debuerant, deſtruantur. Sacerdotium eſt, ait *Venerab. Beda cap. 8. ſuper Eſayam*, ſua opera ſanctificatione ſpeciali præ cæteris digna facere, atque inſigniter agere, vt quicunque ſibi iunguntur nomen Domini in ſe ipſis bene viuendo ſanctificent. Quod & eximie docet *ſanctus Ioann. Chryſoſtom. libr. tertio de Sacerdotio*. Sacerdotis animi pulchritudinem ſplendescere oportet, vt oblectare pariter, & illuminare poſſit illorum animos, qui ſuos in illum oculos coniciunt. Nam vulgariū hominum delicta velut in tenebris commiſſa auctores ſuos ſolos perdunt: cæterum hominis illuſtris, ac vulgo cogniti delictum commune omnibus damnum aſſert, & parua eius peccata, aliis magna videntur: neque enim peccati magnitudine, ſed peccantis potius dignitate peccatum plerique omnes metiuntur. Eleganter id docet *ſanctus Ambroſius libro primo Offic. cap. quinquageſimo*. Decet actuum, operumque noſtrorum teſtem eſſe publicam exiſtimationem, & atteſtationem, ne derogetur muneri: vt qui videt miniſtrum Altaris congruis ornatu virtutibus auctorem prædicet, Dominum veneretur, qui tales ſeruulos habeat, laus enim Domini, ubi munda poſſeſſio, & innocens familiæ diſciplina. Et *ſanctus Chryſoſtomus homil. 10. operis imperfecti in Matth.* Propter bonam, inquit, conuerſationem ſuam Sacerdotes ſunt Sal, quoniam bona conuerſatio Sacerdotum conditura populi eſt. Propter verbum autem doctrinæ lux, quoniam verbum ignorantie lumen eſt. Prius autem vocauit eos Sal, poſtea autem lux, aut quia prioris loci eſt ſeruare, quos habes, ſecundi autem vocare quos non habes, aut quia prius eſt bene viuere, ſecundo autem bene docere.

20 Hæ ſanctorum Patrum auctoritates licet de Sacerdotibus tantum loqui videantur, & Apoſtolus de Episcopo tractans nullam in præſenti Presbyteri mentionem facere videatur, tamen vno Episcopi nomine vtrumque Sacerdotem maiorem, & minorem, Antiquitatem, & Presbyterum complectitur, ac proinde ambobus eadem prohibitatis, & Sanctimonie documenta conſtituit; hoc ipſum ſuper hunc Apoſtoli locum 1. ad *Timotheum* cap. 3. docet *Diuus Hieronymus*, his verbis. Queritur cur de Presbyteris nullam fecerit mentionem, ſed eos in Episcoporum nomine comprehendit, quia ſecundus imò pene vnus eſt gradus. Et *S. Ioann. Chryſoſtom. homil. 11. in priorem Timotheam*. Poſtquam, ait, de Episcopis dixit, eoſque formauit, quidnam illos habere conueniat, à quo item abſtinere neceſſe ſit dictans, omiſſo interim Presbyterorum Ordine, ad Diaconos tranſit. Cur id quaſo? quia ſcilicet inter Episcopum, atque Presbyterum intereſt ferme nihil. Quippe, & Presbyteris Eccleſiæ cura permiſſa eſt, & quæ de Episcopis dixit, ea etiam Presbyteris congruunt, ſola quippe ordinatione Superiores illi ſunt, atque hoc habent plus, quam Presbyteri habere videntur. Conſentit & Ambroſio adſcriptus in eundem locum

commentaries. Post Episcopum, ait, Diaconi Ordinem subijcit. Quare? nisi quia Episcopi, & Presbyteri una ordinatio est? Vterque enim Sacerdos est, sed Episcopus primus est, ut omnis Episcopus Presbyter sit, non tamen omnis Presbyter Episcopus. Hæc Apostoli monita, & decreta licet quoad obligationem, & munera Episcopis, & Presbyteris communia esse non diffiteamur, Episcopatum tamen Ordinis, potestatis, iurisdictionis, ac dignitatis gradu Sacerdotio antecellere verumagnoscimus, ut de fide definit. *Concil. Trid. sess. 23. can. 7. & docent s. Dionys. cap. 4. Eccles. Hierarch. Anaclet. Epist. 2. Augustin. in Psalm. 44. Leo epist. 88. Ecdæ in cap. 10. Luca, Isidor. lib. 2. de Divinis Officiis. quatenus docent Episcopos tenere locum Apostolorum, Presbyteros vero septuaginta Discipulorum.*

21 Quomodo enim bonorum nos Pastorum exempla tam potenter ad virtutem alliciunt, ita contra malorum longe potentius ad malum trahunt: natura enim nostra (ubi per peccatum lapsa est) ad vitia, quam ad virtutes proclivior existit. Nihil enim, ait quidam, tam facile discimus quam turpitudinem, & nihil tam difficile dediscimus. Ideoque, ut *Gregor. in Pastoralis* ait, nemo in Ecclesia magis nocet, quam qui perterse viuens, nomen, aut gradum sanctitatis tenet. Hinc *Augustin. lib. de Pastor.* Omnis qui male vivit in conspectu eorum, quibus prapositus est, quantum in ipso est occidit, & forte, qui imitatur, moritur; qui non imitatur, vivit: tamen, quantum ad illum pertinet, ambos occidit. *Marcus etiam Tullius lib. 3. de legib.* eadem de Principe seculari dicit, quæ ad Ecclesiæ Principes non minus pertinent: nec solum, inquit, vitia concipiunt ipsi Principes, sed ea infundunt in civitatem: neque obsunt, quod solum ipsi corrumpuntur, sed etiam quod corrumpunt, plus exemplo, quam peccato nocent.

22. Facit illud *Claudianus*.

Totus componitur orbis, Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus, Humanas edicta valent, quam vita regentis. Et illud *Platonis*, Quales in Rep. Principes, tales reliquos solere esse ciues.

23 Vita enim Principis (dicit *Tullius in paneg. Traiani*) censura est, ad quam dirigimur, ad quam conuertimur: quia, ut idem inquit, Non tam imperio nobis opus est, quam exemplo. Vnde necesse est, dicit *D. Gregor. lib. 24. moral. cap. 30.* ut is, qui præest, quæ exempla subditis præbeat, solerter attendat, & tantis se faciat vivere, quantis præest. Oportet Principem, dicit *Petrus*, moribus imperium docere. Et quicquid Principes faciunt, dicit *Quintil. decl. 6.* præcipere videntur. Vitæ splendor, & claritas, dicit *s. Basil. in Psalm. 1.* pluresque eorum, qui proni & lubrici sunt ad peccandum, ad consimilem emulationem inuitat. Sicut enim bona Principis vita, scripsit *Egesip. lib. 2. de excid. Hierosolym. cap. 5.* probitatis quadam præscriptio, & per vniuersos forma viuendi est, ita Imperatoris colluio lex flagitiorum est. Studiose plerique, ait *Cicero, lib. 1. de officiis*, facta Principum imitantur. A capite, ait *Seneca lib. 2. de elem. cap. 2.* bona valetudo. Nam, ut dicit *s. Gregor. lib. 24. moral. cap. 30.* Non debet hominum ducatum suscipere, qui nesciat homines, bene viuendo præire. Nihil enim magis est, quod ad pietatem &

Dei cultum alios assidue instruat, quam eorum vita & exemplum, qui se diuino ministerio dedicant. *Concil. sess. 22. de reform. cap. 1.* Vnde Iesus Dominus noster capit primum facere, & postea docere *Act. 1. & Apost. ad Hebræ. cap. 9.* Si ipsi filij eius sumus, quæ ipse facit, imitari debemus *cap. Dominus in fine, 56. dist.* ut ceteri humilitatis, & virtutis exempla petere possint, nihil permitiendo, quod à sancto instituto sit alienum, *Concil. Triden. sess. 25. de reform. cap. 1.* respiciendo etiam ad exempla, ut à nobis sequantur ex illo *Exech. cap. 47.* abstinendo in factis & dictis non solum ab omni malo, sed ab omni, quod speciem habet mali, id enim specialiter vitare debent viri perfecti, ut dicit *tex. in Clem. exini à Paradiso §. cum amnis, de verbor. signif.* Cum ipsorum sit proprium facere, exemplisque monstrare: non more Phariseorum, qui allegant onera graui, imponentes ea humeris hominum, sed digito suo nolunt ea mouere *Matth. 23. & s. Bernard. in festo Omnium Sanctorum serm. 1.* Memento voci tuæ dare vocem virtutis, ut opera verbis concinant, & verba operibus: & ut cures primum facere, quam docere: namque pulcherrimus est ordo, & saluberrimus, ut onus, quod portandum imponis, tu prior portes, & ex te discas qualiter oporteat alijs moderari, ut sic oues commissas arguere possis *cap. 2. 25. dist.* quia (ut dicit *Gregor. lib. 23. moral. paragraph. 36.* relatus in *cap. hoc habet proprium 46. dist.*) doctrina tanto vehementius elationis fugit vitium per cognitionem, quanto ardentius suorum verborum iaculis magistrum sequitur elationis. Prælati igitur, ut dicit *Gregor. in suo Pastoralis*, plus occidit exemplo quam gladio. *Paulin. de visitat. par. 2. quæst. 9. numero 29. vers. 6.* dicit. Et plus peccant exemplo, quam culpa *Ioan. Lecir in tract. de primogen. libro primo quæst. 9.* quia ipsorum factum de facili trahitur in exemplum à subditis *cap. magna, de voto, iuxta illud Ecclesiast. 10.* secundum iudicem populi, sic & ministri eius, & qualis rector ciuitatis est, tales inhabitantes in ea *cap. præcipue 11. quæst. 3.* & ideo subditorum errata Prælati imputantur *cap. quicquid 1. quæst. 1. cap. inrefragabili, de officio, Ordin.* Quomodo enim Præles Ecclesiæ potest auferre malum de medio eius, qui in delicto simili corruerit, aut qua libertate corripere peccantem potest, cum tacitus sibi ipse respondeat, eadem admisisse, quæ corripit, *cap. vltim. 25. dist. finit.* Nullum, inquit *s. Gregor. homil. 17. in Euangel.* puto Fratres carissimi ab alijs maius præiudicium, quam à Sacerdotibus tolerat Deus, quando eos, quos ad aliorum correctionem posuit, dare de se exempla prauitatis cernit, quando ipsi peccamus, qui compescere peccata debui-

24 Prælati peccans, ut dicit *Gregor. par. 3. adm.* tot moribus dignus est, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittit. Vnde tanto cautius debet se à peccato custodire, quanto peccando non solus tantum moritur, sed omnium animarum, quas prauis exemplis destruit, reus est, & *s. Chrysostom. lib. 6. pest. med. de sacerdot. peccatum illius, qui aliorum curæ præfectus est pessilentissimum esse scribit, & quidam modernus ait non ita atramento infici panum, aut lanam, sicuti illius culpa in alios*
e iij

peruadit, qui illius fidei crediti ſunt.

25 Sunt nonnulli, vt ait *Gregor. libro primo, Paſtor. capite ſecundo*, qui ſolerti cura ſpiritualia præcepta perſcrutantur, ſed quæ intelligendo peccant, viuendo conculcant. Repente docent, quæ non opere, ſed meditatione didicerunt, & quod verbis prædicant, moribus impugnant. Vnde fit vt cum Paſtor per abrupta graditur, ad præcipitum grex ſequatur. Hinc namque per Prophetam *Ezech. cap. 34*. Dominus contra contemptibilem Paſtorum ſcientiam queritur dicens. Cum ipſi limpidiſſimam aquam biberetis, reliquam pedibus veſtris turbabatis; & oves, quæ conculcata pedibus veſtris fuerant, paſcebantur, & quæ pedes veſtri turbauerant, hæc bibeant. Aquam limpidiſſimam Paſtores bibunt cum fluente veritatis recte intelligentes, hauriunt: ſed eandem aquam pedibus perturbare, eſt ſanctæ meditationis ſtudia male viuendo corrumpere. Aquam ſcilicet Paſtorum turbatam pedibus, oves bibunt, cum ſubiecti quique non ſectantur verba, quæ audiunt, ſed ſola, quæ conſpiciunt exempla prauitatis imitantur. Qui cum dicta ſitiunt, & per opera peruertuntur, quaſi corruptis fontibus in potibus lutum ſumunt. Nemo amplius nocet in Eccleſia, quam qui peruerſe agens, nomen, vel ordinem ſanctitatis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præſumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Qui ergo ad Sanctitatis ſpeciem deductus, vel verbo ceteros deſtruit, vel exemplo, melius proſecto fuerat, vt hunc ad mortem ſub exteriori habitu terrena acta conſtringerent, quam ſacra officia in culpis ceteris imitabilem demonſtrarent, &c.

26 Idem *Gregor. apud Gregor. VII. lib. regiſt. epiſt. 34. ante finem*, ſic ait. Malis ſubelle Paſtoribus quid aliud eſt, niſi vt plebs populanda prædonibus permaneat, & inde ſumat interitum, vnde protectionis debuit habere ſubſidium; Sacerdotes enim mali cauſa ſunt ruinæ populi. Contra quos *Iſidor. de ſummo boyo capite 36*. in hæc verba. Plerique Sacerdotes, & Clerici prauè viuentes, forma ceteris in malum exiſtunt, qui in bonis exemplum eſſe debuerant. Hi enim quoſcuſque exemplo malæ conuerſationis ſuæ perdunt, de illis rationem ſine dubio redditori ſunt. Ex carnalium præpoſitorum exemplo plerumque fit vita deterior ſubditorum, & plebis merito ſiunt tales Sacerdotes, qui exemplo deteriore populum deſtruunt, non ædificant, ex merito enim plebis nonnunquam Epiſcopi deprauantur, quatenus procluius corruant, qui ſequuntur, capite languſcente, cætera corporis membra inſciuntur. Vnde, & ſcriptum eſt *Eſai. 1*. Omne caput languidum & omne cor merens à planta pedis vique ad verticem non eſt in eo ſanitas. Caput enim languidum, doctior eſt agens peccatum, cuius malum ad corpus peruenit, dum eo vel peccante, vel prauè docente, peſſifer languor ad plebes ſubditas tranſit. Deteriores ſunt, qui ſue doctrinis, ſue exemplis, vitam morſusque bonorum corrumpunt, hiſ, qui ſubſtantias aliorum, prædique diripiunt. Grandis, inquit *Hieronym. in cap. 44. Ezechiel. dignitas*

Sacerdotis, ſed grandis ruina ſi peccet, latamur ad aſcenſum, ſed timeamus ad lapſum; non eſt tanti gaudij excelsa tenuiſſe, quam meroris de ſublunibus corruiſſe. Nec enim ſolum pro delictis noſtris reddemus rationem, ſed pro omnibus quorum abutimur donis, & nequam fumus de eorum ſalute ſolliciti.

27 Porro cum Princeps id ſit Reip. quod oculus corpori, quod intellectus animæ *Heſt. Pmt. in Ezech. 38. Chryſoſt. in Math. homil. 21*. cum ſicuti ſi nitidus fuerit, ſubditorum corpus illuſtrare, ſic & ſi ſordidus obumbrare totum eſt neceſſe; fermenti inſtar, quod quamvis modicum, totam inſicit maſſam *Apoſt. 1. ad Corinth. 5*. Sicut igitur oculo cæco, ſicut intellectu obſcurato, neque corpus videt, neque anima intelligit, ſic & Principe corrupto, Reip. nulla ſalus. Nam ſi lumen, quo clarificatur, tenebræ ſunt, tenebræ ipſæ quantæ erunt. Certum eſt enim delinquente Principe, populum effici delinquentem, delicto tamen longe grauiore ſolus ipſius, quam populi vniuerſi exiſtimando.

28 Quid ſunt Epiſcopi, quærit *Gregor. ad Epiſcopum Conſtantiноп. niſi aſtra cæli*, quorum vita ſimul, & lingua inter peccata erroresque hominum, quali inter noctis tenebras, lucent. Hinc *Bernardus epiſt. 127. ad Guſelmum Comitem* ita dicit. Si quis de populo deuiat, ſolus perit, error Prælati multos inuoluit, & tantis obſt. quantis præſt. Quo circa tot mortibus dignus eſt indicandus improbus Princeps, quot ad ſubditos perditionis exempla tranſmittit, ſicuti & tot gloriæ coronis probus quot ædificationis *Gregor. in Paſtor. 3. cap. 1. admon. 5*. relatus in cap. præcipue II. quaſt. 3. Quod autem quot ſubditos habet, tot interemit, tot enim ſpirituum ſingulis exemplis eſt homicida, quot præſt. quot interitibus interimendus, cogita.

29 Ex dictis opportune quæri poteſt an ad officium paſtorale dignus eligi poſſit, an digniorem eligere teneamur? ad cuius quaſtionis deciſionem præmittendum eſt cum *Rebello de obligat. iuſtit. par. 1. lib. 3. quaſt. 2. numero 1*. quem refert *Campan. in diuerſorio iuris Canonici rub. 7. cap. 6. numero 73*. dignum votari, quicumque habet ſufficientiam, & omnes partes ad prædicta munera, prout oportet, miniſtranda, licet comparatione alterius, maiorem ſufficientiam habentis (qui hoc caſu dicitur dignior) vtiliſque adminiſtratori minus dignus exiſtat. Quo ſuppoſito relictis multis, quæ ad hoc præpoſitum adducunt ex fonte Sacræ Scripturæ, & ex Lege naturali *Alexand. Rgund. diſtina. deciſ. 34. in princip. & à numero 179. Rebello d. lib. 3. quaſt. 4*. videtur dicendum, quod quamvis alicui negotio præfectum eligere debens, ſatis officio ſuo functus eſſe videatur, ſi dignum hominem pro negotij conditione præfecerit, ad Epiſcopale tamen officium, cum reliqua omnia longe ſuperet, non modo dignum, ſed etiam digniſſimum eſſe deſtinandum, & maximis rationibus comprobari, & Sacrarum litterarum apertiſſimis teſtimoniis demonſtrari ſatis poteſt.

30 Trina illa Domini Saluatoris interrogatio *Ioan. 21*. abunde ſane noſtrum probat inſtitutum, qua non quidem ſimpliciter, ſed per comparationem caute, & vigilanter interrogat.

Simon Ioannis diligis me plus his, hac enim prima Pastoris Ecclesiastici electione formam ceteris prescribere volens non simpliciter interrogat, Diligis me, sed Diligis me plus his; ut videlicet non pari virtute, & charitate fulgentem, sed ceteros antecellentem ad tantum hoc munus deligendum esse declararet. Natura enim ipsa dictare videtur, ut qui alijs officio, ac dignitate praefertur, ceteros vitae splendore antecipat, quemadmodum Pastor gregi suo praestantior, & dux milite suo fortior, & Rex subditis suis debet esse sublimior. Qui ergo maiorem in Pastore, quam in ouibus claritatem ante electionem requisivit, aperte docuit digniorem Sanctioremque subditis esse debere, qui eis regendis, atque dirigendis praeficeretur. Quomodo enim, ut *D. Ambrosius* ait, credam cum consilio superiorem, quem videam moribus inferiorem? Supra me debet esse, cui me committere paro; Cuius rei cum multa quidem, & praeclara exempla adduci possint, nullum tamen aut maius, aut illustrius est, quam ipsius Dei Opt. Max. qui cum Ecclesiae suae providere Pontificem, & Pastorem voluisset, cum elegit, quo neque in caelo, neque in terra vilius erat dignior: nempe unicum filium suum, quem non modo auctorem salutis nostrae, sed etiam Pontificem, Summumque Sacerdotem in mundum destinavit: cum tamen alios ad hoc ipsum delegare potuisset. Quod idem ipse filius per *Esaiam*, cap. 43. significavit, dicens. Ego sum, qui deleo iniquitates tuas propter me: ubi alius interpretes evidentius vertit. Ego, Ego ille ipse sum, qui deleo &c. ut aperte intelligas nulli alij medendi peccatis nostris curam credideris fuisse, quam ipsi vni genito Filio Dei. Si igitur Deus Pater tanti animarum nostrarum salutem fecit, ut cum Angelos, aut Archangelos, aut Sanctissimos Patres ad hoc destinare potuisset, omnibus his praetermissis, cum elegit, quo dignior esse, aut cogitari nemo potest; qua qualo fronte tu in Vicarium, & Successorem Supremi huius Pontificis indigniorem eligas cum possis eligere digniorem? Cur minoris facias, minusque charam ipse habeas salutem tuam, quam ille habuit, ad quem nihil salus tua pertinebat? Super Apost. vetantem quemquam inconsiderate, subito, temere, sine diligenti vita, doctrinaeque exploratione ordinari *1. ad Timoth.* 5. ibi, Manus cito nemini impolueris, *s. Chrysost.* homil. 16. in *1. Timoth.* ita dicit. Quid sibi vult cito? non ex prima statim probatione, nec secunda, nec tertia, sed ubi consideratio diuturna praecessit, exactissimaque discussio, huic impo-nito manus. Neque enim ea res periculo caret, eorum enim, qui ille peccaverit, tu quoque poenam dabis.

31 Qua in re Concilium Trid. sess. 24. de reformat. capite primo, eos peccare mortaliter, & peccatis alienis communicare asserit, qui digniores, & Ecclesiae magis utiles Pastores praeficere non curaverint, his verbis. Si in quibuslibet Ecclesiae gradibus providenter, scienterque curandum est, ut in Domini domo nihil sit inordinatum, nihilque praeposterum, multo magis elaborandum est, ut in electione eius, qui supra omnes gradus constituitur, non erretur. Nam totius familiae domini status, & ordo mutabit,

si quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite. Vnde et si alias Sancta Synodus de promouendis ad Cathedrales, & superiores Ecclesias nonnulla vtiliter decrevit; hoc tamen munus huiusmodi esse censet, ut si pro rei magnitudine expendatur, nunquam satis cautum de eo videri possit. Itaque statuit, ut cum primum Ecclesia vacaverit, supplicationes, ac preces publice, priuatimque habeantur, atque à Capitulo per civitatem, & diocesim indicantur, quibus Clerus, populusque bonum à Deo Pastorem valeat impetrare. Omnes vero, & singulos, qui ad promotionem praeficiendorum, quodcumque ius quacunque ratione à Sede Apost. habent, aut alioquin operam suam praestant nihil in ijs pro praesenti temporum ratione innouando, hortatur & monet, ut imprimis meminerint nihil se ad Dei gloriam & populorum salutem vilius posse facere, quam si bonos Pastores, & Ecclesiae gubernandae idoneos promoueri studeant: eosque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores & Ecclesiae magis utiles ipsi indicauerint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis, praefici diligenter curaverint. haec tenet Concilium. Et ad hoc propositum *s. Hieron.* in commentar. ad cap. 1. epist. *Titiano* sic ait. Moyses amicus Dei, cui facie ad faciem Deus loquutus est, potuit utique successores principatus filios suos facere, & posteris propriam relinquere dignitatem, sed extraneus de alia Tribu eligitur Iesus, ut sciremus principatum in populos non sanguini aut humano effectui deferendum esse, sed vitae.

32 Optime *s. Thom.* 2. 2. quaest. 185. art. 3. circa assumptionem alicuius ad Episcopatum, aliquid considerat ex parte eius, qui assumitur, & aliquid ex parte illius qui assumit. Ex parte enim eius, qui assumit vel eligendo, vel providendo, requiritur quod digniorem eligat, & meliorem assumat quoad regimen Ecclesiae, qui scilicet possit eam & instruire, & defendere, & pacifice gubernare. Vnde contra quosdam *s. Hieronym.* dicit quod quidam non quaerunt eos in Ecclesia columnas erigere, quos plus cognoscunt Ecclesiae prodesse, sed quos plus ipsi amant, vel quorum iunt obsequijs deliniti, vel dediti, vel pro quibus maiorum quispiam rogauerit, ut deteriora taceam, qui ut clerici fierent muneribus impetrarunt. Ex parte vero eius qui assumitur requiritur ut nulla vitiorum nota sit maculatus; gravius enim condemnabitur, qui indignus suscipit, quod non meretur. Qui regimen Sacerdotis contendit appetere, ante in se discutiat si vita honori sit congrua: plerique Sacerdotes suae magis utilitatis causa, quam gregis praesse desiderant. Quomodo autem vires suas periclitari, & expendere debeat docet *s. Gregor.* in praefatione sui Pastoralis dicens. Cum rerum necessitas exposcit, pensandum valde est ad culmen quisque regiminis qualiter veniat, atque ad hoc rite perueniens, qualiter vivat: & bene vivens, qualiter doceat, & recte docens infirmitatem suam, quotidie valet quanta consideratione cognoscat: ne aut humilitas accessum fugiat, aut praeventioni vita contradicat, aut vitam doctrina destituat, aut vitam praesumptio extollat. Nunc vero ut profint Praefules fieri non

cupiant, ſed magis vt diuites fiant, & honorentur, cuſcipiunt enim ſublimitatis culmen non pro Paſtorali regimine, ſed pro ſolius regiminis, vel honoris ambitione, atque abiecto opere dignitatis ſolam nominis ſuperbe appetunt dignitatem. Hi vbi primum cognoscuntur reiſciendi, illi vero qui antequam altiffimum dignitatis gradum obtinerent, omnibus virtutibus præditi videbantur, & poſtea in regimine alij apparent, non eligentis culpæ imputari debent, quemadmodum enim agnoſcere non potes ſit nec ne integrum vas, niſi illud liquore impletur: ita nec hominem, niſi illi gubernandi munus fuerit commendatum.

33 Dubitari non abs re poteſt an Cardinales peccato commaculentur, reſtitutioneque vinciantur, qui non impediunt nominatum, ſi alterum digniorem arbitrentur? Ad quod dubium perdoſte quidem reſpondet Paleſt. in tract. de ſacr. conſiſt. conſult. par. 4. queſt. 1. verſ. quo loco, & ait ad Cardinalium auctoritatem & officium non proprie pertinere aliquem ad Episcopatum admittere, ſed tanquam Papæ conſiliarios non ulterius obligari, quam vt ad eas res, de quibus à Papa requiruntur, & conſuluntur fidele præſtent reſponſum, per tex. in cap. fundamenta §. decet, de elect. lib. 6. itaque cum Pontifex in Episcoporum promotione non aliud ab iſtis Cardinalibus exquirat, quam iudicium, ſi propoſitum Episcopali dignitate dignum arbitrentur; ideo non ad aliud obligantur, quam ad interrogata reſpondere, illumque approbare, ſi ita credant: imò & Cardinales omnes tutam reſpondendi, ferendique ſuffragij ſui rationem colligere poſſe addit ex teſtimonijs quatuor Cardinalium in publicam formam redactis, & ab eis ſubſcriptis, quibus inqueſitio committitur de promouendi qualitatibus.

S V M M A R I V M.

- 1 Rationes expenduntur, quare bigamos ad Eccleſiaſticos Ordines aſcendere non conueniat.
- 2 Filios habens non poteſt habere frontem alios de incontinentia redarguendi.
- 3 Caſtitaſis eminentiam inter omnia virtutum ornamenta debet Episcopus habere.
- 4 Continentia, & calibatus non eſt per ſe de iure diuino ſacris Ordinibus annexus.
- 5 Coniugatus nullo modo poteſt in Episcopum eligi, etiamſi eius vxor atate promiſſa, nec ſuſpecta de incontinentia caſtitaſtem in ſeculo vocat, ſed requiritur, vt ea ſimpliciter religionem proſiteatur.
- 6 Filios habens an poſſit in Episcopum eligi, queſtio dubia, pro parte affirmatiua rationes expenduntur.
- 7 D. Petrus vxorem habuit, & ex ea filiam Petro-nillam.
- 8 Clemens IV. & Alexander VI. filios habuerunt.
- 9 Expenduntur rationes pro contraria opinione.
- 10 Amor paternus omnem alium vincit.
- 11 Eli ob ſuos filios in via Domini non ambulantes primatus fuit ſacerdotio.
- 12 Priorem ſententiam ſequitur, & contrarijs fundamentis reſpondetur.

VNIUS VXORIS

Virum.

GLOS. IIII.

V M bis coniugatus non poſſit apte ſignificare vni-nem Chriſti cum Eccleſia vnica ſua ſponſa, quia non eſſet vnicus, ex quo diuiſit carnem ſuam in plures cap. Ac-tius 26. diſt. cap. debitum, & ibi gloſ. verbo ſacramentum, de bigamis, ideo noſter Apoſtolus dicit vt iſ Episcopus ordinetur, quem vnus vxoris virum fuiſſe, aut eſſe conſtiterit: tam ſacra ſemper habita eſt iſta præceptio, vt etiam de muliere Sacerdotis eligendi, eadem intelligeretur ſeruanda conditio: ne forte illa prius quam in matrimonium eius veniret, qui aliam non habuiſſet vxorem, alterius viri eſſet experta coniugium. Si etenim in veteri Teſtamento Leuit. 21. hæc Sacerdotalium coniugiorum forma ſeruata eſt, quanto magis ſub reuelata iam gratia conſtituti Apoſtolicis debemus ſeruare præceptis, vt quamuis quis bonis moribus præditus & ſanctis operibus inueniatur ornatus, nequaquam tamen vel ad Diaconi gradum, vel ad præbyterij honorem, vel ad Episcopatus culmen aſcendat, ſi aut ipſum non vnus vxoris virum, aut vxorem eius non vnus viri fuiſſe conſtiterit, vt ex Leone epiſt. 85. vel 87. cap. 1. ad Episcopos Africanos reſert Anton. Auguſtin. in epitom. inſis Pontificij veteris lib. 4. tit. 7. cap. 7. Et ideo Iſidor. lib. 2. cap. 6. de Eccleſ. offi. aſſerit quod vt vnus virginalis matrimonij ſint, qui eliguntur ad Ordinem Pontificatus, Sacerdotem quarit Eccleſia, aut de Monogamia ordinatum, aut de Virginitate ſanctum. Nullo pacto, ait D. Hieronim. ad Oceanum, bigamos, vel concubinos catenis inſertos decet ſubire Sacerdotij miniſterium. In Leuitico 21. Scriptum eſt præſinitum eſt quales eligi debeant Sacerdotes; ſi ergo clericus monogamus fuerit, & vxor eius digama, noli eum ad miniſterium applicare. Hæc Tito præcepta idem Apoſtolus de ordinandis clericis dedit.

2 Quomodo poterit eſſe hortator viduitatis, caſtitaſis, & continentia qui coniugia frequentaue-rit: c. vna c. fin. 26. diſt. cum dicamus quod habes filios non poteſt habere frontem alios de incontinentia redarguendi cap. ſicut verſ. unde cum Paulus 47. diſt. Habebit igitur Episcopus, vt inquit Iſidor. de Eccleſiaſt. offi. lib. 2. cap. 6.

3 Inter cætera virtutum ornamenta, & caſtitaſis emineſcentiam, itaut mens Chriſti corpus conſectura ab omni inquinamento carnis ſit munda, & libera, quia dum ſecundum carnis aſſumptæ myſterium Eccleſiæ ſuæ fuerit dignatus caput exiſtere ipſe Chriſtus, merito in membris eius intentio Episcoporum officia peragere cernitur oculorum. Ipſi enim de ſublimioribus celſitudine ordinis regunt, & diſponunt ſubiectas multitudines plebium: vnde quanto

ipsi sequentium sunt ductores, tantò meritorum lumine debent præfulgere. Illa autem, quæ pertinent ad biganiæ species, ac illius materiam plene tractauit Alleg. 49.

4. Continentiam & calibatum scio non esse per se annexa Episcopatu, & multò minus inferioribus Ordinibus ex Diuino, & naturali iure, sed tamen id fuisse ab Apostolorum temporibus in vsum quantum ad Episcopos, qui si vxorati assumpti sunt, vxores postea solum vt sorores retinuerunt: suadent & persuadent & movent antiqui Canones, & Sanctorum Patrum testimonia, itaut Græcorum Ecclesia, licet inferiores Sacerdotes vexatos retineat, nunquam tamen in Episcopis id passa sit, quò propterea Monachos semper habet. Quo circa laudabilis S. Ecclesia Latina æquissimè & conformiter ad Ius diuinum legem tulit ab Apostolorum temporibus, & praxi natam, vt omnibus Sacris Ordinibus continentia propostum annecteretur, etiam in Subdiaconis id tam antiquum, vt in reliquis non appareat.

5. Et adeo verum est nullo modo in Episcopum eligi posse coniugatum, itaut non sufficiat eius vxorem atate prouectam, nec suspectam de incontinentia, castitatem in seculo vouere, sed requiri vt ea simpliciter religionem profiteatur, propter Ordinis Episcopalis excellentiam, & vt auferatur occasio vt Episcopus visitetur à feminis. ita Host. Calder. Anton. Abb. per tex. ibi in capite sane, de conuers. conu. Con. desponsul. par. 2. capite 6. paragraph. 3. numero 3. vers. in Episcopi, Maiol. de regul. lib. 1. cap. 34. numero 2. Petr. de Ledsma de matrim. quest. 64. art. 4. dub. 5. concl. 6. Azor. instit. moral. par. 1. lib. 13. cap. 13. quest. 7. prope finem, plures alios refert, & sequitur Sanchez. de matrim. lib. 7. disp. 41. num. 2.

6. Vnde quia possibile fuit Episcopos ne dum vxorem, sed etiam filios habere ante Episcopatum.

7. Questio hinc oritur non contemnenda vtrum filios habens possit in Episcopum promoueri? pro parte affirmatiua est tex. in cap. 1. de testam. ibi, numerum, cap. sint manifeste vers. fortassis 12. quest. 1. vbi glos. verbo aut filios, cap. Episcopos qui filios 12. quest. 2. noster Apostolus in præcitatis verbis, & in sequentibus, ibi, filios habentem, & refertur in cap. 1. in princip. 26. distinct.

8. Idque plerisque constat exemplis, patet in Diuo Petro, qui vxorem habuit, & ex ea filiam Petronillam, Clemens III. tempore promotionis duas habuit filias ex vxore legitima, vt videre licet apud Platina in ipsius vita, apud quem etiam in vita Alexand. VI. id ipsum legitur: & cum hac sententia transire Doctores communiter post Host. fatetur Abb. in dict. cap. 1. numero 2. affirmat communem esse vsum receptam Nau. de spolijs clericorum paragraph. 19. numero 2. vbi testatur se plures vidisse Episcopos, & alios Prælatos filios habentes, qui promoti fuerunt à Sede Apostolica, nulla facta de filiis mentione, neque aliqua super eo habita dispensatione.

9. Obstant tamen tex. in cap. prius quamiam 28. dist. vbi cauetur ne is, qui filiam habet, & à longo tempore incontinens fuit ad Episcopatum eligatur, melior tex. in cap. de Syracusane 28. dist. qui habentem filios, & vxorem ad Episcopatus Ordinem

promoueri prohibet, cap. Castinensis 61. dist. ibi, qui nec vxorem habeat, neque filios, & ibi necque crimen aliquod, Auth. de sanctissimis Episcopis in princip. collat. ad quam se refert dict. cap. de Syracusane, ibi, principalis constitutio. Deinde obstat quod & si nulla daretur prohibitio, in recto tamen gubernandi regimine, satis inordinatum videretur illos ad Episcopatum eligere, qui propter nimiam in filios affectionem, vt plurimum, & cupiditate, & auaritia misere destinentur: hi sunt Clerici, & Episcopi erga filios, & nepotes, glos. vlt. in cap. peruenit 1. quest. 3. Perrett. ad Extrauag. ambitiosa de rebus Ecclesie non alienandis verb. ac de rebus, & bonis num. 64. expendit Nau. dict. num. 2.

10. Nam paternus amor omnem alium vincit l. vlt. de curatore furiosi, l. isti quidem paragraph. fin. ff. quod metus causa, notatur in cap. asserit de presumpt. Mex. in tract. tasse panis concl. 2. numero 58. cum seq. Mascard. de probat. concl. 590. numero 3. Cardin. Mantica. de tacitis, & ambiguis conuent. tom. 2. lib. 21. tit. 10. numero 21. Flamin. de confident. quest. 20. nu. 44. Gutier. de tutel. par. 2. cap. 8. num. 9.

11. Vnde multa mala parentibus obueniunt propter filiorum peccata, & laxatam viuendi normam, prout Eli ob suos filios in vijs Domini non ambulantes priuatus fuit Sacerdotio 1. Reg. cap. 2. Inde etiam probabile resultat periculum, quod bona per vxorem, filios, nepotes, & ceteros temere dissipantur, vt satis insinuat dict. cap. de Syracusane, ibi, per quos Ecclesiastica solet periclitari substantia: Vtcrius offenditur finis prætenus à Concil. Trid. sess. 25. de reform. cap. 1. in prime, & in Extrauag. Pij V. aduersus illegitimos in princip. Ergo ne tot, ac tanta mala sequantur, omnino affirmandum est nequaquam fore eligendos eos, maxime cum omnino oporteat, non solum ad inferiora beneficia, sed multo magis ad Episcopatus iuxta reg. cap. cum in cunctis 7. de elect. cap. graue 29. de præbendis. Propter quorum aliqua hanc partem contra communem sequuntur Innocent. in dict. cap. 1. de testam. & ibi Abb. numero secundum, Nau. dict. loco, vbi affirmat hanc partem esse magis consonam iuri, & ideo hodie attento iure communi tales non esse promouendos affirmat glos. verbo paruulam in dict. capite priusquam.

12. Verum licet hæc vltima sententia probabilitate non careat, priorem tamen, & communem Hostiensis opinionem etiam attento iure communi vti veriores sequimur. Ad primum enim ex dict. cap. prius facile respondetur tex. non agere de habente vxorem, sed de habente filiam, qui retro ante à longo tempore incontinens fuit, quod longe diuersum est à castitate coniugali. Ad secundum ex dict. cap. de Syracusane respondetur tex. illud quoad intentum nihil de nouo statuisset, sed retulisse ad imperialcm constitutionem, de qua in dict. Auth. in princip. quæ imprimis interdiceret non potuit electionem ad Episcopatum, iuxta reg. cap. Ecclesia sancta Maria 10. de constitut. capite vlt. de rebus Ecclesie cum similibus: deinde si recte aduertat Iustinianus ibi absolute non prohibuit talium promotionem, sed solummodo quādo promouendus vxorem habuit legibus interdictam, aut alio defectu laborantem, non vero si vnicam, & primam, vt patet ibidem in vers. sed, & si prius. Ad tertium ex dict. cap. Castinensis cum glos. pen. illis

dem. tex. procedere propter præſumptionem, quæ eſt contra habentem filios, quod bona Eccleſiæ diſſipabit, & ut ceſſet labor faciendi inuentarium, de quo in dict. cap. de ſyracuſane: & tandem, quia ſatis paribus terminis ad bene eſſe melius erit illum eligere, qui nullis occupationibus detinetur, & multo magis paratus eſt ad munus iniunctum exequendum. Ad vltimum ex rationibus ſupra expenſis reſpondetur, quod, etſi rationes illæ aliquo modo ſuadeant non oportere tales in Episcopos promoueri, non tamen concludunt prohibitionem aliquam dari attento iurè communi, fatemur equidem digniores, & digniſſimos eligendos, ſi tamen tamen, ſi omnia concurrant, dabilem eſſe aliquem ex his, qui aliquando dignior, aliquando digniſſimus probabiliter reputetur.

S V M M A R I V M.

- 1 Paucitatis virtus pulcherrima eſt inter Episcoporum ornamenta.
- 2 Venter ingluuius facile prouocat ad luxuriam.
- 3 Sapientiam iuuat ſobrietas.
- 4 Salutem operatur moderata reſectio.
- 5 Vires amittit cibo multo, aut potione diſtentur.
- 6 Podagra ob ſocietatem ac aucta edulia hoc tempore naſcuntur.
- 7 Conuiuium potatorum, & commeaſiones ab Eccleſiaſticis fugienda.
- 8 Ieiunij utilitates reſeruntur.
- 9 Ieiunium neminem reddit debilem.
- 10 Dominus ſaluator noſter conuiuium adiit, ut exemplo alios temperantiam doceret.
- 11 Manducare & bibere ad gloriam Dei quomodo intelligatur.
- 12 Menſa Episcopi qualis eſſe debeat, & quæ in illis eſca ſint adducenda, oſtenditur.
- 13 Apoſtoli ſub Chriſti diſciplina ſectati ſunt victus temeritatem.
- 14 Sanctus Auguſtinus quantum temperantia ſtudium habuerit, oſtenditur.
- 15 Sanctus Fulgentius Ruſſenſis Episcopus nec morbo quidem aſſictus carnis, vel vini uſum amiſiſit.
- 16 Sanctus Amandus pane hordeaceo, & aqua quindecim annos manſit ad ſepulchrum Beati Martini.
- 17 Sanctus Ioannes Chryſoſtomus, S. Baſilius, S. Ambroſius, & S. Thomas Cantuarienſis temperantia ſtudium coſue.
- 18 Eremitæ antiqui tenuiſſimo victu uſi ſuere.

S O B R I V M.

G L O S. V.

INTER Episcoporum ornamenta recte collocatur pulcherrima illa paucitatis virtus, quia ut ait S. Tho. 2. 2. q. 139. art. 4. Episcopis & alijs Eccleſiæ miniſtris, qui mente deuota debent ſpiritualibus officijs inſiſtere, & Regibus, qui per ſa-

pietiam debent populum ſubditi gubernare, ſpecialiter ſobrietas indicenda eſt; nam ignominioſum eſt clericis afluere epulis, inter quas difficile potest ſeruari pudicitia cap. Eccleſiæ 35. diſt. ventris enim ingluuius facile prouocat ad luxuriam, & omne opus bonum diſſoluit, ut dicit D. Hieronymus in epiſt. ad Amandum.

2 Episcopi, inquit S. Euthych. Papa & martyr, & Dei miniſtri non debent commeaſationibus, & vinolentijs incumbere, ſed conſiderent ſententiam Domini dicentis: Attendite ne grauentur corda veſtra in crapula, & ebrietate. Moderate omnem cibum, & neceſſario ſumptu ſumite, ut iuxta Apoſt. ſobrijs ſitis, & parati ad ſeruicium Domini. Hinc ſapiens Eccleſ. 37. Noli auidus eſſe in omni epulatione, & non te effundas ſuper eſcam. Et Apoſt. 1. ad Corinth. 6. Eſca ventri, & venter eſcis, Deus autem, & hunc & hos deſtruet. Et ad Roman. 14. Regnum Dei non eſt eſca, & potus. Et 1. ad Corinth. 8. Eſca nos non commendat Deo. Et ad Hebræ. 13. Optimum eſt gratia ſtabilire eorum non eſcis, quæ non proficiunt ambulantijs in eis. Nihil gula pernicioſius, ait S. Chryſoſtom. homil. 44. in Ioan. nihil ignominioſius eſt. Hæc obtuſum, & craſſum ingenium, hæc carnalem animam reddit, hæc cæcat intellectum, nec finit ut quicquam perſpiciat. Et homil. 58. in Matth. Sues ex hominibus facit, imò etiam ſuis multo deteriores. Nam, ut ait Cicero lib. 1. offi. Victus, cultuſque corporis ad valetudinem reſeruntur, & ad vires non ad voluptatem. Atque etiam ſi conſiderare volumus, quæ ſit in natura excellentia, & dignitas, intelligemus quam ſit turpe diſfluere luxuria, & delicate ac molliter viuere, quamque honeſtum parce, continenter, ſeuere.

3 Venter pinguis, ut Hieron. ait, epiſt. 2. ad Nepotian. cap. 14. craſſum ſenſum generat, & non gignit mentem tenuem, cum Sacerdotalis ſenſus eſt contra vigil eſſe debeat, & tenuis, atque ideo edacitatis vitio obnoxij Sacerdotes vngi non debent cap. non liceat 44. diſt. Anima ſicca dicebat Hieronymus ſapientiffima. Et Clemens Alexand. lib. 2. Pædag. Iubar eſt, inquit, anima ſicca ſapientiffimum, & perſpicax. Vnde S. Hieronymus lib. 2. aduerſus Iovinian. cap. 7. ſic dicit. Quod ſi quis exiſtimat & abundantia ciborum portionumque ſe perſeui, & vacare poſſe ſapientia, hoc eſt, & verſari in delitijs, & deliciarum vitijs non teneri, ſe ipſum decipit. Et cap. 8. Sapientia quoque operam dare non poſſumus, ſi menſæ abundantiam cogitemus, quæ labore nimio, & cura indiget, cito expletur nature neceſſitas. Nihil enim, ait S. Io. Chryſoſtom. homil. 29. in epiſt. ad Hebræos, & habetur can. 28. de conſec. diſt. 5. ſic iucundum eſt, ſicut cibus bene digeſtus, aut decoctus, nihil ſic ſalutem, nihil ſic ſenſum acumen operatur, nihil ſic ægritudinem fugat, ſicut moderata reſectio: ſufficientia quippe cum nutrimento, & ſoſpitem ſimul etiam procreat, & voluptatem.

4 Abundantia vero morbum facit, & moleſtias ingerit, & ægritudines generat. Quod enim facit fames, hoc etiam plenitudo facit ciborum, multo autem magis peiora. Fames quippe in paucis diebus aufert hominem, & liberat ex hac vita pœnali, excellus vero ciborum conſumit, & putrefacit corpus humanum, & macerat ægritudine diuturna, & tunc eam morte crudeli conſumit. Obſecro igitur ne noſtrum corpus vitioſum, & inu-

inutile faciamus, neque vi vitia inferamus, &c.

5 Quare *Galenus* par. 1. *Aphorism.* dicit in exhortatione medicina, quorum vita & ars sagina est, nec vivere posse dici, nec sanos esse, animasque eorum ita nimio sanguine, & dapibus quasi luto inuolutas nihil celeste, sed semper de carnibus, & victu, & ventris ingluvie cogitare cap. ne tales de consecrat. dist. 5. Et *Cicero* in 5. *Tuscul.* scribit fieri non posse ut mente quis & ratione recte utatur, animasque vires debito loco, & tempore exerceat cibo multo ac potione distentus. Qui agrotat, ait *S. Hieronymus*, non aliter recipit sanitatem, nisi tenui cibo, & castigato victu, quae *laxum diuina* dicitur, quibus ergo cibis recipitur sanitas, his & seruari potest, ne quis putet morbos oleribus concitari. Praclare id docet *S. Ioan. Chrysost.* homil. 39. in 1. *Corinth.* Non menti, inquit, sed ipsi corpori inimica, & insensa est voluptas, ex forti debile reddit, è solido enervatum, morbidum è sano, tenue ex compacto, ex florente & formoso deforme, olidum ex flagranti, ex vili inutile, ex mundo & puro impurum; ex absoluto doloribus undique differtum, ex recenti vetus, ex robusto flaccidum, ex celeri tardum, & ex sano languens, ex recto claudum. Per hanc mille mala malignus ille patrat *Sathanas*. Diurna exercitatio, & labores, & tolerantia, & moderata mensa, & victus simplex hilariora corpora reddunt, & formam praeterea plurimum iuuant. Quae quum videmus fratres quid non voluptates, perniciosaeque conuiuia vitam, & simplicem potius persequimur victum? ut corpore simul, & animo recte comparati, virtutibus pleni, futuris aliquando bonis potiamur.

6 Quotidiano experimento probatur potus satietate aciem mentis obtundi, ciborum nimietate vigorem cordis hebetari, ita ut dilectio edentiam corporum contraria sit saluti, nisi ratio temperantia obsistat illecebrae, & quod futurum est oneri, subtrahat voluptati. *S. Leo Papa* serm. 8. de ieiunio decimi mensis. Frequentes igitur podagrae hanc ob causam hac nostra tempestate maxime vigent, ut *Galenus* etiam tempore accidisse legitur. *Aphor.* 6. comm. 28. ubi sic ait. Aetate Hippocratis pauci podagra laborabant propter vitam moderantiam, nostris vero temporibus, usque adeo auctis edulijs, ut nihil eis addi posse videatur, infinita est podagrarum multitudo, cum nonnulli sint, qui nec exerceantur quidem, sed cruditatibus incumbant, & ante cibum bibant vina potentia, ac venereis utantur immoderate. Legimus quosdam, ait *S. Hieronymus*, lib. 2. in *Iovin.* cap. 8. morbo articulari, & podagra humoribus laborantes proscriptioe bonorum ad simplicem mensam, & pauperes cibos redactos conualuisse; caruerunt enim solitudine dispensanda domus, & epularum largitate, quae & corpus frangunt, & animum. Irridet *Horatius* appetitum ciborum, qui consumpti relinquunt penitentiam. Sperne voluptates, nocet empta dolore voluptas. Occasio amittenda sobrietatis fugienda, ut sunt conuiuia, & cetera ubi solum commensationibus, & potationibus inseruitur. Nam, ut ait *Sapiens* 23. *Proverb.* Noli esse in conuiujs potatorum, nec in commensationibus eorum,

qui carnes ad vescendum conferunt. Et *S. Hieronymus*, epist. 2. ad *Neptian.* de vita clericorum capite 23. conuiuia, inquit ille, tibi vitanda sunt. Et *sanctus Ambrosius*, libro primo offic. cap. 20. Conuenire Ecclesiasticis, ait, & maxime ministrorum officijs arbitror declinare extraneorum conuiuia, vel ut ipsi hospitales suis peregrinantibus, vel ut ea cautione nullus sit opprobrii locus. Conuiuia quippe extraneorum occupationes habent, tum etiam epulandi produnt cupiditatem. Surrepunt etiam fabulae frequenter de seculo, ac voluptatibus, claudere aures non potes: prohibere, putatur superbia, surrepunt etiam prater voluntatem pocula. Melius est domui tuae semel excusces, necessitati satisfaciendo, quam alienae frequenter, & ut ipse sobrius surgas, tamen ex aliena insolentia condemnari non debet praesentia tua. Et refert *Possid.* in vita *S. Augustini* cum in patria sua petum ad conuiuium nunquam ire voluisse, ne per frequentiam in patria conuiujs constitutus temperantiae amitteretur modus.

8 Hinc ob temperantiam, & sobrietatem Sancti Patres ieiunium corpori pariter atque animo salutare pronuntiarunt: audi *S. Athanasius*, lib. de *virginitate*. Vide quid faciat ieiunium: morbos sanat: distillationes exsiccat, demones fugat: malasque cogitationes expellit: & mentem nitidorem reddit, & cor purgatius, & corpus salubrius, & ad thronum Dei hominem ficit. Et *S. Ambrosius*, lib. de *Uelia & ieiunio* cap. 8. Quid est ieiunium nisi substantia & imago celestis, continentiae magisterium, pudicitiae disciplina, humilitas mentis, castigatio carnis, forma sobrietatis, norma virtutis, purificatio animae, miserationis expensa, lenitatis institutio, charitatis illecebra, senectutis gratia, custodia iuuentutis: Ieiunium denique est infirmitatis alleviamentum, alimentum salutis. Haec *Ambrosius*. Principalis ergo ieiunij fructus est, quod ob temperantiam corporis sanitatem vel conseruet, vel recuperet, illudque sanius efficiat ut probant Medici, qui aegris statim ieiunium, inedia, dietam praefinunt, & diutissime vixerunt qui seuerissime etiam ieiunauerunt.

9 Ut *S. Antonius*, *Paulus*, *Hilarius*, *Remoaldus*, & alij. Vnde a veritate alienum est dicere hominem per ieiunium debilem reddi, quia, ut ait *S. Leo*, Sanctorum ita fortis à Deo est factus, quandoquidem mulier ieiunij eius mater macerabat corpus, E contra argute *Diogenes* ventrem vitæ charibdim appellat, cuius nimia ingurgitatione, nihil est animae corporique nocentius, nihil quod ingenia magis enecet, magisque pudorem confundat, nihil quod stoliditatem magis generet, atque vecordiam. Et *Amandus Presbyter*.

Ventrem, inquit, distentum cibo, & vini potationibus irrigatum voluptas genitalium sequitur, pro membrorum ordine, ordo vitiorum est.

10 Oportet igitur moderatis epulis contentum esse Sacerdotem, ut admonet *Eutych.* *Papa* capite suo, *Concilij Carthagenensis capite decimo quinto*, ut aliorum incontinentiam & immoderationem queant coarguere, dicente *Sancto Clemente* in *Apostolicis constitut.* lib. 8. cap. 50. Cum sitis Presbyteri & Diaconi Christi, sobrii esse debetis,

& priuati & cum alijs, vt poſſitis interperantes coercere. Liberato enim noſter Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſ. idcirco conuiuia adiit, vt verbo & exemplo alios temperantiam doceret, non vt ſcipſum paſceret; qui vt modeltiam victus preſcriberet, & ipſe continuis quadraginta diebus nihil gultauiſſet. *Matth. 4.* Sumite cibum aut potum, vt ait *Apoſt. 1. ad Corin. 10.* in laudem Dei. Quomodo, quaerit *S. Baſil. interrog. 196. in regulis*, manducat quis & bibit ad gloriam Dei, & ſimul reſpondet.

11. Nimirum quando diuinorum beneficiorum erga ſe memoriam conſeruat, & eiufmodi animi affectionem retinet, quæ ex compoſitione etiam corporis declaratur, vt ne tanquam ſecurus omnino manducet, ſed vt qui inſpectorem habeat Deum. Et quando in ſumendo cibo illud ſibi propoſitum habet, vt non tanquam ventris mancipium, propter voluptatem manducet, ſed tanquam operarius Dei, vt in operibus, quæ ſunt ex mandato Chriſti, exequendis eſſe firmior poſſit. Vnde *Proſp. lib. 2. de vita contemplatiua cap. 17. de abſtinentia*, ita dicit, Quicquid ſine quo poteſt viui percipitur, non ſuſtentandæ naturæ, ſed luxuriæ cauſa ſumitur. Veram abſtinentiam inſtar cytharæ temperandam docet *Gregor. lib. 20. moral. cap. 31.* Penſandum, inquit, eſt, quod chorda in cythara ſi minus tenditur, non ſonat; ſi amplius, raucum ſonat, ſic virtus abſtinentiæ aut omnino nulla eſt, ſi tantum quiſque corpus non edomat, quantum valet, aut valde inordinata eſt, ſi corpus atterit pluſquam valet.

12. Vos o Præſules ſi Sanctorum Conciliorum decreta veneramini, illud imprimis decretum *Concilij Carthaginenſis. 4.* in imo corde defigite, in quo ita habetur. Episcopus vilem ſupelleſtilem & menſam, ac victum pauperem habeat; à quo mutuatus eſt *Concil. Trid. ſeſſ. 25. de reformat. cap. 1.* his verbis. Episcopi modelta ſupelleſtili, menſa, ac frugali victu contenti, &c.

Menſa Episcopi, ait quidam modernus, frugalis ſit & temperata, quam ille accedens, de more piæ benedicat: & in qua nihil præter primam eſcam, & vnum cibum iuſulentum, & duo fructuum genera, vel ad ſummum alterum obſonij ſimplicis ferculum apponatur; placentæ, eſcæ nimis laute conditæ, & varia vinorum genera amoueantur. In ea lectio Sacrorum librorum ſemper adhibeatur, paraſitiis, adulatoribus, ſcurrelilibus, iocis & huiusmodi longe inde remotis, & poſt ſumptam refectionem bonorum omnium largitori Deo gratiæ ſupplices redantur.

13. Victus enim tenuitatem ſub Chriſti Domini diſciplina ſectati ſunt Apoſtoli, quorum ſucceſſores ſunt Episcopi, qui ſegetum ſpicas manibus confricantes tam ſimplici cibo pellebant inediam *Matth. 12. Marci 2. Lucæ 6.* Cum numero duodecim eſſent, nihil aliud quam quinque panes hordeaceos, duosque piſces habuere in deſerto *Io. 6. Matth. 14.* quibus Dominus quinque millium turbam paut. Iterum nihil omnino præterquam ſeptem panes, & pauculos piſciculos, quando quatuor millia virorum ſatiata ſunt *Matth. 15. Marci 8.* Rurſum tranſfretantes oblitii ſunt panes, ſecum ferre *Matth. 16.* adeo non erat ipſorum animus in patinis, ſed in doctrina, & exemplo Chriſti, vt cibatorum curam non haberent, quin, & ſæpe ita obreſcantur, vt nec reſciendi corporis facultas

daretur. Hinc *Marci. 6.* ait Apoſtoliſ Ieſus. Venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite pauſillum: erant enim, qui veniebant, & redibant multi, & nec ſpauum manducandi habebant.

14. Quantum temperantiæ ſtudio in Beato Auguſtino fuerit locuples ipſe teſtis eſt *lib. 10. confeſſ. cap. 31.* Reſciimus quotidianas, ait, ruinas corporis, edendo, & bibendo, & ſuauis eſt mihi iſta neceſſitas, & aduerſus iſtam ſuauitatem pugno ne capiar, & quotidianum bellum gero in ieiunijs, ſapius in ſeruitutem redigens corpus meum. Hoc me docuiſti, vt quemadmodum medicamenta, ſic alimenta ſumpturus accedam, ſed in ipſo tranſitu inſidiatur mihi laqueus concupiſcentiæ, ipſe enim tranſitus voluptas eſt. Et cum ſalus ſit cauſa edendi, & bibendi adiungit ſe tanquam pediſſequa periculofa iucunditas, & plerumque præire conatur, vt eius cauſa fiat, quod ſalutis cauſa me facere, vel dico, vel volo, nec idem modus vtriuſque eſt. Nam quod ſaluti ſatis eſt, delectationi parum eſt. Et ſæpe incertum ſit, vtrum adhuc neceſſaria corporis cura ſubſidium petat. Ad hoc incertum hilareſcit infelix anima, & in eo præparat excuſationis patrocini-um, gaudens non apparere, quid ſatis ſit moderationis valetudine, vt obtentu ſalutis obumbret negotium voluptatis. His tentationibus conor quotidie reſiſtere, & inuoco dexteram tuam ad ſalutem meam: conforta me vt poſſim; da quod iubes, & iube quod vis.

15. Sanctus Fulgentius Ruſpenſis Episcopus, vt eſt in eius vita apud *Surius tom. 1.* nec morbo quidem afflicto, carnis, vel vini uſum admixit, veritus ne infirmitati blandiens ſemel internitum vitæ rigorem ſanus poſtea repetere nollet ſuperatus gulæ voluptate.

16. Sanctus Amandus Turoni ad Beati Martini ſepulchrum quindecim annos manſit, & hoc toto tempore cibus illi panis hordeaceus, aqua potus fuit: qui poſtea Traiectenſis Episcopus creatus abſtinentiam non minuit, ſed auxit, *Surius tom. 1. in eius vita.*

17. S. Ioannes Chryſoſt. vno tantum ferculo hordei quotidie veſcebatur, non comedens carnes, nec bibens vinum. S. Baſilius contentus erat pane, & aqua. Ambroſius ſingulis diebus ieiunabat, præterquam in Sabbato, & Die Dominica, ac in natalitijs celeberrimorum Martyrum. *S. Thomas Cantuarienſis*, quamuis primum delicatis cibis vteretur, poſtea leguminibus tantum contentus pauperes quotidie ſecum diſcumbere faciebat.

18. Tenuiſſimo item victu uſi ſunt antiqui Eremitæ, & teſtatur *D. Hieron. ſe in ea eremi parte, quæ iuxta Syriam Seracenis iungitur, vidiffet Monachos, de quibus vnus per triginta annos clauſus, hordeaceo pane, & lutulenta aqua vixit: alter in ciſterna veteri, quam gentili ſermone Syri cuba vocant, quinque caricis, id eſt aridis ficibus, per ſingulos dies ſuſtentabatur. Et idem Hieronimus in vita Dni Pauli Eremitæ, aſſerit illum in orationibus, & ſolitudine duxiſſe vitam, cibum, & veſtimentum ei palma præbente. Et in vita S. Hi Hilarienis eius miram abſtinentiam explanat Palladius in ſanctorum Patrum hiſtoria cap. 51. Vidi-mus, inquit, alium quoque ſenem in ſolitudine*

Antioi, quæ est Metropolis Thebaidis, Eliam nomine, qui natus erat centum, & decem annos, multa signa quotidie peragebat, nec cessabat mederi agrotantibus. Comedebat in senectute tres vncias panis, & tres oleas vespere. In iuuentute autem semel comedebat in hebdomada. Et cap. 86. Euagrius Diaconus Angeli monitu in solitudinem profectus, & vaticinandi dono præditus dixit. Ex quo veni in solitudinem non teigi lactucam, non minutum olus, non aliquid viride, non fructum, non vnam, non lauacrum, non carnem, non panem, non vinum; neque omnino aliquid ex ijs, quæ per ignem transeunt, præter quadam olera cruda, & modicum aquæ. Post autem sextumdecimum huius instituti annum propter corporis & stomachi imbecillitatem ad biennium, quo migravit ad Christum, non nisi psitanam, idest coctum hordeum, vel legumina sumpsit & panem. Et de temperantia, ac vite austeritate olim Aegyptiorum Sacerdotum ait s. Hieronym. lib. 2. aduersus Iovinianum cap. 9.

18 Vocem illam, sobrium, de qua in tex. monet Hieronym. ambiguum esse, & significare non solum sobrium, quo sensu eam supra explicauimus, sed etiam vigilantem. Sic Chrysostom. Sobrium, inquit, ac vigilantem dixit; hoc est clarissima mentis acie præditum, innumerosque habentem omni ex parte oculos, quibus acutissime cuncta prospiciat; sunt quippe plera, quæ incident, & mentis hebetent aciem, puta concupiscentia, quotidiana cura, rerumque perturbatio, & plurima id genus undique imminet. Vigilantem igitur esse necesse est illum, qui non tantum sui curam habet, verum etiam reliquorum. Decet esse peruigilem eum, qui eiusmodi est, ac spiritu viuere, & affectus sui flammam operibus ipsis ostendere, ducesque omnes solitudine, atque industria superare, vt die noctuque exercitum & castra perhultret, laboret, & sui officij munus diligentissime impleat, atque omnium curam, & sollicitudinem gerat. Cum Chrysostomo sentiunt Theodoretus reliquique Græci: ille enim vigilantem explicat, qui possit considerare quid agendum sit. Theophilactus, perspicacem, quique suis rebus attentus sit, nullique huius seculi curis adductus.

SYMMARIUM.

- 1 Prudentiam virtutum abbatissam nuncupat s. Bernardus.
- 2 Prudentia non existente nulla est virtus.
- 3 Episcopus debet esse tam eruditioris, vt omnes motus, &gressus, & vniuersa opera eius sint notabilia.
- 4 Prudentia Prælati in quibus consistat, ostenditur?
- 5 Prudens est qui intelligentia sua aliquid cognoscit, sciens vero, qui alterius iudicio rem percipit.
- 6 Prudentes sicut serpentes quare Prælati requirantur, ostenditur.
- 7 Propter solidam, aut stultam simplicitatem repellitur quis ab Episcopatu.
- 8 Sacerdotum summum Ecclesiæ aspirare nullus præsumat, qui Ecclesiasticis disciplinis per ordinem non sit imbutus.
- 9 Prudentia est in Episcopo, vt non sit facilis ad credendum.

10 Prudentia in Episcopo est vt in negotijs arduis non sit facilis ad determinandum.

11 Consilio & alieno iudicio in arduis semper procedendum.

12 Prudentia in Episcopo requiritur ad reconciliandos peccatores.

13 Prudentia Episcopi est in malignorum calumnijs patienti esse.

14 Episcopus aduersitates, & tribulationes perpeti debet.

15 Prudentia magna in Episcopo debet esse circa collationem beneficiorum, & spiritualium officiorum.

16 Vigilantia & sollicitudo ab Episcopis non solum in distribuendis beneficijs, sed in omnibus ad suum munus pertinentibus magnopere requiritur.

17 Peritiam secularium negotiorum oportet Episcopos habere.

18 Sobrius idem quod vigilans aliquando significat.

PRUDENTEM.

GLOS. VI.

PRUDENTIA, quam Diuus Bernardus virtutum abbatissam non incommode nuncupauit, adeo curam publicam gerentibus necessaria est, vt hanc vnam Salomon (optione sibi à Deo data petendi quod vellet) poposcerit: qua populum sibi commissum regere, & in officio continere possit. Quæ sane eius petitio, ita Deo placuit vt non solum, quam petiuit prudentiam, sed opes etiâ, & gloriam, quas non petierat, cumulatissime fuerit impartitus. Est enim hæc virtus adeo Principibus necessaria, vt eadem in libris Sapientiæ Prouerb. 8. de se ipsa testetur Reges omnes per se vnam Regum principatum tenere, & legum conditores iusta decernere. Ipsius numine Principes imperare, & qui auctoritate plurimum valent, iustitiæ moderatione tenere. Et haud multo post virtutis huius vim idem Salomon per eiusdem prudentiæ personam ita exegerat Prouerb. 1. Audiens sapiens sapientior erit, & intelligens gubernacula possidebit. Et rursus Prouerb. 17. Seruus sapiens dominabitur filiis stultis, & inter fratres hereditatem diuidet. Cumque filius natura superior sit, & seruus inferior, adeo tamen potens & sapientia, vt ex seruo non modo liberum, sed etiam liberis superiorem faciat.

2 Nulla est virtus, inquit modernus quidam, prudentia non existente. Et Cicero lib. 1. Tuscul. quæst. Nihil est hominis prudentia dulcius. Et Cassiodor. epistol. lib. 6. epist. 10. Sola est prudentia, quæ rebus omnibus præponitur, quando in homine feliciter inuenitur. Hinc Salom. Prouerb. 16. asserit. Acquire prudentiam, quia preciosior est argento. & c. 7. Prudentiam voca amicam tuam. Et c. 9. Ambulate per vias prudentiæ. Quamobrem merito D. Gregorius in pastoralis aduersus eos, qui tantæ huius virtutis præsidio destituti Pastoris officium inuadunt, clamat dicens: Nulla res doceri præsumitur, nisi intenta prius meditatione discatur. Ab imperitis ergo pastorale magisterium qua temeritate

tate ſuſcipitur, quando ars eſt artium regimen
animarum? Quid enim ex hoc conſequi neceſſe
eſt, niſi quod à Domino dictum eſt *Matth. 15.*
Cæci ſunt, & duces cæcorum; cæcus autem, ſi
cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt?
Cæcitatem vero hanc Dominus tanquam maxi-
mum flagellum impijs per Prophetam *Eſai. 29.*
comminatur dicens. Ecce ego addam, vt admi-
rationem faciam populo huic, miraculo grandi,
& ſtupendo: peribit enim ſapientia à ſapientibus,
& intellectus prudentium eius abſcondetur.
Sine prudentia autem, & intellectu quid præcla-
re poteris adminiſtrare, etiamſi omnibus alijs vir-
tutibus inſtructus ſis? Hæc enim virtus vbique
in litteris ſanctis fortitudini antefertur, quoniam
efficacior eſt ad res gerendas prudenter excogita-
ta ratio, quam quæcunque ſiue potentia, ſiue
fortitudo huiusmodi conſilio deſtituta. Vnde
ſcriptum eſt *Proverb. 21.* Ciuitatem fortium af-
cendit Sapiens, deſtruxitque robur fiducia
eius.

3 Sit igitur Episcopos tantæ eruditionis, vt om-
nes motus, & greſſus, & vniuerſa opera eius no-
tabilia ſint, veritatem mente concipiat, & cum
toto habitu reſonet, atque ornatu, vt quicquid
agat, quicquid loquatur doctrina ſit populorum.
Paſtor ſit in tranquillitate omnia diſponens, in
omnibus vijs ſuis prudenter agens, & in brachio
exceſſo gregem ſuum præcedens exemplo, & Do-
minus erit cum illo. Episcopos ſit temperans, &
non ſuperbus, negotijs opportunus, nunquam
vero temerarius, regentis quoque auctoritate di-
gnus, & plenus.

4 Prudens exiſtat Prælatus (inquit Modernus
quidam) itaut arte quadam omnibus omnia fiat,
vt loquacioribus frequentiores turbas & conuen-
tus hominum, taciturnis ſollicitudinem nimiam
interdicat; alacrioribus triſtem vultum, triſtio-
ribus alacriorem oſtendat; leuibus & vagabundis,
nequid pro arbitrio aliquid concedat, ſolidis &
conſtantibus ne deneget; indiſtriſ & laborioſis,
vt remiſſionem ſæpius det, relaxationem, ſegnes,
& ignauos vt ad exercitia frequenter, & labores
impellat: ingluuiſios vt lautioribus menſis nun-
quam admoueat, frugales & ſobrios ne repellat:
officioſis, quietis, manſuetis, vt multa, quæ vel ad
veſcendum, vel amicum, vel conuerſantem
pertinent largiore manu permittat. Ita prudens
debet eſſe Prælatus vt ſit auſterus ſine triſtitia, co-
mis ſine ſcurrilitate, ſeuerus cum iucunditate, iu-
cundus cum ſeueritate: irascat, ſed modice:
obiurgat, ſed non contumelioſe; corrigat,
ſed non acerbè: diſſimulet interdum, ſed cau-
tus: laudet etiam, ſed non proſuſus: blan-
diatur quoque ſed grauius; remittat, ſed non li-
centius.

5 Vnde in cap. qui Episcopos 23. diſt. ſic legitur.
Qui Episcopos ordinandus eſt, antea examinatur
ſi ſit prudens, ſi docilis, ſi moribus temperatus, ſi
peruigil, ſi ſemper ſuis negotijs cauens. Nam
vltra ſcientiam, qua præfulgere tenetur, ſapiens
debet eſſe; cum ſcientia, & ſapientia inter ſe
differant ſecundum *Ariſtot. de Anima*. Pru-
dens eſt, qui intelligentia ſua aliquid cogno-
ſcit: ſciens vero, qui alterius iudicio rem per-
cipit. *Terent. in Eunuch.* Et prudens, & ſciens
vniuſ viuensque pareo, cum adductis per

*Bobadil. in ſua politica libro primo capite 5. à princ.
& capite 9.*

6 Prudens ideo debet eſſe Prælatus, quia ars eſt
artium regimen animarum; Vnde docuit Domi-
nus Prælaſos dicens. Eſtote prudentes ſicut ſer-
pentes, volens, vt ſerpenti ſimiles in hoc exi-
ſtant, vt nempe blandi ſint, ac tractabiles, om-
niumque natura ſe accommodent, vtque vigilan-
tiſſimi ſemper, ac circumſpecti ſint, veluti ipſe ſer-
pens, qui ſemper collo atque pectore erecto in-
cedit circumſpiciens vndeque, vt à repentino,
quo caſu offendi poſſet malo, ſaluus conſi-
ſtat.

7 Nam propter ſtolidam, aut ſtultam ſimplici-
tatem repellitur aliquis ab Episcopatu, vt habe-
tur in capite *Petrus 39. diſt.* in hæc verba. Petrus
Diaconus, quem à vobis electum aſſeritis om-
nino, vt dicitur, ſimplex eſt, & noſtis quoniam
hoc tempore talis in regimine arcis debet con-
ſtitui, qui non ſolum de ſalute animarum, ſed
etiam de extrinſeca vtilitate, & cautela ſciat eſſe
ſollicitus, ſit humilis, & affabilis, & in ſentibus
ſcripturarum cautus, & acutus. Hinc *Gregor.*
ita dicit. Non fiat Abbas, qui ſibi ſapiens eſſe vi-
detur, nec eſt in ſuo ſenſu humilis.

8 Qui Eccleſiaſticis diſciplinis per ordinem non
eſt imbutus, & temporum approbatione diuiniſ
ſtipendijs eruditus, nequaquam ad Summum Ec-
cleſiaſticæ Sacerdotium aspirare præſumat, vt ait
Zozimus Papa in epiſt. ad Iſchium Episcopum, rela-
tus in cap. 2. 35. diſt. Vnde *David 2. Regum 5.* prius
ex gratia Spiritus Sancti donum ſcientiæ percep-
it, & poſtea adminiſtratione regni aſſecutus eſt.
Hinc *Salomon Eccleſ. 3.* prius ait tempus tacendi,
& poſtea tempus loquendi, quia veritas prius ta-
cendo diſcitur, & poſtea loquendo prædicatur.
Hinc etiam Dominus 2. *Paralip. 1.* prius ponit
verba ſua in ore Prophetæ, & poſtea conſtituit eum
ſuper gentes, & regna dicens ad Hieremiam. Ecce
dedi verba mea in ore tuo, ecce conſtitui te hodie
ſuper gentes & ſuper Regna. Et Saluator noſter
ipſe Dominus Ieſu *Luca 2.* prius in medio Do-
ctorum ſedit audiens illos, & interrogans, & po-
ſtea prædicare cepit: quia prius quique diſcere,
& poſtea prædicandi officium accipere debet.
Deinde *Matth. 10.* prius Apoſtolos docuit, & po-
ſtea eos ad prædicandum miſit, dicens: Eſtote
ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut
columbæ. Si etiam poſt Reſurrectionem prius il-
lis ſenſum aperuit, & ſcripturas explanauit, &
poſtea dixit eis: Euntes in vniuerſum mundum,
&c.

Vnde cū *Matth. 14.* de quinque panibus, quinque
millia hominum vellet reſicere prius panes, acci-
piens fregit, & poſtea Diſcipulis dedit, & per eos
demum turbis appoſuit: quia Sacramenta legis, &
Prophetarum prius diſſerendo expoſuit, & poſtea
eorum ſcientiam Diſcipulis dedit, & per eos tan-
dem illam fidelibus diſpenſauit.

9 Primo ex prudentia permanat vt Episcopos non
ſit facilis ad credendum, nam hoc inter omnia vi-
tia prudentiæ contraria eſt vnum, quod primo
loco cauendum eſt, vt ait *Diuus Bernardus ad
Eugenium libro 2. de conſider. cap. 13.* his verbis. Eſt
o Eugeni vnum vitiū, cuius ſi te ſentis immunè, inter
omnes, quos noui ex his, qui Cathedras aſcende-
runt, ſedebis, me iudice, ſolitarius: hoc eſt, facili-

tas credulitatis; cuius calidissima vulpecula, magnorum neminem comperi satis cauille versutias: ex qua in ipsismet pro nihilo multa nascuntur ira. Inde innocentum frequens additio, inde prauidiciam abentes, &c. *Iohannes in extranag. diuinis, de panis*, ita ait. Nos mala contra aliquem dicta nolumus prius credere, quam probare.

10. Secundò ex eadem prudentia fluit, quod Episcopus in negotiis arduis non sit facilis ad determinandum, sed sumpto ad cogitandum spatio, diu multumque res expendere debet, omnia circumspicere, & considerare iuxta Sapientis dictum *Proverb. 4.* Oculi tui recta videant, & palpebrae tuae praecedant gressus tuos, & *Proverb. 93.* Qui festinus est pedibus offendit, & docet noster *Apostolus ad Timoth. 1. c. 5.* Nemini citò manum imponas, ne communices peccatis alienis.

11. Tertiò ex eadem prudentia prouenit, vt Episcopus negotia ardua sine aliorum consilio non decedat iuxta illud *Proverb. 22.* Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui. *Ecclesi. 32.* Sine consilio nihil facias, & post factum non penitebis, & ibidem. Ante omnem actum consilium praecedat te, & Tobias consulit filio suo, vt semper consilium à sapiente requirat *Tob. cap. 2.* Qui agunt, dicit Sapiens *Proverb. 3.* cum consilio, reguntur sapientia. Et *Horat. lib. 3. carm. ad. 4.* Vis consilij expertis mole ruit sua. Et *S. Bernard.* non abundes in sensu tuo, sed alieno magis acquiescas consilio, & iudicio. Qui de sua vnus sententia omnia gerit, ait *Linus*, superbum hunc iudicabo magis, quam sapientem. Et alibi. Qui neque ipse consulere, neque alteri parere scit extrenus est ingenij. Attende tamen à falsis prophetis, idest consulatoribus, quorum consilia, vt ait idem *Bernardus*, Deo non sunt odorifera: caute igitur audienda sunt eorum hominum consilia, in quibus non constet vigere timorem Dei, aut qui affectibus carnis obnoxij sunt.

12. Quartò ex eadem prudentia enascitur, vt Episcopus in reconciliandis peccatoribus sit diligens, & cautus, nam Christus Dominus hoc tantum diligit, ac curat vt dicat, *Ioh. 21.* Si diligis me palce oues meas: hoc est, in quo mihi summe placere potes, si eos, qui me offenderunt, mihi reconcilies, ob hoc enim ego sanguinem fudi. Quod igitur ardentius exercitium, quam erecto in Deum corde per varia loca discurrere quarendo, sitiendo, & procurando animarum salutem. Nam vnicus finis, vnicus scopus, vnica consolatio, vnicum refrigerium Pastoralis officij est adducere animas ad cognitionem, & amorem Dei. *Apostolus ad Philippenses quint.* vocabat conuersos à se, gaudium meum, & corona mea. Hoc est autem maximum laborum omnium leuamen. Mens mea solidata est, & in Christo fundata, dicebat Sancta Agatha. Quantum vero extorqueri debeat Episcopus, quando subditi peccant nobis demonstrat *Chrysost. homil. 3.* in Acta, his verbis. Quando aliquos vestrum peccare contingit, emoriar, nisi videor similis dolore exanimatis, nisi attonitus, itaut etiam ipsum lumen oculorum meorum non sit mecum, nam quae spes mihi, si vos non proficiatis?

13. Quinto ex eadem prudentia manat, vt in calumnijs malignantium sit patiens: non enim arbitretur Praelatus, quantacunque polleat sanctitate, posse se omnino euadere inuidias, detractio- nes, & calumnias malignantium, sed contemnat se à talibus contemni, nec extimeat eorum scandalum, quia in tali casu Dominus dicit *Matth. 15.* Caci sunt, & duces caecorum. Quid mirum si omnes contradicunt tibi? Nonne de Domino dicit Sanctus ille Symeon *Luce 2.* Ecce positus est hic in signum, cui contradicetur. Et David. Astiterunt Reges terrae, &c. Et *Hierem.* Omnes contradicunt mihi. Et *Actum ult.* De secta hac notum est nobis, quod vbique ei contradicatur. Si igitur citra culpam tuam Apostolicos montes sectando contemneris, age gratias Deo, quemadmodum Sancti faciebant, & lato animo cum David *Psal. 118.* Adolescentulus sum ego, & contemptus, tamen iustificationes tuas non sum oblitus. Et *Psal. 68.* Domine propter te sustinui opprobrium, operuit consilio faciem meam, extraneus factus sum fratribus meis, &c. Quare? Quia zelus domus tuae comedit me, & opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me; idest zelus acquirendi animas tibi me cogit ad humilitatem Apostolicam sectandam. Scio Domine quod non ex ore potentium, sapientium, ac pompaticae incedentium, sed ex ore infantium, & lactentium, idest simplicium, & contemptorum Apostolorum, voluisti sapientiam tuam ac gloriam perfecte manifestari. Qui in hac vita dicebat quidam Sanctus, ad linguas dolosas attenderit, & non potius intentioni suae, & menti animum totus intenderit, nunquam Deo inseruiet, neque hominibus vtilis erit.

14. Nam aduersitates & tribulationes perpeti debet Episcopus, vnde *Bernard. ad Eug. lib. 2. cap. 5.* Agnosce, inquit, hereditatem tuam in Christi Cruce, in laboribus multis. *D. Paul. ad Corinth. 2. capit. 3.* Omnem tribulationem passi sumus, foris pugnae, intus timores. Et ipse Christus Apostolis suis, quorum vices repraesentant Episcopi, dixit. Ecce ego mitto vos, sicut oues in medio luporum. Hinc etiam *Innocent. 111. in capite qualiter, & quando 2. de accusationib.* dicit Praelatos non posse omnibus complacere, cum ex officio suo non solum arguere, sed etiam increpare, quin etiam interdum suspendere, nonnunquam vero ligare debeant, & ideo frequenter odium multorum incurrunt, & insidias patiuntur, in quibus dissidendum non est, imò in labore, & arumna, in fame, & siti laborandum, impendentes suae, & se ipsos pro animabus quamuis dura fronte sint, quia noster *Apost. 1. ad Corinth. 15.* non dixit, plus omnibus fructificaui, sed plus omnibus laboraui, &c. & nihil tam durum, quod duriori non cedat. Vnde Dominus ad Prophetam dicit *Ezech. 3.* Dedi frontem tuam duriorē frontibus eorum. Et Praelatus, qui partes suas explet cum Propheta *Mich. 6.* dicere poterit. Popule meus quid tibi debui facere, & non feci? Eget, inquit *Bernard. serm. 10. super Cant.* pastor eruditione, sed multo magis vnctione; quae sola decet de omnibus: eget vigore, & feruore; vigore quidem, ne cedat tribulationi, sed pro iustitia persecutionem

viriliter ſuſtineat; ſeruore autem, vt nullis capia-
tur voluptatibus, nullis illecebris eneruetur, iam
non ſibi viuere ſtudent, ſed ei, qui pro eo mortuus
eſt. Cum infirmatibus, vratur cum ſcandalizatis, ſiat
etiam (ſi oportet) Iudaïs Iudaus, cum Iob ſit fra-
ter draconum, & ſocius ſtrutionum, non ti-
meat pro ſatribus cum Moyſe deleri de libro
vitæ, & cum Paulo anathema eſſe à Chri-
ſto.

15 Sexto ex eadem prudentia ſiuit, vt Episcopos
circa collationem beneficiorum præcipue curato-
rum, & ſpiritualium officiorum debitam abhibeat
ſolicitudinem, & vigilantiam, cum eorum ſit tan-
tum diſpenſator, iuxta illud noſtri *Apoſt. 1. ad Corin-
th. 4.* Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti,
& diſpenſatores miniſteriorum Dei. Ideo præ oculis
habere debet illud. 1. *ad Timoth. 5.* Teſtificor coram
Deo, & Chriſto Ieſu, & electis Angelis, vt hæc
cuſtodias ſine praiudicio (ideſt, ſine præcipitatione
iudicij) nihil faciens in alteram partem declinando
(ideſt nihil agens præcipitanter) manus cito nemini
impoluſeris, neque communicaueris peccatis alie-
nis. Vacante igitur beneficio orandum eſt. Oſtende
Domine quem elegeris, &c. *Act. 1.* Tu Domine
noſtri, quod in hac diſtributione ego proſuſ nolo
attendere ad carnem, & ſanguinem, ſed eligere
miniſtrum tibi fidelem, & medicum vtilem anima-
bus tuo ſanguine redemptis. Animaduerte Paſtor
vigilantiſſime quomodo *Luce 6.* pernoctauit Do-
minus in oratione, & mane elegit Apoſtolos. Eli-
ge, vt commendat *Bernard. ad Eugenium lib. 3.* vi-
ros probatos, non probandos: quia in curia po-
tius deſiciunt boni, quam meliorentur mali. Allu-
me potius cunctantes, & reuoluentes, quam vo-
lentes, & currentes. Compelle illos intrare, qui
præter Dominum timeant nihil, nihil ſperant niſi à
Domino: in cunctis bene morati; qui ſint in con-
ſilio prouidi, in iubendo diſcreti, in diſponendo
indultri, in agendo ſtrenui, in loquendo mode-
ſti, in aduerſitate ſecuri, in proſperitate deuoti, in
zelo ſobrij, in miſericordia non remiſi, in otio
non otioſi, in conuiuium non effuſi, in cura rei
familiaris non anxij: qui quod verecundè excuſant,
obſtinatius non recuſant: qui vulgus non ſper-
nant, ſed doceant: diuites non palpent, ſed ter-
reant: pauperes non grauent, ſed foueant: qui
orandi officium generent, & in omni re plus ſcient
orationi, quam ſuæ induſtriæ, vel labori: qui ſe
amabiles præbeant, non verbo, ſed opere: ſe re-
uerſos exhibeant, ſed actu, non faſtu, qui humiles cū
humilibus, duros dure arguant, malignantes coer-
ceant, reddant retributionem ſuperbis: qui non
de dote viduæ, & patrimonio Crucifixi, ſe, vel ſuos
ditare ſolent.

16 Vigilantia, & ſolicitudo ab Episcopis non
ſolum in diſtribuendis beneficijs, ſed in omnibus
ad ſuum munus pertinentibus magnopere requi-
ritur, vt ex varijs Sacrarum litterarum locis clare
dignoscimus. Nam in *Actibus Apoſtolorum* dici-
tur c. 20. Attendite vobis, & vniuerſo gregi,
in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Episcopos re-
gere Eccleſiam Dei. Et paulo poſt. Propter quod
vigilate, &c. Et *Apoſt. noſter 2. ad Timoth. 4.*
Tu vero vigila, in omnibus labora, miniſterium
tuum imple. Et ad *Roman. 12.* poſtquam officia ſin-
gulis Eccleſiæ gradibus conuenientia enumerauit,
Episcopo tribuit præ omnibus nominatim ſolici-

tudinem, dicens. Qui præeſt in ſolicitudine. Et
ad *Philip. 2.* ait quod Timotheus ſincera affectio-
ne ſolicitus erat pro illis. Et ad *Hebr. 13.* Obedite
præpoſitis veſtris, ipſi enim peruigilant pro anima-
bus veſtris.

17 Aduertendum denique duxi etiam ſecularium
negotiorum oportere Prælatos peritiam habere,
cum ſubditis ſuis non ſolum ſpiritualia, ſed etiam
carnalia ſubſidia miniſtrare debeant, exemplo
Chriſti, qui turbas ſequentes non ſolum verbo
docebat, ſed etiam virtute ſanabat, & corporali-
bus alimentis reſciebat. Vt autem Prælati hæc
omnia plene poſſint perficere ſecularium nego-
tiorum oportet eos habere ſolertiam, vt eorum
cautela, & Eccleſiæ ſeruentur indemnes, & cui-
que neceſſaria pro ſuo modo miniſtrentur. Vnde
Gregor. ſcribens Clero, & nobilibus Ne apol. lib. 8. epiſt. 40. relatus in *cap. Petrus 39. diſt.* ſic ait,
Petrus Diaconus, quem à vobis electum aſſer-
tis, omnino (vt dicitur) ſimplex eſt, & nobis,
quia talis hoc tempore in regiminis debet arce
conſtitui, qui non ſolum de ſalute animarum,
verum etiam de extrinſeca ſubiectorum vtili-
tate, & cautela ſciat eſſe ſolicitus, &c.

SVMMARIVM.

- 1 Gratiſ debet eſſe in inceſſu Episcopi, vt ſcilicet
raro, & moderato grefſu incedat.
- 2 Honeſtas debet eſſe in habitu Episcopi, vt non ſint
veſtes inſeſe, aut diuerſo colore.
- 3 Munditia adhibenda eſt non oliſa, nec exquiſita
nimis.
- 4 Veſtitus non debet eſſe affectatus, ſed naturalis, &
ſimplex.
- 5 Religio non eſt in habitu, ſed in corde.
- 6 Indumenta mollia animi molliem indicant.
- 7 Episcopi nec fulgidis, nec ſordidis veſtibus ſe ornare
debent, ſed inter vtrumque medium quoddam eſt capien-
dum.
- 8 Comarum, aut veſtium extra neceſſitatem cu-
ram gerere, vel inſelicium eſt, vel iniuſtorum.
- 9 Episcopi ſupellex qualis eſſe debeat, oſtendit-
tur.
- 10 Hoſior non cultu veſtium non equorum faſtu, non
ampliſ adificijs, ſed grauitate morum, & actuum hone-
ſtate cognoscitur.
- 11 In veſtibus non eſt gloriandum cum eas vermes & gi-
gnant, & perdant.
- 12 Prælatum declinare ad auſteritatem vite in menſa,
veſtibus, & numero ſeruatorum, expeditius, & effi-
cacius eſt.
- 13 Pompa in faſtu plus ſcandalizat homines ſeculi,
quàm edificat.
- 14 Eccleſiæ auctoritas non conſiſtit in faſtu Præ-
lati.
- 15 Honori reuerentia debetur, non diuitijs, & veſti-
bus.
- 16 Moyſes Iſraelitici populi Princeps in veſtitu, victu-
que quotidiano nihil faſti, ſed ſimplicitatem, ſingularita-
temque priuati hominis exerceuit.
- 17 Ethnici Princeps parei, & ſine faſtu vixerunt.
- 18 Sanctus Martinus factus Episcopus eandem in veſtitu
vilitatem habebat, quæ apud ſe prius fuerat.
- 19 Sanctus Auguſtinus reſus fuit ſingali, & parca meſa.

20 *Sanctus Basilus viciu, & cultu fuit abstin-*
entissimus.

21 *Sanctus Exuperius vestitu moderato usus fuit.*

22 *Temporum diuersitas non mutat fortunam pauperum,*
aut mores hominum.

23 *Refertur Concil. Tridentin. session. 23. de reformat.*
cap. 1.

ORNATVM.

GLOS. VII.

ON solum Episcopus debet esse ornatus in interioribus, quæ consistunt in virtutibus, & vitæ sanctimonia, vnde inquit *Hieronymus, ad Neapolitanum.*

1 Vis scire quales Deus quærat ornatus, habeto iustitiam, temperantiam, prudentiam, fortitudinem: nihil enim hoc monili pretiosius, nihil hac gemmarum varietate distinctius, hæc enim ornamenta tibi sunt & scuta. Sed etiam in exterioribus, quæ consistunt in quatuor videlicet cibo, & potu, de quibus egimus allegat. 5. & in incessu, & habitu, de quibus agemus in præsentia.

2 In incessu debet esse grauitas, vt scilicet raro & moderato gressu incedat, vt sic grauitate itineis ostendat grauitatem mentis.

3 In habitu debet esse honestas, vt non sint vestes incisæ, vt ioculatorum, aut diuerso colore, vel non aptæ religioni clericali fucata: dummodo nec fulgidis, nec sordidis se vestibus ornent. Nam, vt ait *Cicero libro primo Offic.* adhibenda est mundicia non odiosa, neque exquisita nimis, tantum quæ fugiat agrestem, & inhumanam negligentiam.

4 Eadem ratio habenda est vestitus; in quo, sicut in plerisque rebus, mediocritas secundum *S. Ambrosii, libr. 1. Offic. cap. 19.* in eo posita est, vt vestitus non sit affectatus, sed naturalis & simplex; neglectus magis, quam expetitus, vt honestati vel necessitati nihil desit, nihil accedat nitenti. Comptuli igitur Ecclesiastici parum estimantur pudici, sibi que probro sunt & ignominia. Parem, ait *Sanctus Cyprianus libro de habitu virginum*, se integritas in omnibus præstet, nec bonum corporis cultus infamet.

Mundi pompis & delitiis iam tunc renunciauimus, cum meliore transgressu ad Deum venimus. Ornamentorum, ac vestium insignia, & lenocinia formarum non nisi propositis & impudicis sceminis congruunt. Et nullarum ferè pretiosior cultus, quam quarum pudor vilis est. Nitens cutis, ait *Sanctus Hieronymus epistol. quadragesima septima, cap. 3.* sordidum ostendit animum. Et *Sanctus Bernardus in apologia ad Guillelm. Abbatem, Apostolus* (ait) ita loquitur 1. ad *Timoth. 6.* habentes victum & vestitum his contenti sumus. Nobis autem est pro victu facietas, nec vestitum appetimus, sed ornatum. Quæritur ad induendum non quod vilius, sed quod subtilius inuenitur: non quod repellat frigus, sed quod superbire compellat; non denique, iuxta regulam, quod vilius comparari potest, sed quod venustius, imò vanius ostentari. Quis de seculo, quantumlibet hono-

ratus, etiam si Rex, etiam si Imperator ille fuerit, non tamen nostra horrebit indumenta, si suo sibi modò præparata fuerint & aptata. Cæterum in habitu, inquit, non est religio, sed in corde, bene; ex cordis thesauro sine dubio procedit quicquid foris apparet vitiosum.

5 Vanum cor vanitatis notam ingerit corpori, & exterior superfluitas, interioris vanitatis indicium est.

6 Mollia indumenta animi molliem indicant. Non tanto curaretur corporis cultus, nisi prius neglecta fuisset mens inculta virtutibus. Quod vero non solum vanitatis, sed etiam superbiæ sit pretiosis indui vestibus, colligit *Sanctus Gregorius com. 14. in Euangel.* dum ait. Quod pro sola inani gloria vestimentum pretiosius quæritur, res ipsa testatur: quia nemo vult ibi pretiosis vestibus indui, vbi ab aliis non possit videri. Quod pertinet illud Socratis ad Xantippem coniugem singularem se veste induentem vt ad pompam spectandam prodiret, dictum. Hanc inquit, non spectandi causa, sed potius vt specteris, habes, sicut habet *Aelianus, in lib. de varia hist.*

7 Quare Episcopi nec fulgidis, nec sordidis vestibus se ornare debent, sed inter vtrumque, medium quoddam est capiendum, quod eleganter describit *Sanctus Hieronymus epistol. secunda ad Nepot. cap. 11.* Vestes pullas æque deuota, vt candidas: Ornatus & sordes pari modo fugienda sunt, quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Non absque amictu linco incedere, sed pretium vestrum linearum non habere laudabile est. Alioquin ridiculum, & plenum dedecoris est referre marisupio quod sudarium, orariumque non habeas gloriari. Quod monet & *Eusebius, epistola secunda, cap. 12.* Vestis, ait, nec satis munda, nec sordida, & nulla diuersitate notabilis: ne ad te obuiam prætereuntium turba consistat, & digito monstreris. Vnde de *S. Augustino pseudius Calamensis Antistes* ita scribit in eius vita *cap. 22.* Vestis eius, & calciamenta, & lectualia ex moderato & competenti habitu erant, nec nitida nimium, nec abiecta plurimum: quia his plerumque vel iactare se insolenter homines solent, vel abicere, ex vtroque, non quæ Iesu Christi, sed quæ sua sunt iidem querentes. At iste Beatus, vt dixi, medium tenebat, neque in dexteram, neque in sinistram declinans.

8 Id sapienter docet *Sanctus Basilus homilia vigesima quarta*, quæ est de legendis libris gentilium. Commarum, inquit, aut vestium extra necessitatem curam gerere, vel infelicitum est, vt ait *Diogenes*, vel iniustorum. Nam cincinnatum & comptum esse atque appellari æque turpe censendum assero atque impudicum esse, aut alienis nuptiis insidiari. Quid enim apud eum, qui sapit differre potest tenuem, sumptuosamque vestem induere, an vilem ferre: modo satis hæc ad frigus, caloremque attendendum fuerit. Et ad hunc modum etiam in reliquis quicquid necessitatis usum excedit vitandum, neque corpori plus ornatus dandum est, quam quantum animæ profit. Nam viro generoso, & vere hac digno appellatione non minus fuerit probum lasciuie onerari, aut corporis curam superuacuum gerere, quam alia aliqua nota, seu affectu prauo per ignauiam affici. Omne namque studium adhibere, vt corpus quam optime se habeat, sese cognoscentis non est. Neque sapiens illud præceptum

viriliter ſuſtineat; ſeruore autem, vt nullis capia-
tur voluptatibus, nullis illecebris eneruetur, iam
non ſibi viuere ſtudent, ſed ei, qui pro eo mortuus
eſt. Cum infirmatibus, vratur cum ſcandalizatis, ſiat
etiam (ſi oportet) Iudaïs Iudaus, cum Iob ſit fra-
ter draconum, & ſocius ſtrutionum, non ti-
meat pro ſatribus cum Moyſe deleri de libro
vitæ, & cum Paulo anathema eſſe à Chri-
ſto.

15 Sexto ex eadem prudentia ſiuit, vt Episcopos
circa collationem beneficiorum præcipue curato-
rum, & ſpiritualium officiorum debitam abhibeat
ſolicitudinem, & vigilantiam, cum eorum ſit tan-
tum diſpenſator, iuxta illud noſtri *Apoſt. 1. ad Corin-
th. 4.* Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti,
& diſpenſatores miniſteriorum Dei. Ideo præ oculis
habere debet illud. 1. *ad Timoth. 5.* Teſtificor coram
Deo, & Chriſto Ieſu, & electis Angelis, vt hæc
cuſtodias ſine praiudicio (ideſt, ſine præcipitatione
iudicij) nihil faciens in alteram partem declinando
(ideſt nihil agens præcipitanter) manus cito nemini
impofueris, neque communicaueris peccatis alie-
nis. Vacante igitur beneficio orandum eſt. Oſtende
Domine quem elegeris, &c. *Aſt. 1.* Tu Domine
noſtri, quod in hac diſtributione ego proſuſ nolo
attendere ad carnem, & ſanguinem, ſed eligere
miniſtrum tibi fidelem, & medicum vtilem anima-
bus tuo ſanguine redemptis. Animaduerte Paſtor
vigilantiſſime quomodo *Luce 6.* pernoctauit Do-
minus in oratione, & mane elegit Apoſtolos. Eli-
ge, vt commendat *Bernard. ad Eugenium lib. 3.* vi-
ros probatos, non probandos: quia in curia po-
tius deſiciunt boni, quam meliorentur mali. Allu-
me potius cunctantes, & reuoluentes, quam vo-
lentes, & currentes. Compelle illos intrare, qui
præter Dominum timeant nihil, nihil ſperant niſi à
Domino: in cunctis bene morati; qui ſint in con-
ſilio prouidi, in iubendo diſcreti, in diſponendo
indultri, in agendo ſtrenui, in loquendo mode-
ſti, in aduerſitate ſecuri, in proſperitate deuoti, in
zelo ſobrij, in miſericordia non remiſſi, in otio
non otioſi, in conuiuium non effuſi, in cura rei
familiaris non anxij: qui quod verecundè excuſant,
obſtinatius non recuſant: qui vulgus non ſper-
nant, ſed doceant: diuites non palpent, ſed ter-
reant: pauperes non grauent, ſed foueant: qui
orandi officium generent, & in omni re plus ſcient
orationi, quam ſuæ induſtriæ, vel labori: qui ſe
amabiles præbeant, non verbo, ſed opere: ſe re-
uerſos exhibeant, ſed actu, non faſtu, qui humiles cū
humilibus, duos dure arguant, malignantes coer-
ceant, reddant retributionem ſuperbis: qui non
de dote viduæ, & patrimonio Crucifixi, ſe, vel ſuos
ditare ſolent.

16 Vigilantia, & ſolicitudo ab Episcopis non
ſolum in diſtribuendis beneficijs, ſed in omnibus
ad ſuum munus pertinentibus magnopere requi-
ritur, vt ex varijs Sacrarum litterarum locis clare
dignoscimus. Nam in *Actibus Apoſolorum* dici-
tur c. 20. Attendite vobis, & vniuerſo gregi,
in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Episcopos re-
gere Eccleſiam Dei. Et paulo poſt. Propter quod
vigilate, &c. Et *Apoſt. noſter 2. ad Timoth. 4.*
Tu vero vigila, in omnibus labora, miniſterium
tuum imple. Et ad *Roman. 12.* poſtquam officia ſin-
gulis Eccleſiæ gradibus conuenientia enumerauit,
Episcopo tribuit præ omnibus nominatim ſolici-

tudinem, dicens. Qui præeſt in ſolicitudine. Et
ad *Philip. 2.* ait quod Timotheus ſincera affectio-
ne ſolicitus erat pro illis. Et ad *Hebr. 13.* Obedite
præpoſitis veſtris, ipſi enim peruigilant pro anima-
bus veſtris.

17 Aduertendum denique duxi etiam ſecularium
negotiorum oportere Prælatos peritiam habere,
cum ſubditis ſuis non ſolum ſpiritualia, ſed etiam
carnalia ſubſidia miniſtrare debeant, exemplo
Chriſti, qui turbas ſequentes non ſolum verbo
docebat, ſed etiam virtute ſanabat, & corporali-
bus alimentis reſciebat. Vt autem Prælati hæc
omnia plene poſſint perficere ſecularium nego-
tiorum oportet eos habere ſolertiam, vt eorum
cautela, & Eccleſiæ ſeruentur indemnes, & cui-
que neceſſaria pro ſuo modo miniſtrentur. Vnde
Gregor. ſcribens Clero, & nobilibus Ne apol. lib. 8. epiſt. 40. relatus in *cap. Petrus 39. diſt.* ſic ait,
Petrus Diaconus, quem à vobis electum aſſer-
tis, omnino (vt dicitur) ſimplex eſt, & nobis,
quia talis hoc tempore in regiminis debet arce
conſtitui, qui non ſolum de ſalute animarum,
verum etiam de extrinſeca ſubiectorum vtili-
tate, & cautela ſciat eſſe ſolicitus, &c.

SVMMARIVM.

- 1 Gratiſ debet eſſe in inceſſu Episcopi, vt ſcilicet
raro, & moderato grefſu incedat.
- 2 Honeſtas debet eſſe in habitu Episcopi, vt non ſint
veſtes inſeſe, aut diuerſo colore.
- 3 Munditia adhibenda eſt non oliſa, nec exquiſita
nimis.
- 4 Veſtitus non debet eſſe affectatus, ſed naturalis, &
ſimplex.
- 5 Religio non eſt in habitu, ſed in corde.
- 6 Indumenta mollia animi molliem indicant.
- 7 Episcopi nec fulgidis, nec ſordidis veſtibus ſe ornare
debent, ſed inter vtrumque medium quoddam eſt capien-
dum.
- 8 Comarum, aut veſtium extra neceſſitatem cu-
ram gerere, vel inſelicum eſt, vel iniuſtorum.
- 9 Episcopi ſupellex qualis eſſe debeat, oſtendit-
ur.
- 10 Hoſior non cultu veſtium non equorum faſtu, non
ampliſ adificijs, ſed grauitate morum, & actuum hone-
ſtate cognoscitur.
- 11 In veſtibus non eſt gloriandum cum eas vermes & gi-
gnant, & perdant.
- 12 Prælatum declinare ad auſteritatem vite in menſa,
veſtibus, & numero ſeruatorum, expeditius, & effi-
cacius eſt.
- 13 Pompa in faſtu plus ſcandalizat homines ſeculi,
quàm edificat.
- 14 Eccleſiæ auctoritas non conſiſtit in faſtu Præ-
lati.
- 15 Honori reuerentia debetur, non diuitijs, & veſti-
bus.
- 16 Moyſes Iſraelitici populi Princeps in veſtitu, victu-
que quotidiano nihil faſti, ſed ſimplicitatem, ſingalita-
temque priuati hominis exerceuit.
- 17 Ethnici Princeps parei, & ſine faſtu uixerunt.
- 18 Sanctus Martinus factus Episcopus eandem in veſtitu
vilitatem habebat, quæ apud ſe prius fuerat.
- 19 Sanctus Auguſtinus reſus fuit ſingali, & parca meſa.

20 *Sanctus Basilus viciu, & cultu fuit abstin-*
entissimus.

21 *Sanctus Exuperius vestitu moderato usus fuit.*

22 *Temporum diuersitas non mutat fortunam pauperum,*
aut mores hominum.

23 *Refertur Concil. Tridentin. sessio. 23. de reformat.*
cap. 1.

ORNATVM.

GLOS. VII.

ON solum Episcopus debet esse ornatus in interioribus, quæ consistunt in virtutibus, & vitæ sanctimonia, vnde inquit *Hieronym. ad Neapolitanum.*

1 Vis scire quales Deus quærat ornatus, habeto iustitiam, temperantiam, prudentiam, fortitudinem: nihil enim hoc monili pretiosius, nihil hac gemmarum varietate distinctius, hæc enim ornamenta tibi sunt & scuta. Sed etiam in exterioribus, quæ consistunt in quatuor videlicet cibo, & potu, de quibus egimus allegat. 5. & in incessu, & habitu, de quibus agemus in præsentia.

2 In incessu debet esse grauitas, vt scilicet raro & moderato gressu incedat, vt sic grauitate itine- ris ostendat grauitatem mentis.

3 In habitu debet esse honestas, vt non sint vestes incisæ, vt ioculatorum, aut diuerso colore, vel non aptæ religioni clericali fucata: dummodo nec fulgidis, nec sordidis se vestibus ornet. Nam, vt ait *Cicero libro primo Offic.* adhibenda est mundicia non odiosa, neque exquisita nimis, tantum quæ fugiat agrestem, & inhumanam negligentiam.

4 Eadem ratio habenda est vestitus; in quo, sicut in plerisque rebus, mediocritas secundum *S. Ambros. libr. 1. Offic. cap. 19.* in eo posita est, vt vestitus non sit affectatus, sed naturalis & simplex; neglectus magis, quam expetitus, vt honestati vel necessitati nihil desit, nihil accedat nitenti. Comptuli igitur Ecclesiastici parum estimantur pudici, sibi que probro sunt & ignominia. Parem, ait *Sanctus Cyprianus libro de habitu virginum*, se integritas in omnibus præstet, nec bonum corporis cultus infamet.

Mundi pompis & delitiis iam tunc renunciauimus, cum meliore transgressu ad Deum venimus. Ornamentorum, ac vestium insignia, & lenocinia formarum non nisi prostitutis & impudicis sceminis congruunt. Et nullarum ferè pretiosior cultus, quam quarum pudor vilis est. Nitens cutis, ait *Sanctus Hieronymus epistol. quadragesima septima, cap. 3.* sordidum ostendit animum. Et *Sanctus Bernardus in apologia ad Guillelm. Abbatem. Apostolus* (ait) ita loquitur 1. ad *Timoth. 6.* habentes victum & vestitum his contenti sumus. Nobis autem est pro victu facietas, nec vestitum appetimus, sed ornatum. Quaritur ad induendum non quod vilius, sed quod subtilius inuenitur: non quod repellat frigus, sed quod superbire compellat; non denique, iuxta regulam, quod vilius comparari potest, sed quod venustius, imò vanius ostentari. Quisvis de seculo, quantumlibet hono-

ratus, etiam si Rex, etiam si Imperator ille fuerit, non tamen nostra horrebit indumenta, si suo sibi modò preparata fuerint & aptata. Cæterum in habitu, inquit, non est religio, sed in corde, bene; ex cordis thesauro sine dubio procedit quicquid foris apparet vitiosum.

5 Vanum cor vanitatis notam ingerit corpori, & exterior superfluitas, interioris vanitatis indicium est.

6 Mollia indumenta animi molliem indicant. Non tanto curaretur corporis cultus, nisi prius neglecta fuisset mens inculta virtutibus. Quod vero non solum vanitatis, sed etiam superbia sit pretiosis indui vestibus, colligit *Sanctus Gregorius com. 14. in Euangel.* dum ait. Quod pro sola inani gloria vestimentum pretiosius quæritur, res ipsa testatur: quia nemo vult ibi pretiosis vestibus indui, vbi ab aliis non possit videri. Quod pertinet illud Socratis ad Xantippem coniugem singularem se veste induentem vt ad pompam spectandam prodiret, dictum. Hanc inquit, non spectandi causa, sed potius vt specteris, habes, sicut habet *Aelian. in lib. de varia hist.*

7 Quare Episcopi nec fulgidis, nec sordidis vestibus se ornare debent, sed inter vtrumque, medium quoddam est capiendum, quod eleganter describit *Sanctus Hieronymus epistol. secunda ad Nepot. cap. 11.* Vestes pullas æque deuota, vt candidas: Ornatus & sordes pari modo fugienda sunt, quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Non absque amictu linco incedere, sed pretium vestrum linearum non habere laudabile est. Alioquin ridiculum, & plenum dedecoris est referre marisupio quod sudarium, orariumque non habeas gloriari. Quod monet & *Eusebius epistola secunda, cap. 12.* Vestis, ait, nec satis munda, nec sordida, & nulla diuersitate notabilis: ne ad te obuiam prætereuntium turba consistat, & digito monstreris. Vnde de *S. Augustino pseudius Calamensis Antistes* ita scribit in eius vita *cap. 22.* Vestis eius, & calciamenta, & lectualia ex moderato & competenti habitu erant, nec nitida nimium, nec abiecta plurimum: quia his plerumque vel iactare se insolenter homines solent, vel abicere, ex vtroque, non quæ Iesu Christi, sed quæ sua sunt iidem querentes. At iste Beatus, vt dixi, medium tenebat, neque in dexteram, neque in sinistram declinans.

8 Id sapienter docet *Sanctus Basilus homilia vigesima quarta*, quæ est de legendis libris gentilium. Commarum, inquit, aut vestium extra necessitatem curam gerere, vel infelicitum est, vt ait *Diogenes*, vel iniustorum. Nam cincinnatum & comptum esse atque appellari æque turpe censendum assero atque impudicum esse, aut alienis nuptiis insidiari. Quid enim apud eum, qui sapit differre potest tenuem, sumptuosamque vestem induere, an vilem ferre: modo satis hæc ad frigus, caloremque attendendum fuerit. Et ad hunc modum etiam in reliquis quicquid necessitatis usum excedit vitandum, neque corpori plus ornatus dandum est, quam quantum animæ prodest. Nam viro generoso, & vere hac digno appellatione non minus fuerit probum lasciuie onerari, aut corporis curam superuacuum gerere, quam alia aliqua nota, seu affectu prauo per ignauiam affici. Omne namque studium adhibere, vt corpus quam optime se habeat, sese cognoscentis non est. Neque sapiens illud præceptum

intelligentis, nos admonens quemadmodum non in quod aspicitur, est homo. Excellentem enim quoddam opus est sapientia per quam nostrum quilibet (quicumque sit sese cognoscat: quæ profecto mente minime purgatis non magis euenire potest, quam lippienti solam aspicere. Hanc vero animæ purgationem, ut semel, & quod vobis satis sit dicam, voluptates per sensus eripiunt.

9. Hæc supellex Episcopi nihil aureum, aut argentum contineat, nil in ea auro vel argento ornatum existat, vel serico distinctum, absit colorum varietas: aulaea, vel tapetia nil acutis pictum, vel varie contextum, nec studiose elaboratum, ut plures sit artificia, quam res ipsas mensa simplici corio, vel panno sternatur, signa, & tabulae profanæ reiiciantur, nec thalami ad usum hospitum pretiosius ornati, quam reliqua domus existat, equi tantum necessarii alantur; in ædificiis omnem luxuriam, picturas, & inania ornamenta, ac delicias euiet, nil demum in eius domo sit, nisi purum & simplex, quod Dei zelum, & rerum seculi contemptum præ se ferat. Consuetudinis tamen loci ratio habenda est, ne dignitas Ecclesiastica vileſcat. *cap. Episcopi 80. distinct.* maxime ubi Episcopi etiam Principes temporales sunt, vel Cardinales.

10. Vnde sanctus Bernardus ad Episcopum Londonienſem, *epistol. vigesima quarta*, sic ait. Non licet tibi de facultatibus Ecclesiæ luxuriari, & in superfluitatibus consumere: sed solum vivere: non licet ditari: non licet conſanguineos extollere: non licet palatia ædificare. Denique quicquid præter necessarium victum, ac simplicem vestitum de altario retines, tum non est, rapina est, sacrilegium est. Et Chrysostomus, *homil. decima quinta ad Timotheum*, sic ait. Ego audacter dixerim Ecclesiæ Præsules nihil præter victum, & vestitum habere oportere, ne ad ista trahantur desiderio. Honorificabimus autem (inquit Bernardus *epistola vigesima octava*) non cultu vestium, non equorum fastu, non amplius ædificiis, sed gravitate morum, maturitate consiliorum, actum honestate, studiis spiritualibus, & operibus bonis. Pastores enim pompatum sæculi sectatores destruunt illud Ecclesiæ encomium *Cantic. 1.* Nigra sum, sed formosa, nolite me considerare, quod fusca sum: quia decoloravit me sol: id est Christus, quod ad litteram significat Ecclesiæ esse exterius quidem nigram ob Crucis mortificationem, & contemptum externi fulgoris, interius tamen formosam propter donorum celestium puritatem.

11. Vos o Præsules de vestibus ne gloriemini, tinea huius vos gloriæ voluptate priuabunt. Videte quam incerta, quamque instabilis sit præsentis vitæ gloria; gloriantur gentes in re quam vermes, & gignunt, & perdunt, ut ponderat Religiosissimus P. Fr. Dominicus de Iesu Maria in *il sententiario spirituale parte prima, cap. 5. numer. septimo*. Igitur si Sanctorum Conciliorum decreta veneramini, illud imprimis decretum *Concilii Carthagi. 4.* (cui Beatus Augustinus interfuit) in imo corde defigite, ubi sic habetur. Episcopus vilem supellectilem, & mensam, ac victum pauperem habeat, & dignitatis suæ auctoritatem fide, & vitæ meritis quærat, & in *Concil. Tridentin. sessione vigesima quinta de reformation. cap. 1.* ita cautum est. Episcopi modesta supellectili, mensa, ac frugali victu contenti, ca-

ueant ne in tota eius domo aliquid appareat quod non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præ se ferat. Hoc sequendum est documentum, & antiqua Sanctorum Patrum in hac re exempla, ita ut damnanda sit eorum singularitas, qui audacter documentis, & exemplis antiquorum Patrum contradicunt, allegantes oportere temporari servare, quasi Spiritus Christi, & Evangelica norma mutari debeat cum tempore, ac opinionibus, & affectibus hominum servare, cum potius omnia tempora sint Evangelicæ institutioni conformanda, & iuxta normam Evangelicam atque Apostolicam Spiritus reformanda.

12. Quoniam Ioannes Gers. in *secunda parte suorum operum* collegit egregium opusculum, cuius titulus est de temperantia, & modestia Prælatorum, in quo multa scitu dignissima ad hoc institutum refert, & ab eo in unum collegit utilissima noster Præsul insignis sanctitatis, & spectatæ virtutis vir Dom. Fr. Bartholomæus à Martyribus, operæ pretium exilimavi paucissimis verbis summam illorum comprehendere. Statuunt igitur hanc conclusionem. Expedientius, & efficacius est Prælatus declinare ad austeritatem vitæ in mensa, vestibus, & numero servitorum, & reliquis pertinentibus ad statum suum, quam hominibus secularibus in talibus conformari. Quam quidem conclusionem multis probant, & duo, quæ potissimum Prælatos ad illam non sequendam movere poterant, in medium adducunt, illisque suo ordine eleganter respondent.

13. Non igitur spiritualis profectus subditorum potest Prælatos huius temporis movere, ut ab illa discedant conclusionem, quia constat hæc ratione eos nihil proficere, cum huiusmodi pompa plus scandalizet homines sæculi, tam Principes, quam alios homines, quam ædificet. Ex hoc enim concitantur ad murmuracionem, invidiam, cupiditatem, indignationem, &c. Habent enim ex præcepto Beati Petri, *cap. 5.* Non dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo. Vnde propter hoc tenentur esse forma humilitatis, & sobrietatis. Viventes autem fastuose, potius sunt forma ambitionis, cupiditatis, vanitatis; dum hoc ipso subditos suos ad similia compellunt. Exemplum enim Prælatus quodammodo cogit ad similia, iuxta illud Pauli ad Petrum ad Galatas. 1. Tu cogis gentes iudaizare, &c. Sed quorsum attinet ad hoc scripturas allegare, cum experientia hoc ipsum evidenter clamet? Nam vnde tanta devotio Principum, & aliorum secularium ad antiquos Prælatos, tantaque reverentia, nisi quia tales pompas vilipendebant? tum etiam quia videbant eos esse fideles dispensatores bonorum Ecclesiasticorum, largissimè eis communicabant divitias suas.

Postea vero videntes eos in pompis eas consumere, non solum retraxerunt manum, ipsa etiam Ecclesiastica bona inuaserunt. Sed ut excusentur forte dicent. Sic vivimus, ut conformemur iis, quibus vivimus. Ad hoc respondet noster Apostolus ad Romanos. 12. Nolite conformari huic sæculo, &c. Nec deferendum est malignantibus, quia, ut inquit Plutarchus in *aphor.* regium est audire male cum feceris bene, & salust. à laudatis laudari, & ab improbis improbari æqua laus est, & Min. Malis displicere laudari est. Nondum felix est, iungit ille, ut

nondum te turba deridet. Et ideo de se ipso suae beatitudini attribuens dicebat *Seneca de vir. beat. capit. vigesimo tertio*. Mihi (quod argumentum est recti) contigit malis displicere. Dicunt etiam. Sic viuimus ne inter alios erubescamus, cui respondetur quod non erubescenda humilitas Christi, neque vilitas, quae propter eum sustinetur. Dicunt deinde. Sic viuimus ne reputemur auari, & hypocritae, si fuerimus in talibus ceteris pariores.

Haec ratio vim haberet aliquam, si non esset alius modus rationabilior, & iustior, per quem à cordibus hominum hanc opinionem euellerent. Verissimum enim est oportere Praelatos amouere debere à se suspicionem auaritiæ, & hypocrisis, cum debeat proximis bonam famam, sicut Deo bonam conscientiam. Vnde fateor quod si Praelatus parce viuunt, & nihilominus mille modis extorquet pecunias, & thesaurizat, iste in dubio abominabilior est coram Deo, & coram hominibus contemptibilior, quam illi, qui splendide viuunt. Quamobrem ita vitam suam instituere debet ne avarus aestimetur, & pecunia congregator.

14 Nec etiam poterunt Praelati moueri ad hoc genus viuendi splendorem propter Ecclesiae auctoritatem, quia cum honor sit praemium virtutis, ipsi tenentur oues suas docere, ut homines praecipue propter virtutem honorent, non propter fastum, & pompam.

Vnde exquirentes honorem hac ratione docent errare oues suas, scilicet, ut putent splendorem vitae, veram esse causam honoris. Hinc Dominus *Luca 16*. dicit quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum. *Beatus Iacob. capit. secundo*, damnat illos tanquam acceptatores personarum, qui honorant diuites ob vestem fulgidam, &c. & spernunt pauperes, & *Bernardus ad Eugenium libro de consideratione*. Tu Pastor procedis deauratus tam multa circumdatus varietate. Oves quid hic capiunt? si audem dicere demonum magis, quam hominum pascua haec. Siccine faciebat Petrus? Sic Paulus suadebat? Absque his crediderunt Apostoli, & Apostolici viri posse impleri salutem illud mandatum. Pasce oues meas *Iohan. 21*. Neque enim sine Episcopali honore, & gloria Apostoli fuerunt, qui tamen dicere potuerunt *1. ad Timoth. 6*. Habentes alimenta, & quibus tegamur his contenti sumus. Et illud *Act. 3*. Argentum & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do. Item si Episcopi in hoc zelant auctoritatem Ecclesiae, cur suos curatos in sordibus, & abiecto statu derelinquunt; imò & aliquando nudari patiuntur. His etiam addo quod Principes, ac nobiles potius irident, quam reuerentur fastum hunc; pauperes autem minus audent ad tales accedere, ut ab eis pastum vitae suscipiant. Et videntes eos in otio, & epulis viuere, se vero egenos, & in laboribus vitam ducere, invident eis, atque detrahunt: quos si viderent in humilitate viuere, amarent, atque eorum exemplo labores suos aequanimiter ferrent.

15 Si enim ex omnium Philosophorum, & gentium communi consensu vni tantum virtuti honor, dignitas, auctoritas, & reuerentia debetur, quod virtus rerum omnium domina sit,

ac regina: quo iure magis hanc Episcopi auctoritatem promereri poterunt, quam virtutis, ac sanctitatis praestantia? Nam qui diuitis, qui vestibus, qui fastui exhibetur honor, is plane falsus, indignus, & fucatus est. Rectissime enim à *Seneca* dictum est. Non faciunt equum meliorem aurea frama, nec hominem meliorem fortunae ornamenta. Quemadmodum enim in auro & gemmis, & in ipsa etiam corporum pulchritudine cernere licet aurum aliquod verum, aliquod autem adulterum; gemmas item veras, & adulterinas; corporis etiam pulchritudinem veram, à natura ipsa tributam, aliam vero arte, fallaciis, & fucis quaesitam: ita sane mirum nemo debet si honor aliquis, atque auctoritas vera sit, quae meritis & virtute comparatur: fucata vero alia, quam stulti & imperiti rerum aestimatores opibus & potentiae tribuunt. Quare Episcopi Ecclesiae Principes veris honorum fontibus omis, qui virtute & vitae integritate comparantur, fucatos & fallaces, qui inanissimis splendoris insignibus adipiscuntur exquirere non debent. Id enim calamitosa illa aetate sub Antiocho tyranno, quando Sacra omnia violata sunt, contigisse memorant historiae *Machabaeorum 2. c. 4*. cum Principes populi & Sacerdotes patrios honores pro nihilo habentes, Graecas glorias optimas arbitrabantur: patrij enim honores erant, qui virtuti, qui Religioni, qui Fidei, & meritis vitae reddebantur, quibus cum Sacerdotes destituti essent, ad falsos hominum titulos, nempe opes, apparatus, pompasque Ethnicorum confugebant.

16 De primo Israelitici populi principe Moyse non ab hominibus, neque per hominem, sed à Deo electo, in eius vita *Philo* Iudaeorum discretissimus libro primo scribens, sic ait. Solus hic omnium, qui vnquam principatum gesserunt, non aurum, non argentum in thesauros condidit, non tributa exegit, non palatia, non latifundia, non greges, non famulicia, non redditus, non alias opes sibi parauit, quamvis posset habere omnium harum rerum copiam: sed existimans animae pauperis iudicium esse mirari materiales diuitias, has quidem ut caecas contempsit, illas vero naturales, perspicacesque honorauit, & amauit: in vestitu, victuque quotidiano nihil praese ferens fastus tragici, sed simplicitatem, frugalitatemque exercens priuati hominis. Regem autem in his solis agebat, quae vere sunt regiae: ut sunt continentia, fortitudo, sobrietas, solertia, prudentia, scientia, industria, tolerantia, iustitia, voluptatis contemptus, ad virtutem exhortatio, obiurgationes, castigationesque peccantium legitima, & recte facientium laudes atque praemia.

17 Haecenus ille. Sed ut in viro singularibus fauoribus à Deo cumulado non ita mira haec videri possint, & quae ita facile omnes imitentur eadem gratia non suffulti; videamus an & ex Gentilibus inueniri possint, qui paria quasi fecerint, & certe numerus non omnino paucus sese perferuntibus offert, nobis tamen paucos adducere satis est. Socrates sibi gratulabatur, quod iuxta naturam viuens, ac paucis assuetus, aurum, purpuram, gemmas, ebur, aulæa, reliquasque diuitum delicias nec cuperet, nec egeret, quas, di-

cere ſolebat magis neceſſarias agendis tragediis, quam ad uſum vitæ *Brufon. libro quinto cap. 22.* & reſertur in theatro vitæ humanæ *tom. 1. libr. 5. pagin. 863.* Caria Regina cum ad Alexandrum Macedonem multa obſonia, ſercula opipara, coquoſque optimos miſiſſet, his haud opus eſſe Alexander Macedo dixit, cum cibo communi pane & aqua latrantem ſibi ſtomachum conciliare poſſet *Brufon. libro primo Facetiærum.* Alcámenes Telecri filius rogante quodam cur adeo parce viucret, tantas opes poſſidens? quia, inquit, qui multa poſſidet, non ex libidine, ſed ex ratione viuere debet *Brufon. libro quinto cap. vigefimo ſecondo.* Alexander Seuerus Auguſtus & Princeps orbis in conuiuiis ſuis aurum plane neſciuit. *Potam. cap. 2. de ſplendore.* Si ergo terreni illi Principes Chriſtum ignorantes, & in iſtis adhuc infidelitatis, & idololatriæ tenebris agentes ſolo rationis lumine, hoc & viderunt & ſequuti ſunt: quis ferat Epiſcopum pauperis Chriſti vices gerentem, & exemplo, atque doctrina ſua homines ad contemptum terrenorum honorum adhortantem, inter epulas, & magnifica conuiuia, interque cæteras aureas & argenteas, ſplendidæque miniſtrorum cateruas vitam agentem? Sed ne inopes exemplis ex noſtris videamur; afferre libet, quæ & multo ditiores forte nos oſtendere poſſent.

18 De Diuo Martino (quem Apoſtoliſis parem fuiſſe canit Eccleſia) in eius vita ita ſcribit *Sulpitius*. Factus vero Epiſcopus Turonenſis idem conſtantiffime perſeuerabat, qui prius fuerat, eadem in corde humilitas, eadem in veſtitu vilitas, atque ita implebat Epiſcopi dignitatem, vt propoſitum monachi non deſereret.

19 De Diui vero Auguſtini ornatu, frugalitate, & parſumonia ſcribit in eius vita *poſſidonius* in hunc modum. Menſa uſus eſt frugali & parca: quæ quidem inter olera & legumina etiam carnes aliquando propter hoſpites, vel quoſque infirmiores continebat. Coclearibus tantum argenteis vtens, cætera vaſa, quibus menſa eius cibi inferebantur, vel teſtacea, vel lignea, vel marmorea erant, non neceſſitatis inopia, ſed propoſito voluntatis. Denique morti iam proximus teſtamentum nullum fecit, quia vnde faceret pauper Chriſti non habuit.

20 De Diuo Baſilio ſic ſcriptum legimus. Erat autem Baſilius in victu & cultu abſtinentiſſimus, vna tantum tunica amiciebatur: humi cubitabat, totis ſæpe noctibus vigilabat. Demum obiit corpore per abſtinentiam conſumpto, cum oſſibus ac pelle tantum ſuperſtes eſſet.

21 De Sancto Exuperio ita ſcribit *Hieronymus epiſtol. tom. 1.* Sanctus Exuperius Tholoſæ Epiſcopus viduæ Sareptenſis imitator, cluriens paſcit alios, & ore pallente ieiuniis fame torquetur aliena, omnemque ſubſtantiam Chriſti viſceribus erogauit. Nihil illo ditius, qui corpus Domini caniſtro vimineo, ſanguinem portat in vitro. Huius ſectare veſtigia, & cæterorum, qui virtutis illius ſimiles ſunt, quos Sacerdotium & humiliores fecit & pauperes. Quid hoc exemplo mirabilis? quis non obſtupeſcat corpus Domini, quod nec iſtis quidem Angelorum manibus pro dignitate tractetur, caniſtro vimineo circumſerti?

Quo affectu ferebatur in pauperes Chriſti, qui Chriſtum tam humili vaſe circumferebat? quomodo ſuis parceret facultatibus, vt pauperes alere poſſet, qui nec iſtis quidem altaribus pepercit? quomodo ſplendidam domum, atque familiam elucentibus pauperibus aleret, qui vt algentes, nudosque veſtiret, altaria quoque ipſa nudauit? Tales ergo Præſules iſtis ſuis exciſis corporibus, iſta vitæ ſobrietate & parſumonia aduerſus mundi monarchas Eccleſiam Chriſti tutati ſunt: nos vtinam eorum labore conſeruata & auctam retineamus. Sed ad hoc certiſſima via eſt eorum inharere veſtigiiſ, quando (vt nobilis ille hiftoricus dixit) imperium eiſdem artibus retinetur, quibus initio partum eſt. Quæ vbi deſuerunt, nec ipſa quidem caput mundi Roma ſtare diu potuit: imperium enim ſummis laboribus, & inedia partum, non durus Annibal, aut crudelia bella, ſed luxus & opulencia bellis pernicioſiora diſſoluerunt.

22 Nulla poterit ſe ſucri excuſatione, qui aduerſus prædictas Sanctorum Patrum exempla temporum diuerſitatem obiciat, quia, etiamſi alicuius forteſſe momenti eſſet ſi cum tempore, aut fortuna pauperum, aut mores hominum mutarentur, tamen cum eadem ſit pauperibus indigentia, eadem in hominibus morum corruptio, eadem ambitio, auaritia, luxus, faſtus, & intemperantia, eaſdem cauſas eodem modo ſemper operari, hoc eſt, ad idem inclinare neceſſe eſt. Non ergo faſtus faſtu, non luxus luxu, non opes opibus, non deliciis deliciis, ſed humilitate faſtus, ſobrietate luxus, paupertate auaritia, & aſperitate deliciæ ſuperandæ ſunt. Quis autem adeo mentis inops eſt, qui non videat omnia mundi vitia cum tempore adoleuiſſe: quando enim tot hæreſum monſtra Eccleſiam ita infeſtarunt, vexarunt, ac pene oppreſſerunt, quando ita luxus, auaritia, ambitio, libido, deliciæ, ludi, epulæ, ſplendor veſtium, cæteraque vitiorum irritamenta, & cupiditas ipſa (malorum omnium ſeminarium) inundauerunt? Quantum vero Eccleſiæ proceres, & miniſtri (qui his malis ferre opem debuerūt) à maioribus ſuis hoc ipſo tempore degenerauerunt, ſiue probitatem ſpectare velis, ſiue docendi facultatem, ſiue eleemoſynarum largitatem, ſiue ſobrietatem vitæ, ſiue inſraſtum animum ad omnia pro ſibi commiſſo grege pericula ſubeunda? Denique ſi Diuo *Cypriano* credimus, quo mundus magis ad finem properat, eò magis velut ſenectute, ac vetuſtate conſiciente in deteriora prolapsus eſt. Sic enim ſcribit aduerſus Demetrianum. Breuiatur in dies ſingulos, & decreſcit, ac deſicit in agris agricola, in mari nauta, miles in caſtris, innocentia in foro, iuſtitia in iudicio, in amicitiiſ concordia, in artibus peritia, in moribus diſciplina. Putas ne tu tantam poſſe ſubſtantiam rei ſenſcentis exiſtere, quanta prius potuit nouella adhuc, & vegeta iuuenta pollere? Minuatur neceſſe eſt quicquid, ſine iam proximo, in occidua, & extrema deuergit. Sic ſol in occaſu ſuo radios minus claro & igneo ſplendore iaculatur; ſic declinante iam curſu exoletis cornibus luna tenuatur, & arbor, quæ fuerat ante viridis, & fertilis, aſcendentibus ramis fit poſtmodum ſterili ſenectute deformis. Et fons, qui exundantibus prius venis, largiter profluebat, ſenectute deficiens vix modico

sudore desillat. Hæc sententia mundo data est, hæc Dei lex est, ut omnia orta occidant, & acta senescant, ut infirmetur fortia, & magna minuantur, ut cum infirmata, & diminuta fuerint, finiantur. Hactenus *Cyprianus*. Si igitur cum temporibus omnia pariter mala creuerunt, maiori ergo virtute, prudentia, sollicitudine, vigilantia, temperatione, ac disciplina eget, quisquis tot malis corrigendis atque curandis præfectus est. Meliori enim nauclero in fauori tempestate, & peritiori medico in grauiori aegritudine, præstantioreque duce in desperata victoria opus est. Quare non habet quisquis fastuose viuunt, & quotidie splendide epulatur, magnosque fantulorum greges alit, & in hoc tam magnos Ecclesiæ redditus, pauperibus profuturos, infumit, quo se illa ratione tueatur.

23 Eleganter hoc ipsum aperitissimis declarat verbis; omnemque penitus exultationis ansam præcipit *Concilium Tridentinum*, sessione vigesima quinta deformatione capit. primo, in hæc verba. Optandum est, ut ij, qui Episcopale ministerium suscipiunt, quæ sua sint partes agnoscant, ac se non ad propria commoda, non ad diuitias, aut luxum, sed ad labores, & sollicitudines pro Dei gloria vocatos esse intelligant. Nec enim dubitandum est fideles reliquos ad religionem, innocentiamque facilius inflammandos, si præpositos suos viderint non ea, quæ mundi sunt, sed animarum salutem, ac ecclesiam patriam cogitantes. Hæc cum ad restituendam Ecclesiasticam disciplinam præcipua esse, Sancta Synodus animaduertat, admonet Episcopos, omnes, ut secum ea sepe meditantes, factis etiam ipsis, ac vitæ actionibus (quod est veluti perpetuum quoddam prædicandi genus) se muneri suo conformes ostendant: imprimis vero ita mores suos omnes componant, ut reliqui ab eis frugalitatis, modestiæ, continentiæ, ac (quæ nos tantopere commendant Deo) sanctæ humilitatis exempla petere possint. Quapropter exemplo Patrum nostrorum in Concilio Carthagenensi non solum iubet, ut Episcopi modesta suppellectili, & mensa, ac frugali victu contenti sint, verum etiam in reliquo vitæ genere, ac tota eius domo caueant, ne quid appareat, quod à sancto hoc instituto sit alienum, quodque non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præ se ferat.

SYMMA RIVM.

- 1 Castitas pretiosissima omnium, maximæque possessio.
- 2 Pudicus ille est, qui non modo corpus illibatum conseruat, sed qui neque intuitu, voce, vel gestu leuitatem offendit.
- 3 Pudicitia imprimis est habenda, quæ amissa omnis virtus corrumpit.
- 4 Libido seuus criminum stimulus est.
- 5 Impudicitia quid sit, ostenditur.
- 6 Pudicitia frustra ostentatur sine temperantia.
- 7 Castitas omnibus pernecessaria, sed maxime Ministris Christi Aliarum.
- 8 Castitas dignitas magna.
- 9 Castitas hominem Deo simillimum reddit.

- 10 Apostoli excepto Petro inter castus agmen ducent.
- 11 Discipuli Apostolice castitatis emulatores fuerunt.
- 12 Paulus Apostolus perpetuum coluit calibatium.
- 13 Sanctus Cyprianus à sua conversione initio castitatem coluit.
- 14 Sanctus Augustinus vigilantissimus fuit castitatis cantor.
- 15 Sanctus Gregorius Nazianzenus in Virginitatis amorem summopere exarsit.
- 16 Virgilius Presbyter ea fuit castitate, ut nec quidem à sua muliere sibi ministrari pateretur.
- 17 Castitas sicut omnes virtutes, donum Dei est.
- 18 Continens nemo potest esse, nisi Deus det.
- 19 Castitas Dei gratia occurrente, nobis operantibus tuenda est.
- 20 Carnis afflictiones diuersis penitentia operibus sugiende.
- 21 Euaristus Presbyter hybernus noctibus in puteum se immergebat, ut carnis afflictiones effugeret.
- 22 Sanctus Franciscus nudum corpus in niuib. volutauit.
- 23 Castitatis amor in intimis animi recessibus occultari non potest.
- 24 Mulierum familiaritatem diligenter cauendam sanctissimorum hominum factis illustratur.

PVDICVM.

GLOS. VIII.

- 1 **M**AGNVS *Basilius* libr. de Virginitate repetitis, & elegantibus verbis suos hortatur, ut castitatem pretiosissimam omnium, maximamque possessionem, naturalem diuinæ effigiei pulchritudinem, quæ hominem incorruptibili Deo simillimum facit, tenere ament, ac te complectantur, caute custodiant. Et noster *Apostolus* perpetuus castimonie cultor, & laudator eximius suum amantissimum hortatur *Timotheum*, ut sit pudicus. Hanc vocem, pudicum, idest verecundum, interpretantur ibi *Anselmus*, & quidam Latini, quique nihil admittat, quod castitati vilo modo repugnet. *Tertullianus* libro de cultu seminarum, ita de pudicitia scribit. Cum omnes templum simus, illato in nos & conseruato Spiritu sancto, eius templi æditus & Antistes pudicitia est, quæ nihil immundum, nec profanum inferri sinat, ne Deus ille, qui inhabitat inquinatam sedem derelinquat.
- 2 Hoc ait Sanctus Hieronymus libro primo aduersus Iovinianum, cap. 20. significat *ov̄gēva* ornatum castitate, & moribus, ut nimirum non modo corpus illibatum conseruet, sed neque intuitu, voce, gestu leuitatem castimonie inimicam, & probrosam ostendat, quia in omni gradu, & sexu tenet pudicitia principatum. Vnde *Apostolus* *Timoth.* cap. 4. vers. 12. Esto exemplum fidelium in castitate, ut vel ex te vno discant, quam pure, & integre viuendum sit. Et cap. 5. vers. 1. cauet ut necessitatis ac monitionis tempore cum iunioribus foeminis agat, in omni castitate, hoc est, eximia mentis, aspectus, sermonis, operis puritate, vbi Sanctus *Chrysostomus* homilia decima tertia, in omni castitate.

Non modo, ait, obſcæni congreſſus vitium caue-
rerum omnem ſuſpicionis, vel obſcæni aditum
claude, quia adoleſcentularum colloquia turpi ſu-
ſpicionem difficile carent. Et idem *Apoſtolus ad Ti-
m. 1. verſ. 7.* ait, oportet cum eſſe continentem, vbi
ſanctus Hieronymus in comment. intelligit, id eſt, ab
vxoꝝ amplexibus, quod etiam in *Concil. Cartha-
ginenſi 2. can. 2.* ſtatutum fuit in hæc verba. Omni-
bus placet, vt Epilcopi, Preſbyteri, Diaconi, vel
qui Sacramenta contrectant, pudicitie cuſtodes
etiam ab vxoribus ſe abſtineant, vt quod Apoſtoli
docuerant, & ipſa ſeruauit antiquitas, nos quoque
cuſtodiamus, habetur in *cap. cum in præterito, & in
cap. ſequent. 84. diſtinct.*

3 Doctiſſimi viri, inquit *ſanctus Hieronymus libro
primo contra Iovinian. cap. 30.* vox eſt, pudicitiam im-
primis eſſe retinendam, qua amiſſa omnis virtus
ruit.

4 Vnde *ſanctus Ambroſius de Caino, & Ecce cap.
5.* ſic ait. Sauius criminum ſtimulus libido eſt, qua
nunquam manere quietum patitur affectum; no-
cte feruet, die anhelat, de ſomno excitat, à negotio
abducit, à ratione reuocat, auferit conſilium, amen-
tes inquietat, lapſos inclinat, nullus peccandi mo-
dus, & inextinguibilis ſcelerum ſitis, niſi morte aman-
tis extingui non poteſt.

5 Et *ſanctus Gregorius lib. 31. Moral. cap. 31.* impuri-
ſſimæ huius belluæ execrandos ſætus enumerans.
De impudicitia, inquit, cæcitas mentis, inconfi-
deratio, inconstantia, præcipitatio, amor ſui, o-
dium Dei, affectus præſentis ſæculi, timor autem,
vel deſperatio futuri generantur.

6 Et *ſanctus Ambroſius in cap. 4. Luca,* ſic ait. Et-
enim quaſi clauis ſuffigitur anima corporeis volu-
ptatibus, & cum ſemel adhaſerit cupiditatibus de-
merſa terrenis, difficile in altum poteſt, vnde de-
ſcendit, ſine Dei fauore reuolare. Actuum enim
ſuorum vineta laqueis, & ſecularium deliciarum
illecebris obnoxia iam tenetur. Vnde *ſanctus Hie-
ronymus epistol. 10. ad Euriam cap. 3.* affirmat fruſtra
oſtentari pudicitiam ſine temperantia. Quid, in-
quit, neceſſe eſt nos iactare pudicitiam, qua ſine
comitibus, & appendiciis ſuis continentia, & par-
ticipate fide ſui facere non poteſt?

7 Hinc *ſanctus Auguſtinus ſermon. 249. de tempore.*
Omnibus, inquit, caſtitas pernecceſſaria eſt, & ma-
xime miniſtris Chriſti altaris, quorum vita aliorum
debet eſſe eruditio & aſſidua ſalutis prædicatio.
Tales enim decet Dominum habere Miniſtros,
qui nulla contagione carnis corrumpantur, ſed po-
tius continentia caſtitaſis ſplendeant, & toti ho-
neſtis fulgeant in populo exemplis. Magna enim
eſt caſtitaſis dignitas, vt inquit *ſanctus Bernardus
epistol. 42. ad Henricum ſennonenſem Archiepiſcop.* in
hæc verba. Quid caſtitate decorius, qua mundum
de immundo conceptum ſemine, de hoſte dome-
ſticum, Angelum denique de homine facit? diffe-
runt quidem inter ſe homo pudicus, & Angelus,
ſed felicitate, non virtute. Sed etſi illius caſtitaſis
felicior, huius tamen fortior eſſe cognoscitur. Sola
eſt caſtitaſis, qua in hoc mortalitatis, & loco, &
tempore, ſtatum quendam immortalis gloriae re-
præſentat. *ſanctus Cyrillus Hieroſ. catecheſi 12.* illu-
minatorum. Non ignoremus caſtitaſis gloriam:
Angelica enim eſt corona, & ſuper hominem hæc
perfectio: parcamus corporibus, qua lucere de-
bent ſicut ſol. Ne propter paruum voluptatem, tan-

tum ac tale corpus polluiamus. Paruum enim eſt
ad horam peccatum, longæua autem eſt ex eo, &
æterna verecundia. Angeli obambulantes in terris
ſunt caſtitaſis operatores. *ſanctus Ambroſius libro pri-
mo de Virginib.* Neque mirum, ait, ſi pro vobis An-
geli militant, qua Angelorum moribus militatis.
Caſtitaſis enim Angelos fecit, qui eam ſeruauit An-
gelus eſt: qui perdidit diabolus. *ſanctus Baſilius libr.
de Virginitate.* Magnum reuera quiddam, ait, ac
præclarum virginitas eſt, qua, vt totum ſimul ex-
plicem, hominem incorruptibili Deo ſimillimum
facit. Hæc autem profecto non à corporibus ad
animas manat, ſed cum incorporealis animæ pro-
pria & præcipua ſit, eius pretioſiſſima integritate
corpora quoque incorrupta ſeruantur. Et quia caſ-
titaſis hominem Deo ſimillimum reddit, facit &
chariſſimum, qua morum ſimilitudo amorem
conciliat, & glutinat, qua charitate Deo intimè
cohaeret: Deus enim charitas eſt, qui manet in
charitate, in Deo manet, & charitas Deus in eo,
1 Ioan. 4.

9 Deo ſimillimum hominem reddit caſtitaſis, non
modo enim ipſe auctor & hortator, ſed etiam ec-
cleſiaſticis, præcipue & caſtiſſimis caſtorum ſpon-
ſus eſſe voluit, cuius exemplo Virgines ita exhorta-
tur. *ſanctus Auguſtinus de ſanct. Virgin. cap. 27.* Se-
quimini Agnum, quia & Agni caro vtiq; Virgo.
Hoc enim in ſe retinuit auctus, quod matri non
abſtulit conceptus & natus. Merito eum ſequimini
Virginitate cordis & carnis quocumque ierit. Et
ſanctus Ambroſius libr. primo de Virginit. Quid eſt, in-
quit, caſtitaſis, Virginitas, niſi expers contagionis in-
tegritas? atque eius Auctorem, quem poſſimus
exultare, niſi immaculatam Dei filium, cuius
caro non vidit corruptionem, diuinitas non eſt ex-
perta contagionem: Chriſtus Virgo Virginitatis ſpon-
ſus.

10 Inter caſtos agmen ducunt Apoſtoli, de quibus
S. Hieronym. libr. primo aduerſus Iovin. cap. 14. Exce-
pto Apoſtolo Petro, cum non ſit manifeſte relatum
de aliis Apoſtolis, quod vxores habuerint, intelli-
gere debemus ſine vxoribus eos fuiſſe, de quibus
nihil tale ſcriptura ſignificet. Aſſumpti in Apoſto-
latum relinquunt officium coniugale, ex quorum
perſona Petrus dixit ad Dominum *Matth. 19.* Ecce
nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te, inter
qua omnia & à Chriſto numeratur vxor, Et in fine
Apologetice ſue pro libris in Iovinianum ad Pammachium.
Chriſtus Virgo, Virgo Maria vtriuſque ſexus Vir-
ginitatem dedicauit, Apoſtoli, vel Virgines, vel
poſt nuptias continentes: Epilcopi, Preſbyteri,
Diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut cer-
te poſt Sacerdotium in æternum pudici.

11 Eiſdem Apoſtolicæ caſtitaſis æmulatores fue-
runt ipſorum Diſcipuli, vt referunt *ſanctus Cypria-
nus hæreſi 58. & Tertullian. lib. de Monogamia.* De ſan-
cto Luca, & Marco ita ſcribit *ſanctus Hieronymus in
catalogo ſcriptorum Eccleſiaſt.* Vixit Lucas octoginta
& quatuor annos, vxorem non habens. Marcus
primum Alexandria Chriſtum annuntians, conſti-
tuit Eccleſiam tanta doctrina, & vitæ continentia,
vt omnes ſectatores Chriſti ad exēplum ſui cogeret.
12 Clemens, Timotheus, & Titus virgineum
illud lac ex caſtiſſimis ſui Magiſtri Pauli Apoſt.
vberibus ſuxerunt, quem perpetuum coluiſſe cæ-
libatum teſtes ſunt *Tertull. libr. vtroque ad vxorem
Epiphani. hæreſi 58. Hieronym. epistol. 22. ad Euſtob.*
Auguſtinus

Augustinus libro de gratia, & libero arbitrio, cap. quarto Hilary in Psalm. 127. Ambrosius in cap. primo prioris Corinthiaca, Chrysostomus, Theodor. & alij Graeci in cap. 4. ad Philipenses.

13 Cyprianus à suae conuersionis initio castitatem coluit, de quo S. Hieronym. in cathalog. scriptorum Ecclesiasticorum ita scribit. Pontius Diaconus Cypriani vsque ad diem passionis eius, cum ipso exilium sustinens, egregium volumen vitae, & passionis Cypriani reliquit, de quo in hoc volumine Pontius ita loquitur. Inter fidei suae prima rudimenta nihil aliud credidit Deo dignum, quam si continentiam tueretur. Tunc enim idoneum posse fieri pectus & sensum ad plenam veri capacitatem peruenire, si concupiscentiam carnis robusto atque integro Sanctimoniae vigore calcaret.

14 Sanctus Augustinus castitatis fuit vigilantissimus cautor, de quo in eius vita ita scribit Iulianus eius discipulus cap. vigesimo sexto. Feminarum intra domum eius nulla vnquam conuersata est, nulla mansit, nec quidem germana, quae vidua Deo seruicis, multo tempore vsque in diem obitus sui praeputa ancillarum Dei vixit, sed neque patris sui filiae, & fratris sui filiae, quae pariter Deo seruiebant: quas personas Sanctorum Episcoporum Concilia in exceptis posuerunt. Dicebat vero nunquam debere cum seruicis Dei, etiam castissimis, in vna manere domo, ne aliquod scandalum, vel offendiculum hoc tali exemplo poneretur infirmioribus, & ne tentationibus humanis perirent. Et sequenti cap. 27. pergit narrare idem Iulianus in hac verba. In visitationibus vero modum tenebat ab Apostolo definitum Iacobi 1. vt non nisi pupillos & viuas in tribulationibus constitutas visitaret. Et si forte ab aliquibus feminis, vt videretur, vel saluaretur, rogabatur, nunquam sine clericis testibus ad eas intrabat, vel solus nunquam est loquutus, nec si secretorum aliquid interesset. Et si forte ab aegrotantibus ob hoc peteretur, vt pro eis in praesenti Deum rogaret, eisque manus imponeret, sine mora pergebat. Feminarum autem monasteria non nisi urgentibus necessitatibus visitabat. Vnde ipse Augustinus libr. 8. confess. cap. duodecimo, amarissima cordis contritione lachrimarum flumina profundens, melioremque vitam vt inchoaret, submississime Deo supplicans, tantum etiam beneficium consequutus, ita Deum continentiae largiorem alloquitur. Conuersi ita me ad te, vt nec uxorem quaererem, nec aliquam spem seculi huius.

15 Sanctus Gregorius Nazianzenus in carmine de calamitate animae suae. Mihi, inquit, in somnis aliquando huiusmodi quiddam videre visus sum, ex quo facile in Virginitatis amorem exarsit. Virgines duae in propinquo stabant candidis vestibus indute, ambae formosae, atque eiusdem aetatis, quarum vestes zona substrigebantur, seque ad talos vsque dimittebant. Ad haec ipsae capitis velo, non modo caput, sed genas quoque ipsas obtexerant, oculosque in terram defixos tenebant. Quorum ex aspectu mira sane voluptate perfusus sum: sic enim mihi persuadebam eas humana conditione multo maiores, atque augustiniores esse. Haec porro quoniam me aspectu suo exhilaratum scelerunt, erga me quoque bene-

uolentia affici, meque perinde ac filium suum amplecti coeperunt. Percurrentique mihi quanam essent, & vnde venissent, altera castitatem sibi nomen esse dixit, altera temperantiam, quae Christo Regi assistentes caelestium Virginum pulchritudine doctarentur. Atque ad me conuersae Age, inquebant, fili mentibus nostris mentem tuam, & facibus facem iunge: ita futurum est, vt eximio quodam, & singulari splendore praeditum in caelum feramus, atque iuxta immortalis Trinitatis fulgorem collocemus. Haec habita oratione per caelum ferebantur.

16 Ursinus Presbyter, vt refert sanctus Gregorius libro quarto dialog. capite undecimo, ea fuit castitate, vt ne quidem à sua muliere sibi ministrari pateretur, quae cum aurem admouisset iam moribundo, & animam agenti, vt num vitalis adhuc in eo Spiritus esset, exploraret, ille collectis viribus in hanc vocem erupit. Recede à me mulier adhuc igniculus viuus, tolle paleam, & sic visis Apostolorum Principibus, Petro & Paulo, eorum inuitatu, & comitatu in caelum euolauit.

Eidem Gregorius libr. tertio dialog. capite decimo sexto, refert de Martino siue Martino solitario, quod è petra ei aquam necessariam praeberit Deus, qui cum decreuisset mulierem ultra non videre, & quendam hoc cognito ad eius speluncam audacter accessisset, & cum humi depressa facie deprecantem, eiusque conspectum fugientem ad fatigationem vsque intuita fuisset, eodem die mortem obierit, eo quod Dei famulum improbo ausu contristasset. In Prato igitur spirituali Iohannis Euirati cap. 217. dixit senior quidam. Filioli sal aqua est, & si appropinquauerit aquae continuo soluitur, & deficit, ita monachus similiter ex muliere est, itaque si appropinquat mulieri, soluitur & ipse, atque, in id definit, vt iam Monachus non sit.

17 Sicut omnis virtus, ita & castitas donum Dei est. Vnde & ipse Paulus Apostolus deprecans carnis stimulum, audiuit à Domino. Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Et sanctus Augustinus libr. 10. Confess. cap. 29. his pro castitate obtinenda à Deo verbis supplicat. Tota spes mea Domine non nisi in magna valde misericordia tua. Da quod iubes, & iube quod vis. Imperas nobis continentiam.

18 Et cum scirem ait quidam (scilicet Salom. sap. 8. vof. 21.) quia nemo potest esse continens nisi Deus det, & hoc ipsum erat Sapientiae, scire cuius hoc esset donum, adij Dominum, & deprecatus sum illum. Per continentiam quippe colligimur, & redigimur in vnum, à quo in multa defluximus. Minus enim te amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat. O amor, qui semper ardes, & nunquam extingueris. Charitas Deus meus accende me. Continentiam iubes, da quod iubes, & iube quod vis. Hinc Origen. Qui vult, accipere verbum quod de castitate positum est, petat, credens dicenti, omnis qui petit accipit Matth. 7. vbi volentibus gratia non denegatur, cum ibi Dominus dicit: Petite, & dabitur vobis, &c. Hinc sanctus Augustinus in Psalm. 137. Votum vouit Deo Iacob. Nemo, ait, praesumat viribus suis reddere, quod vouerit: qui te hortatur, ut voueas, ipse adiuuat, vt reddas, Quod se ante conue-

ſionem ſuam non intellexiſſe deplorat *libro ſexto Confeſſ. capit. undecimo*. Proprium, inquit, virium credebam eſſe continentiam, quarum mihi non eram conſcius; cum tam ſtultus eſſem, vt neſcirem, ſicut ſcriptum eſt *ſap. 8.* neminem poſſe eſſe continentem niſi tu dederis. Vtique dares ſi gemitu interno pulſarem aures tuas, & fide ſolida iactarem in te curam meam.

19 Quare, vt Dei gratia concurrente, nobiſque operantibus illibatam caſtitaſem tueamur, eamque adminiculis, & præſidiis ſuſtentemus, & conſeruemus, efficax eſt adiumentum, vt quis cum *Apoſtolo 1. ad Corinthios 9.* caſtiget corpus ſuum, & in ſeruitutem redigat, dicatque ſibi cum *S. Hilario*, cuius ſenſus titillabat diabolus, & pubeſcenti corpori voluptatum incendia ſuggerbat. Ego (vt reſert *Hieronym.* in eius vita) alcleſe faciam, vt non calcitres, nec te hordeo alam, ſed paleis: fame te conſciam, & ſiti: graui onerabo pondere: per æſtus indagabo, & frigora, vt cibum potius, quàm laſciuam cogites. Herbarum ergo ſucco & paucis caricis poſt triduum, vel quadriduum deficientem animam ſuſtentabat, orans frequenter, & pſallens, & raſtro humum fodiens, vt ieiuniorum laborem labor operis duplicaret. Neque dici huiusmodi à diabolo carnis ſtimuli, & afflictiones in ſeruente adoleſcentia, ſed etiam in frigefcente ſenectute bonos opprimunt, hic enim ignis non niſi morte extinguitur; Vnde *ſanctus Gregorius Nazianzenus* in carmine de vita ſua calamitate, ægre ac vix ſenex multis lacrymis, vigiliis, & orationibus, aliſque aſperimis exercitationibus, & macerationibus, & exacta monaſtica diſciplinæ cuſtodia carnis ſtimulos coërcere potuit. Et *ſanctus Hieronymus* epistoſa vigefima ſecunda ad *Eufochium* de cuſtodia virginitatis capite tertio, ſic ait. O quoties ego ipſe in vaſta ſolitudine, & ſolis ardoribus exulta, putabam me Romanis intereſſe deliciis, ſedebam ſolus, quia amaritudine repletus eram: horrebant ſacco membra diforma, quotidie lacrymæ, quotidie gemitus, & ſi quando repugnantem ſonitus imminens oppreſſiſſet, nuda humo vix oſſa harentia collidebam. Pallebant ora ieiuniis, & meis deſideriis aſtuabat in frigore corpus, & ante hominem ſua iam carne præmortuum ſola libidinum incendia bulliebant, itaque omni auxilio deſtitutus ad *Ieſu* iacebam pedes, rigabam lacrymis, crine tergebam, & repugnantem carnem hebdomadarum inedia ſubiugabam. Memini me clamantem, diem crebro iunxiſſe cum nocte, nec prius à pectoris ceſſaſſe verberibus, quàm rediret, Domino increpante, tranquillitas.

28 Vnde ad eſſugienſas huiusmodi carnis afflictiones diuerſa pœnitentiæ opera *Sancti* egerunt.

21 Euanſtus Presbyter hybernis noctibus in puteum, *ſanctus Bernardus* in lacum deſcenderunt, vt gelidarum aquarum frigore calorem coporis temperarent caſtitati inſeſtum, vt reſertur in vita ipſius, *lib. primo, cap. 3. & 4.*

22 Audomarus Taumanenſis Episcopus in vepribus, B. Franciſcus nudum corpus in nauibus volutarunt ex *ſancto Bonaventura* capit. quinto, in eius vita, vt hac caſtigatone voluptatem carni inſitam edomarent. *ſanctus Gregorius* libro ſecundo dialog. cap. ſecundo, narrat de *ſancto Benedicte* Abbate quod

malignus ſpiritus magno amoris igne ſerui Dei animum in ſpecie fœminæ olim ab ipſo viſa accenderit, ſed ille vtricarum & veprium iuxta denſa ſuccreſcere fruteta conſpiciens, nudum ſe in illis ſpinarum aculeis, & vtricarum incendiis proiecit, ibique diu volutatus, toto ex eis corpore vulneratus exiit, & per cutis vulnera eduxit è corpore vulnus mentis, quia voluptatem traxit in dolore. Quidam Dominicanus Ordinis religioſus nomine Dominicus à ſcorto ſollicitatus in ardentibus prunis ſe iniecit, & illaſus permanſit, vt reſert *Thom. Cantipr.* libro ſecundo Apum capit. trigefimo. Simile quid præſtitere *Sancti* Eremitæ Martinianus, & Iacobus, vt eſt apud *ſurium* in eorum vita decimo quarto Ianuarij, & 13. Febr.

23 Et quanta iniquitas (ait *ſanctus Auguſtinus*) & quam lugenda peruerſitas, vt animam, quam Chriſtus ſuo Sanguine redemit, luxurioſus quique propter vnus momenti delectationem libidinis diaboli vendat. Vere enim nimium plangenda, & miſeranda conditio eſt, vbi cito præterit, quod delectat, & per diabolum in cruce manet ſine fine, quod cruciat. Sub momento enim libidinis impetus tranſit, & opprobrium infelicitis animæ permanet.

Neigitur in huiusmodi incidat iniquitatem, ſi Sanctos prædictos carnis ſuæ ſtimulos aſperrime à ſe abiciunt, imitari non valueris, bonorum ſaltem conſortia quare, conſulente *ſancto Gregorio Nazianzeno* in carmine de anima ſua calamitate, in ſine, his verbis. Cum caſtitaſis amor in intimis animi reſceſſibus occultari non poſſet, primum cum his hominibus vitæ conſuetudinem contraxi, qui matrimonij vincula fugerunt, ſequè à mundi contagione abruperunt, vt Chriſtum Regem animi pennis ſequantur, hic non ſine magna gloria pedem efferentes, hos ego ſingulari amore, ac toto pectore complectens, ſpei cœleſtis duces habebam, excuſſaque omni huius vitæ beatitudine temperantiæ ac fragilitati collum ſubiici. Quæ quidem mei curam gerebat, me amabat, me ad ampliffimam gloriam prouchebat, me denique in Chriſti manibus accurate collocabat. Poſt quaſita bonorum conſortia occaſiones libidinis vniuerſas deuita, quod eſt tuiffimum propugnanda caſtitaſis aſylum, & perſugium. Fugite, ait *Apoſtolus 1. ad Corinthios 6.* fornicationem. Et *ſanctus Auguſtinus* ſermon. 2. Dominica vigefima quinta poſt Trinitatem qui eſt 250. cap. 1. Quod libidinem, inquit, fugiendam eſſe ſuggerimus, *Apoſtolus* Paulus euidenter oſtendit, quia cum omnibus vitis prædicauerit reſiſtendum, dum contra libidinem loqueretur, non dixit. Reſiſtite, ſed fugite fornicationem &c. ſic contra reliqua vitia Deo auxiliante debemus in præſenti reſiſtere, libidinem vero fugiendo ſeparare. Ergo contra libidinis impetum apprehende fugam, ſi vis obtinere victoriam. Nec tibi verecundum ſit fugere, ſi caſtitaſis palmam deſideras obtinere. Vnde Frater chariſſimi ab omnibus Chriſtianis, præcipue tamen clericis, ſue monachis indigna, & inhoneſta familiaritas fugienda eſt: quia ſine vlla dubitatione, qui familiaritatem non vult vitare ſuſpectam, cito dilabitur in ruinam. Inter omnia Chriſtianorum certamina ſola duriora ſunt prælia caſtitaſis, vbi quotidiana eſt pugna & rara victoria. Grauem caſti-

tas sortita est inimicum, qui quotidie vincitur, & timetur.

24 Vnde mulierum familiaritatem diligenter cauendam præclaris Sanctissimorum hominum factis edocemur. *Sanctus Thomas Aquinas* Angelicus Doctor, vt est in Romano Officio, & eius vita 7. *Marty apud Surium*, in graui castitatis certamine quadam cum tentante muliercula, victor euasit, & postea flexis ante Crucis signum genibus orans, ibique somno correptus per quietem sentire visus est sibi ab Angelis constringi lumbos, quo ex tempore omnis libidinis sensu caruit, narrat *Benedict. in summ. peccat. libro quarto cap. 9. §. 1.* Eremitam matri in transiendo riuo auxiliatum veste manum obtulisse ne eam attingeret, causamque rogatus. Caro, inquit, fœminæ ignis est, manus autem viri stupra, & ideo te tangere nolo, ne tentatio, aut cogitatio de aliis mihi fœminis suboriatur. Refert *Diuus Antoninus* parte quarta tit. 13. capit. 3. §. 2. accusatum apud S. Iordanum Religiosum de contacta fœminæ manu excusasse se quod pia illa esset. Cui B. Iordanus. Bona, inquit, terra est, bona & aqua, si vero commisceantur putrelutum efficitur. Christianus adolefcens (vt auctor est *Sanctus Hieronymus* in vita S. Pauli) superatis tormentis in amantissimo horto nudato corpore in molli lectulo expansus fuit à scortillo irritandus, qui cœlitus inspiratus præcisam morfu linguam in osculantis se facie expuit, & sic libidinis sensum succedens doloris magnitudo superauit, quod exemplum etiam quidam religiosus imitatus est, de quo *Niceph. lib. 7. cap. 13. §. 5.* Leo Papa cum viduæ osculandam manum præbuisset, hanc sibi præcidit, vt quæ agitabatur tentatione liberaretur, memorant S. *Antonin. in summ. tit. 13. cap. 3. §. 2.* *Ioan. Nancler. tom. 2. generat. 15.* Andreas Fundanæ ciuitatis Episcopus in quale quantumque Sanctimonialis tactu discrimen venerit narrat S. *Gregor. lib. 3. dialog. c. 7.* Ioannem Bosniensem Episcopum cum meretricula sollicitaret in eius maxillam tam fortiter colaphum impexit, vt ad terram allideret, quod ei maximam apud *Fredericum II. Imper.* & aulicos reuerentiam conciliauit, vt habet *Thom. Cantupr. lib. tertio cap. 3. §. 43.* Ab insolentis igitur carnis nosmetipsos defendamus, quæ nos necare conatur. De Dorotheo Monacho narrat *Nicephorus lib. undecimo ecclesiast. historia cap. 6.* quod interrogatus cur quotidie corpus suum duris asperimisque affligeret pœnitentis, respondit; quia id me necare contendit, ac si diceret. Carnem mortifico, quia caro me mortificare & interficere quatit.

S Y M M A R I U M.

1. Domus Episcopi debet esse commune fidelium hospitium.
2. Hospitalitas laudanda, amplectenda, & amanda, quia Deum meretur recipere.
3. Exempla Sacre Scripturæ, & sanctorum Patrum referuntur nos ad hospitalitatem maxime incitantia.
4. Munus temporale accipit is, cui tribuitur, qui tribuit vero recipit, donum spirituale, & cœlestē.
5. Hospitalitatem, vt Episcopus populo exhortetur, debet prius ipse seruare.
6. Hospitalitas usque adeo in Ecclesiasticis est necessaria,

vt si ab ea inueniantur alieni iure prohibeantur ordinari.

7. Episcopus laycam debet habere manum necessitatem patientibus succurrendo.
8. Domus Episcopi ad hoc est instituta, vt omnes in hospitalitate recipiat.
9. Circumstantia, quæ sint attendendæ in liberalitatis executione, ostenditur.
10. Largiendi prudentia in quibus consistat, ostenditur.
11. Dalmatica latas manicas habente cur Episcopus induatur? ostenditur.
12. Episcopus hospitalitatem exercens, & elemosinam faciens, non sua, sed aliena elargitur, & numero 13.
14. Clericus quicquid præter necessarium victum, & vestitum de altario retinet, rapinam facit, & sacrilegium committit.
15. S. *Ambrosius*, vt captiuos redimeret, vasa Domnica conseruit.
16. S. *Ioannes Alexandrinus* Patriarcha cum primum decimum quartum annum ageret, misericordiam sibi desponsauit.
17. S. *Augustinus* omnia pauperibus erogauit.
18. S. *Paulinus Nolensis* Episcopus amplissimas diuitias suas pauperibus largitus fuit.
19. S. *Gregorius Magnus* peregrinos quotidie ad mensam adhibebat.
20. Hospitalitatis, & beneficentia laus in Pralato præcipue præfulgere debet.
21. Bonum amabile, unicuique autem proprium.
22. Beneficia homines ligant.
23. Hospitalitatis, elemosinæ, & cuiusvis beneficij meritum potius in animi alacritate consistit, quam in deni magnitudine.
24. Cor, & non substantiam in dando pensat Dominus.
25. Elemosinas tenetur Prælatus dare in publico, & ad hoc ipsum ante se tuba canere.
26. Magnopere dolet Auctor quod, ubi quis in Episcopatum designatus est, protinus ad eum undique amici, & consanguinei occurrunt.
27. Episcopus debet esse sicut Melchisedech sine patre, sine matre, & sine genealogia.
28. Oculi Domini in omni loco contemplantur bonos, & malos.
29. Experientia compertum est in Ecclesia Dei à propinquis, & consanguineis Episcoporum multa mala inuenta fuisse.
30. Filios habens, & nepotes an possit in Episcopum eligi ostenditur.
31. Clerici bonorum Ecclesie non domini, sed dispensatores sunt.
32. Clemens I. P. quam dotem filiabus legitime susceptis ante Pontificatum, & quæ beneficia nepotibus Clericis contulerit, ostenditur.
33. Pius V. Collegium Illustriss. D. D. Cardinalium consulis posse sine sexcentos aureos fratris filia collocandæ dare.
34. Episcopus cessante fraude, & præsumpta consanguineorum affectione, poterit bona Ecclesie solita dari in emphyteusim, potius in consanguineos, quam in extraneos alienare, & modicas facere donationes, vt eis subueniat.
35. Beneficere, & egenis subuenire ita est Episcopi proprium, vt ad hoc plusquam alij ex officij obligatione, & dignitatis sublimitate teneantur.
36. Generosi animi est, vt magnifici iuuare, & prædesse.
37. Beneficium ingratum est, quod diu inter manus dantis hæret.

HOSPITALEM.

GLOS. IX.

PORTET Episcopi domum hospitium esse commune fidelium, ut in expositione huius loci dicit *Diuus Hieronymus*. Et secundum quendam modernum, hospitem noster *Apostolus* querit Episcopum, qui cupidus sit amantque hospitum, & peregrinorum, ut illos domo excipiat, tractet, foueat, ac multo magis, qui vicinis, ciuibusque suis indigentibus benigne facere velit. Hinc *sanctus Gregorius* scribens ad *Iohannem Episcopum*. Hospitalitatem, inquit, nesciens non fiat Episcopus. Et *Hieronymus ad Oceanum*. Ante omnia, inquit, hospitalitas futuro Episcopo denuntiatur. Si enim omnes illud Euangelij audire desiderant. Hospes fui, & suscepistis me, quantum magis Episcopus, cuius domus omnium debet esse hospitium? Laicus enim vnum, aut duos, aut paucos recipiens, implebit hospitalitatis officium; Episcopus, nisi omnes recipiat, inhumanus est. Est enim hospitalitas multum laudanda, amplectenda, inquirenda, & amanda, quia Deum meretur recipere *Matth. 10.* qui vos recipit me recipit. & *Matth. 5.* qui recipit vnum talem paruulum in nomine meo, me suscipit: Vnde *Hieronymus ad Nepotianum*. Mensula tua pauperes & peregrinos suscipiat, & cum illis Christus conuiuia erit. Sacra res est mensa hospitalis, dicit *Seneca libro quarto de Officiis*. & *Cicero libr. de Officiis*. Recte, inquit, laudanda est hospitalitas, est enim, ut mihi videtur, valde decorum patere domus hominum illustrium hominibus illustribus.

Episcopi igitur in sacra Scriptura, & Sanctorum Patrum scriptis ad hospitalitatem maxime incitantur: imprimis exemplo Abraham, & Loth *Genes. 19.* quorum domus super hospitibus aperta erat, non autem Sodomitarum, quae hospitibus erant clausa, in quorum opprobrium Angeli dixerunt in platea manebimus. Vnde *Hieronymus*. Abraham, & Loth Angelos susceperunt, quia hospites dilexerunt. Et exemplo viduae, quae Eliam in hospitio recepit, cui toto tempore faris, farina, & oleum non defuerunt *3. Regum 17.* Deinde exemplo Rab, quae quia recepit nuntios filiorum Israel, ideo cum parentibus suis seruata est *Iosue 6.* & omnes alij ciues occisi sunt. Denique quia hospitalitas disponit ad susceptionem diuinæ gratiae, & preparat, quod ostensum est *Luce ult.* ubi discipuli cognouerunt Dominum coactum hospitari cum eis, etiam in fractione panis. Vnde *Gregorius* in homilia. Ipse quoque Dominus non est cognitus à Discipulis in via dum loqueretur, & in domo cognosci dignatus est, dum pasceret: sic etiam quandoque diuina cognitio infunditur hospiti, vel hospitibus gratia alicuius sancti viri in hospitio recepti.

Hospitem querit noster *Apostolus* Episcopum, qui cupidus scilicet sit amantque hospitum & peregrinorum, nam cui tribuitur, is ac-

cepit munus temporale, qui tribuit, recipit donum spirituale, & caeleste. Vnde quod ait *Apost. 2. Corinth. 9.* Augebat incrementa frugum iustitiae vestrae, interpretatur tibi *Theophilactus*. Dabit Deus hic incrementa iustitiae, & gloriae in caelo. Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, inquit *Ecclesiast. cap. 4.* & ad dandum collecta. Eandem beneficentiam & Saluator exigit à suis Discipulis *Matth. 5.* diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos. Et *Matth. 24.* Beatus ille seruus, qui Christi familiae dat cibum in tempore. Nam ut ait *sanctus Ambrosius libr. secundo Offic. cap. 16.* Quò plus te operari viderit populus, magis diligit. Scio plerosque Sacerdotes quò plus contulerint, plus abundasse: quoniam quicumque bonum operarium videt, ipsi confert, quod ille officio suo dispenset; securus quod ad pauperem, sua perueniat misericordia. Nemo enim vult nisi pauperi suam proficere collationem.

Cum Episcopi exemplo Christi laborare debeant ut non solum verbo, sed exemplo praedificent, quia per facta obtemperatur doctrinae secundum *Philosoph. 7. ethic.* vnde dicitur. Credibilia sunt facta, quam verba, ideo non poterunt alios exhortari conuenienter ad hospitalitatem sicut debent, nisi ipsi hospitalitatem teneant. Episcopus enim sequendo Apostolum exhortantem ceteros ad hospitalitatem sequendam ad *Roman. 12.* ibi, hospitalitatem sectantes, debet alios inducere ad tenendam hospitalitatem, quod male poterit si ipse non teneat. Si enim Sacerdos primum à se ipso, & à domestica Ecclesia sua debet exigere, quod postea populis imperet: si primum imitando Christum ipse debet facere, quae postea populum doceat; necesse est ut pauperes hospitio recipiat, quò ad hospitalitatem facilius suo exemplo subditos attrahat.

Vnde hospitalitas vsque adeo Episcopis est necessaria, ut si ab ea inueniantur alieni, iure prohibeantur ordinari, *Gratian. in princip. 85. dist. 1.* Si enim vidua in Ecclesia recipi prohibetur, quae pauperes non recipit hospitio, quae pedes sanctorum non lauit, quae omne opus bonum est exequuta; multo magis sunt prohibendi à Sacerdotio, qui ab opere pietatis probantur alieni. Vnde hospitalitatis opera despicientes in *Grangensi Concilio capit. undecimo* excommunicantur. Hinc etiam Ioannes Euangelista in epist. sua quendam Diotrophem excommunicat, qui nec pauperes recipiebat, & recipientes de Ecclesia eiiciebat. Caucat igitur Episcopus ne sit de numero eorum, quibus in iudicio dicitur. Hospes eram, & non suscepistis me *Matth. 25.*

Episcopus largam habeat manum, necessitatem patientibus succurrat, alienam inopiam, suam credat: quia si hoc non habet in vacuum nomen Episcopi tenet. In ipsa autem liberalitate modus adhibendus est rerum & personarum: rerum, inquam, ut non omnia vni, sed singulis quaedam praestentur, & pluribus prodesse possimus, iuxta illud *Psalm. 111.* dispersit, dedit pauperibus personarum vero, quia primò iustis debemus dare, &c. ita *Gregor. scribit libr. 5. epist. 29. seu cap. 129. secundum sermo Dei, relatus in cap. fratrem 86. dist.*

Nam domus Episcopi ad hoc est instituta ut sine personarum acceptione omnes in hospitalitatem recipiat, & ideo non debet habere canes, quia non

morsibus, & latratibus canum, sed hymnis custodienda est domus eius, ne hi, qui confidunt ibi se inuenturos laetamen miseriarum suarum, versa vice morsibus canum lanientur.

9 In liberalitatis executione attendendæ sunt multæ circumstantiæ, videlicet, fides, causa, locus, tempus, modus, necessitudo, ætas, debilitas, conditio. Grandis culpa est, si fidelis egeat te sciente, ille præcipue, qui egere erubescit.

Item probanda est alia liberalitas vt proximos sanguinis vi non despicias, quibus pudor est ab alijs poscere, non vt illos diuites facias, sed vt paupertatem, & egenum iuues, vitamque tibi perpetuam fructu boni operis acquiras. *Diuus Ambrosius libro primo de Officiis cap. 30. relatus in cap. non satis, & in cap. est probanda 86. distinet.* Considera ætatem, vt senibus plus largiaris, qui sibi iam nequeunt victum querere. Considera etiam debilitatem, considera verecundiam, quæ ingenuos prodit natales. Non tamen vult Dominus simul effundi opes, sed dispensari, & in ipso pauperis dato mensuram tenere, vt abundes pluribus. Quædæ enim minora sunt, quæ sparguntur, tanto plures erunt, qui recipiant. Ex puro affectu, ac lyncero fiat elemosyna, non conciliandi fauoris gratia, vitra modum effundendum. Omnia hæc ex *D. Ambrosio, d. loca.*

10 *Gregorius in tertia par. Pastoralis capit. vigesimo primo*, ponit prudentiam largiendi. Primo enim attendendum ne sero præbeatur, quod cito dandum est, iuxta illud ne dixeris amico tuo, vade reuertere cras tibi dabo, cum statim possis dare. Secundo ne sub specie largitatis inutiliter spargant sua, aut multa dent, vbi pauca sufficerent, iuxta illud ad *Corinth. 8.* Non vt alijs sit remissio, vobis autem tribulatio: qui enim ita sua effundunt, vt postmodum egeant, frequenter in impatientiam præcipitantur. Tertio ne totaliter vacuum dimittant pauperem, cui semper aliquid, vel parum dandum est, iuxta illud *Luc. 6.* Omni petenti à te, tribue. Quarto ne aliquid demus, cui nihil penitus dandum est, vt histrioni, &c.

11 Induitur igitur Episcopus Dalmatica latas manicas habente, quia oportet, vt noster *Apostolus* ait ad *Timum 1.* illum sicut Dei dispensatorem Hospitalis esse, benignum, liberalem, non turpis lucri cupidum. Maioris enim peculij dispensatorem plura expendere oportet; qui diuitias opesque veras esse putet, si non studio omni aliena bona corradat, sed vt indigentium penuriam sua liberalitate adimat, quia sua commoda propinquorum bona deputet. Egentis enim mentem doctrina sermo non ita facile penetrat, inquit *Gregorius in secunda par. Pastoralis capit. septimo*, si hunc apud eius animum manus misericordiae non commendat. Tunc autem verbi semen facile germinat, quando hæc in audientis pectore pietas prædicantis rigat. De quo illud dicitur *Psalm. 111.* Dispersit, deditque. Non fisco, non hæretico, potenti, & non factioso ciui, non carni, & sanguini, non tenaci, & quæ nunquam compleri potest, arcæ: tantò minus non libidini, & cupiditati: sed dispersit, dedit pauperibus: hoc est, Seminaria futurae pietatis, & eruditionis extruxit: adolefcentes præstantes ingenio quamplurimos domi, forisque opibus suis

educavit: Parochiis desertis, ac depopulatis Pastores, & Sacerdotes suis copiis aluit: redeuntes ab errore benigne, & liberaliter suscepit, captiuos redemit, virgines orbas elocauit, peregrinos hospitio suscepit, viduis orphanis, morbo atque ætate fractis opem tulit. Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi, cornu eius exaltabitur in gloria. Fœnus hoc solum, inquit *Sanctus Leo epistola prima capit. quarto*, aspicere & exercere debemus, vt quod hic misericorditer tribuimus, ab eo Domino, qui multipliciter & in perpetuum mansura retribuet, recipere valeamus. Neque enim nos hæreditate possumus Sanctuarium Dei, sed aliena fortiter dispensatores sumus. Cuius peculij vsus quidem, ait *Bernardus libro secundo de considerat.* est bonus, abusus mala, sollicitudo peior, quæstus autem turpissimus.

12 Pondera hæc ô Pastor, ait *Gregorius epistola vigesima prima, libr. undecimo*, non largiris tua, sed aliena. Quid ergo mirum, quod tota die lultrent domum Episcopi pauperes, cum sit ea domus dispensatoris rerum ipsorum? Possent enim vociferari ad valuas, imò vsque ad secretum cubiculum dicentes. Danobis nostra, alioquin contra te vociferabimur ad Dominum rerum, tui dispensationi commissarum, dicentes. Domine non vult nobis dare, quæ illi, vt nobis daret, dedisti.

13 Clamant pauperes ad Pontifices, ait *Bernardus ad Romæ. epistola quadragesima secunda*, cur in superfluitates vestras consumitis, quæ nostris debentur necessitatibus? nostris enim necessitatibus detrahatur, quicquid accedit vanitatibus vestris. Quid conferunt tot mutatoria? nostrum est, quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis: nos sumus fratres vestri, & vos de nostra portione pascitis oculos vestros, & ita vita nostra cedit vobis in superfluas copias. Duo mala ex eadem radice prodeunt, dum vos ipsos vanitatem sequendo perditis, & nos spoliando perimitis. Et quæ sic consumitis, neque labore manuum, neque negotiationis studio, neque iure hæreditario possidetis: sed bona nostra sunt. Et quamvis hi pauperes, ait, modo non audeant aperire os aduersum vos, & exigere partem suam; quibus interim pro sua vita necesse habet potius supplicare: tamen in futuro stabunt in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt: Stante pro eis patre orphanorum, & iudice viduarum, qui dicit vobis *Matth. 25.* Quandiu non fecistis vni ex his minimis meis, nec mihi fecistis.

14 Et per eundem *Bernardum ad quendam Canonicum* sic dicitur. Conceditur tibi si altari seruias, vt de altario viuas, non tamen, quod emas fræna deargentata, grisea, variaque pellicia; quicquid ergo præter necessarium victum, & vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est. Quibus verbis quid acius dici potuit? Idem etiam pene *Hieronymus in Esaiam*, relatus in *cap. si cupis 16. quæstione prima*, his verbis. Præter victum, & vestitum, & manifestas necessitates nihil cuiquam tribuas, ne filiorum panes canes comedant. Idem etiam super illud *Esai. 3.* Rapina pauperum in domo vestra, ita ait. Rapina pauperum in domibus Sacerdotum, qui Ecclesiæ opes sibi thesaurizant, & in deliciis abutuntur, quæ ad sustentationem pau-

perum dantur, & ſibi reſeruant, vel propinquis diſtribuant, & aliorum inopiam ſuas, vel ſuorum diuitias faciunt, His addo Apoſtolorum canonem relatum in cap. *quiſque* 12. *queſtione ſe- cunda*, hac ipſa de re ita ſtatuentem. Omnium negotiorum Eccleſiaſticorum curam habeat Epiſcopus, & ea velut Deo contemplante diſpenſet, nec ei liceat ex iis aliquid omnino contingere, aut parentibus propriis, quæ Dei ſunt, condonare: quod ſi pauperes ſint, tanquam pauperibus ſubminiſtret, ne eorum occasione Eccleſiæ deprædentur. *Diuus etiam Auguſtinus in ſermon. ad ad. Hierem.* ait. Memento quod pauperem vitam Sacerdos gerere debet, & ideo ſi ſuperbam habet, ſi magno gaudet beneficio præter victum, & veſtitum pauperibus dare non differat.

15. *Diuus Ambroſius*, vt captiuos redimeret, non ſolum vaſa dominica conſlauit, ſed etiam libentiſſime inuidiam, & calumniam ſubſtinuit, vt ipſe ait libro ſecundo de officiis in hæc verba. Nos aliquando in inuidiam incidimus, qui confringimus vaſa myſtica, vt captiuos redimeremus, quod Arrianis diſplicere poterat: nec tam factum diſplicere, quam vt eſſet quod in nobis reprehenderent. Quis autem eſt tam durus, immitis, & ferreus, cui diſpliceat, quod homo redimitur à morte, fœmina ab impuritatibus barbarorum (quæ grauiores morte ſunt) Adoleſcentulæ, vel pueruli, vel infantes ab idolorum contagiis, quibus mortis metu inquinabantur? Quam cauſam etſi non ſine ratione geſſimus, tamen ita in populo proſequuti ſumus, vt conſiterentur, multoque fuiſſe commodius aſtrueremus, vt animas Domino, quam aurum ſeruaremus.

Qui enim ſine auro miſit Apoſtolos, & Eccleſias etiam ſine auro congregauit. Aurum Eccleſia habet, non vt ſeruaret, ſed vt erogat, & ſubueniat in neceſſitatibus. Quid opus cuſtodire quod nihil adiuuat? An ignoramus quantum auri, atque argenti de templo Domini Aſſurij ſuſtulerint. Nonne melius conſtat ſacerdos propter alimoniam pauperum (ſi alia ſubſidia deſint) quam ſacrilegus contaminata aſportet hoſtis? Nonne dicturus eſt Dominus. Cur paſſus es tot inopes fame emori. Et certe habebas aurum, vt miniſtrares alimoniam, cur tot captiui deducti in commercium ſunt, nec redempti? cur tot ab hoſte occiſi ſunt? Melius fuerat, vt vaſa viuientium ſeruareſ, quam metallorum. His non poſſet reſponſum reſerri. Quid enim dices. Timui ne templo Dei ornatus deeſſet? Reſponderet. Aurum Sacramenta non quaerunt: nec auro placent, quæ auro non emuntur: ornatus Sacramentorum, redemptio captiuorum eſt. Et vere illa ſunt vaſa pretioſa, quæ redimunt animas à morte. Ille verus Theſaurus eſt Domini, qui operatur, quod ſanguis eius operatus eſt. Tunc vaſa Domini ſanguinis agnoſco cum in vitroque videro redemptionem, vt calix ab hoſte redimat, quos ſanguis à peccato redemit. Quam pulchrum, vt cum agmina captiuorum ab Eccleſia redimuntur, dicatur. Hoſ Chriſtus redimit. Ecce aurum, quod probari poteſt, ecce aurum vtile, ecce aurum Chriſti, quod à morte liberat, ecce aurum, quo redimitur pudicitia, quo ſeruatur caſtitas. Hoſ ergo ma-

lui vobis liberos tradere, quam aurum reſeruare. Hic numerus captiuorum, hic ordo præſtantior eſt, quam ſpecies populorum. Huic muneri proficere debet aurum redemptoris, vt redimeret periclitantes. Agnoſco inſuſum auro ſanguinem Chriſti non ſolum irruiſſe, verum etiam diuinæ operationis impreſſiſſe virtutem redemptionis munere.

16. S. Ioannes Alexandrinus Patriarcha, cognomento miſericors, ſive eleemoſynarius, apud *Syrum* 23. *Ianuarii*, cum quintum decimum annum ageret miſericordiam ſibi deſponſauit ipſo ſuæ in Patriarcham electionis die. Non iuſtum eſt, inquit, O Fratres ante alterius cuiuſquam curam habere, quam Chriſti. Euntes ergo per totam ciuitatem, conſcribite mihi ad vnum omnes dominos meos, & auxiliatores (ita vocabat pauperes.) Mira autem celeritate annotati ſunt ſupra ſeptem millia quingenti, quibus cum annonam, & in ſingulos dies per ſuum procuratorem ſuſtentationem conſtituiſſet, ad Templum conſecrandus perrexit. Teſtamentum eius, teſte *Simeone Metaphr.* ſic habebat: Ago tibi gratias Domine Deus meus, quod me dignum cenſueris, quia tua tibi offerrem, & quod ex mundi donis nihil aliud ſit mihi reliquum, niſi tertia pars nummi, quam ipſam iubeo quoque dari pauperibus, qui ſunt mihi fratres in Chriſto.

17. S. Auguſtinus *epiſtol.* 89. ad *Hilarium queſt.* 4. Ego, inquit, qui hæc ſcribo, perfectionem, de qua Dominus loquutus eſt, quando ait diuiti adoleſcenti *Matth.* 19. Vade vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in celo, & veni, ſequere me: vehementer adamaui, & non meis viribus, ſed gratia ipſius adiuuante ſic feci. Et ad hoc propoſitum, quantis poſſum viribus, alios exhortor, & in nomine Domini habeo conſortes. Et *poſſidonus* illius diſcipulus, & quadraginta annis contubernalis Calamen. Epiſcopus in eius vita *capit. vigefimo tertio*, ſic ait. Pauperum vero ſemper memor erat, eiſque inde erogabat, vnde & ſibi, ſuiſque omnibus ſecum habentibus erogabatur, hoc eſt ex redditibus poſſeſſionum Eccleſiæ, vel etiam ex oblationibus fidelium. Et *capit. vigefimo quarto*. In tercia dum Eccleſiæ pecunia deficeret, hoc ipſum populo Chriſtiano denunciabat, non ſe habere, quod indigentibus erogaret. Et *cap. 31*. Teſtamentum nullum fecit, quia vnde faceret pauper Chriſti non habuit.

18. S. Paulinus Nolentiſis Epiſcopus vt teſtis eſt *ſanctus Gregorius Turonen.* libro de gloria *Confeſſorum capit.* 107. cum audiuiſſet prædictum Domini conſilium *Matth.* 19. ampliffimas diuitias ſuas, quas in fundis, domibus, & aliis rebus poſſidebat, diuendidit, & pauperibus erogauit, tamque proluxa in miſeros benignitate fuit, vt auctore *ſancto Gregorio Magno libr. tertio dialog. cap. primo*, cuncta quæ ad Epiſcopi vſum habere potuit, captiuis indigentibus largiretur, cumque iam nihil omnino ſuperreſſet, viduæ pretium pro redemptione vnici filij captiui à Vandalis poſtulant: Mulier, inquit, quod poſſim dare non habeo, ſed memeciſum tolle ſeruum, me iuris tui eſſe profiteri, atque vt filium tuum recipias, me vice illius in ſernitium trade. Vnde illum *S. Auguſtinus libr. primo de ciuitate Dei*

cap. 10. vocat ex opulentissimo diuitem, voluntate pauperrimum, & copiosissime sanctum.

19 S. Gregorius Magnus peregrinos quotidie ad mensam adhibebat, in quibus & Angelum, & Angelorum Dominum peregrini facie accipit. Pauperes, & vrbanos, & externos, quorum numerum descriptum habebat, benignissime sustentabat. Ita Ioan. Diacon. in S. Gregorij vita libro primo, cap. 10. & lib. 2. cap. 22. & 23. Hospitalitatem se praestitisse Basilianus Ephesinus Episcopus att. 11. Concil. Chalced. his verbis declarat. Ego, inquit, à iuuenili aetate mea vixi cum pauperibus, & ptochium feci, & in eo posui septuaginta lectos, & omnes languentes, & vlceratos hospitio suscipiebam.

20 Hospitalitatis & beneficentiae laus in Prælato præcipue fulgere debet, cum nihil sit quod æquè amabilem illum populo reddat, ac subueniendi, beneq; de alijs merendi studium, vulgus liquidem vix putat alios esse bonos, quàm beneficos, Vnde in Ierem. 22. dicitur. Victoriam & honore accipiet, qui dat munera. Et Dominus noster cum signa multa fecisset, dixit Ioan. 6. Queritis me non quia audistis signa: sed quia manducaſtis ex panibus, & saturati estis. Quid quaſo, vel mirabilius, vel magnificentius, vel maiori honore dignius, quàm signa illa ingentia, quæ filius Dei edebat in mundo? At natura humana tanto se ipsam amore complectitur, suisque commoditatibus vsquæ deo intenta, & infixa est, vt omnibus signis, portentosisque miraculis suas rationes anteferat: maiorque Dominum beneuolentia, & honore prosequatur quod populorum famem expleuerit, quàm quod ingentia miracula ediderit. Hinc vulgata illa Philosophi sententia. Amabile bonum, vnicuique autem proprium.

21 Vnde manauit, & illa. Qui beneficia inuenit, compedes inuenit: imo & aliquid compedibus maius.

22 Vincula enim hæc pedes tantum ligant, beneficia vero non modo corpus, sed etiam mentem, animum, atque præcordia ipsa nexibus charitatis vinciunt. Et ideo Episcopis tantopere elemosynarum largitio commendatur, vt per eum potissimum, & popularium suorum beneuolentiam, & probitatis opinionem, sibi maxime necessariam conciliarent: qua illorum amicos, & ad obediendum alacriores, & ad imitandum promptiores, & ad doctrinam percipiendam paratiores redderent. Et dicit Chrysost. homil. 53. super Matth. Liberalis anima non finit nostras lampades extinguere, internas vestes ex rubeis, candidiores niue facit. Hæc est, quæ in perpetuum tibi seruat, quæ hic possides, hæc facit præclaros homines hic, & in futura vita. Melius namque est habere famam misericordis, humani, benigni, quàm eloquentissimi oratoris. Huius hospitalitatis, elemosynæ, ac cuiusvis beneficij meritum potius in animi alacritate consistit, quàm doni magnitudine: nam vt inquit S. Ambros. lib. 1. offic. cap. 30. & habetur in can. 14. dist. 86. Non satis est bene velle, nisi studeas etiam bene facere, neque satis est iterum benefacere, nisi id ex bono fonte procedat, hoc est ex bona voluntate proficiatur: hilarem enim datorem diligit Deus 2. ad Corinth. 9. Docuit scriptura, vt ait idem Ambros. lib. de Viduis, quam

miseri cordem in pauperes, & liberalem esse conueniat, nec paupertatis debere contemplationem reuocari; quia liberalitas non cumulo patrimonij, sed largitatis definitur affectu. Denique Dominica voce illa vidua omnibus militi. In qua moraliter Dominus instituit vniuersos, ne quis à collatione ministerij paupertatis pudore reuocetur, nec sibi diuites blandiantur, quod plus videantur conferre, quàm pauperes: vberior est enim nummus è paruo, quàm thesaurus è maximo; quia non quantum datur, sed quantum resideat expenditur. Et S. Gregor. homil. 5. in Euangel.

24 Exteriora nostro, inquit, Domino quamuis parua sufficiunt, cor namque & non substantiam pensat. Nec perpendit, quantum in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur. Ante Dei oculos nunquam est vacua manus à munere, si fuerit arca cordis repleta bona voluntate; nihil quippe Deo offertur ditius bona voluntate. Optimum proinde est Diui Augustini in Psalm. 103. conc. 1. consilium. Supplicem, inquit, nullum spernas; & cui dare non potes, quod petierit, non eum spernas, si potes dare, da: si non potes, affabilem te præsta. Coronat Deus intus voluntatem, vbi non inuenit facultatem. Nemo dicat non habeo; Charitas non de sacculo erogatur.

25 Hinc refert Gerson. in 2. par. suorum operum in egregio opusculo, cuius titulus est, de temperantia, & modestia Prælatorum, quod Prælatus non solum licite potest dare elemosynas in publico, & ante se tuba canere (hoc est se manifestare cum dat elemosynas) sed etiam ad hoc ipsum tenetur pro loco, & tempore, quoniam positus est in exemplum aliorum, velut lucerna ardens super candelabrum, vt omnibus luceat, qui sunt in Ecclesia. Quod si fecerit, omnis vtique auaritiæ suspicio tollitur. Ille enim qui dixit, Matth. 6. Cum facis elemosynam noli tuba canere, &c. etiam dixit Matth. 5. Luceat lux vestra coram hominibus, &c. Per hoc docens opera Christianorum, & specialiter Prælatorum in abscondito esse faciendâ (quoad intentionem non captandâ laudis humanæ) & in publico etiam propter augmentum diuinæ gloriæ. Vnde Gregor. Sic fiet opus in publico, quatenus intentio maneat in occulto.

26 Illud magnopere dolendum est, quod vbi primum quis in Episcopum designatus est, velut prædam quandam Episcopatum esse arbitantes, protinus ad eum vndique amici, consanguinei, affines, viri potentes, & nobiles accurrunt, aliusque filium in famulum, alius fratrem, alius nepotem, alius seruum offerunt: instant, obsecrant, vrgent, atque omni ratione miserum Pastorem vexant, famulisque onerare contendunt (quos vt semel admiserit, excludere perpetuò non possit) vt nisi constant, & infracto animo sit, importunitati, victus, cedat, & contentioni flagitantium. Quo fit, vt tot oneribus pressus, tantisque expensis addictus, vix quicquam ei superſit, quo & multorum inopia, & periclitanti Ecclesiæ subuenire possit.

27 Episcopus igitur debet esse sicut Melchisedech sine patre, sine matre, & sine genealogia, suoperando teneros affectus erga consanguineos. Imò Dominus vt suos erudiret Vicarios semper

aspere loquutus est ad confanguineos suos, quocumque intercessit negotium cum eis. Aliquando enim dixit *Marc.* 10. Nescitis quid petatis. Et *Ioan.* 2. Quid est quod me querebatis. Et *Ioan.* 2. Quid mihi & tibi mulier. Et *Marc.* 3. Quæ est mater mea, aut fratres mei, &c. quasi dicat non habeo alios confanguineos, nisi qui Patris mei voluntatem faciunt. Vnde *S. August.* *serm.* 21. de *Eremit.* sic ait. Confanguinei veniunt ad me, aliquando cum minis, aliquando cum blandimentis dicentes. Da nobis aliquid Pater, caro enim tua sumus; & tamen Dei gratia, & vestris orationibus nondum ditavi aliquem confanguineum, quia chariores mihi reputo pauperes, quam diuites, quia bona Ecclesiarum patrimonium pauperum sunt. Non enim subterfugis Deum fallere possumus: nam in omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos *Proverb.* 15.

28 Et non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius, omnia autem nuda, & aperta sunt oculis eius. *Apost.* ad *Hebr.* capite quarto. Nihil est, ait *S. Ambros.* libro primo *offic.* capite 26. quod magis ad vitam honestam proficiat, quam ut credamus eum iudicem futurum, quem & occulta non fallant, & indecora offendant, & honesta delecent. Et *Cicero* libro tertio *Officior.* Satis, inquit, amodo in Philosophia aliquid profecerimus, persuasum esse debet, si omnes Deos, hominesque carare possumus, nihil tam avaræ, nihil iniuste, nihil libidinose, nihil incontinentem esse faciendum.

29 Longa seculorum multorum experientia docuit multa in Ecclesia Dei à propinquis, & confanguineis Episcoporum inuenta fuisse: siue quia non eos ipsi mores indicant, quos Episcopus alijs prædicat; siue quia benevolentia & charitas Pastorum, quæ in gregem suum congrua quadam proportionem distribuenda erat, à cognatis ut plurimum absorbeatur. Per filios enim solet Ecclesiarum substantia periclitari capite de *Syracusana* 28. dist. Et Episcopi solent esse cæci circa nepotes secundum *glos.* in capite pervenit 1. quæst. 3. *Bald.* in *auth.* quicumque C. de *sacro sanct.* *Eccles.* 1. *as.* in *off.* feudorum tit. qui feudum dare poss. ante numero 14. Vnde in *auth.* quomodo oportet Episcopos paragraph. 1. collat. 1.

30 Constituitur, ne quis habens filios, vel nepotes, etiam legitimos, in Episcopum eligatur, sumpta voce nepotes proprie pro filiis filiorum l. *Iurisconsultus ff.* de gradib. cogn. secundum *Abb.* in capite primo de *testam.* numero 3. quæ constitutio refertur in d. capite de *Syracusana*. Et non posse de iure communi habens filios, vel nepotes eligi in Episcopum nisi dispensatiue, tenet *Innoc.* in d. capite primo, quem sequitur *Abb.* ibi numero secundo, & *Nau.* de *spolijs clericorum* paragraph. 19. numero secundo, ubi dicit hanc opinionem iuri scripto esse magis consonam, licet contrarium disponat cap. *Episcopus qui filios* 12. quæst. 2. & contraria viguerit consuetudo. Quæ propter multi Episcopi habentes filios, à Sede Apost. ad Episcopatus fuerunt promoti ex opinione *Hess.* quæ communiter est recepta, ut testatur *Nau.* dist. paragraph. 19. numero secundo, & illis, dummodo idoneis conferunt beneficia *Abb.* in cap. quia cleric. de *irregular.* & conf. 96. quem refert *Flamin.* de *resign.* lib. 9. quæst. 17. numero 123. Hæc igitur Ecclesiarum

bona non debent male impendi, illa enim non sunt data ut Prælatorum discedant nepotes, non ut alta erigantur palatia, talia nempe in domibus Regum sunt ad holce vsus, audi *S. Concilium Trident.* sess. 25. de reformat. capite primo, in hæc verba. Omnino vero eis interdicit ne ex redditibus Ecclesiæ confanguineos, familiaresue suos augere studeant, cum & Apostolorum Canones prohibeant, ne res ecclesiasticas, quæ Dei sunt, confanguineis donent: sed si pauperes sint, ijs, ut pauperibus distribuunt: eas autem non distrahant, nec dissipent illorum causa: imò quam maxime potest, eos Sancta Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosque carnis affectum, vnde multorum malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant. Hactenus Conc. Qui donant economi sunt, & serui Domini Dei sui, cui rationem reddituri sunt, bonorum administratores *S. Gregor.* par. 3. *Pastor.* capite 21.

31 Admonendi sunt, inquit, qui iam, quæ possident, misericorditer tribuunt, ut à cœlesti Domino dispensatores se positos subsidiorum temporalium agnoscant, & tantò humiliter præbeant, quantò & aliena esse intelligant, quæ dispensant. Cumque in illorum ministerio, quibus accepta largiuntur constitutos se considerant, nequaquam eorum mentes tumor subleuet, sed timor premat. Et *Theophilact.* in *Lucam.* Opulentos ait Dei comparatione non esse dominos diuitiarum, sed alienarum rerum dispensatores, quæ à Domino Deo nobis conceditæ sunt, ut illas bene dispensemus, sicut ipse imperat, & iuxta mentem ipsius, cuius voluntas est, ut datus ymamur in conseruorum vsus, & non in proprias delicias. Et *S. Ambros.* in fine lib. 7. *comment.* in *Lucam.* In quo, ait, discimus non ipsi esse Domini, sed potius alienarum villici facultatum.

32 Certe præclarum exemplum est *Clement.* III. qui cum ante Pontificatum duas filias legitime suscepisset vni in monasterio collocata triginta tantum libras dedit, alteri, quæ marito suæ conditionis nupserat, trecentas libras dotis nomine numeravit, & hac conditione ne quid amplius peteret; habuit & nepotem clericum, quem ex tribus præbendis, quas habebat, vnam ut eligeret, reliquas dimittere cogit; instantibus amicis (ut potius nepoti maiora tribueret, respondit se Deo, non autem carni, & sanguini acquiriturum, & Pontificibus Romanis filios non esse, nec eis licere, quod suum non esset, propinquis dare, *Fulgent.* libro quarto, capite 3. *Ignat.* lib. 4. cap. 3.

33 Et patrum nostrorum memoria *Pius V.* Collegium Cardinalium consuluisse dicitur possent sexcentos aureos fratris filia collocandæ dare.

34 Cum maiorem charitatem, & pietatem in suos, quam in extraneos exercere quis debeat capite non satis 86. dist. omni scilicet cessante fraude, & præsumptione, quæ pro confanguineorum affectione stat tex. in capite quisquis 12. quæst. 2. capite in canonibus 16. quæst. 1. poterit Episcopus bona Ecclesiæ solita dari in emphyteusim potius in confanguineos, quam in extraneos alienare *Bursat.* conf. 127. numero 4. & 78. lib. 2. *Mench.* conf. 18. numero 19. vers. non obstat, & conf. 79. numero 1. & 4. cum seqq. *Barthol.* *Peters.* in *comment.* ad extraneos. *Am-*

bitioſe, de reſu Eccleſie non alien. verbo Ac de re-
bus, & bonis à numero 60. Sard. de alimentis, tit. 8.
priuil. 92. numero 2. Flamm. d. quaſt. 17. numero 124.
Cardoſo in praxi iudicum, & aduocat. verbo emphyteu-
ſis numero 21. Cald. Pereira de poteſtate elig. cap. 13. nu-
mero ſecundo, 8. & 11. & modicas inter viuos facere
donationes, vt eis ſubueniat, de quo tamen vide-
bis, quæ reſoluunt Cenall. communium contra com-
mun. quaſt. 338. numero 33. Fr. Ludovic. Beia in reſpon-
ſis caſuum conſcientie par. 2. caſu 25. Paul. Comitol.
reſponſ. moral. libro primo, quaſt. 70. numero 2. Cald.
Pereira d. cap. 13. numero 13. Molina de primogen. libro
ſecundo cap. 10. à numero 33. Molin. Theologus de iuſtitia
tract. 2. diſp. 148. concl. 4.
35 Benefacere, & egenis ſubuenire ita eſt Episco-
pi proprium, vt ad hoc pluſquam alij ex officij
obligatione, & dignitatis ſublimitate teneantur,
quia, vt dicit Cice. in Leli. Fructus ingenij, & vir-
tutis, omniſque præſtantia, tum maxime capitur,
cum in proximum quemque conſertur.
36 Generoſi animi eſt, dicit Seneca, & magnifici,
iuuare, & prodeſſe. Nec ob beneficia iterum
collata à poſtulis de nouo abſtinendum. Eſt
enim, dicit Plin. lib. 3. epiſt. 4. natura ita compa-
ratum, vt antiquiora beneficia ſubuerſas, niſi illa
poſterioribus cumules. Et conſeruandum eſt ve-
teris beneficij meritum nouo, quia ſi quid vnum
neges, hoc ſolum meminerunt, quod negatum
eſt, ſed hoc ex mundi legibus petiſſimum, Chriſtiano
viro nil faciendum, qui quicquid boni agit, Dei in-
tuitu agit.
37 Sic demus, ait Seneca libro ſecundo de benefec. cap.
1. quomodo vellemus accipere ante omnia libenter
cito, ſine vlla dubitatione. Et alibi. Noliſt, qui
diu diſtulit, ingratum eſt beneficium, quod diu in-
ter manus dantis haret, quod quis agre dimittere
viſus eſt, & ſic, tanquam ſibi præriperet. Et paulo
poſt. Illud melius occupare antequam rogemur. Et
appellat rogatum, moleſtum verbum, oneroſum,
demifſo vultu dicendum, quia nulla res carius con-
ſtat, quam quæ precibus empta eſt, & vt dicit
Apuſ. Non leui mercede emit, qui precatur, aut
paruum pretium accipit, qui rogatur, & Cice. att.
7. in Vorem. Malo emere, quam rogare. Vnde
Hildeſ. Epiſcop. Turonen. Epiſt. 27. ſic ait. Omnis be-
nignitas properat, & proprium eſt libenter facien-
tis cito facere. Tarde velle nolentis eſt argumen-
tum, & qui cito dat, bis dato intelligitur. Celeri-
ter præſtanda ſunt beneficia, vt potius acci-
piat improvidus, quam importunus extor-
queat.

SYMMA R I V M.

- 1 Doctorem, ideſt, potentem docere, Episcopum eſſe oportet.
- 2 Fortuna nulla eſt, quanquam humilis, & abiecta, quæ doctrina ſplendore, atque ornatu non fiat illuſtior.
- 3 Episcopos omnium ſacrarum interpretationum, atque factorum ſcientia debet eſſe præditus.
- 4 Miſera Episcopij vtriuſque Teſtamenti ſcientiam deſignat.
- 5 Scripturæ ſacræ lectio quas utilitates afferat, oſtenditur.

- 6 Episcopos eſt veritatis lumen, vt lucis ſua rad-
ignorantia tenebras ab hominibus pellat.
- 7 Doctorem oportet eſſe Episcopum, vt etiam exemplo
vitæ ſuæ doceat, laboreſque in verbo & doctrina.
- 8 Scientia inflat non quidem ſuo, ſed hominum vi-
tio.
- 9 Scientia vera afficit, non extollit.
- 10 Scientia ſine charitate inflat.
- 11 Mentis aciem non ſolum operatio, ſed ipſa etiam di-
uinorum eloquiorum meditatio acuit, & illuſtrat.
- 12 Prædicare ſapientiſſime exemplo, & verbo debet Epi-
ſcopus, ſcientia qua decet præditus.
- 13 Prædicandi munus Episcopis incumbit.
- 14 Eccleſia ſine Episcopo comparatur arenæ aluo.
- 15 Prædicare debet Episcopos exemplo intentus, & mu-
m. 16. 17. & num. 20.
- 18 Nemo ſine ſpeciali Dei auxilio ad eum venire, ac
alios ad illum adducere poteſt.
- 19 Sanctitas hominis & cum ipſo ore concordia ad præ-
dicandi munus exercendum requiritur.
- 21 Viſitandi diœceſim ſollicitudo inter paſtorales curas,
& virtutum exercitium præcipuum locum habet.
- 22 Præſentia Episcopij velut ſpiritalis quidam ſol te-
nebras flagrantiorum. & perditorum hominum virtutis ſua
fulgore depellit.
- 23 Viſitatio Episcopij perſonalis quas utilitates portet,
oſtenditur.
- 24 Episcopum non ſufficit mittere probos viros ad illu-
ſtrandas parochias, ſed oportet & ipſum ire.

DOCTOREM.

GLOS. X.

DOCTOREM, ideſt potentem do-
cere, Episcopum eſſe oportet, ne in-
feriorum culpa in eum refundatur,
qui docendi officium accepit, quod
exequi neſcit, vel negligit, vt ait
Gratian, in princ. 86. diſt. Recte enim Ciceo ſic ait.
1 Vt ager, quamuis natura fertilis, ſine cultura fru-
ctuofus eſſe non poteſt, ſic neque ſine doctrina
animus. Duo ſunt, inquit Laſtantiſ quæ ſimul
efficiunt illud, quod quaeritur: ſcientia id præſtat,
vt quomodo, & quo perueniendum ſit noueri-
mus: virtus, vt perueniamus; alterum ſine altero
nihil valet. Cum ipſe ſummus inter Philoſophos
Socrates rogatus eſſet, quod ei animal pulcherrimum
videretur. Homo, inquit, ſcientia exorna-
tus.

2 Si Doctrina tantum ſplendoris hominibus
affert, & nulla eſt fortuna, quanquam humilis, &
abiecta, quæ doctrina ſplendore atque ornatu
non fiat illuſtior; quid eis præſtabimus, qui in
excelfo conſtituti viuendi leges, atque iura cæ-
teris præſcribunt? qui oculi mundi ſunt, & ve-
luti ſol quidam in Eccleſia cælo reſidentes, igno-
rantia noctem ab hominum mentibus depel-
lunt. Doctrinam ab Episcopo Apoſtoloſ requirit
non lauream, ſed hanc quaſi doctrina teſtem exi-
git Concil. Triden. dum vult gradu Licentiatu-
re in Theologia, ſi vel Iure Canonico inſignitos
eligi in Episcopos. Hæc eſt prima Episcopij,

qua Episcopus est, dos, summa enim, inquit *Eliaz. lib. 8. de Trinit.* omnium virtutum Episcopatum est scientia & doctrina. Et *Hieronym. ad Oceanum.* Absque sermone, inquit, conuersatio quantum exemplo prodest, tantum silentio nocet. Est enim doctrina, inquit *Theoph. in capite primo, ad Titum,* virtus & character Episcopi. In litteris enim (ait *Chrysologus in quadam epist.*) prudens inuenit, unde sapientior fiat: ibi bellator reperit, unde animi virtute roboretur, inde Princeps accipit, quo populos sub aequalitate componat: nec aliqua in mundo potest esse fortuna, quam litterarum non augeat gloriosa notitia.

Quoniam (inquit diuinus ille *Areopagita*) perficiens omnis Sacerdotij vis, & scientia, à diuina mysteriorum auctore bonitate diuinis Pontificibus datur: iure ac merito in capitibus Pontificum, scripta diuinitus tradita ponuntur, quæ compendio, scienterque omnem Theologiam, omnem Dei operationem, doctrinam Sanctam; diuina, & Sacra verba, & opera, orationes, & actiones, quas Hierarchia nostra habet Dei benefici concessu, ac munere: quod diuinus Pontifex, omni quidem facultate, quæ Pontifice digna est, præditus esse debeat, & omnium Sacrarum interpretationum, atque factorum, quæ Hierarchiam attingunt, vera atque à Deo tradita scientia non illustrati modo, verum etiam alijs, vt Pontifici consentaneum est, tradere: perficereque diuinis sententijs, ac summis, vt ita dicam, promotionibus ex Pontificis dignitate omnia, quæ in tota Hierarchia, maximam vim perficiendi habent. Cum in Episcopo Mitra vtriusque Testamenti scientiam designet, vt supra tetigi *tit. 1. cap. 5. numero 18.*

Illam tenere debet, & in Sacra Scriptura lectione esse versatus, Magister, & interpres qua & alios ad veritatem erudire possit. Legite, ait *S. Augustin. tom. 10. Fratres mei Scripturam Sacram, legite eam ne cæci sitis & duces cæcorum. Legite Sacram Scripturam, in qua quid tenendum, & quid fugiendum sit, plene inuenietis: legite eam, quia omni melle dulcior, omni pane suauior, omni vino hilarior inuenitur. Sacra Scriptura, ait idem Augustin. conc. 2. in Psalm. 90. sunt litteræ Dei ad nos de cælo missæ, exhortantes, vt bene viuamus. Optime & *S. Isidor. Pelnf. libro secundo, epist. septuag. tert.* Sacrarum ait, Scripturarum lectionem salutis viaticum esse existima, vt quæ eorum, qui eam studiose, atque diligenter audiunt, probitatis amorem, ac virile robur præclaris, & illustribus exemplis parat. & *E. Isidor. Ispalen. Episcopus lib. 3. de summo bono capite 8.* Geminum confert bonum lectio Sacrarum Scripturarum, siue quia intellectum mentis erudit, siue quia à mundi vanitatibus abstructum hominem ad amorem Dei perducit: Recta vero monet *Theodoretus* Episcopum ab Apostolo Doctoris nomine vocari, non qui sit eloquentia præditus, qui verborum flosculos pueriliter sectetur, sed cum, qui est eruditus in diuinis, & potest ea suadere, quæ conueniunt. Nam, vt ait *Hieronym. epist. 83. ad Oceanum.* Veteris præcepta legis & Pauli monita ad Titum perspicua docent Sacerdotibus necessariam esse doctrinam. Innocens enim, ait, & absque sermone conuersatio quantum exemplo prodest, tantum silentio nocet: nam*

& latratus canum, baculoque pastoris, luporum rabies deterrenda est.

6 Episcopi ideo instituti sunt, vt lucis radijs ignorantia tenebras ab hominibus pellant, atque in eis veritatis lumen ostendant: vnde Saluator dixit *Matth. 5. Vos estis lux mundi. Quemadmodum enim Solem, cæteraque luminaria initio mundi Deus in firmamento posuit, vt lucerent super terram: ita in firmamento Ecclesiæ Episcopos quidem, tanquam Soles, alios vero Doctores, tanquam cætera luminaria, & sydera ad illuminandas mentes hominum, designauit, vt lucem quam ipsi à Deo receperunt, alijs impartiantur. Ita diuina sapientia cuncta disposuit, vt infima dirigat, gubernetque per media: & in supremo quidem rerum cardine Deus est, in imo autem populus, medius vero, atque sequester (vt alter Moyses) Episcopus est, qui locum illius tenet, qui Dei & hominum mediator pro nobis factus est.*

7 Hinc *Chrysostom. homil. 15. sic ait.* Vt quid dicit Apostolus. Oportet Episcopum esse Doctorem, nisi vt doceat? nec satis est quod doceat exemplo vitæ, imò oportet eum laborare in verbo & doctrina. Profecto si Præful non pollet gratia doctrinæ, plurima ecclesiasticæ disciplinæ exempla peribunt. Quomodo enim lucerna, si non lucet? profecto inseparabile est lucere à lucerna, tenetur ergo lucere, quem Dominus voluit habere officium lucernæ. Et vt modernus quidam addit. Sicut fieri non potest, vt Sol illuminet, si obscurus sit, & caliginosus, ita neque Doctoris munere perfungi is poterit, qui ignorantia tenebris inuolutus fuerit, atque demersus. Quod si ita sit, quid ex hoc consequi necesse est, nisi id, quod Saluator ait *Matth. 6. Si lumen, quod in te est, tenebræ sint, ipsæ tenebræ quantæ erunt. Ridiculosa (ait Sanctus quidam) res est, & sic certè periculosa, speculator cæcus, doctor inscius, præcurfor claudus, Prælati negligens, & præco mutus.*

8 Cum ab *Apost. 1. ad Corin. 8.* discamus, quod scientia inflat, non quidem suo, sed hominum vitio, qui bonis sapere rebus ad perniciem abutuntur: ideo danda opera est, vt hæc ipsa scientia humilitatis virtute conditur, ne turgescat fastu, & eam habenti noceat, quod alijs præsidio esse solet, & salutis: id quod *Gregor. in Moral.* admonet his verbis. Summa cura prouidendum est ne accepta sapientia, cum ignorantia tenebras illuminat, lumen humilitatis tollat, & iam sapientia esse nequeat, quæ est locutionis virtute fulgeat, elationis tamen velamine cor loquentis obsecuret.

9 Et alibi. Verà scientia afficit non extollit, nec superbientes, quos impleuerit, sed lamentantes facit: qua quisque cum repletus fuerit, priori loco se scire appetit: & iam sui conscius tanto per illam robustius sapit, quanto se infirmum in illa verius recognoscit.

10 Scientia enim sine charitate inflat, charitate vero formata ædificat: quantum vero charitas perficiat, inuertetque scientiam, aperte docet *Augustinus* de laude charitatis, his verbis. Diuinarum scripturarum multiplicem abundantiam latissimamque doctrinam sine vilo errore comprehendit, & sine vilo labore custodit, cuius cor plenum est charitate.

11 Non solum igitur operatio, sed ipsa etiam diuinitum eloquiorum meditatio aciem mentis

acuit, & illustrat ideoque ait *Palmista Psalm. 118.* Super omnes docentem intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est. Id est. Non quia in scholis diu inter præceptores versatus sum, sed quia in eloquiorum tuorum meditatione exercitatus sum, ideo omnes Doctores meos longe superavi. Ait etiam idem *Propheta Psalm. 32.* Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Et iterum *Psalm. 118.* A mandatis tuis intellexi: hoc est: ingredi vijs tuis & mandata exequi. Sanctissimæ legis tue intellectum mihi & cognitionem eiusdem legis auxi; quemadmodum quotidianus armorum usus, & frequens consuetudo bellandi rei militaris scientiam parit. Si ergo diuinam vis scientiam assequi cognosce, & ama ipsum scientiæ principem & auctorem, illum enim agnoscit, quisquis cum vehementer amat, quod rectissime *Plato* sensit, cum amare Deum Philosophari esse dixit, & ipsum agnoscere: quod *Regius Propheta* significauit cum dixit *Psalm. 33.* Gustate & videte quàm suauis est Dominus. Prius enim Dominum amando gustamus, deinde gustu ipso, quanta sit eius bonitas, & suauitas, edocemur. Vnde consequi videtur, vt quem Deus charissimum habeat, cum etiam secretorum suorum participem faciat; sicut ipse Discipulis testatur dicens *Ioan. 15.* Iam non dicam vos seruos, quia seruus nescit quid faciat Dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia, quæ audiui à Patre meo nota feci vobi. Hinc *D. Augustinus contra Manich. libro primo*, ait. Si voluntatem Dei quisque nosse desiderat, fiat amicus Deo, quia si voluntatem hominis nosse quisque vellet, cuius amicus non esset, omnes eius impudentiam deriderent: nemo enim efficitur amicus Dei, nisi purgatissimis moribus, nullus diuinas res videre ac intelligere potest, nisi ad Deum accedat, illoque familiariter vtatur, nam purgato igne charitatis affectu necesse est purgari etiam intellectum, cuius pleræque tenebræ, & turbulenti errores ex effectuum impuritate, corruptis moribus, deprauataque voluntate ferme oriuntur: quæ ubi ad malum propensa est, suo etiam pondere atque impetu intellectum ad omne impuritatis genus trahit, sibi que obsequentem facit. Quo fit vt purgato affectu purgatio quoque, sanior, & perspicacior reddatur intellectus, iuxta illam *Prophetæ* vocem *Psalm. 110.* Intellectus bonus omnibus facientibus eum: hoc est, casto & puro affectu colentibus Deum.

12 Sic præditus; quia decet scientia Episcopus, veluti suæ diocesis sol, & homo totus igneus, totus in conquiendis Christo animabus intentus, exemplo semper & verbo sapissime prædicare debet.

Vnde noster *Apost. 1. ad Timoth. 4.* Attende, inquit, lectioni, & exhortationi, & doctrinæ. Et iterum. Attende tibi, & doctrinæ, instā in illis, sic enim te saluum facies, & eos, qui te audiunt. Vnde *Greg. epist. 27. lib. 6.* sic dicit. Tanto celerius quisque ab omnibus suis peccatis absoluitur, quanto per eius vitam, & linguam aliorum animarum suorum peccatorum nexibus solvuntur. Et alibi. Lingua Episcopi fomentum sit bonis, aculeus malis, tumidos retundat, iratos mitiget, pigros ac desides exacuat ac succendat, asperis blandiatur, desperatos consoletur.

13 Prædicandi munus Episcopis ita incumbit, vt etiam *Gregorius Summus Pontifex* se ad illud adstrictum agnosceret, dum scribens ad *Dominicum Episcopum Carthaginen.* sic ait *epist. 39. libro secundo, indic. 10.* Episcopi est de prædicationis ministerio semper cogitare intentissimo timore considerans, quod recessurus ad percipiendum regnum Dominus, & talenta seruis distribuens dicat *Luc. 19.* Negotiamini dum venio: quod profecto negotium tunc vere nos agimus si viuendo, & loquendo proximorum animas lucramur, si infirmos in supremo amore roboramus: si proteruos, & tumidos gehennæ supplicia terribiliter insonando flectimus: si nulli contra veritatem parcimus; si supernis amicitijs dediti humanas inimicitias non timemus. Sed ad hæc ego pondus meæ infirmitatis expauesco, cogitans rationem, quam sum redditurus. Quia enim mente illum sustineo, cui de suscepto negotio animarum lucrum nullum, aut pene nullum, reporto? Idem *Greg. epist. 37. lib. 4.* comparat Ecclesiam sine Episcopo arenti aluco.

14 Cum autem is venit in Ecclesiam suam, est velut cum fluuius reuertitur ad arida saxa, qui iuxta positas valles rigat, vt fructum ferant, aliud quidem trigessimum, aliud sexagesimum, & aliud centesimum, & per fluentia linguæ erumpunt flores vsque ad fructus maturos. Quod si dicat Episcopus prædicationi insto, sed fructum non video: recolat pulcherrima illa *Bernardi* verba ad *Eugenium* sic dicentis. Fac quod tuum est: nam Deus quod suum est satis absque tua sollicitudine, & anxietate curabit; planta, riga, fer curam, & tuas explicuisti partes, sane incrementum Deus, quando voluerit dabit, Deus inquam, non tu, quod si forte noluerit, tibi deperit nihil. Communica celeste triticum sine inuidia, & sine desidia: de solo tibi credito talento respondere tibi para. Si multum accepisti, multum da; si modicum, & id retribue: etenim, qui in modico fidelis non est, neque in maximo erit. Totum quod habes da, quia totum repetendum est vsque ad vltimum quadrantem. In his duobus mandatis, verbi scilicet atque exempli, summam tui officij ad conscientie securitatem pendere intellige. Tu tamen si sapis iungas, & tertium, studium scilicet orationis. Manent itaque tria hæc; verbum, exemplum, oratio; maior autem horum est oratio, nam, etsi vocis virtus sit opus, operi tamen, & voci gratiam efficaciamque promeretur oratio.

15 Exemplo, vt supra dixi, intentus prædicare debet Episcopus, quia sicut necessitate loci compellitur summa docere, ideo eadem necessitate compellitur eadem vita, & opere monstrare, tria enim hinc colligit *S. Gregorius*; primo, cuius vita despicitur, recitat vt eius quoque prædicatio contemnatur. Secundo, ille vberis prædicationis fructus colligit, qui semina bona operationis præmittit, nam loquendi auctoritas perditur, quando vox opere non adiunatur. Tertio, si negligis implere, quod doces, alijs messem seminas, & ipse à frumenti participatione ieiunas. Quid infansius quam docere contemnendum fastum, & epulas splendidas, & cætera huius generis, & hæc eadem operibus sectari? imo credere necessaria ad auctoritatem officij. Ideo prædicator iubetur ascendere super montem excelsum, videlicet, vt sit

elevatus à terrenis affectibus, & operibus; & non solum debet vita transcendere malos, sed etiam omnes bonos subditos, quia sicut eos superat honore Ordinis, ita & excellentia virtutis: omnibus deuotior, humilior, patientior, abstinentior, largior, &c. quique nulla prospera præsentis vitæ appetat, nulla aduersa pertimescat: blandimenta mundi (considerato intimo terrore, ac periculo status sui) despiciat: terrores autem mundi (considerato blandimento internæ dulcedinis) contemnat: Non illum prospera eleuent, non aduersa perturbent, non blanda usque ad voluptatem demulceant, non aspera usque ad desperationem premant, contra vitia clamet, neque cesset, quasi tuba exaltet vocem suam: non sit sicut illi, de quibus *Iſai.* 56. dicitur. Canes muti non valentes latrare; & noster *Apoſt.* ad *Tit.* 1. Vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt arguere. Admonendi sunt, ait *Sanctus Gregorius libro trigefimo, Moral. capite quinto, & part. tertia Pastoralis admonit. 25.* qui recte quidem verba legis intelligunt, sed hæc humiliter non loquuntur, vt in diuinis sermonibus priusquam alijs eos proferant, semetipsos requirant, ne insequentes aliorum facta se desistant.

16 Et cum recte cuncta de Sacra Scriptura sentiant, hoc solum quod per illam contra elatos dicitur, non attendant. Improbus quippe, & imperitus est medicus, qui alienum mederi appetit, & ipse vulnus, quod patitur, nescit: qui igitur verba Dei humiliter non loquuntur, profecto admonendi sunt, vt cum medicamenta ægris apponunt, prius virus suæ pestis inspiciant, ne alios medendo ipsi moriantur. Admoneri etiam debent vt considerent ne à virtute dicendi, viuendi qualitate discordent, ne loquendo aliud, & ostendendo aliud prædicent. idem *S. Doctor, & Pontifex Gregorius lib. 23. Moral. capite quarto*, hoc ipsum prosequitur his verbis. Sanctæ vniuersalis Ecclesiæ spiritualis quilibet prædicator in cunctis, quæ dicit, solerti cura se inspicat: ne in eo, quod recta prædicat, vitio se elationis extollat, ne vita à lingua discordet: ne pacem, quam in Ecclesiâ annuntiat, in se ipso dum bene dicit & male viuit, amittat. Sed studeat summopere contra maledicos rumores aduersantium, & defendere loquendo quod viuit, & ornare viuendo, quod dicit.

17 Episcopus iuxta sui nominis rationem in specula Ecclesiæ constitutus, aliorum pericula & prospicere, & annuntiare debet. Pertinere autem ad omnes suo modo munus hoc indicat plane *D. Augustinus de verb. relig.* his verbis. Hæc est lex diuinæ providentiæ, vt nemo à superioribus adiuuetur, ad cognoscendam gratiam Dei qui non ad eandem puro affectu inferiores adiuuet. Hinc etiam *Diuus Gregorius in moralibus* ait. Miles Dei supernæ gratiæ mixtus auxilio, sic vulnera infirmitatis suæ curet, vt aliena non deserat. Certum est ad sanitatem animæ (qui Apostolici huius officij finis est) dono Dei hominibus contingere, nec vllam aut potentiam, aut vim dicendi ad hoc sine Dei præsidio posse sufficere, nam quò quisque sanctior fuerit, eò plures oratione sua Christo animas lucrificet, atque ideo in officio concionandi prior merito

erit, atque præstantior. Vnde euidenter agnoscimus neminem sine speciali Dei auxilio ad Deum venire, à peccatique morte excitari posse. Sic enim apud *Ioannem sexto* legimus. Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me traxerit eum. Et ideo propter hoc Dominus discipulos suos, quos prædicatores instituebat, eis verbis admonet apud *Ioannem 15.* Sicut palmes, inquit, non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis, facere. Quamlibet ergo dilectus, quamlibet potens in sermone quisque sit, frustra tamen loquitur, frustra sudat, frustra clamat, nisi cælestis huius magisterij vox in interiori hominis aure sonet. Sic enim *D. Gregor. in Moralib.* ait. Incallum homo exterius monetur, si intus cor eius gratia non repletur. Est enim mutum omne, si ille intus in corde non clamat, qui aspirat verba, quæ audiuntur; rursumque idem in *homil.* Nisi Spiritus Sanctus adsit cordi audientis, otiosus est sermo Doctoris. Nemo ergo docenti homini tribuat, quod ex ore docentis intelligit; quia nisi intus sit, qui doceat, Doctoris lingua exterius in vacuum laborat. Eandemque iterum alibi sententiam repetit his verbis. Nisi Spiritus Sanctus auditoris corda repleat ad aures corporis, vox Doctoris incallum sonat. Formare enim vocem magistri exterius possunt, sed hanc interius imprimere non valent.

19 Non solum igitur oris, sed totius Ezechiel. etiam hominis Sanctitas, & cum ipso ore concordia ad prædicandi munus exercendum requiritur, vt totus sit immaculatus, & purus, qui puritatis suæ participes alios efficere debet. Hinc *D. Gregor. super Ezech.* ita ait. Ille loqui veritatem nouit, qui prius beneficiando didicit, & tunc verbi semen germinat, quando hoc in audientis pectore pietas prædicantis rigat. Propter quod Dominus cum Hieremiam prædicatorem creare voluisset, prius illum in vtero etiam matris ab omni peccati labe purgavit, vt singulari quadam puritate, & sanctitate esset insignis, qui alios ad sanctitatem, puritatemque vocare debebat. Esaiæ quoque labia cælesti igne, & angelico ministerio purgantur, vt sic idoneus redderetur, qui alios à peccati sordibus purgare posset. Paulus vero ultra humana raptus est ad tertium cælum, & cælestia secreta cognouit, vt Ecclesiarum futurus Doctor inter Angelos disceret, quod inter homines prædicaret. Merito ergo *D. Gregorius Nazianzenus* mores optimi concionatoris describens, ait. Mundari prius oportet, & sic alios mundare, sapientem prius fieri, & sic alios facere sapientes: lumen fieri, & sic alios illuminare: ad Deum accedere, & alios ad Deum adducere: sanctificari, & ita sanctificare; manus habere rectas, & sic cadentibus porrigere manus.

20 Laboret opere & exemplo in prædicando Episcopus, nec à proposito denique instituto, etiam quod corda subditorum terrenis rebus siue secundis, siue aduersis irretiri videantur, nam maioris erit occasio damnationis sic audita doctrina, & non recepta, & maximo suo damno percipient lucem, quam rejiciunt, salutem, quam despiciunt, doctrinam, quam contemnant, medicinam,

dicinam, qua non vtuntur, & gratiam, quam vitro oblatam respuunt. Rectè *Diuus Augustinus* sic ait. Ab exordio propagationis humanæ vsque ad finem quibuldam ad præmium, quibuldam ad iudicium prædicatur. Quod ipse alibi eleganti explicat similitudine, dicens. Simul pluit Dominus super segetes, & super spinas: sed legiti pluit ad hordeum, spinis ad ignem, non quod ipse Dominus ad hoc pluat, sed quod terra ipsa coelestem desuper bibens imbrem, proferens autem spinas, & tribulos, his à quibus colitur, reprobata est, & maledicto proxima, cuius consummatio in combustionem, vt Apost. ait.

21 Inter pastorales curas, & virtutum exercitium præcipuum locum habet sollicitudo diocesim visitandi. Est enim visitatio quasi anima Episcopalis regiminis, quoniam per eam Pastor se diffundit, & expandit omnium suarum ouium commodis, & vtilitatibus.

22 Verus quidem Episcopus dum exit ad discurrendum per omnes parochias, est quasi sol egrediens ad illustrandas terras, vt videlicet tres actus illos hierarchicos exerceat, qui sunt purgare, illuminare, & perficere. Nam quemadmodum matutinus lucis splendor nocturnas tenebras fugat, ita Sancti Pontificis præsentia, veluti spiritualis quidam sol tenebras flagitiorum, & perditorum hominum virtutis suæ fulgore depellit. Procedit enim ad exhortandum, prædicandum, arguendum, increpandum, Sacro Chrismate confirmandum, & vt exploret quomodo Sacramenta administrantur, quanta reuerentia, & munditia diuinum Sacrificium celebretur, denique ad consolandum omnes lugentes, & egentes, tam spiritualibus, quam temporalibus, commodis.

23 Innumerabiles itaque sunt vilitates, quæ ex personali Episcopi Visitatione proueniunt, per illam enim Basilicæ instaurantur, dierum festorum cultus restituitur, tenuiorum oppressiones arcantur, dissidia componuntur, concubinarij corriguntur, blasphemie, ludi illiciti, periuria profigantur, plurimæque mala alioquin ignota perniciosæque serpentina deteguntur, atque eliminantur; Nam solis dumtaxat excommunicationibus, aut penis alijs, criminibus medendum non est, sed potius verbis, auctoritate, & Charitate, obsecrando, & increpando, & mille alijs modis, quos verus Pastor, & sponsus animarum excogitat, amans gregem quasi sponsam, quam non ita curat mercenarius visitator.

24 Non sufficit igitur Episcopum mittere probos viros ad illustrandas parochias, sed oportet & ipsum ire, iuxta illud *Luca cap. 10.* Misit Dominus Discipulos suos in omnem ciuitatem & locum, quo erat ipse venturus, & *Ioan. 15.* postui vos vt eatis & fructum afferatis. Id enim eis conuenit quatenus Pastores sunt, quibus præcipitur, vt diligenter agnoscant vultum pecoris sui, suosque greges considerent, vt videlicet earum morbos, pericula, pabula, custodes, & cætera, quæ illis necessaria sunt, diligenter prouideant. Ait ipse Saluator *Ioan. 10.* Bonus pastor proprias oues vocat nominatim. Multa præterea passim in visitationibus sese offerunt, quæ non cuiuslibet ministri, sed ipsius Episcopi auctoritatem, dignitatem, potestatem, atque opes interim requirunt; quæ quoniam solitis maiores sunt,

maiori etiam auctoritate tractanda & componenda sunt.

S V M M A R I V M.

- 1 Vini potatio nimia clerico comprimenda.
- 2 Vinum multum etiam citra temulentiam ferentibus Dominus sempiternum comminatur exilium.
- 3 Inebriari aliquem cogens qualiter peccet, ostenditur.
- 4 Vinum moderate sumptum multa bona corpori, & animo prestare potest.
- 5 Vinum immoderate sumptum malorum omnium est origo, & quæ ex illo nascuntur, ostenditur.
- 6 Ebrietas quibus signis cognoscatur, ostenditur.
- 7 Cretenses, Lacedæmonij, & Charagimenes legem sanxerunt, vt nullus in exercitu vini potationem gustaret.
- 8 Hispani omnes, & præcipue Lusitani, præsertim dum pueri, & adulescentes sunt, ac mulieres, saltem donec viro copulentur, vini abstinentiam excolunt.
- 9 Vinum bibere feminis ignominiosum semper fuit.
- 10 Marcellus Consul Romanus uxorem suam, eo quod vinum bibisset, fuisse percussam interemit.
- 11 Equatius Mecenius uxorem interfecit eo quod vinum bibisset è dolio, & à Romulo cadis absolutus fuit.
- 12 Mulier omnis quæ vinolenta, & comessatrix est, eadem quoque meretrix est.
- 13 Abstinentia à vino laudabilis valde est, tam in viro quam in femina.
- 14 Aquam solum bibentes in inueniendis rebus sagaces, ac ingeniosi sunt.
- 15 Clericis ebrietatibus incumbere propter eorum auctoritatem magnopere prohibetur.

NON VINOLENTVM.

G L O S. XI.

- I** P S A M propensionem ad nimiam vini potationem clerico comprimendam & edomandam esse admonet Apost. in præsentia, quod iterum inculcat, ad Titum 1. Non dixit, teste Theophrasto, temulentos, aut ebrios, hoc enim est omnino indignum: verum non vinolentos, & multum potantes; potatio siquidem multa animæ mentisque vim & vigorem, licet non eripiat, laxat tamen & debilitat, malique est exempli. Neque solum Deus vino obrutis, sed & multum vinum citra temulentiam ferentibus sempiternum comminatur exilium. *Isai. 5.*
- 2 Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendum ebrietatem. Non ergo solum à crapula, & ebrietate se abstinere debent clerici, itaut non multum vino obruti sint; sed etiam illud imprimis ab eis cauenda

sicut regulis venena diffundit. Vnde *Philo Jud. lib. de plantat. Noe*, & *lib. de temulentia* vini abusum damnat, & *Clemens Alexand. lib. 2. Paedag. cap. 2.* multa contra temulentiam, atque ebrietatem scribit allatis Salomonis & poetarum testimonijs. *Isidor. Pelusiota lib. 1. epist. 203.* commemoratis Noe, Loth, atque Herodis ebrietatibus subdit omnia vesana crimina à vino promanare. Multa aduersus ebrietatem scribit *Seneca epist. 84.* & inter alia inquit. Non est animus in sua potestate ebrietate deuinctus: quemadmodum musto dolia ipsa rumpuntur, & omne quod in imo iacet, in summam partem vis caloris eieciat, sic vino effluante quicquid in imo iacet abditum effertur, & prodit in medium. Onerati vero quemadmodum non continent cibum, vino redundante, ita nec secretum quidem, quod suum, alienumque est, pariter effundunt.

6 Ebrietas hæc multis signis cognoscitur: *Hipp. lib. 2. prænotionum num. 8.* ebrium cognosci assent, quia sudabit magis, quam antea, & difficulter spirabit, & ipse se ipso grauior erit, ac humidior: sed & lætior erit, si non caput ipsi affligatur. *Galen. 2. de ma. mo. ebrietatis signa* esse dicit supinum iacere, hiare, & stertere, & 10. *de simpl. medic. facultatibus*, impletis, ac inebriatis vrina albida conspiciuntur. *Aristot. denique sect. 3. problematum* multa signa colligit, quibus ebrietas innotescere potest, præter quæ, alia etiam signa in vinolentis conspiciuntur, nempe, stupidas quædam, nimius risus absque causa, furor talis quandoque vt alios pulsent, niçtio inuoluntaria, tortuosa deambulatio, oculorum inconsueta turbiditas, ac luciditas, nimia ac irrationalis locutio, atque alij multi turpes effectus sequuntur secundum naturam, quantitatem & qualitatem epoti vini, ac ventis naturale temperamentum, adeo vt iure merito, vt refert *Aristot. 2. Politic. cap. ult.* ex Pittaci lege maiori poena ebrij damnarentur, si quem pulsassent, quam si sobrij fecissent: quod enim pluries delinquant ebrij, quam sobrij, non ad id respexit, quod magis esse debeat ebrijs venia, sed ad utilitatem.

7 Patetigitur ex superius dictis quanta mala ab immodico vino oriuntur, & ideo iure merito *Plato in extremis de potione sermonibus*, & *Aristot. lib. 1. economicorum cap. 5.* Carthaginensium legem de abstinentia à vino valde probant, *Plato* enim hæc dicit. Verum etiam potius Cretensium, Lacedæmoniorumque vsui, Carthaginensium legem anteposuerim, vt nullus videlicet in exercitu hanc potionem gustet, sed toto illo tempore, aquæ potione vtatur: & in ciuitate neque scrui, neque ancilla vnquam, neque Principes eo animo, quo in Imperio sunt, vinum gustent. Item neque gubernatores, neque Iudices, dum suo funguntur munere, vini quicquam assumant, nec quisquam de re aliqua insigni consilium initurus, nec interdiu quisquam omnino, nisi aut exercendi corporis, aut tollendi morbi causa. Item neque noctu quisquam aut vir, aut mulier cum filios creaturi sunt. Alia quoque multa quis enumerauerit, in quibus recta mente, ac lege bene institutus à vino abstinere debet. Et hæc dicit *Plato de corporibus non ægrotis*, sed rectissime valentibus in quibus epotum vinum, tanquam tyrannus quidam animæ imperat, itaut quæ prius intelligebat, recte amplius non intelligat, quæ prius faciebat non

recte faciat, & idcirco ab ipso tanquam ab hoste cauendum *Plato* ait Nam si semel corpus immodice ingreditur, gubernatorem impedit, quominus, vt decet, nauis gubernacula dirigat; milites ne in acie modeste se gerant, conturbat. Iudices cum iustos esse oportet, aberrare, & omnes Principes vitiose dominari, nihilque sani imperare cogit. Vini igitur abstinentiam Hispani omnes, & præcipue nostri Lusitani, præsertim dum pueri & adolēcentes sunt, ac mulieres saltem donec viro copulentur, excolunt; & quod ab antiquo etiam tempore Hispani abstemij fuerint, refert ex *Philarco Atheniens lib. 2.* in hæc verba. Hispanos quamuis hominum diuissimos, aquam biberi, solos cibum capere ob parsimoniam; indui tamen sumptuosa veste. Fæminis ignominiosum semper fuit vinum bibere, iam enim antiquorum Romanorum tempore ingenuis mulieribus vinum erat interdictum vt refert *Valer. Max. libr. 2. capite 3.*

Vnde *Marcellus Consul Romanus* vxorē suam eo quod vinum bibisset, iuste percussam interemit, & quemadmodum *Plinius* refert *lib. 14. cap. 13.* inter exempla legitur *Egnatij Mecennij* vxorem, quod vinum bibisset è dolio, intersectam fuisse à marito, eumque cædis à *Romulo* absolutum. Et *Cato* vt ibem *Plinius* attestatur, assensit propterea tunc temporis ex vsu fuisse, vt propinqui fæminis osculum darent, vt explorarent an temetum olerent. *Plutarchus* etiam in *questionibus Romanis* osculandi morem eandem ob causam institutum fuisse affirmat. Et non alia certe ratione priscis illis temporibus vini vsum mulieribus interdictum fuisse existimo, nisi quia vinolenta, & comessatrix mulier, si nupta fuisset, adultera, si soluta meretrix reputabatur, idque propterea, quod vt *Tirac. refert de legibus comubial. par. 9. l. 9. connub. glos. 1. num. 206.* contra vini vsum apud mulieres lex ab ipso *Romulo* posita fuerat in hæc verba. Si vinum biberit domi, vt adulteram puniunt.

12 Quibus verbis, inquit *Tirac.* ostenditur mulierem vinolam & adulteram, eiusdem criminis reas esse, veluti alterum ex altero prodeat, quam legem rationi valde consonam & iustissimam fuisse testatur *S. Chrysostom.* qui enarrans illud *Matth. 1.* Cum esset desponsata mater eius Maria, &c. Omnis, inquit, mulier, quæ vinolenta, & comessatrix est, eadem quoque meretrix est.

13 Ex quibus colliges abstinentiam à vino laudabilem valde esse tam in muliere quam in homine, vinoque potius vtendum medici iussu, ac recuperanda valetudinis gratia, quam aliam ob causam, quemadmodum factum fuisse apud *Lecros Ephizephyrios* testatur *Athenæus libro 10.* deipnosoph. idque propterea quod à *Zaleuco* Asia Rege sancitum fuerat, vt si quis iniussu medici, & non recuperanda valetudinis causa merum bibisset, capite plecteretur. Hic méri vsus à nostro *Apost.* etiam indicari videtur, dum ad *Timotheum* scribit, inquiens. Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino vtire, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. Vnde clare patet *Timotheum* insanitatis statu aqua vti consueuisse, eique propter aduersam valetudinem vinum commendari, idque modicum, ad ventriculi scilicet cruditatem corrigendam, aliasque infirmitates debellandas.

das, itaut D. Paulus vino vt medicamento vtendum ſenſerit, aqua autem ad quotidianum potum: quod ſi crebrius fiat ad ſanitatē magis conducit, quia *Athenas lib. 1. deipnoſ.* refert eos, qui ſolum aquam bibant inueniendis rebus ſagaces, ac ingenioſos eſſe, vinum autem noſtram obumbrare prudentiam.

14. Et propterea S. Ambroſius de Elia, & ieiunio cap. 9. inquit, potentes vinum prohibentur bibere, ne cum biberint obliuiſcantur ſapientia; & D. Hieronymus in comment. ad Titum, ſic ait. Prohibet Paulus Episcopum eſſe vinolentum, ne vel ſenſu occupato exaltet riſum contra grauitatis decorē, & labijs diſſolutis cachinnet, vel ſi paululum triſtis cuiuſdam rei fuerit recordatus, inter pocula in ſingultus prorumpat, & lacrymas. Longum eſt ire per ſingula, & inſanias, quas ebrietas ſuggerit, explicare.

15. Vnde ſi clericis ebrietatibus incumbere propter eorum auctoritatem magnopere prohibetur in cap. ſin. in fine 4. diſtinct. & in capite Episcopius, in capite luxurioſa, in capite vinolentum, & in capite ſexto, in fine, 35. diſt. & in capite à crapula, de vita & honeſt. cleric. & in capite 1. ne clerici vel monachi, cum ſimilibus. Et à comellaſationibus abſtinere eis maxime commendatur Proverb. 23. D. Paul. ad Roman. 13. paragraph. 1. capite comellaſationes cap. multis, capite non oportet 2. & capite non liceat 44. diſt. quid erit in Episcopis, quibus excellentiora debentur capite primo, de priuileg. qui ſuper omnes gradus dicuntur conſtituti Concil. Trident. ſeſſ. 24. de r. format. capite 1. capite venerabilis, de præbendis, qui non vulgari aliqua, ſed eximia ac excellenti ſanctitate alios ſui ſimiles efficere, ac ad temperate in cibo & potu ſe habendos inducere debet; animaduertat vnusquisque, & ſecum præponderet.

13. Diſſimulare debet Episcopius, multis conuiuare, & omnia ſic moderari pro loco, & tempore.

14. Prælati à perſonarum acceptione cauere debent.

15. Prælati intueri debet ne dum immoderatus cuſtoditur virtus humilitatis, ſoluantur iura regiminis.

16. Episcopius ſubditis bene viuētibz putet ſe æqualem, erga peruerſos vero iura rectitudinis exercere non formidet.

17. Prælati non ſeueritate, ſed beneuolentia ſubditos corripere debent.

18. Episcopius verberum correptione, non verberibus time-ri debet.

19. Iuſte indicans miſericordiam cum iuſtitia ſeruat.

20. Lenitas manſuetudinis ſine rectitudine ſeueritatis, & zelus rectitudinis ſine manſuetudine non debet inueniri.

21. Manſuetudo, & diſtinctio ab inuicem non debent ſeparari.

22. Comitatus, & humanitas in delictis increpandis magis attrahit, & malos ad rectam adducit viam.

23. Contra illos inſurgit auctor, qui dum viles erant, molles, & tractabiles exiſtebant, ſed eleuati ad dignitates duri, & crudeles ſunt.

24. Cum ſenibus quomodo procedendum, oſtenditur.

25. Episcopius qualiter ſubditos increpare debeat, edocetur, & num. 26.

NON PERCVSSOREM.

GLOS. XII.

S V M M A R I V M.

1. Episcopis percuſſio licita eſt ex charitate, et correptionis cauſa, vt in melius vita hominum redigatur.

2. Episcopius propria manu neminem debet percutere.

3. Clericalem Ordinem ſummopere dedecet, vt ea manus violentè alicui iniiciantur, qua Deo ſolemni ritu conſecrata ſunt.

4. Regimen omne, omniſque adminiſtratio auctoritate & amore continetur.

5. Impunitas eſt iniuriæ ſoboles, inſolentia mater, radix impudentiæ, & tranſgreſſionis nutritrix.

6. Episcopius puniens debet aſſimilari patri carnali, qui filium flagellat, & omnia bona ſua ei ſeruat.

7. In miſericordia corripendum.

8. Episcopius debet eſſe benignus, & ad benefaciendum paratus.

9. Paſtor bonus omnibus ſe conformare, ac in ſe omnium tranſferre affectus debet.

10. Petrus diuina prouidentia labitur in peccatum, vt diuiniorem ſententiam proprii caſus intuitu temperet, cum vt qui ſibi antea infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum.

11. Paſtoris tres ſunt voces, ſuauiſ, dulcis, & aſpera.

12. Iuſtitia rigor ſub iuſto moderamine temperandus.

EX charitate, & correptionis cauſa, vt in melius vita hominum redigatur, licita eſt percuſſio Episcopis, & omnibus habentibus auctoritatem in ſuos ſubditos cap. cum beatus 45. diſt. c. ante omnia 35. diſt.

2. Excepto quod Episcopius neminem propria manu debet percutere cap. non liceat 86. diſt. & hoc propter reuerentiam ſanctitatis beneficij Episcopalis, cui Sanctitas ignoſcendi gloriam dereliquit l. ſi quis in hoc genus c. de Episcopis, & cler. vel propter ſuam manſuetudinem, & humanitatem oſtendentem, vnde Dominus Episcopis ait *Matth. 5.* Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.

3. Clericalem enim Ordinem ſummopere dedecet, vt eorum violentæ manus alicui iniiciantur, quæ Deo ſolemni ritu conſecrata ſunt, quæ extenſæ pro omnibus Numini ſupplicant, quæ interius honorem tremenda corporis, & ſanguinis Chriſti myſteria peragunt. Percuſſorem Episcopum, ait S. Hieron. epist. 83. ad Oceanum capite quarto, ille condemnatur, qui dorſum ſuum poſuit ad flagella, & maledictus, non remaledixit. Et oſtauius Canon. qui Apoſtolorum eſt hunc in modum habet. Episcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles iniqua agentes,

& per huiusmodi violentem timeri, deiici ab officio suo precipimus: quia nunquam nos docuit hoc Dominus; sed è contrario ipse cum percuteretur, non reperiuitur, cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur non comminabatur. Vnde vocem hanc *Chrysoft. Theodor. & Hieron. ad Titum* 1. non ad manus violentiam, sed ad linguæ acerbiteriam referunt, vt Episcopus nemini maledicat, nec sit saeuus, & improbus obiurgator, nec denique conuiuijs perdat, quos poterat modestia, & lenitate corrigere.

4. Cum omne regimen, omnisque administratio auctoritate, & amore contineatur. Oderunt enim peccare mali formidine pœna. Oderunt peccare boni virtutis amore, in manus noui Antistitis consecrati Baculum traditur; auctoritatis scilicet, & disciplinæ insigne, sustentaculum imbecillitatis humanæ, vt sit in coercendis vitijs pie sapiens, iudicium sine ira tenens, in fouendis virtutibus auditorum animos demulcens, in tranquillitate seueritatis censuram non deferens, vt reuocet errantes, regat iustos, pungat, & stimulet ignauios, & inertes, repellat nocentes: ac iuxta *Ezech. 34.* attrahat vagum, sustentet languidum, stimulet pigrum: portet in humeris suis exemplo Principis Apostolorum ægrum, & debilem. Vt increduli, inquit *Bernard. libro tertio de consider.* conuertantur ad Fidem, conuersi non auertantur, peruersi ordinentur ad rectitudinem, subuersi ad veritatem reuocentur, subuersores contineantur, vt vel emendentur ipsi, si fieri potest, vel si non, perdat auctoritatem, facultatemque alios subuertendi.

5. Impunitas enim, inquit idem *Bernard. ubi proxime*, incuria soboles, insolentia mater, radix impudentiæ, transgressionis nutritrix, matris noxiæ libertatis pessima soboles hæc. Nam, vt dicit *seme. in Troad. alt. 2.* qui non vetat peccare, cum possit, iubet, & *D. Bernard. in serm. de s. Ioanne Bapt. filere*, cum arguere possis, est consentire, & *Thilo Hebr. contra Flau.* Qui castigare, aut saltem cohibere cum possit, non cohibet, palam est, cum permittere, ac pene mandare.

6. Episcopus puniens, vt ait *Gregor. epist. 16. lib. 12. ad Abbatem monis Sinai*, debet assimilari patri carnali, qui filium flagellat, & tamen ei omnia bona sua seruat, & cum heredem habere desiderat: His ergo, quos affligimus, dulcedinem charitatis in mente seruare debemus. Verbum dulce, dicitur *Eccles. 6.* multiplicat amicos, & mitigat inimicos, & lingua gratiosa in bono homine abundat. Plus erga corrigendos, docet *s. Leo epist. 84.* agit beneuolentia, quam seueritas, plus exhortatio, quam comminatio, plus charitas, quam potestas, ex quo dicit *glos. in cap. 3. 86. dist.* iustus in misericordia corripit, & arguat, quia non verbis asperis sunt homines procurandi, *cap. qui sin. circa 45. dist.* & sanguinem elicit, qui nimis emungit *cap. nisi cum pridem, de renunt. glos. verbo salubriter in Extrauag. si fratrum paragraphi.* quia igitur, ne sede vacante *Ioann. 22.* & dixit notanter *Philip. Corne. conf. 296. circa primum 4. vol.* quod, qui non impendit misericordiam, dicitur negare Christum: proprium etiam misericordis dare lacrymas alienis calamitatibus; nam ipse Christus videns miseras humanæ naturæ propter peccatum lacrymans est *Ioan. cap. 11.* Inde Sto-

ci dixerunt misericordiam esse ægritudinem & miseria alterius.

8. Debet igitur Prælati esse benignus, & ad benefaciendum paratus, dulcis eloquio, qui cunctos sciat sua attrahere dulcedine, nam *Princeps Apostolorum ad Clementem de vniuersis Episcopis* inquit, Ecclesiarum omnium curam habentes misericordes, & beneuoli estote in omni verbo, & opere pro viribus agite, omnisque Pontifex Sacro Chrismate perunctus, charus, & pretiosus omnibus esse debet; hæc est voluntas Dei, vt benefacientes obmutescere faciat imprudentium hominum ignorantiam. Vnde *Apost. ad Titum capite primo*, inter Episcopi conditiones hæc numerat. Non præfactum) vbi nos habemus, non superbum) id est non durum, & sui sensus plus satis tenacem. Item *ad Philip. 4.* vbi dicit.

Modestia vestra sit nota omnibus hominibus, græce habetur, *το σπένος* mansuetudo, & significat hic quandam virtutem mirabilem, qua homo redditur habilis ad Christiane cum omnibus conuersandum; ac etiam amabilitatem, & quandam promptitudinem, qua homo paratus est omnibus omnium moribus se accommodare, neminem fastidire, omnibus benefacere, libenter cedere, & quæcunque potest sine offensione Dei ferre, & permittere etiam cum iactura sua, siue rerum suarum. Hoc enim est non quærere, quæ sua sunt, sed quæ aliorum, nulli onerosus, aut odiosus esse, sed æquus, & commodus, hoc est quod ad *Romanos 12.* dicitur. Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Et *1. ad Corinth. 10.* Sine offensione estote Iudeis, & *2. ad eisdem 4.* Commendantes nos met ipsos ad omnem conscientiam hominum, id est, ea faciamus, quibus omnes homines (si conscientiam velint testari) non possint nos non commendare, & probare, nec aliquid habeant in quo nos merito accusare possint. Charitas, inquit *Bernardus*, patiens est, benigna est: patiens est cum dissimulat, spectat, sustinet delinquentem: benigna est, quando trahit, adducit, & conuerti facit ab errore. Charitas benigna etiam, quos tolerat, amat, & amat ardentius. Flet quippe charitas, sed ex amore non ex merore: flet ex desiderio, flet cum flentibus. O bona mater charitas, quæ siue foueat infirmos, siue exerceat prouectos, siue arguat inquietos, diuersis diuersa exhibens, sicut filios diligit vniuersos.

Cum te arguit mitis est, cum tibi blanditur simplex est, pie solet sanire, sine dolo mulcere, patienter nouit irasci, humiliter indignari, læsa non prouocat, spreta reuocat. Pondera quod de Domino dicitur *Esa. 42.* Non erit tristis neque turbulentus: thalamum quassatum non conteret, & lignum fumigans non extinguet.

9. Et idem *Bernard. serm. 23. super Cantic. Pastor*, ait, bonus omnibus se conformat, omnium in se transfert affectus; matrem se probat non minus deficientium, quam proficientium. Et *D. Gregor. in Pastor. par. 2. cap. 6.* dicit quod Pastor bonus æqualem se cernat, peccantibus autem zelo vltionis se anteferat, imitans Pastorum Principem Petrum, cui cū bonus Cornelius se prosterneret, dixit; Surge ne feceris, & ego ipse homo sū. *Diui;*

igitur providentia permittit, ut primus ipse Petrus laberetur, ac rueret in peccatum, quo erga parentes duriores sententiam proprii casus intuitu temperaret, ut dicit *S. Ambrosius in serm. de temp. 124. & in serm. 2. de cathedra S. Petri, qui est 16. de sanctis*, in hæc verba. Tanquam bonus Pastor tuendum gregem accepit, ut qui sibi antea infirmus fuerat fieret omnibus firmamentum, & quia ipse interrogationis tentatione negauerat, ceteros fidei stabilitate fundaret.

11 Pastor erit fistula dulces canens, & baculo firmiores imbecillitates infirmorum firmiter sustinens, & non sibi met placens, etenim Christus non sibi placuit. Episcopus erit huiusmodi moderationis erga subditos, ut ardens timere debeat, & iratus amari, ut illum nec nimia læticia vilem reddat, aut immoderata severitas odiosum. Tres sunt Pastoris voces, suavis, dulcis, & alta: suavis ad infirmum, dulcis ad morientem, ad surdum pertinet alta. In Episcopali ceruice nihil splendidius fulget humilitate, patientia, benignitate, sciunt boni, ac veri Prælati discipulorum subditorum se matres esse debere, nec dominos, ideo student magis amari quam metui? Et si interdum severitate opus est paterna sit non tyrannica, matres fouendo, patres exhibent sese corripiendo.

12 Melius est propter misericordiam dare rationem, quam propter crudelitatem frangere penitentem. Beati misericordes, inquit *saluator Matth. 5.* quoniam misericordiam consequentur. Et est contra. Iudicium sine misericordia, inquit *Iacobus*, ei qui non facit misericordiam, sæpe subditos frangunt, dum plus iusto rigorem tenent, qui profecto iam rigor iustitiæ non erit si se sub iusto moderamine non custodit. Nescientes autem vim discretionis per rabiem furoris disciplinæ modum ad immanitatem crudelitatis conuertunt: & unde emendare subditos possunt, inde potius vulnerant. Episcopus itaque miscet bonitatem severitati faciendo quoddam ex utroque temperamentum, ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate solvantur. Hoc enim verò illa Tabernaculi arca significabat, in qua cum Tabulis Virga simul & Manna erant: quia scilicet cum Scripturæ Sacræ scientia & disciplina in pectore boni Reitoris custoditur, & virga directionis, & Manna dulcedinis iuxta illud *Psalm.* Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt: Virga enim percutimur, & baculo sustentamur. Moyses idcirco sic amavit eos, quibus præfuit, ut pro eis nec sibi parceret: & delinquentes sic persequutus est, quos amavit, ut eos etiam Domino parcente prostermeret; utrobique legatus fortis, utrobique mediator admirabilis. Causam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gaudijs allegavit. Hæc sunt, quæ Pastori conveniunt, bonitas, disciplina, scientia: Bonitas trahit, disciplina corripit, scientia pascit. Bonitas amabilem, disciplina imitabilem, scientia docilem reddit. Episcopo & ista conveniunt amor, sed non emolliens; rigor sed non exasperans; zelus at non immoderatus; pietas, verum non plusquam conveniat, indulgens. Hinc *Divus Bernardus sermon. vigesimo tertio, in Cantica edisserens verba Psalm. 2.* Erudimini, qui iudica-

tis terram, ait. Audiant hoc Prælati, qui sibi commissis semper volunt esse formidini, vilitati raro, discite subditorum vos matres esse debere, non dominos, studete magis amari, quam metui; & si interdum servituti opus est, paterna sit, non tyrannica, matres fouendo, patres vos corripiendo exhibeatis, mansuescite, ponite feritatem, suspendite verba, producite vbera, pectora lacte pinguescant, non typho turgant.

13 Multa tamen dissimulare debet Episcopus, multis connuere, & omnia sic moderari pro loco, & tempore, ut charitas, & pax illibata servetur. Hinc illud *Teren. Heauton. act. 4. sen. 5.* Ius summum sæpe summa iustitia est. Et illud *Sapi.* Noli esse nimium iustus, ne plus sapias, quam oportet. Si Deus ius suum rigide exequeretur quis hominum viveret? Et *David* sæpe omisit facere, quæ optimo iure potuisset in Saul, Ioab, & alios. Summis ergo precibus & lacrymis æquitas hæc, humanitas, & facilitas petenda est à Domino, quam nemo habet, nisi charitatem habeat cum prudentia coniunctam. *Friedericus III.* solebat dicere. Qui nescit dissimulare, nescit imperare.

14 Caveat tamen omnes à personarum acceptatione Prælati præcipue, in velle enim hiæcynthia Summi Sacerdotis, in qua in Sancta Sanctorum ingrediebatur, in extremitate tintinnabula cum malis punicis intentis posita erant ad significandum, quod quemadmodum campana æqualiter omnes vocat, ita Prælati æqualiter ad omnes se habeat: mala granata etiam in quibus multa grana sub vno exteriori cortice uniuntur, unitatem significant fidelium; significatur ergo, ut innuere videtur *S. Gregor.* quod Prælati quære vnitatem subditorum debet, & charitatem in eis nutrire, non scandalorum materiam seminare.

15 Solerter tamen ait *Gregor. in Pastor. cap. cap. 6. par. 2.* intueri debet Prælati ne dum immoderatus custoditur virtus humilitatis, solvantur iura regiminis: & dum Prælati quisque plus se, quam decet, deicit, subditorum vitam stringere sub vinculo disciplinæ non possit. Teneant ergo Rectores exterius, quod pro aliorum utilitate suscipiunt: seruent interius, quod de sua estimatione pertinet. Sed tamen quibusdam signis decenter erumpentibus eos apud se esse humiles, etiam subditi deprehendant: quatenus & in auctoritate eorum, quod formident, videant: & in humilitate, quod imitentur, agnoscant. Cum autem, inquit ibidem, rector delinquentem punire compellitur, solcite observare debet, ut si iura disciplinæ contra delinquentes exerceat, ut pietatis viscera non amittat: simul enim se exhibere debet & matrem pietatis, & patrem disciplinæ: atque inter hæc sollicita circumspectione providendum, ne aut strictio sit rigida, aut pietas remissa, nam disciplina & misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur. Insit ergo Reitori circa subditos, & iuste consolans misericordia, & pie faciens disciplina, infundat vulneribus vinum, & oleum, ut scilicet per vinum mordeantur vulnera, & per oleum foueantur. Ille igitur, qui sanandis vulneribus præficitur, in vino morsum doloris adhibeat, & in oleo mollitiem pie-

tatis : quatenus per vinum mudentur putrida, & per oleum foueantur sananda. Miscenda ergo lenitas cum seueritate, & faciendum quoddam ex vtroque temperamentum, vt neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate soluantur. Vnde sicut in arca testamenti erat simul virga, & manna; sic in pectore pastoris rigor, & dulcor.

16. Prouidendum igitur monet idem *Gregorius*, vbi proxime, quatenus & honore suppresso æquales nos subditis bene viuere putemus, & erga peruersos iura rectitudinis exercere non formidemus: nec præesse nos hominibus gaudeamus, sed prodesse. Summus enim locus ita bene regitur, cum is, qui præest vitiis potius, quam hominibus dominatur: ita tamen vt in corde seruetur humilitas, & in opere disciplina, vt eos, quos corrigimus, tacita nonnunquam cogitatione nobis ipsis præferamus: sic iura disciplinae exerceantur contra delinquentes, vt pietatis viscera non amittantur: sit amor, sed non emolliens; sit rigor, sed non exasperans; sit zelus, sed non immoderate sauiens; sit pietas, sed non plusquam expedit parens, vt in arce regiminis iustitia clementia permisceatur: nam sancta immature vulnera deterius inferunt, & nisi cum tempore medicamenta conueniant, constat quod medendi officium amittunt, vt non de subditis crescamus, sed ipsi de nobis: Principem enim se constituerunt, sed sibi, non tibi.

17. Vnde *Gregorius libro undecimo epistol. decima quinta* relatus in *cap. qui sincera 45. distinct.* Qui sincera intentione extraneos à Christiana religione ad fidem cupiunt rectam perducere, blandimentis non asperitatibus debent studere, ne quorum mentem reddita ad planum ratio poterat reuocare, pellat procul aduersitas. Nam quicumque aliter agunt, & eos sub hoc velamine à consueta ritus tui volunt cultura suspendere, suas illi magis, quam Dei causas probantur attendere. Et in *cap. licet 45. distinct.* Licet plerumque accidant in Sacerdotibus, quæ sunt reprehendenda, plus tamen erga corrigendos agat beneuolentia quam seueritas, plus cohortatio, quam comminatio; plus charitas, quam potestas, cum nemo nostrum sine reprehensione, aut sine peccato viuat. Nam si Dominus statim post tritam negationem Beatum Petrum Apostolum Præceptorem nostrum iudicasset, non tantum ex eo fructum, sicut fecit, recepsisset; expectandi ergo atque corrigendi magis sunt Rectores Ecclesiarum, quam statim iudicandi.

18. Idem *libro secundo epistol. 52. relatus in cap. quid autem 45. distinct.* sic ait. Quid autem de Episcopis, qui verberibus timere volunt canones dicant, bene fraternitas vestra nouit. Pastores etenim facti sumus, non percussores: & egregius Prædicator dicit *2. ad Timoth. 4.* Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina. Noua vero atque inaudita est ista prædicatio, quæ verberibus exigit fidem.

19. Hinc *Isidorus libr. tertio sentent. de summo bono cap. 45. relatus in cap. omnis 45. distinct.* ita ait. Omnis, qui iuste iudicat stateram in manu gestat, & in vtroque penso iustitiam, & misericordiam portat; sed per iustitiam reddit peccanti sententiam, per misericordiam peccanti temperat penam, vt iu-

sto libramine quadam per æquitatem corrigat; quadam vero per misericordiam indulget. Qui Dei iudicia oculis suis proponit semper timens, tremens in omni negotio formidat ne de iustitia tramite deuians cadat, & vnde non iustificatur, inde potius condemnatur.

20. Ex omnibus apparet quod nec lenitas mansuetudinis sine rectitudine seueritatis, nec zelus rectitudinis sine mansuetudine in Prælati debet inueniri. Percussores ergo, qui præmissis auctoritatibus ab Episcopali officio remouentur, non quilibet corporaliter flagellantes, sed prætermissa mansuetudine ad verbera semper parati intelligendi sunt, qui per flagella non vitia corrigere, sed timeri appetunt, quibus Petrus scribit. Ne sitis dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo.

21. Hinc etiam *Gregorius in moral. libro decimo nona, part. 4. cap. 23. relatus in cap. sunt 45. distinct.* ita scribit. Sunt namque nonnulli ita districti, vt omnem etiam mansuetudinem, benignitatem amittant, & sunt nonnulli ita mansueti, vt perdant districti iura regiminis. Vnde cunctis Rectoribus vtrique summo opere sunt tenenda, vt nec in disciplina vigore, benignitatem mansuetudinis, nec rursum mansuetudine districtiorem deserant disciplinam, quatenus nec à compassione pietatis obdurecant, cum contumaces corrigunt: nec disciplinam vigorem molliant, cum infirmorum animos consolantur. Regat ergo disciplina vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem, & sic alterum commendetur ex altero, vt nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta.

22. In increpandis delictis non superbia, non seueritas vindicat sibi locum; sed comitas, & humanitas potius attrahit, & malos ad rectam adducit viam, ita admonente *sancto Gregorio Nissem.* Morum grauitas atque maiestas cum moderata animi demissione coniuncta non auertat oculos intuentium, sed iucundum faciant obtutum. Neque grauitatis, & seueritatis splendor obscuretur, neque latens in animo vis propter humilitatem despiciatur, sed alterum æqualiter in vtroque tum in celsitudine, & sublimitate comitas, & humanitas; tum in humilitate grauitas, & seueritas animaduertatur. Et dicit *Cicer. 1. offe.* Recte præcipere, qui monent, vt quanto superiores sumus, tanto nos submissius geramus, nam iuxta illud Poëtae Græci. Quanto maior fueris tanto moderatior esto.

23. Quidam vero sunt, qui dum priuati erant, immanitatem, & superbiam cooperiebant, qua vti non solebant, eam, cum ad dominatum ascendant, in medium proferunt; nam vt carbones candentes sub cinere in fabri ferrarij officina extincti videntur, at flantibus folliibus, ignemque excitantibus exardescunt, micant, & vrunt: sic superbia, quæ extincta in vita priuata videbatur, flatu domini, imperijque potestate, crudeles emittit flammæ: similes sunt isti, dum in profundo sunt, & viles, molles, & tractabiles existunt, sed eleuati ad dignitates duri, & crudeles fiunt. Alij etiam eo sunt ingenio præditi, vt in iis etiam, quæ rite faciunt non modo teneri, sed & acerbi & sint, & videri velint. Vt Bucephalus Alexandri Magni equus, cum esset phaleris, & ornamentis destitutus, equifonem interdum admittebat; instratus

vero Regio ornatu neminem præter vnum Alexandrum in sedem recipiebat, auctore *Plinio lib. 8.* sic multi inopia laborantes, & in abiecto iacentes statu, quamvis obseruantiam, & benignitatem in omnes fingant, intus Nerones, foris Catones, multis simulationum inuolucris tegunt odium, malitiam, crudelitatemque. At diuites facti, & in mundi honoribus constituti, omnes præter vnum, cui lege principatus sunt subiecti, despiciunt, tunc occultam deregunt voluntatem, & multiplicem naturam, superbiam, atque immanitatem, quam specie submissionis prius operuerunt, apertissime demonstrant, quos tamen Deus deiicere solet, dicente Propheta *Psal. 72.* Deiicisti eos, &c.

24 Cum senibus caute ambulandum, nam vt dicit *Ambrosius*, propter honorificentiam ætatis maiorem cum mansuetudine ad bonum opus prouocandum, vt facilius suscipiat admonitionem. Asperum enim est senibus cum corripiuntur à iunioribus. Et *Chrysostomus* in epistola prima ad *Tit.* Graue quoddam, & molestum est argui, idque tum maxime, cum senex arguitur, atque ab adolescente. Cum illis tamen nullo modo dissimulandum, quia, vt inquit *Gregor. in registr.* Sicut laudabile, decretumque est reuerentiam & honorem debitum exhibere maioribus; ita rectitudinis, & Dei timoris est, si quid in eis correctione indiget, nulla dissimulatione postponere, ne totum corpus incipiat morbus inuadere, si languor non fuerit curatus in capite.

25 Argue, obsecra, impera, dicit noster *Apostolus 2. ad Timoth. 2.* aliquando cum omni imperio idem ad *Tit. 2.* interdum ob beneuolentiam, & in spiritu lenitatis, ad *Galat. 6.* tanquam si nutritrix foueat filium suum 1. *Thess. 1.* In omni patientia, & doctrina 2. *Timot. 4.* Nam, vt inquit *Chrysostomus*, si arguas vehementer, & increpes, & obsecrationem subducas, rursus omnia perdis, & dat rationem, quia reprehensio per se intolerabilis est, nisi habeat admixtam obsecrationem, sicut sectio salutaris licet sit, nisi plurima dolo rem consolentur, non eam sustinet languidus. Vnde 5. *Propter de vita contemplat. libro secundo cap. quinto.* Asperitate autem nimia & increpatione offensus, neque increpationem recipit, neque salutem, & paulo post. Argue æquales, obsecra seniores, increpa iuniores, in omni patientia iuxta *Apostolum*, quia leniter castigatus exhibet reuerentiam castiganti. Qui delinquentem superbo, vel odio animo corrigit, dicit *Isidorus lib. tertio de summo bono cap. 92.* non emendat, sed percutit, & obiurgantis furor est, non dilectio corrigentis: quicquid lacerato animo dixeris, punientis est impetus, non charitas corrigentis. Vos o Prælati, ait *sanctus Anselmus in comment. epist. ad Galath. cap. 7.* instruite leniter subditum, si deliquerit, & vos subditi portate alteri onera alterius, verbi gratia, iram fratris tui tunc portabis cum aduersus eum iratum non irascaris vt rursus eo tempore, quo te ira præoccupauerit, ille te lenitate & tranquillitate supportet. Ita diuersis temporibus eadem infirmitas potest inuicem ab utroque portari.

26 Pie, cauteque vigilandum est, vt cum aliquem reprehendere, vel obiurgare nos necessitas cogit, cogitemus vtrum tale sit vitium, quod

nunquam habuimus, vel quo iam caruimus. Si autem cogitantes nosmetipsos inuenerimus in eodem nos esse vitio, in quo est ille, quem reprehendere parabamus; non reprehendamus, neque obiurgamus; sed tantum congemiscamus, & non illum ad obtemperandum nobis, sed ad pariter cauendum inuitemus. Nihil est minus ferendum, quam rationem ab altero vitæ reposcere cum qui non possit suæ reddere. Vnde *sanctus Augustinus* in *Psal. 50.* ita dicit. Et ille iustus reprehensor est, qui non habet in se quod in illo reprehendatur. Improbiorum est, dicit *Isidorus libro tertio de summo bono cap. 32.* arguere quicquam in alio, quod adhuc in se ipso deprehendit. Et docet *sanctus Ambrosius de sacerdot.* Peccantes libere potest arguere, qui non meretur audire, hypocrita eice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eicere festucam de oculo fratris tui. Et *sanctus Augustinus* libro quinquagesimo homil. 5. Corrige te, & tunc poteris fratrem corrivere.

S Y M M A R I U M.

- 1 Modestia quid sit ostenditur, & unde dicatur.
- 2 Modestia in grauitate sita est.
- 3 Modestia gubernatrix, ac moderatrix est gestus, ac motus corporis.
- 4 Ambulare quomodo debeamus, ostenditur.
- 5 Modestia regule prescribitur.
- 6 Risi grauitas nerui eliduntur.
- 7 Modestia in humilitate crescit.
- 8 Humilitas sola est officij sacerdotalis erectio.
- 9 Humilitas est custos pudicitie, & mater patientie, ac virtutum bonum quoddam & stabile fundamentum.
- 10 Humilitas tutissimum est omnium virtutum thesaurus.

S E D M O D E S T V M.

G L O S. XIII.

1 **M**ODESTIA est virtus, qua internas animi passiones, & externas actiones serias, & ludicas, sermonem, risum, lulum, motus item, & gestus corporis, atque huius cultum vestitumque ac totum exterius hominem honeste, ac decenter componit, & moderatur. Vnde dicit *Tullius lib. primo Offic.* Modestia, quo in verbo modus inest. & *sanctus Ambrosius libro primo Offic. cap. 18.* Modestiam à modo sciendi quid deceret appellatam arbitror. Vult *Apostolus* Episcopum esse modestum, quia vt est apud *Salom. Proverb. 22.* Finis modestiæ timor Domini, diuitiæ & gloria, & vita. Hoc vt omnibus pateat admonet idem *Ap. ad Philipp. 4.* Modestia vestra nota sit omnibus hominibus, qua alios ad Christianissimum capeffendum, ipsamque imitandam modestiam inuitent. Et ad *Colossens. 3.*

2 Induite vos modestiam, vt instar vestis, vos cingat, & tegat, ne quicquam in vobis immodestix

cernatur, quia, vt ait *sanctus Gregorius Nazianzenus* *epist.* 139. Modestia in grauitate lita est.

3 Gestus igitur omnis, ac motus corporis eadem modestia gubernatrix, ac moderatrix est, quia in re, ait *Cicero libr. 1. offic.* Duo sunt maxime fugienda ne quid effeminatum, aut molle, aut ne quid durum, & rusticum sit. Cauendum etiam in gressu, ne aut tarditatibus vtamur mollioribus, aut in festinationes nimias suscipiamus tarditates.

4 Et *sanctus Ambrosius libro primo offic. cap. 18.* monet ne sensum ambulando imitemur histrionicos gestus, aut statuarum motus nutantium, aut gradum transferendo, quasi modulos quosdam seruemus. Nec cursum ambulemus, nisi cum ea causa exigit alicuius periculi, vel iusta necessitas. Est enim in ipso motu, gestu, incessu tenenda verecundia. Et *capit. 19.* Vt molliculum, & infraectum, aut vocis sonum, aut gestum corporis non probo, ita neque agrestem, ac rusticum. Naturam imitemur. Eius effigies formula disciplina, forma honestatis est. *sanctus Basilius epistola prima.* Incessus esto nec segnis, ne animum dissolutum declaret, nec cursus vehemens, insolenterque incitatus, ne consternatos impetus animi significet. Et *sanctus Augustinus reg. 3.* In omnibus motibus vestris nihil fiat, quod cuiusquam offendat aspectum, sed quod vestram deceat sanctitatem.

5 Regulæ denique modestiæ hæc pericribi possunt, vt caput rectum, oculi dimissi, manus quiete teneantur. Vitemur corrugatio frontis, labiorum compressio, vel deductio, incessus festinatio. Sit serenitas, & hilaritas in vultu, munditia, & decens compositio in vestibus, in sermone pauciloquium, sales sine dente, ioci sine vilitate, vox sine clamore, verborum suauitas, ac in gestu, & motu exemplar virtutis.

6 Rifu grauitatis nerui eliduntur, ille namque, vt docet *Sapiens*, in ore stultorum abundat. Et *Ecclesiast.* 7. Cor stultorum, vbi lætitia, & 21. Fatuus in riu exaltat vocem suam, vix autem sapiens, vix tacite ridebit. Et *Proverb. cap. 2.* Rifum reputaui errorem. Et *cap. 7.* sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti: Pessimum signum tunc est cum quis nulla adueniente causa, summe lætatur, atque ridet: tunc enim nautæ maxime inspicant tempestatem, cum sine ventorum flatu, mare despumat, ac strider, tacitum prius, & quietum; Hinc *Plato in lib. de legib.* affirmat in risu maximum inesse signum, tum grauitatis tum leuitatis. Cui enim exigua vis rifum commouet vehementiorem, declarat se esse inconstantis animi, nec considerare causas tristitiæ, quas miserrimus hominum status secum trahit, quas quia sapiens meditatus, hic non nisi raro, & modice ridet.

7 Modestia item in humilitate crescit, Vnde Ecclesiæ Præsides quanto honoratiores tanto modestiores, & submissiores esse debent, vt eos monet Scriptura *Ecclesiæ 3.* quāto magnus es, humilia te in omnibus, Et Christus Dominus *Lucæ 22.* Qui maior est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor est, fiat ministrator. Optime *sanctus Basilius sermon. de abdicatione rerum.* Non tibi Cleri gradus villus, ait, animos in altum extollat, humiliet potius: animi enim in virtute progressus in humilitate progressus est: contraque in postremis relinqui, & inhonoratum esse id non aliunde, quàm elatione progignitur. Quanto ad

maiores Sacerdotis gradus accedere tibi propinquius contigerit, eo animos tuos magis dimitte, idque territus exemplo filiorum Aaron *Num. 10.* Nec minus bene *sanctus Gregorius libro secundo epist. 54. ad Joannem Rauenatensem Episcopum.*

8 Sola, inquit, humilitas, vt bene nostis, est officij Sacerdotalis erectio. Decorari pallio volumus forsitan moribus indecori, dum nihil in Episcopali ceruice splendidius fulget, quam humilitas.

9 Nam, vt inquit *sanctus Bernardus de ordine vitæ,* humilitas est custos pudicitia, & mater patientia, & in fine libri quinti de considerat. Virtutum bonum quoddam & stabile fundamentum humilitas. Et *sermon. 1. de Natuit.*

10 Studete, inquit, humilitati, quæ fundamentum est, custosque virtutum, & gratiosus omnibus & iucundus, & perpetuus pacis socius, nullam bellorum habet materiam: quippe tacitus omnia æquo animo præfert, & incredibili in omnes pace vtitur. Hinc *sanctus Augustinus serm. 175. de tempore,* qui est secundus de Domini Ascensione. Videte fratres, ait, magnum miraculum. Altus est Deus, erigit te, & fugit à te: humilia te, & descendit ad te. Quare hoc? quia excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta de longe cognoscit *Psalm. 137.* humilia de proximo aspiciunt, vt attollat: alta, id est superba, de longe cognoscit, vt deprimat. Diuum Augustinum sectatus *B. Gregorius part. 3. Pastoralis admon. 18.* dum se, inquit, humiles, deiciunt, ad Dei similitudinem ascendunt. Quid humilitate sublimius, quæ dum se in ima deprimunt, auctori suo manenti super omnia coniungitur.

S Y M M A R I U M.

- 1 Lites ab Ecclesiasticis vitandæ.
- 2 Chilonis tria præcepta referuntur.
- 3 Mala plura ex libris oriuntur.

NON LITIGIOSVM.

GLOS. XIV.

1 **A**LVRGIO, & litigio Episcopum ne dum, sed omnes etiam Ecclesiasticos temperandos esse multis in locis *Apostolus* noster admonet prout 2. ad *Timoth. 2.* Stultas & sine disciplina quaestiones deuota, sciens quia generant lites. Seruum autem Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes. Et ad *Titum 3.* Stultas autem quaestiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis deuota. Et 1. ad *Corinth. 11.* Si quis videtur contentiosus esse nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei. Sane *Apostolus* censuit potius iniuriam patiendam, quam iure contendendum, præsertim cum sinistra opinione 1. ad *Corinth. 6.* doctus utique à Christo *Matth. 5.* Ei, inquit, qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tollere, dimitte ei & pallium. Quod adeo verum est, vt neque Gentiles fugerit.

2 Chilonis tria præcepta aureis litteris Delphis consecrata fuere. Primum. Nofce te ipsum. Secundum. Ne nimium capias. Tertium. Aeris alieni,

atque litis miſeriam fac vt eſſugias.

3 Plura enim ſunt mala quæ ex litibus oriuntur, earumque prouocatores mali, ſuperbi, & arrogantes cenſentur, nam, vt ait *ſalomon* *Proverb. 11.* Inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia. Et *cap. 15.* vir iracundus prouocat rixas, qui patiens eſt, mitigat ſuſcitatas. Et *cap. 17.* Semper iurgia querit malus. Et *cap. 20.* Honor eſt homini, qui ſeparat à contentioniſ, omnes autem ſtulti miſcentur contumeliis. Vnde *Eccleſiaſt. cap. 28.* Abſtine te à lite & minues peccata. Et *ſanctus Auguſtinus tom. 1. reg. 37. & epiſt. 109.* Lites, inquit, aut nullas habeatis, aut quam celerrime finiatis, ne ira creſcat in odium, & iracundiam faciat de feſtuca, & animam faciat homicidam. Cætera quæ ad hoc propoſitum conducere poſſunt tradidi in tract. de officio & poteſtate *Episcoporum Allegat. 97.*

S V M M A R I V M.

- 1 Cupiditas qualiter dicatur, offenditur.
- 2 Episcopi & omnes Clerici peruersam habendi voluntatem & amorem fugere & execrari debent.
- 3 Avarus non solum est qui rapit aliena, sed & ille qui cupide seruat sua.
- 4 Avaritia omnium malorum radix.
- 5 Superbia omnium scelerum procreatrix ex nimia pecunia auiditate, & copia nascitur.
- 6 Beneficiorum multitudine se enerantes cupiditatis & auaritie barathro merguntur.
- 7 Dispensatio quando excusabilis, laudabilis, & fidelis dicatur, offenditur.
- 8 sacerdotem nec implicari errore, nec cupiditate vocari oportet.
- 9 Cupiditatem, qui à se non abſcindit, bonorum auctori inherere non valet.

NON CVPIDVM.

GL os. XV.

QUOD ET PORTET quoque Episcopum non eſſe cupidum, quia tales facile à iuſto deuiarent *Gratian. in prin. 43. diſt.* Secundum quoddam cupiditas dicitur tripliciter, quandoque pro auaritia ſecundum quod eſt ſpeciale peccatum, ſcilicet inordinatus amor habendi diuitias: quandoque prout eſt genus omnium peccatorum, ſecundum quod importat inordinatum appetitum rei temporalis, & hoc includitur in omni peccato, quia eſt conuerſio ad bonum commutabile, ſed ſic non eſt radix, ſed genus omnium peccatorum; aliquando vero dicitur quædam inordinatio animi ad concupiſcendum bona temporalia inordinate, & hæc eſt habitualis paſſio, ſeu pronitas ad paſſionem ex originali peccato relicta, & non peccatum in actu, ſed radix omnium peccatorum, dicitur igitur auaritia radix omnium malorum.

2 Fugiant igitur & execrentur tanquam funeſtam peſtem non ſolum Episcopi, ſed Clerici omnes peruersam habendi voluntatem & amorem, cum alieni

ab argenti cupiditate eſſe debeant, vt dicit *Apoſt.* non turpe lucrum ſectantes; quo fit, ait ibi *Ambroſ.* quando ſub pia profeſſione quaſtui ſtudetur, vt clericus mercaturæ vacet ſibi à Canonibus prohibita ſordidaque obeat officiali gratia, & vinum ac frumentum recondat ad annonæ caritatem: hominis enim vita in opum abundantia non conſiſtit, vt Dominus noſter *Lucæ 12.* admonet his verbis.

3 Videte & cauete ab omni auaritia, quia non in abundantia cuiuſquam vita eius eſt ex his, quæ poſſidet. Neque etiam eo quod quiſque ditior eſt, eo diutius viuit, ſ. *Auguſt. ſerm. 28. de diuerſis* hanc Domini explanans ſententiam, ſic ait. Non ſolum avarus eſt, qui rapit aliena, ſed & ille avarus eſt, qui cupide ſeruat ſua.

4 Pecuniæ, vt habetur *Eccleſiaſt. 10.* obediunt omnia, quo loco ſ. *Ambroſ.* dicit auaritiam, quia omnia mala poteſt admittere, ideo radicem omnium malorum eſſe. Et ex nimia pecuniæ auiditate & copia naſcitur illa omnium ſclerum procreatrix ſuperbia, vt tradit *ſanctus Auguſtinus ſerm. 5. de verb. Domini cap. 9.* Nihil eſt, inquit, quod ſic generent diuitiæ quomodo ſuperbiam, omne pomum, omne granum, omne frumentum, omne lignum habet vermem ſuum, vermis diuitiarum ſuperbia; Auaro, dicitur *Eccleſiaſt. 10.* nihil eſt ſceleſtius; nihil eſt iniquius, quam amare pecuniam, hic enim & animam ſuam venalem habet, ſ. *Ambroſius lib. ſecundo Offic. cap. 25.* Dominus ad Diſcipulos ſuos ait. Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam, quam velut falce pullulantem in pectoribus humanis ſuccidit. Et idem *Ambroſius in Apoſtoli locum 1. ad Timoth. 63.* Nihil, inquit, tam aſperum, tam pernicioſum eſt, quam ſi eccleſiaſticus, maxime qui in ſublimi loco eſt, diuitiis huius ſæculi ſtudeat, &c.

6 Cupiditatis, & auaritie barathro merguntur non ſolum, qui bonorum temporalium auiditate nimia tenentur, ſed etiam illi, qui iuxta ſuum ſtatum habentes quo vitam honeſte tranſigerent ſine Eccleſiæ neceſſitate ſe beneficiorum multitudine onerant, quod prohibet *Concil. Trident. ſeſſione 24. de reſcriptis, cap. 16.* tuti enim non ſunt etiamſi cum illis diſpenſatum fuerit, dummodo ſine vrgenti cauſa fiat: ſ. *Ambroſ. libro tertio de conſiderat. ad Eugenium cap. 4.* Quid inquis prohibes diſpenſare? Non, ſed diſſipare. Non ſum tam rudis, vt ignorem poſitos vos diſpenſatores, ſed in adificationem, non in deſtructionem.

7 Denique queritur inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur: vbi neceſſitas vrget excuſabilis diſpenſatio eſt: vbi vtilitas prouocat diſpenſatio laudabilis eſt: vtilitas dico communis non propria. Nam cum nihil horum eſt, non plane fidelis diſpenſatio, ſed crudelis diſſipatio eſt. Vnde *Thom. Caſtip. libr. 1. Apum cap. 19. pag. 6. 7. & 10.* non paucos plura beneficia poſſidentes infeliſſima morte extinctos, & ſe idcirco damnatos eſſe commemorantes allegat.

8 Virum Catholicum, inquit *ſanctus Leo epiſtola quinquageſima prima*, relatus in *cap. virum 47. diſtinct.* & præcipue Domini Sacerdotem, ſicut nullo errore implicari, ita nulla oportet cupiditate violari, dicente ſancta Scriptura. Poſt concupiſcentias ſuas non eas. Mens enim potentia auida nec abſtinere nouit à vetitis, nec gaudere conceſſis; nec pietati adhibere conſenſum. Et *ſanctus Gregorius*

libro septimo epistola no. relatus in cap. bonorum 47. distinet. ita ait.

9 Bonorum auctori inhaerere aliter non valeamus, nisi cupiditatem a nobis quae omnium malorum radix est, abscindamus. Et libro secundo epistola vigesima quinta ad Iohannem Episcopum squilatinum in fine. Admonemus fraternitatem tuam ut in commissis sibi animabus solerter inuigilet, & animatum magis lucris, quam commodis vitae praesentis intendat. Et lib. 12. epist. 6. Archidiaconum Florentinum ob tenacitatem Episcopatus indignum iudicauit.

S Y M M A R I U M.

- 1 Domum suam diligenter Episcopi gubernare debent.
- 2 Extrema duo cauere debet Pastor, ne aut exterioribus curis nimis deditus ab intimis corruat, aut solis interioribus occupatus, quae foris debet proximis non impendat.
- 3 Episcopus debet esse sollicitus ad orationem.
- 4 Familiars Episcopi quomodo edocendi, ostenditur.
- 6 Familiars Episcopi conuenit ut sint viri spirituales.
- 7 Boni in consilio, obsequio, ac contubernio habendi.
- 8 Familiars si non sunt spirituales non diligunt te, sed tua.
- 9 Princeps nullum maius indicium bonae mentis potest ostendere, quam ut adiungat sibi viros virtute, & fama celebres.
- 10 Familiars quales debeant habere Episcopi, ostenditur.
- 11 Regimini Ecclesiae argumentum ex dexteritate regimini politici desumitur.

S V A E D O M V I B E N E
p r a p o s i t u m.

G L O S. XVI.

DILIGENTER, ut inquit *Diuus Bernard.* ad *Eugen.* de *confid.* libr. 4. Episcopi domum suam gubernare debent, noster enim *Apost.* 1. ad *Timoth.* 5. scribens dicit, qui suorum maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Iure ergo, qui domui suae nescit praesse, in Episcopum ordinari prohibetur, quia, qui in re minima, de qua sibi familiarior debet cura inesse, fidelis non est, quomodo in Ecclesia Dei (ubi tot sunt, & alieni) sollicitam diligentiam adhibebit. Vnde *Hieronymus*, Non enim iustus poluitur ex filiorum vitiis, sed libertas ab *Apostolo* Ecclesiae Principi referuatur, ut talis fiat, qui non timeat propter vitia liberorum extraneos reprehendere, quod tunc fiet, si non erit, quod sibi imputetur, cum enim gressus hominis à Domino dirigantur, nec sunt in homine eius viae, corrigere quidem potest, corrigere autem non valet, pullare potest, non aperire, manus comprimere, non animum mutare. Diligenter gubernare domum tuam, inquit *Diuus Bernardus* de *considerat.* ad *Eugen.* libro quarto, nam ut dicit *Apost.* si quis domui suae

praesse nescit, quomodo Ecclesia Dei diligentiam habebit? Non quod minimis domus tua intendas, cum sis occupatus maximis. Nullo ergo modo implices animum curis rei familiaris, ac rerum tuarum, cum oporteat te habere animum liberum, quem nulla sibi vendicet violenta occupatio: nobilem, quem nulla deorsum trahat indignata affectio: firmum, quem nulla concutiat repentina turbatio: innictum, quem nulla fatiget etiam continua tribulatio: amplum, quem nulla coarctet rei temporalis amissio: Bonum acquirit gradum, ait *Bernardus* *sermon.* 3. de *assumpt.* *Pyrg.* qui bene ministraverit; forte meliorem, qui bene vacauerit Deo; optimum autem, qui perfectus est in vtroque.

2 Duo extrema, ut ait *Gregorius* cauere debet Pastor, ne aut exterioribus curis nimis deditus ab intimis corruat: aut solis interioribus occupatus, quae foris debet proximis, non impendat. Incidentes in primum extremum sunt illi, qui obliti se datos esse in Praelatos propter salutem animarum diebus ac noctibus solis curis externis incumbunt. Quod fit, ut interna (quae alios docere debuerat) ignorent: quod etiam fit, ut subditi non perficiant, sed potius in spiritualibus torpeant: quia non habent Pastorem eorum animas ad caelestia subleuantem, & ducem viam perfectionis ostendentem. Si enim à duce itineris erratur, exercitus sequens quomodo pertinet? Hic enim potius terreni iudicis, quam caelestis ducis officium exercens terrenis studiis suis excaecat oculos subditorum. Vnde dominus *Luce* 21. non solum Pastores, sed & omnes admonet dicens. Videte ne grauentur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis huius seculi, & *Apostolus* *1. ad Timoth.* 2. Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, &c. Et item. Quae sursum sunt sapite, quae sursum sunt querite, non quae super terram, mortui enim estis, &c. Quod si Episcopi dixerint. Multa nobis secularia negotia commissa sunt: respondet *Gregor.* in *Pastor.* part. 2. cap. 7. adducens illud nostrum *Apost.* 1. ad *Corinth.* 6. Secularia iudicia, si habueritis, contemptibiles, qui sunt in Ecclesia illos constituite ad iudicandum, ut scilicet illi in terrenis & secularibus negotiis occupentur, qui penetrare in terra nequeunt. Ideo merito *Iethro* arguebat *Moysem*, quia terrenis populi negotiis, labore seruiebat, nimio consulens ut ad iurgia dirimenda alios constitueret iudices, ut ipse liberius vacaret arcanis caelestibus cognoscendis ad populum erudiendum. Igitur à subditis inferiora gerenda sunt, à Rectoribus summa cogitanda, ut scilicet oculum, qui providendis gressibus praeminet, cura pulueris non obscureret; pedum namque est puluere inuolui; monstruosum autem est, quod caput (id est Pastor) ad puluerem recuruetur, & cum eo inuoluatur. Et de his Pastoribus dicitur. Quomodo obscuratum est aurum, &c. Et lapides Sanctuarij dispersi sunt in medio platearum, id est in latitudine negotiorum terrenorum reliquentes secreta Sanctuarij. Igitur concludit *Gregorius* ubi proxime, secularia negotia aliquando ex compassione toleranda sunt, nunquam vero ex amore requirenda: ne cum mentem diligentis aggrauant hanc suo vitam pondere ad ima de caelestibus mergant. Ideo semper cauendum Pastoribus, ne dum temporali sollicitudini incaute deseruiunt, & vehementer

ſicumbunt, ab intimo refrigeſcant, foras fuſi, obliuſci non metuant ſe eſſe animarum Paſtores.

3 Caendum etiam eſt alterum extremum. Sunt enim (ait idem *Gregorius dicto loco*) quidam, qui ſic ſibi vacare ad ſpiritualia appetunt, vt rebus exterioribus nullatenus occupentur, quorum nimium prædicationis plerumque deſpicitur: quia ſubditis neceſſaria pro vita temporali non tribuunt. Egentis enim mentem ſermo prædicantis non penetrat, quem miſericordia eius non rigat. Sic ergo oues oportet interno paſtu ſaginare, vt etiam eis exteriora provideantur: Ideo *Paul. 1. ad Timoth. 5.* Si quis autem ſuorum, & maxime domeſticorum curam non habet, &c. Igitur Paſtores neque vehementeſſe incumbant curis exterioribus, neque ex tota eas relinquant, & ad hoc adducit illud *Ezech. 44.* vbi præcipitur Sacerdotibus, vt neque radant capillos, neque comam nutriant, ſed dumtaxat tondeant. Per capillos enim externæ curæ ſignificantur: quæ ſi nimis creſcunt, oculos internos impediunt, ne videre poſſint. Non ſunt ergo radendæ ex toto, ſed tondeendæ, ideſt, ſub certa menſura tenendæ. Vnde *Diſc. Bernardus libro primo de conſideratione. ad Eugenium* ſic ait. Itaque conſulo tibi, non ſias ſeruus hominum, non conſumas totum tempus in audiendo leges Iuſtiniani, lites, & cauillationes: dic illud *Pſalm. 118.* Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non vt lex tua. Tuum principale munus eſt edificare Eccleſiam, docere populos, meditari in lege Domini, quæ ſola eſt immaculata conuertens animas. Non dico quod totum te ſubtrahas illis ſecularibus occupationibus, ſed quod non tradas te totum. Si es homo omnium omnibus factus, eſto etiam tui: alioquin quid tibi prodeſt, ſi vniuerſos lucreris, & te ipſum perdas? Habe igitur te, & ſi omnes veniunt ad bibendum de fonte tuo, bibe etiam & tu, tu ſolus ſitiens permanebis? Qui ſibi nequam, cui bonus? Itaque non totum te des actioni, neque ſemper; ſed conſiderationi aliquid tui cordis, & temporis ſequeſtra vacans Deo: quia & ibi præordinas, quæ agenda ſunt ſecundum Deum, ne præcipitanteſ ſiant, ibi primo ſcrutaris, & ordinas effectus, & actus tuos, demum alienos. Itaque huic tam pio, quam vili otio nullam in vita operam dare, vitam perdere eſt. Imitare Sanctum Gregorium, qui vltimam partem Ezechielis obſcuriſſimam in otio expoſuit, eo tempore, quo Vrbs erat obſeſſa, & in ſumma tempeſtate negotiorum, vt ex eius præſatione liquet.

4 Episcopos igitur debet eſſe ſollicitus ad orationem, quo per eam Deo interno amore coniungatur, petens ab eo vt ipſam cuſtodiat, ne peccet, qui alios à peccatis auertere debet, vt det tibi ſapientiam ad populum regendum, qui dat omnibus affluenter, & non improperat; qui & orare tenetur pro tota ciuitate, imò pro omnibus viuentibus, & fidelibus defunctis, vt dicit *ſanctus Chryſoſtomus libr. 6. de ſacerdotio.* Vnde ter ſaltem in die in oratione aſſiduus ſit, mane, meridie, & velperi, & ob id domi capellam magnifice extructam habeat, vbi quotidie Miſſam celebret; & de obligatione Episcopos celebrandi Miſſam agit *Marc. Anton. Gemmen. in man. Paſt. cap. 12.*

5 Circa familiares ab Episcopis aſſumendos *Diſc. Bernardus libro quarto de conſideratione. ad Eugenium* hæc monet. Studeas ſcire mores, & ſtudia familiarum tuorum: non decet, vt vitia domus tuæ vltimus ſcias, quod quamplurimis noſſimus contigſſe. Alius alia diſpenſet, tu de diſciplina provide, illud nemini credas, ſi inſolentior coram te, vel ſermo ſonuerit, vel habitus apparuerit: manus tua ſuper huiusmodi; Vlciſcere iniuriam tuam, impunitas auſum parit, auſus exceſſum. Domum Episcopos decet Sanctitudo, honeſtas in vultu, inceſſu, habitu, &c. Diſcant à te Coepiſcopi comatuloſe pueros, & comptos adoleſcentes ſecum non habere: certe inter mitratos diſcurrere calamitroſos non decet.

6 Et maxime conuenit, vt familiares Episcopos ſint viri ſpirituales; nam vt dicit *Gregorius ſuper Ezechiel.* Qui Sanctis adheret, ex aſſiduitate viſionis, locutionis, exemplo operis, accipit vnde accendatur in Deum, vitia fugiat, minulque ſentiuntur labores virtutis: ſciunt enim illi compati, ſciunt gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, libenterque ſuſtinent penuriam temporalium.

7 Hinc *Bernard. ad Episcopum Geben. epiſt. 28.* ſic ait. Omnia fac cum conſilio, nec tamen omnium, aut quorumcumque, ſed tantum bonorum. Bonos in conſilio, bonos in obſequio, ac contubernio, qui vitæ, & honeſtatis tuæ cuſtodes ſint, & teſtes. Summa, inquit *ſanctus Baſilius ſermon. de abdicatione rerum,* vigilantia, acerrimaque in omnes partes animi circumſpectione operam dato, vt aliquem virum tibi inuenias, quem in omnibus deinceps delectæ tibi vitæ ſtudiis certiffimum ducem ſequare, cuiusmodique, qui rectum iter ad Deum volentibus pergeret, ſciat is commonſtrare: qui ornatus virtutibus ſit, cuius vniuerſæ totius ipſius vitæ actiones teſtimonio ſint, charitatem in eo erga Deum ineſſe, qui diuinarum litterarum ſcientiam habeat, virum integerrimum nec vlli diſtractioni indulgentem, ab auaritia abhorrentem, minime libenter gerendis ſe negotiis admiſcentem, quietum, amantem Deum, egentium ſtudioſum, minime iracundum, iniuriarum immemorem, natura propenſum ad eos docendos, qui ad ipſum accedant, quem gloria inanis non inſlet, ſuperbia non extollat, aduſio non frangat, ſeuere atque conſtantem, cui denique nihil ſit præſtantius honore Dei.

8 Idem *Bernardus de conſideratione. libro quarto ad Eugenium* ſic ait. Tales ſtudet habere familiares, qui ſi velles aliquatenus deuiare, non ſincerent, frænarent præcipitem, dormitantem excitarent, quorum libertas excedentem corrigeret, extolentem reprimere, quorum conſtantia, & fortitudo nutantem firmaret, erigeret diffidentem, quorum Sanctitas ad omnia te bona incitaret. Familiares tui ſi non ſunt ſpirituales, non diligunt te, ſed tua; immo nec te, nec tua, ſed quæ ſua ſunt querunt: & eueniunt adulationibus.

9 *Commin. in lib. 3. Comment.* dicit nullum maius indicium bonæ mentis Princeps poteſt oſtendere, quam vt adiungat ſibi viros virtute, & fama celebres; nam omnes ſtatim iudicabunt eum talem eſſe, quales ij, qui apud illum. Et *Caſtodor. lib. 4.*

lib. 2. de episcopatu. Ad ornamentum palatij pertinere aptas dignitatibus personas eligere, quia de ceteritate seruientium crescit fama dominorum. Laudat *Claudian.* Silicionem suum *libro secundo in silic.* quia in hoc nec nobilitati, nec ignobilitati deserebat, sed tantum meritis famulorum. Et *Isidorus ad Nic.* ita consuluit. Principatum adeptus nullius improbi ministerio vitior; nam quicquid ille deliquerit tibi veluti auctori imputabitur.

10 Erit igitur Episcopus domui suae bene praepositus, si attendat diligenter ne in ea sint rixosi, vinosi, impudici, elati, blasphemii, & voluptatum amatores, vt docet *Concil. Tridentin. sess. 2. cap. viii.* proinde cum tantum numerum habeat, quo & Ecclesiae utilitati, & ipsius necessitati consuli possit, & in eo mulierem nullam, nec aliquem qui viginti annis minor sit natus, & quamplures fieri potest clericos habeat, & inter hos duos Sacris initiatos bonae conuersationis, qui quasi testes sint sanctae eius conuersationis & studij *cap. diaconi 93. distinet.* & imprimis litteratos secum habeat *cap. esto, ubi glos. 95. distinet.* alterum praeterea habeat moribus speciatum, qui familiae praefectus sit, & eam pie instruat, & corrigat, ac in sacris edoceat. Nullus familiae Episcopi arma ferat, nisi in itinere, vel necessitatis causa Episcopi arbitrio, nigro tantum, vel fusco colore vtens, a serico, auro, argento, & vario colore abstinens, & simplici vestitu contentus. Curet Episcopus vt omnes eius familiares quotidie Missam audiant, & clerici saltem similiter cum ipso, semel in hebdomada ieiunent, ac bis in Aduentu, praeter statuta Ecclesiae ieiunia, vtque semel saltem in mense Sacram Eucharistiam suscipiant: at in Aduentu & Quadragesima diebus Dominicis clerici saltem, ac dum familia cibum capit Sacra lectio adhibeatur. Curet etiam Episcopus ne inertiae dediti aliqui sint, sed honestis actionibus occupati, & vt abstinentes a flagitiorum hominum consuetudine, & locis ubi turpiter viuunt, nec foris pernolantes, & abstinentes a iocis & inanibus oblectamentis, & libris huiusmodi continentibus, religionem & pietatem praeseferant, ac ostendant se dignos esse, qui populi duci ministrent. Quotidie vero Episcopus in vespere antequam ad cenam accedatur cum iis litanias, & preces deuote recitet, & pie oret, ac salutaribus monitis ad vitae innocentiam, integritatem, pietatem, humilitatem, & alias virtutes Christianas exercendas accendat, & curet, vt quolibet die post orationem vnus, aut alter clericus sermonem in oratorio habeat, quo pie ad virtutem aliquam amplectendam, vel vitium fugiendum hortetur. Vt vere certior fiat Episcopus quomodo familia eius viuat, visitet eam frequenter & eius gressus exploret, bonos praemiis, & laudibus afficiendo, malos contra corrigendo, & incorrigibiles expellendo. Cum domo Episcopus egreditur familia eidem assistat, & modesto comitetur. Cum aliquis ex ea egrotat Episcopus eum paternè inuisat, & omni eius necessitati opportune succurrat.

11 Postquam noster Apostolus ostendit Episcopum domui suae bene praepositum oportere debere, ex aëconomica rectionis dexteritate sumptis coniecturam, & iudicium de gubernanda

Ecclesiae industria. Si quis autem, ait, domui suae praefesse nescit quomodo Ecclesiae Dei diligentiam habebit. Qui etiam eiusdem epistolae *Timothei cap. 5.* Si quis autem, ait, suorum maxime domesticorum curam (vt corporis, & potissimum animae salutis provideat, & consulat) non habet, fidem negauit, (si non verbo negauit saltem facto, quia & suam, & Christianae Religionis bonam famam negligit, vnde eius contemptus, & obretractio nascitur) & est infidelis deterior, (vt qui naturae, & humanae charitatis impulsu suae familiae potius, quam exteriorum rationem & prouisionem habeat) Vnde sanctus *Chrysostomus homilia decima quarta in hanc epistol.* sic ait. Plerique virtutem suam sibi satis esse ad salutem putant: & si vitam suam rite disponant, deesse sibi nihil arbitrantur, sed hi profecto falluntur: Idque aperte satis indicat seruus ille, qui talentum vnum sibi à Domino creditum fodit in terram *Matth. 25.* neque enim imminutum illud, sed integrum, & huiusmodi quale acceperat, retulit. Euidenter & beatus *Paulus* hoc loco id ipsum asserit dicens. Si quis suorum ad se pertinentium curam non habet, (curae nomine prouidentiam animae, & corporis significat) fidem negauit. Deum, ait ad *Titum 1.* verbis se scire confitentur, factis autem negant.

17 Ex aptitudine, inquit Modernus quidam, & dexteritate regiminis aëconomici sumitur iudicium de aptitudine ad regimen politicum, & Ecclesiasticum; qui enim bene domum suam moderatur, signum est quod idem bene reget Ecclesiam. Vnde *Hier. ad Occum.* Vult, inquit Apostolus, Episcopum domum suam bene regere, non vt opes augeat, non vt regias paret epulas, non vt caelatas patinas struat, non vt phasidis aues lentis pauoribus coquat, qui ad ossa perueniant, & superficiem carnis non dissoluant artificum temperamento; sed vt quod populo praecipitur est, prius à domesticis exigit. Vnde ait *Theodoret.* qui parua nescit administrare quomodo poterit ei credi cura praestantiorum ac diuinorum? Et *Ambrosius.* Manifestum est, quia tunc potest idoneus Rector futurus probari, si prius domum suam recte gubernauerit, qui enim in minimis fidelis est, & in magnis fidelis erit. *Paulus* enim omnino necessarium à minori negando concludit, nam qui familiam non potest recte administrare, is ecclesiastica praefectura, quae multo est tum difficilior, tum laboriosior par esse non potest: sic namque *Chrysostomus.* Ecclesia, inquit, est velut domus quadam, ac sicut in domo vxor est, & filij, ac serui, omniumque cura, ac regimen incumbit viro; ita ferme & in Ecclesia videas. Est autem longe facilius domum, quam Ecclesiam regere. Qui igitur rem, vt dixi, familiarem dispensare congrue nescit, is quo pacto Ecclesiae praefesse conuenienter posse putandus est?

SYMMARIUM.

- 1 Neophytus deducitur à neos, quod est nauum, & phippos quod est Fides, quasi nouus in fide.
- 2 Neophytus est ille, qui à reprobata religione conuersus de recenti Christiana militia nomen dedit.
- 3 Neophyti nuncupari non debent, qui à multo tempore

- por ab infidelitate ad Chriſtianifmum ſunt conuerſi.
- 4 Neophyti nuncupari non poſſunt qui à natiuitate Sa-
cro Baptiſmate fuerunt abluti.
- 5 Neophytus quare ad Epiſcopatum non ſit promouen-
dus, oſtenditur.
- 6 Neophytus ad Ordines Sacros non eſt promouen-
dus.
- 7 Neophyti vitæ qualitas quando oſtendit illum eſſe
talem, qualem decet eſſe bonum ſacerdotem, & tunc
poſeſt ordinari.
- 8 Papa promouens neophytum ad Epiſcopatum vide-
tur cum eo diſſenſare.
- 9 Alexander de Francis, vulgo Hebraius nuncu-
patus, Ordinis Prædicatorum à Clemente VII. ad Epi-
ſcopatum promotus.
- 10 Baptiſmum ſolemne familia cuiuſdam ex primariis
inter Iudeos à Pio V. Pont. Max. factum.
- 11 Salomon Coccaſſus Hebraeus à Gregor. XIII. bap-
tizatus, & honoribus decoratus.
- 12 Gratus amplioribus honorandi, qui renati ſunt fonte
Baptiſmatis priſtina cecitate dimiſſa.
- 13 Homines undecumque naſcantur, ſi parentum vitia
non ſequentur, & Deum recte colant, honeſti, & ſalvi
erunt.
- 14 Familia nulla, cognatio, patriæ ſapientia eſt præ-
ter virtutes, & actiones eius.
- 15 Nobilitas ſumma eſt clarum eſſe virtute.
- 16 Nobilitas vera non ex ſanguine, & carne, ſed ex vir-
tute animi accipit ſomam, & claritatem.
- 17 De vitio parentum non eſt quis laudandus, aut vitu-
perandus.
- 18 Ordinandus eſt in Eccleſia, qui eam diligat, non de-
glubat.
- 19 Generis differentia ad Eccleſiaſtica beneficia, publi-
cæque officia obtinenda operatur graui inter vtrumque po-
pulum diſſidia.
- 20 Communio in omnibus hominibus eſt diligenda.
- 21 Fuit à Domino, & per Apoſtolos tradita, quan-
tum poſſibile fuerit, obtineri debet.
- 22 Statuta quod neophyti, & deſcendentes ab eis
non admittantur ad Eccleſiaſtica beneficia, probanda
non ſunt.
- 23 Lex conſtituens generis differentiam generaliter di-
citur facta in adum certarum perſonarum, & eſt
nulla.
- 24 Statuta prædicta probanda videntur, quando eo-
rum prohibitio non eſt indefinita, ſed reſtriſta ad cer-
tos gradus.
- 25 Prohibitio generalis ultra quartum gradum non po-
teſt eſſe rationabilis.
- 26 Statuta prædicta valida erunt ſi eorum prohibitio re-
ſtriſta fuerit ad certas Eccleſias.
- 27 Conditio adiecta in limine foundationis Eccleſiæ
per patronum, vel fundatorem, quod non poſſint bene-
ficiarij recipi, niſi deſcendentes ex puris, & antiquis Chri-
ſtianiſ, valida eſt.
- 28 Fundator in limine foundationis poteſt apponere
quaſcumque conditiones, etiam ſi ſint contra ius, ni-
ſi ſint natura impoſſibiles, vel alias à iure impro-
bata.
- 29 Statuta quod neophyti, & deſcendentes ab eis,
non admittantur ad Eccleſiaſtica beneficia, ſunt pana-
lia, exorbitantia, & ſtriſte accipienda.
- 30 Conſtitutiones contra deſcendentes ex genere He-
braeorum Regni Portugaliæ, reſeruntur.
- 31 Præbende dimidia, portionaria, & tertianaria
non veniunt appellatione canonicatum.

- 32 Conſtitutio prohibens certo generi perſonarum obtine-
re principales dignitates Collegiarum Eccleſiarum, con-
prehendit tantum vnā principalem in qualibet Colle-
giata.
- 33 Prior in Luſtania dicitur prima dignitas in Colle-
giata.
- 34 Conſtitutio prohibens certo generi perſonarum ob-
tinere Parochiales Eccleſias curam animarum ha-
bentes, non comprehendit illas, quæ ſunt vitæ in
perpetuum, & acceſſorie alteri beneficio non paro-
chiali.
- 35 Reſpondetur contrariis, & num. 38.
- 36 Capitulum excludens prouiſum ob impuritatem
ſanguinis, tenetur probare cauſam excluſionis.
- 37 Nemo natus inter Chriſtianos granatur onere proban-
di ſe eſſe natum ex puris Chriſtianiſ.
- 38 Statutum Toletanum cum citatur verbo, progenie,
non exigit probationem macule in certo gradu, ſed ſuf-
ficit quod ipſa progenies ſit infecta.
- 39 Capitulo volente repellere prouiſum tanquam impu-
rum, quando incumbat ipſi prouiſo onus probandi ſe pu-
rum, oſtenditur.
- 40 Informatio de genere nunquam præſtat exceptionem
rei iudicata.
- 41 Exceptio impuritatis debet plene & concludenter
probari, & numer. quadageſimo quinto, quando per ſa-
mam poſſit probari.

MON NEOPHYTVM.

GLOS. XVII.

NEOPHYTVS deducitur à ver-
bo, neos, quod eſt nouum, &
phytos, quod eſt fides, quaſi
nouus in fide iuxta gloſ. Nicol.
de Lyra ſuper hunc Apoſtoli locum,
Turrecrem. in ſumm. 48. diſtinct.

- numer. 2. Salzed. ad Bernard. in præf. cap. 22. numer. 1.
in nouiſ. edit.
- 2 Dicimus igitur neophytum, qui à reprobata
religione conuerſus de recenti Chriſtiane Mil-
itæ nomen dedit cap. ſicut 48. diſt.
- 3 Nam ij, qui à multo tempore ab infidelitate ad
Chriſtianifmum ſunt conuerſi neophyti nuncu-
pati non debent, quamuis iniurioſe hoc nomine
appellantur ab aliquibus, quos grauib. verbis ar-
guunt Turrecrem. dicto loco numer. ſecundo verſ. ex qua
deſcriptione, Nau. in man. capit. vigefimo ſeptimo ſub nu-
mer. 205. verſ. dixi recentior conuerſus.
- 4 Multo que minus hoc nomine poſſunt appella-
ri eorum filij, & deſcendentes, qui nati à parenti-
bus conuerſi à natiuitate ſunt Sacro Baptiſmo
lauati in Cou. in Clem. ſi ſurioſus parte prima §. 2. nu-
mer. ſeptimo verſ. prima concluſio, Nau. dicto numer. 205.
verſ. tertio dico, Horda de incompatib. benef. parte prima
cap. 24. numer. 2. Greg. de Valentia tom. 4. diſp. 7. puncto
3. §. 3. Sayr. de cenſuris lib. 6. cap. 13. ſub num. 11. Flamin.
de reſignat. lib. 4. quaſt. 4. num. 22.
- 5 Ad Epiſcopatum non eſſe promouendum neo-
phytum dicit Apoſtolus in præſenti, ne in ſuper-
biam clatus, in iudicium incidat diaboli, forteſſe
credens Fidem Chriſtianam eius auxilio indigere, ac
ſine eo regi minime poſſe, vt hic gloſſauit Lirius, &
gloſ. in ſumm. 48. diſtinct.

lib. 2. var. epistolarum. Ad ornamentum palatij pertinere aptas dignitatibus personas eligere, quia de clementia seruientium crescit fama dominorum. Laudat *Claudian.* Silicionem suum *libro secundo in silic.* quia in hoc nec nobilitati, nec ignobilitati deserebat, sed tantum meritis famulorum. Et *Isidor.* ad *Nic.* ita consuluit. Principatum adeptus nullius improbi ministerio vitior; nam quicquid ille deliquerit tibi veluti auctori imputabitur.

10 Erit igitur Episcopus domui suae bene praepositus, si attendat diligenter ne in ea sint rixosi, vinosi, impudici, elati, blasphemii, & voluptatum amatores, vt docet *Concil. Tridentin.* sess. 2. cap. viii. proinde cum tantum numerum habeat, quo & Ecclesiae utilitati, & ipsius necessitati consuli possit, & in eo mulierem nullam, nec aliquem qui viginti annis minor sit natus, & quamplures fieri potest clericos habeat, & inter hos duos Sacris initiatos bonae conuersationis, qui quasi testes sint sanctae eius conuersationis & studij cap. *diaconi* 93. *distinct.* & imprimis litteratos secum habeat cap. *isto*, *ubi glos.* 95. *distinct.* alterum praeterea habeat moribus speciatum, qui familiae praefectus sit, & eam pie instruat, & corrigat, ac in sacris edoceat. Nullus familiae Episcopi arma ferat, nisi in itinere, vel necessitatis causa Episcopi arbitrio, nigro tantum, vel fusco colore vtens, à serico, auro, argento, & vario colore abstinens, & simplici vestitu contentus. Curet Episcopus vt omnes eius familiares quotidie Missam audiant, & clerici saltem similiter cum ipso, semel in hebdomada ieiunent, ac bis in Aduentu, praeter statuta Ecclesiae ieiunia, vtque semel saltem in mense Sacram Eucharistiam suscipiant: at in Aduentu & Quadragesima diebus Dominicis clerici saltem, ac dum familia cibum capit Sacra lectio adhibeatur. Curet etiam Episcopus ne inertiae dediti aliqui sint, sed honestis actionibus occupati, & vt abstinentes à flagitiorum hominum consuetudine, & locis ubi turpiter viuunt, nec foris pernolantes, & abstinentes à iocis & inanibus oblectamentis, & libris huiusmodi continentibus, religionem & pietatem praeseferant, ac ostendant se dignos esse, qui populi duci ministrent. Quotidie vero Episcopus in vespere antequam ad cenam accedatur cum iis litanias, & preces deuote recitet, & pie oret, ac salutaribus monitis ad vitae innocentiam, integritatem, pietatem, humilitatem, & alias virtutes Christianas exercendas accendat, & curet, vt quolibet die post orationem vnus, aut alter clericus sermonem in oratorio habeat, quo pie ad virtutem aliquam amplectendam, vel vitium fugiendum hortetur. Vt vere certior fiat Episcopus quomodo familia eius viuat, visitet eam frequenter & eius gressus exploret, bonos praemiis, & laudibus afficiendo, malos contra corrigendo, & incorrigibiles expellendo. Cum domo Episcopus egreditur familia eidem assistat, & modeste comitetur. Cum aliquis ex ea egrotat Episcopus eum paternè inuisat, & omni eius necessitati opportune succurrat.

11 Postquam noster Apostolus ostendit Episcopum domui suae bene praepositum oportere debere, ex aëconomica rectionis dexteritate sumptis coniecturam, & iudicium de gubernanda

Ecclesiae industria. Si quis autem, ait, domui suae praefesse nescit quomodo Ecclesiae Dei diligentiam habebit. Qui etiam eiusdem epistolae *Timothei* cap. 5. Si quis autem, ait, suorum maxime domesticorum curam (vt corporis, & potissimum animae salutis provideat, & consulat) non habet, fidem negauit, (si non verbo negauit saltem facto, quia & suam, & Christianae Religionis bonam famam negligit, vnde eius contemptus, & obretractio nascitur) & est infidelis deterior, (vt qui naturae, & humanae charitatis impulsu suae familiae potius, quam exteriorum rationem & prouisionem habeat) Vnde sanctus *Chrysostomus* homilia decima quarta in hanc epistolam sic ait. Plerique virtutem suam sibi satis esse ad salutem putant: & si vitam suam rite disponant, deesse sibi nihil arbitrantur, sed hi profecto falluntur: Idque aperte satis indicat seruus ille, qui talentum vnum sibi à Domino creditum fodit in terram *Matth.* 25. neque enim imminutum illud, sed integrum, & huiusmodi quale acceperat, retulit. Euidenter & beatus *Paulus* hoc loco id ipsum asserit dicens. Si quis suorum ad se pertinentium curam non habet, (curae nomine prouidentiam animae, & corporis significat) fidem negauit. Deum, ait ad *Titum* 1. verbis se scire confitentur, factis autem negant.

17 Ex aptitudine, inquit Modernus quidam, & dexteritate regiminis aëconomici sumitur iudicium de aptitudine ad regimen politicum, & Ecclesiasticum; qui enim bene domum suam moderatur, signum est quod idem bene reget Ecclesiam. Vnde *Hier.* ad *Oceum*. Vult, inquit Apostolus, Episcopum domum suam bene regere, non vt opes augeat, non vt regias paret epulas, non vt caelatas patinas struat, non vt phasidis aues lentis pauoribus coquat, qui ad ossa perueniant, & superficiem carnis non dissoluant artificum temperamento; sed vt quod populo praecipitur est, prius à domesticis exigit. Vnde ait *Theodoret.* qui parua nescit administrare quomodo poterit credere cura praestantiorum ac diuinorum? Et *Ambrosius*. Manifestum est, quia tunc potest idoneus Rector futurus probari, si prius domum suam recte gubernauerit, qui enim in minimis fidelis est, & in magnis fidelis erit. *Paulus* enim omnino necessarium à minori negando concludit, nam qui familiam non potest recte administrare, is ecclesiastica praefectura, quae multo est tum difficilior, tum laboriosior par esse non potest: sic namque *Chrysostomus*. Ecclesia, inquit, est velut domus quadam, ac sicut in domo vxor est, & filij, ac serui, omniumque cura, ac regimen incumbit viro; ita ferme & in Ecclesia videas. Est autem longe facilius domum, quam Ecclesiam regere. Qui igitur rem, vt dixi, familiarem dispensare congrue nescit, is quo pacto Ecclesiae praefesse conuenienter posse putandus est?

SYMMARIUM.

- 1 Neophytus deducitur à neos, quod est nauum, & phippos quod est Fides, quasi nouus in fide.
- 2 Neophytus est ille, qui à reprobata religione conuersus de recenti Christiana militia nomen dedit.
- 3 Neophyti nuncupari non debent, qui à multo tempore

- por ab infidelitate ad Chriſtianifmum ſunt conuerſi.
- 4 Neophyti nuncupari non poſſunt qui à natiuitate Sa-
cro Baptiſmate fuerunt abluti.
- 5 Neophytus quare ad Epiſcopatum non ſit promouen-
dus, oſtenditur.
- 6 Neophytus ad Ordines ſacros non eſt promouen-
dus.
- 7 Neophyti vitæ qualitas quando oſtendit illum eſſe
talem, qualem decet eſſe bonum ſacerdotem, & tunc
poſeſt ordinari.
- 8 Papa promouens neophytum ad Epiſcopatum vide-
tur cum eo diſſenſare.
- 9 Alexander de Francis, vulgo Hebraius nuncu-
patus, Ordinis Prædicatorum à Clemente VII. ad Epi-
ſcopatum promotus.
- 10 Baptiſmum ſolemne familia cuiuſdam ex primariis
inter Iudeos à Pio V. Pont. Max. factum.
- 11 Salomon Coccaſſus Hebraeus à Gregor. XIII. bap-
tizatus, & honoribus decoratus.
- 12 Gratus amplioribus honorandi, qui renati ſunt fonte
Baptiſmatis priſtina cecitate dimiſſa.
- 13 Homines undecumque naſcantur, ſi parentum vitia
non ſequentur, & Deum recte colant, honeſti, & ſalvi
erunt.
- 14 Familia nulla, cognatio, patriæ ſapientia eſt præ-
ter virtutes, & actiones eius.
- 15 Nobilitas ſumma eſt clarum eſſe virtute.
- 16 Nobilitas vera non ex ſanguine, & carne, ſed ex vir-
tute animi accipit ſomam, & claritatem.
- 17 De vitio parentum non eſt quis laudandus, aut vitu-
perandus.
- 18 Ordinandus eſt in Eccleſia, qui eam diligat, non de-
glubat.
- 19 Geniſ differentia ad Eccleſiaſtica beneficia, publi-
cæque officia obtinenda operatur graui inter vtrumque po-
pulum diſſidia.
- 20 Communio in omnibus hominibus eſt diligenda.
- 21 Fuit à Domino, & per Apoſtolos tradita, quan-
tum poſſibile fuerit, obtineri debet.
- 22 Statuta quod neophyti, & deſcendentes ab eis
non admittantur ad Eccleſiaſtica beneficia, probanda
non ſunt.
- 23 Lex conſtituens geniſ differentiam generaliter di-
citur facta in adum certarum perſonarum, & eſt
nulla.
- 24 Statuta prædicta probanda videntur, quando eo-
rum prohibitio non eſt indefinita, ſed reſtriſta ad cer-
tos gradus.
- 25 Prohibitio generalis ultra quantum gradum non po-
teſt eſſe rationabilis.
- 26 Statuta prædicta valida erunt ſi eorum prohibitio re-
ſtriſta fuerit ad certas Eccleſias.
- 27 Conditio adiecta in limine foundationis Eccleſiæ
per patronum, vel fundatorem, quod non poſſint bene-
ficiarij recipi, niſi deſcendentes ex puris, & antiquis Chri-
ſtianiſ, valida eſt.
- 28 Fundator in limine foundationis poteſt apponere
quaſcumque conditiones, etiam ſi ſint contra ius, ni-
ſi ſint natura impoſſibiles, vel alias à iure impro-
bata.
- 29 Statuta quod neophyti, & deſcendentes ab eis,
non admittantur ad Eccleſiaſtica beneficia, ſunt pana-
lia, exorbitantia, & ſtriſte accipienda.
- 30 Conſtitutiones contra deſcendentes ex genere He-
braeorum Regni Portugaliæ, reſeruntur.
- 31 Præbende dimidia, portionaria, & tertianaria
non veniunt appellatione canonicatum.

- 32 Conſtitutio prohibens certo generi perſonarum obtine-
re principales dignitates Collegiarum Eccleſiarum, con-
prehendit tantum vnam principalem in qualibet Colle-
giata.
- 33 Prior in Luſtania dicitur prima dignitas in Colle-
giata.
- 34 Conſtitutio prohibens certo generi perſonarum ob-
tinere Parochiales Eccleſias curam animarum ha-
bentes, non comprehendit illas, quæ ſunt vitæ in
perpetuum, & acceſſorie alteri beneficio non paro-
chiali.
- 35 Reſpondetur contrariis, & num. 38.
- 36 Capitulum excludens prouiſum ob impuritatem
ſanguinis, tenetur probare cauſam excluſionis.
- 37 Nemo natus inter Chriſtianos granatur onere proban-
di ſe eſſe natum ex puris Chriſtianiſ.
- 38 Statutum Toletanum cum citatur verbo, progenie,
non exigit probationem macule in certo gradu, ſed ſuf-
ſicit quod ipſa progenies ſit infecta.
- 39 Capitulo volente repellere prouiſum tanquam impu-
rum, quando incumbat ipſi prouiſo onus probandi ſe pu-
rum, oſtenditur.
- 40 Informatio de genere nunquam præſtat exceptionem
rei iudicata.
- 41 Exceptio impuritatis debet plene & concludenter
probari, & numer. quadageſimo quinto, quando per ſa-
mam poſſit probari.

MON NEOPHYTVM.

GLOS. XVII.

NEOPHYTVS deducitur à ver-
bo, neos, quod eſt nouum, &
phytos, quod eſt fides, quaſi
nouus in fide iuxta gloſ. Nicol.
de Lyra ſuper hunc Apoſtoli locum,
Turrecrem. in ſumm. 48. diſtinct.

- numer. 2. Salzed. ad Bernard. in præf. cap. 22. numer. 1.
in nouiſ. edit.
- 2 Dicimus igitur neophytum, qui à reprobata
religione conuerſus de recenti Chriſtiane Mil-
itæ nomen dedit cap. ſicut 48. diſt.
- 3 Nam ij, qui à multo tempore ab infidelitate ad
Chriſtianifmum ſunt conuerſi neophyti nuncu-
pati non debent, quamuis iniurioſe hoc nomine
appellantur ab aliquibus, quos grauib. verbis ar-
guunt Turrecrem. dicto loco numer. ſecundo verſ. ex qua
deſcriptione, Nau. in man. capit. vigefimo ſeptimo ſub nu-
mer. 205. verſ. dixi recentior conuerſus.
- 4 Multo que minus hoc nomine poſſunt appella-
ri eorum filij, & deſcendentes, qui nati à parenti-
bus conuerſi à natiuitate ſunt Sacro Baptiſmo
lauati in Cou. in Clem. ſi ſurioſus parte prima §. 2. nu-
mer. ſeptimo verſ. prima concluſio, Nau. dicto numer. 205.
verſ. tertio dico, Horda de incompatib. benef. parte prima
cap. 24. numer. 2. Greg. de Valentia tom. 4. diſp. 7. puncto
3. §. 3. Sayr. de cenſuris lib. 6. cap. 13. ſub num. 11. Flamin.
de reſignat. lib. 4. quaſt. 4. num. 22.
- 5 Ad Epiſcopatum non eſſe promouendum neo-
phytum dicit Apoſtolus in præſenti, ne in ſuper-
biam clatus, in iudicium incidat diaboli, forteſſe
credens Fidem Chriſtianam eius auxilio indigere, ac
ſine eo regi minime poſſe, vt hic gloſſauit Lirius, &
gloſ. in ſumm. 48. diſtinct.

Recte autem metuit Apostolus tumorem superbia, nam ut scribit *Hieronymus epistol. 83. ad Oceanum*, ignorat momentaneus Sacerdos humilitatem, & mansuetudinem rusticorum, ignorat blanditias Christianas, nescit seipsum contemnere, de dignitate transfertur ad dignitatem, non ieiunavit, non fleuit, non mores suos sapere reprehendit, & assidua meditatione correxit, non substantiam pauperibus erogavit, de cathedra quodammodo ducitur ad cathedram, id est, de superbia ad superbiam. Et in eandem sententiam *Ambrosius*. Verum est, ait, quia rudis in Fide solet extolli superbia, maxime si accipiat Ordinem: nouitate enim, & potestate inflatur arbitrans se præ ceteris digniorem. Videns enim primo anno natiuitatis collatum in se honorem, putat non magis ad suum, sed aliorum profectum se vocatum quasi beneficium religioni det magis, quam accipiat ab ea, per quam rem elatus incurrit iudicium diaboli, inuenta enim occasione superbia, illius Satanas præcipitat eum: ratio etiam illa mihi placet quia ruit murus cum pondus tignorum humore nondum exsiccat apponitur ex *Pelino in capit. eam te, versic. limita secundo sub numer. duodecimo de rescriptis*, tum quia ut tradit *Diuitius Hieronymus super epistol. Pauli ad Titum*, & refertur in *summ. 48. distinct.* non licet, ut qui erat heri cathecumenus, hodie fiat Episcopus, qui heri erat in theatro, hodie sedeat in Ecclesia, qui vespere erat in circo, hodie ministret in Altari, qui dudum fuerat fautor histrionum, hodie sit consecrator Virginum; tum etiam quia, ut ibi ait *glos. verbo prohibentur*, is alios edocere non potest, qui nunquam ipse didicit: tum denique quia aliis se confirmare non poterit, cum nunquam ipse statum Ecclesie regendo expertus est. Nec nuper, inquit *Anselmus*, baptizatus, nec nuper à secularibus negotiis, vel à militia separatus fieri debet Episcopus, quia vnusquisque talis est neophytus. Hinc emanauit *Canon Apostolicus 80.* cuius sententiam explicat *Origen. libro tertio contra Cels.* his plane verbis. Qui ex gentili, vel ex Iudeo fit Christianus, aut ex vita praua ad honestam conuertitur, ne statim Episcopus fiat: indignum est enim, ut qui nondum documentum vite suæ dederit, aliorum fiat magister.

6 Vnde ad Ordines Sacros non debere neophytum promoueri probat *tex. in cap. Neophytus 61. distinct.* tradunt *Turrecrem. in capite secundo numero primo 48. distinct.* *Ripa in cap. eam te numer. 31. versiculo tertio respondet, de rescriptis*, vbi *Dec. numer. 32. Con. dist. numer. septimo versic. secunda conclusio*, *Hoieda de incompatib. benefic. part. prima cap. 24. numero tertio. Majol. de irregularitat. libr. primo capit. 31. Marquar. de Iudeis part. tertia cap. quinto sub numer. 8. Azor. institut. moralium part. prima libr. quarto cap. 2. questio. 2. Campan. in diuersorio iuris Canon. rub. 11. capit. septimo numer. primo, vbi numer. 5. resoluit in neophyto volente se ordinare tam ad Sacros Ordines, quam ad minores requiri transfactum biennium à sua conuersione.*

7 Quando vero qualitas vite neophyti ostendit illum esse talem qualem decet esse bonum Sacerdotem, cessat ratio prohibitionis, & consequenter cessat prohibitio propter rationem inducta, ut sunt expressa verba in *dist. cap. Neophytus*, Vercel-

lenes vituperabant electionem *Ambrosij*, quia neophytus erat, quibus respondit idem *Ambrosius* hoc ideo esse prohibitum ab Apostolo, quia neophyti consueuerant propter honores superbire, sed si humiles inueniantur, bene possunt ordinari, refert *Alphons. Alvarez. Guerrero in speculo iuris Pontificij capit. decimo paulo post princip. pag. 31.*

8 Cum prohibitio hæc Apostoli quod neophytus ad Episcopatum non promoueatur, non sit ex præcepto Christi, sed secundum legem communem, quia ipse hoc pronuntiavit tanquam Ecclesie Doctor, non ut præcipiens nomine Christi *dist. cap. neophytus, Turrecrem. in summ. 48. distinct. numero quarto versic. ad secundam patet Azor. part. secunda, libr. quarto capit. 6. questione duodecima versic. verius tamen*, ideo eo ipso quod Papa promouet neophytum ad Episcopatum scienter, videtur cum eo dispensasse, quia illius irregularitas non est similis aliis, quæ requirunt dispensationem, sed remittitur arbitrio superioris, qui propterea illum promouendo, videtur declarasse eum esse in Fide solidatum, ac proinde impedimentum in eo cessasse *Con. dist. numer. septimo versic. secunda conclusio. Hoieda dist. cap. 24. num. 3.*

9 Quare Summi Pontifices aliquando ad Episcopatus neophytos promouerunt post longam vite probationem, & postquam in eis concurrir qualitas humilitatis, & in Fide solidati apparent, ut vidimus atate nostra *Alexandrum de Francis*, vulgo *Hebraïum* nuncupatum, à *Clemente VIII.* ad Episcopatum *Foroliuensem* assumptum, qui quamuis esset in *Hebraïsmo* natus, & altus, ad Fidem tamen conuersus non solum Christianam pietatem sinceris fuit amplexatus affectibus, sed Sanctissimam *Dominicanam* familiam ingressus, ibi euasit homo charitatis insignis & prædicator egregius, quod sufficere vitium fuit, ut illi Episcopale munus committeretur.

10 Sic etiam iidem Summi Pontifices propagandæ religionis zelo huiusmodi neophytos ex primariis Iudæorum familiis conuersos ad honores promouebantur, tum ut ipsi animaduertent Christianam religionem sibi terrenas dignitates non subtulisse, iuxta illud, non eripit mortalia, qui regna dat cælestia; tum etiam ut ceteri illorum exemplo ad Fidem capessendam allicerentur. Vnde sanctæ memoriæ *Pius V.* familiam quandam ex primariis inter Iudæos ad Fidem Christianam conuersam in Ecclesia sancti Petri magno populorum concursu, & apparatu propria manu baptizauit, ac deinde stemmate nobilitatis, priuilegiis insignioribus, proprioque cognomine decorauit, ut testantur *Genebrard. in chron. Suerius in compendio historia*, & omnes, qui eius vitam scripserunt.

11 Sic etiam *Gregorius XIII.* æternæ mem. Pontifex *Salomonem Corcollum* inter eosdem Iudæos familie antiquitate primarium, ac multis opibus florentem, ad Fidem venientem baptizauit, propriumque nomen, cognomen, arma, & nobilitatem Romanam pro se, suisque donauit, qui postea uti nobilis electus fuit conseruator Urbis.

12 Dignum & iuri consonum est, ut renati fonte baptismatis, pristina cæcitate dimissa, amplioribus fauoribus & gratiis prosequantur, ut sic de seruitute ad libertatem transire videantur *Extrau. 2.*

de Iudæa, inter eosimines: illis igitur, quæ Chriſtianum decent hominem, nullo modo debent priuari, præcipue ſi eorum conuerſio ſit plene probata, & multo magis, & à fortiori ſi ipſi eorumque parentes Chriſtianam profeſſi fuiſſent religionem, quamvis è gente Iudæorum genus deducerent. Non eſt enim diſtinctio Iudæi & Græci, nam idem Dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant illum *Apoſtol. ad Romanos capit. decimo.* Omnes nos in vnum corpus baptizati ſumus ſiue Iudæi, ſiue Gentiles &c. *idem 1. ad Corinthios 12.* & in omnes nationes gratia Spiritus ſancti effuſa eſt *Act. 10. in fine*, quibus in locis Apoſtolum mira ſemper dexteritate aduiſſe æqualitatem in vtroque populo ſtabilire docent *DD. Hieronymus, Auguſt. & Anſelm. in diſt. cap. 10. ad Romanos.*

13 Cum Tobias interrogaret Angelum, qui filium erat comitaturus, de qua Domo, aut de qua Tribu eſſet, reſpondit ei Angelus. Genus quæris mercenarij an ipſum mercenarium, qui cum filio eat? quaſi diceret, non genus hominum, ſed perſonas eſſe perpendendas. Et *D. Auguſtinus libr. de bono coniug. capite decimo ſext. relatus in capit. undecumque 56. diſtinct.* ſic ait. Undecumque homines naſcantur, ſi parentum vitia non ſectentur, & Deum recte colant, honeſti & ſalui erunt. Semen enim hominis ex qualicumque homine Dei creatura eſt. Et *Chryſoſtomus homilia vigefima in Matth.* Cunctis vnam atque eandem nobilitatem donauit Deus, cum dignatus eſt omnium pater vocari.

14 Sacra Scriptura *Genef. 5.* poſtquam de ſancto Patriarcha Noë loquuta fuit, hæc dicit. Hæc ſunt generationes Noë. Genealogia rarus modus dicit *Chryſoſtom. homilia vigefima quinta in Genef.* nam ubi Scriptura dixit. Iſtæ ſunt generationes Noë, & aures noſtras ſpe quadam impleuit, quaſi genealogiam illius narratione, & quis eius pater fuerat, & alia, quæ mos eſt recensere, relictis tamen illis omnibus, dicit. Noë homo iuſtus, & perfectus in generatione ſua, placuit Deo: Vidiftis admirabilem generationem? ſequamur igitur, & nos diuinæ Scripturæ regulas, & quorum genealogiam enarramus, eorum non patres, aut auos, aut abauos in medium afferamus, ſed virtutes, & benefacta, exponamus, hic optimæ genealogiæ mos eſt. *Philoſ. libr. de Abrah.* hunc eundem obſeruat locum, & affirmat Moyleſem virtutes Noë poſuiſſe, itaut in ſtemmate eius, non more aliorum auos, vel proauos, maioresque ceteros recenset, ſed virtutes quaſdam, declarans nullam aliam familiam, cognationem, patriamue ſapientis eſſe, præter virtutes, & actiones eius. Hinc *Diuus Chryſoſtomus ſuper illud Matth. 4.* Patrem habemus Abraham. Quid, inquit, Timotheo nocuiſſe creditur quod fuit ex patre gentili: aut quid nocuit Abraham, quod patrem habuit Tharam luteorum Deorum cultorem, nonne ſeparatus à genere ſuo poſitus eſt in caput fidelium, vt non iam diceretur filius peccatorum, ſed pater Sanctorum, nec potuerunt eius gloriam ſordidare paterni errores.

15 Virtutis laus nobis ipſis parienda eſt, non alium de ſumenda, quia generoſi homines ex ſua propriaque non aliena, aut adſcitiua virtute iudicandi:

Vnde *D. Hieronymus. ad Celant.* Summa nobilitas eſt clarum eſſe virtute. Et *Ambroſius de Noë capite quarto.* Probati viri genus virtutis proſapia eſt, quia ſicut hominum genus homines, ita animarum genus virtutes ſunt. Et iuuenis ille Alexandrinus teſte *Baronio tom. 8. an. 600.* dicebat. Vera nobilitas non ex ſanguine & carne, ſed ex virtute animi accipit formam & claritatem.

16 Et *Oſorius noſter libro ſecundo de nobilitate cibili.* Omnis generis ſplendor, & familiæ claritas à fonte virtutis ortum habet. Et paulo poſt. Qui ex virtute laudem adeptus, virtutis inſignia poſteritati relinquit, & nobilitatis iacit fundamenta. Filius inquit *Ezech. 18.* non portabit iniquitatem patris. Et *Auguſt. ſuper Matth.* ait. Nunquam de vitis erubescamus parentum, ſed vnum illud quæramus, amplectamur virtutem. Et *idem Auguſtin. ibid.* Non eſt omnino, nec de virtute, nec de vitio parentum, aut laudandus quis, aut vituperandus, nemo inde vere, aut obſcurus, aut clarus eſt: lilium eſt inter ſpinas religio, ait *idem Auguſt.* ſi ſpinæ ibi pungunt, ibidem flores olent, & ſanant. Non ergo contemni debet filius probus ex infimo patre natus, nam ſplendidum lumen de fumo, & lilium candens de ſentibus, rubens roſa de ſpinis exoritur, ita & nobilis vir de ignobili proſapia quandoque gignitur.

Non quærit igitur I e s v s in Petro, nec in Rectoribus Eccleſiæ ſuæ nobilitatem generis, patriæ ſplendorem, famoſas maiorum imagines, nihil eorum cura eſt I e s v, quæ ad rem Eccleſiæ non pertinent. At quid? Simon Ioannis diligis me? felix Eccleſia ſi in eligendis eius Paſtoribus Sanctiſſima hæc obſeruaretur forma, quam obſeruauit CHR I S T V S in Petro, vt ille ordinaretur in Eccleſia, qui diligeret, non degluberet Eccleſiam.

17 Generis differentia, ubi ſit ad eccleſiaſtica beneficia, ac publica officia obtinenda, non ſolum operatur grauiſſa diſſidia inter vtrumque populum, ſed efficit, vt qui noui habentur Chriſtiani minus ſe credant aliis, & difficilius in catholica puritate ſolidentur: cum diſtinctio non parum vim habeat ad excitandum inter homines diſſidia.

18 Hinc ſanctus Leo in ſerm. 5. de Quadrageſima, ſic ait. In omnibus hominibus natura eſt diligenda communio, quæ nos iis etiam benignos debet eſſicere, qui nobis ſunt quacumque conditione ſubiectionis, quia ſimul cum iſtis habemus quod ad imaginem Dei conditi ſumus: nec carnali, nec ſpirituſuali natiuitate à nobis diuiſi ſunt, imò hoc ipſo nos per omnia faciunt mitiores, quod eorum vitium ſubiectione, cum quibus vni Domino eadem ſubiicimur ſeruitute. Et *Seneca libr. tertio de beneficiis. capite vigefimo octauo*, ſic dicit. Eadem omnibus principia, eademque origo, nemo altero nobilior, niſi cui rectius ingenium, & bonis artibus aptius, vnus omnibus patens mundus eſt, ſiue per ſplendidos, ſiue per ſordidos gradus, ad hunc prima cuiuſque origo perducitur.

19 Si enim vnam Fidem, vnum Baptiſmum, vnum Deum, & Patrem omnium proſitemur, qui eſt ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis, iuxta *Apoſtoli auctoritatem ad Ephesios capit. quarto*, cur hæc Fides & vna Eccleſia à Chriſto Domino ſuper Perrum origine vnitatis, & ratione

fundata, in diuersas Christianorum species ab hominibus diuidi, ac separari possit, nescio. Audi *Dium Cyprianum* libr. secundo *epistol. decimo ad Cornelium Papam*. Hoc enim, vel maxime Frater, & laboramus, & laborare debemus, ut unitatem à Domino, & per Apostolos nobis successoribus traditam, quantum possumus obtinere curemus, & quod in nobis est palubundas, & errantes oues, quas quorundam perniciosa factio, & hæretica tentatio à matre secerit, in Ecclesiam colligamus, illis solis foris remanentibus, qui in obtinatione sua, vel furore perseverarunt, & ad nos redire noluerunt, discretionis, & separationis à se facit, & Ecclesie derelictæ ipsi rationem Domino reddituri. Idem in lib. de unitate *Cartholice Ecclesie*, sic ait. Deus vnus est, & Christus vnus, Ecclesia eius vna, Fides vna, & plebs in solidam corporis unitatem concordia glutino copulata, scindi unitas non potest, nec corpus vnum diffidio compaginis separari, nec diuulsis laceratione visceribus in frustra discerpi.

20 Quare statuta, quod neophyti, & descendentes ab eis non admittantur ad ecclesiastica beneficia non esse probanda censuerunt *Turrecrem. in cap. constituit 17. quest. 4. Testat. in Leuit. cap. 19. quest. trigesima secunda. Alphons. Carrag. in defensorio unitatis Christianæ. Henric. Moiraj in Apologia contra Archiepiscopum Tolentanum, Montali. in l. 2. verbo tornazido titul. 3. libr. quarto. Perez. ad l. 9. titul. primo lib. 1. ordin. Quamuis illa multis defendere nitantur *Rejes sing. 104. Hoied. incompatibil. beneficiorum part. prima capit. vigesimo tercio. Simaneh. de Catholice institut. titul. 47. numer. 82. & 83. Otalor. de nobilit. 2. par. 3. par. cap. 7. numero 26. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. glos. 4. numero 16. omnium latissime Ignat. del. Villar in Sylua respons. lib. 1. resp. 12. numero 37. cum multis seqq.**

21 Negari enim non potest quin lex constituens talem differentiam generaliter dicatur facta in odium certarum personarum, quo casu vel est nulla, ut censuit *Abb. in cap. cum omnes numero. 2. de constitut. vbi Aretin. notab. 4. vel saltem est iniusta, ut tenent Bart. in l. omnes populi. sub numero. 53. ff. de iustit. & iure. Andr. ab Exea in dist. cap. cum omnes numero 164. & 167. vbi Riminald. numero 71. versiculo ex hac expositione.*

22 Verum tribus casibus huiusmodi statuta probanda videntur, primò quando eorum prohibitio non est indefinita, sed restricta ad certos gradus, veluti intra secundum, vel ad summum intra quartum, quia intra hos gradus poterit esse rationabilis, vel propter odium parentum, vel propter suspicionem, quæ haberi potest ne parentum crimina imitentur, ut in cap. 2. §. credentes, & in cap. vt commissi §. credentes, & in cap. statutum il. 2. de hæretic. lib. 6.

23 Vltra vero quartum gradum prohibitio generalis non potest esse rationabilis, tum quia in veteri lege etiam Mohabita vltra quartum gradum non repellbantur ab Ecclesia cap. scito 1. quest. 1. tum quia vltra illum gradum, si quæ macula parentes tetigit, præsumitur extincta l. non facile ff. de gradibus, cap. non debet de consanguinit. & affinit. tum denique quia impossibilis descendentiæ redderetur probatio iuxta tex. expressum in cap. licet ex quadam, de testibus, ibi, cum propter hominum breuiem

vitam testes de visu vsque ad septimum gradum deponere non valerent.

24 Secundo quando eorum prohibitio est restricta ad certas Ecclesias, veluti quia non præcipit simpliciter, quod neophyti, & descendentes ab eis possint obtinere beneficium, sed prohibet ne possint illa obtinere in tali, vel in tali Ecclesia, ex eo quod Ecclesia sit valde celebris, & hoc sibi usurpat in signum suæ nobilitatis, iuxta tradita per *Rotam in vna Hispanen. rot. 21. Aprilis 1597. coram Gypso*, qua ratione Ecclesia Toletana & aliarum in Hispania existentium statuta probantur.

25 Tertio quando generis distinctio fit per patrem, vel fundatorem in limine foundationis Ecclesie, quia conditio adiecta in limine foundationis Ecclesie per patronum, vel fundatorem, quod non possint beneficiarij recipi nisi descendentes ex puris, & antiquis Christianis, valida est, ut resoluunt *Otalor. dist. cap. septimo numer. vigesimo sexto. Perez de Lara de capellanis libr. 2. capit. quarto num. 1. & 10.*

26 Tum quia potest fundator in limine foundationis opponere quasunque conditiones, etiam si sint contrariæ, nisi sint natura impossibiles, aut alias à iure improbate, ut resoluit *Lambertin. de inrepatron. libro primo parte prima, questione 9. numer. 52. Rot. in vna Romana in re ipsa patronatus 31. May 1613. coram Illustriss. Sacrato.*

27 In supradictis casibus, quibus statuta, quod neophyti, & descendentes ab eis non admittantur ad Ecclesiastica beneficia, probanda esse resolui-mus, eadem penalia ac exorbitantia esse, & stricte accipienda nullus est, qui dubitet; tum ex eo quia auferunt prædictis descendenti-bus habilitatem, quæ alias sibi competeret de iure communi in cap. eam te de rescriptis, quod cum loquatur de Ecclesia Tornacen. satis probat hoc procedere etiam in Ecclesia nobili cum Ecclesia illa Belgio sit pluribus nominibus insignis, & qualificata; & tum multò magis quia ista pena illis infligitur propter delicta alterius cap. non debet, & ibi glos. verbo non debet, de regul. iuris in 6. cum concordam. & in specie, quod talia statuta sint contra ius commune probant *Abb. numer. septimo. Felin. numer. duodecimo. Rip. numer. 29. vers. ultimo noto in dist. capit. eam te, Lambertin. libro secundo part. 1. quest. 2. art. 19. Perez de Lara de capellan. libr. secundo cap. 4. numer. 39. & sæpe respondit Rot. in vna seguntina admissionis ad Capitulum 26. Iunij 1587. coram Gypso, & in vna Placentina Canoniciatus 8. Aprilis 1575. coram Cardinal. Blanchetto, & in alia Toletana portionis 27. Ianuarij 1597. coram Illustrissim. Mantica quæ est inter impressas decis. 307. numero primo, & in Toletana Canoniciatus 10. Decembris 1608. coram R. P. D. Marquemontio, nunc Archiepiscopo Lugdunen. & signanter in terminis quarundam constitutionum contra descendentes ex Hebrais Regni Portugalie emanatas censuit eadem Rot. in vna Colimbrien. Canoniciatus decimo tercio Iunij 1616. coram Illustrissim. Sacrato, & iterum in eadem 5. Decembris eiusdem anni 1616. coram Peropio. Vnde debent illa iuxta verborum proprietatem intelligi ex resolutis per *Federic. de Senis consil. 72. numero secundo. Alexand. consil. 77. numer. nono vers. non obstat, libro primo Paris. consil. vigesimo nono, numero decimo quarto libro quarto, & consil. 30. numer. 16. eod. lib.**

2 Quare Constitutio ſel. recor. Clementis VII. data ſub die 18. Octobris anni 1600. (quatenus prohibet ne prædictis deſcendentibus ex Hebræorum genere per lineam paternam, vel maternam, & earum quamlibet viſque ad ſeptimam generationem, aliqua collatio, ſeu prouiſio fiat de Canonicatibus, præbendis, ac dignitatibus Cathedralium, & de principalibus dignitatibus Collegiatarum Eccleſiarum, & de Parochiis, ac earum perpetuis Vicariis, cæteriſque Eccleſiaſticis beneficiis curam animarum habentibus in Portugaliæ Regnis vacantibus, quam poſtea extendit ſel. record. Paulus Quintus ſub 17. Ianuarij 1612. ad Vicarias etiam amouibiles, & tam ad ſeculares, quàm ad cuiuſvis Ordinis Regulares Eccleſias curam animarum habentes) non comprehendit dimidias præbendas; tertianarias, & quartanarias, aut portionarias in Cathedralibus, quæ non ſunt Canoniciatus, nec habent vocem in Capitulo ex citatis per Gonzal. ad regul. 8. Cancell. gloſ. 45. in princip. a numer. 39.

29 Vnde dimidios Canonicos, & portionarios in Cathedralibus virtute Concil. Tridentin. ſeſſion. 24. de reformation. capite duodeſimo, non tenent Fidei profeſſionem emittere cum non ſint Canonici, neque de Capitulo reſoluunt Garcia de benef. parte tertia cap. 3. num. 13. Sanch. in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 2. cap. 2. ſub num. 1.

30 Et dum loquitur de principalibus dignitatibus Collegiatarum Eccleſiarum comprehendit vnam tantum principalem in qualibet Collegiata, quia pluralitas illa reſolvitur in ſingularitates, & reſpicit tantum pluralitatem Eccleſiarum à ſimili deducto ex reg. 3. Cancellaria aliàs 4. in nouiſſ. vbi per illa verba principales in Collegiatis Eccleſiis, reſoluunt Doctores vnam tantum principalem reſeruari, quos ego ipſe refero de Offic. & poteſtat. Episcop. Allegat. 45. numer. decimo ſexto, & Allegat. 57. num. 7.

31 Principalis illa dicitur dignitas, quæ ex Apoſtolice Sedis indulgentia, vel Ordinaria auctoritate, aut conſuetudine præſcripta, aut aliàs quouis modo in Collegiata principalem præminentiam habet, prout ipſamet reg. 4. Cancellaria declarat, in noſtra Luſitania dicitur Prior, qui præeſt toti Canonicorum Collegio, vt noſtra Vimaraneſis Eccleſ. in quibuſdam vero Hiſpaniæ partibus vocatur Abbas, alibi Præpoſitus.

32 Item ſub prædictis Constitutionibus tam ſel. record Clementis VIII. quàm Pauli V. non comprehenduntur Parochiales Eccleſiæ, quæ perpetuò, & acceſſorie alicui ſimplici beneficio, Canoniciatui, vel dignitati, ultra principalem, in Collegiatis vnita reperiuntur, quia parochiales Eccleſiæ ab illis tantum prohibita ſunt, obtineri ob animarum curam, quam in eis exercere tenentur, & cum non intulenter in parochialibus annexis, ſed in beneficio principali, ideo nullo modo cenſentur habere curam animarum, ego ipſe pluribus citatis Doctores in dict. tractat. de Offic. & poteſtat. Episcop. Allegat. 66. numer. 39. ſed tunc totalis remanet penes Vicarios, itaut prouiſus de beneficio, cui vnita eſt acceſſorie Parochialis habens curam animarum, non teneatur ad gratiæ ſuæ validitatem exprimere beneficium eſſe curatum, quia tale non eſt quoad ſe. Rota in vna Conchen. beneficij 11. Maij 1609. coram Illuſtriſſ. Cardinal. Sa-

crato. tum quia vnio vnus beneficij facta alteri acceſſorie operatur extinctionem, ſuppreſſionem nominis & tituli beneficij vniti, itaut amplius beneficium dici non poſſit, ſed iudicatur vt prædium eius, cui ſit vnio: Reſ. 4. & plures per me citati d. Allegat. 66. numer. 38.

33 Non obſtat dict. Conſtitut. Paul. Quinti quatenus videtur perſonis illis curam animarum interdiceret quoquomodo, ſeu ſub quouis prætextu illa exerceatur. Quia reſpondetur eam procedere in exercentibus actualiter ipſam curam, & dictiones illas operari, vt omnes curam ipſam exercentes, etiam abſque titulo beneficij, vel ſub prætextu Vicariæ amouibilis, ſub quous prohibitione comprehendantur; non autem vt includerentur habentes ſimplici beneficio acceſſorie, & in perpetuum Parochialem annexam, cuius cura per Vicarium exercetur. Quod autem prædictæ dictiones hoc ſignificent ex eo ſuadet, quia dicta Conſtitutio Pauli Quinti venit ad ampliandum aliam Clement. VII. ſuper hac re editam, quæ cum tantum prædictis perſonis prohiberet, obtinere Parochiales Eccleſias, ac eorum perpetua, cæteraque Eccleſiaſtica beneficia curam animarum habentia, ſub quibus verbis neque comprehendebantur in beneficiis Regularibus curam ipſam exercentes, iuxta reſoluta per me Alleg. 57. numer. 167. in fine, neque etiam eandem curam exercentes, vt Vicarij temporales, ſeu capellani amouibiles ex dictis d. Allegat. 57. à numer. 146. & ideo vt prædicti omnes comprehenderentur emanauit dict. Conſtitut. Pauli Quinti illam Clement. VII. ad eos extendens, & volens ne prædictæ perſonæ curam animarum ſub quouis prætextu, ſcilicet vel Vicariæ amouibilis, vel recommendationis temporalis, aut alio quouis quaſito colore exercent, ſcilicet perſonaliter, vt ipſummet verbum ſonat, & colligitur ex auctoritatibus per me adductis in meo Dictionario Luſit. unicolatino Bracharæ impreſſo anno 1611. lit. A. col. 28. & lit. E. col. 514. Quare non video cur prædictæ perſonæ, etiam ſi ſint incapaces ad obtinendas Parochiales Eccleſias curam animarum habentes, eadem etiam incapacitate impediantur obtinere illas, quæ alicui ſimplici beneficio acceſſorie, & in perpetuum vnita reperiuntur: non eſt enim maior illarum perſonarum incapacitas ad obtinendam curam animarum, quàm fœminæ, ſed certum eſt poſſe beneficium curatum vniri Monasterio Monialium, & poſſe Abbatiffam tunc nominare Vicarium capacem, qui curam exerceat animarum, vt tenuit Rota deciſ. 21. de præbend. in antiq. Regid. deciſ. 162. quia celi fœmina ſit incapax iuriſdictionis ſpiritualis quoad actum illam exercendi, eſt tamen capax quoad poteſtatem nominandi Vicarios capaces, per per quos exerceatur, vt multis probat Flores de Mena var. libro primo quaſtione decima à numero quinto, quem reſert, & ſequitur nouiſſime Sanch. in præcepta Decalogi tom. 2. libro ſeptimo capit. vigefimo nono, numer. 190. ita etiam perſonæ huiuſmodi licet per dictas Conſtitutiones incapaces ſiant ad actualiter exercendam animarum curam in Eccleſiis Parochialibus, non ideo incapaces debent cenſeri ad Parochialem, quæ beneficio ſimplici acceſſorie vnita eſt, & cuius cura non per ſe ex vi ſui tituli, ſed per Vicarium ab eo nominatum capacem exerceri poteſt.

34 Nec etiam obstat si aliquis insurgat dicens constitutum in minoribus Ordinibus, cui collata fuit Parochialis, non habere curam in actu, & tamen debere obtinere omnes qualitates, & capacitatem, quæ requiruntur in actualiter exercentibus ipsam curam, ergo similiter obtinentem Parochialem beneficio simplici unitam licet in actu curam non exerceat teneri capacem se ostendere dicendum videbatur. Hæc neganda est consequentia; diuersitatis enim ratio assignari potest, quia obtinens in minoribus parochialem, prius necessariam scientiam, & requisita ad eius curam ostendit se per examen habere, ac in ea ætate constitutum, ut intra annum ad Sacerdotium promoueri possit *cap. licet Canon, de elect. in 6.* itaut vacet ipso iure Parochia si intra annum ad Sacerdotium non promouetur *d. cap. licet Canon, Gonzal. ad reg. 8. Cancel. glos. 15. num. 47.* & ideo intra prædictum annum dicitur tantum habere curam in habitu, cum illam per alium exercere teneatur quoad Sacramentorum, & Ordinum, quos non habet, exercitium, quoad cætera tamen iurisdictionalia plenam habet in suos parochianos potestatem, & iurisdictionem, ut in simili dixi de Episcopo confirmato, nondum tamen consecrato *par. 1. tit. 1. cap. 4. num. 7.* & hinc valere matrimonia celebrata coram Parocho non Sacerdote resoluunt per me citati *Alleg. 32. num. 105.* Diuersimode vero procedit in obtinente Parochialem beneficio simplici in perpetuum, & accessorie unitam; hic enim tenetur tantum habere ætatem quatuordecim annorum, quæ ad beneficium simplex, & canonicatus in Collegiatis requiritur, ut decisum referunt per me citati *d. Alleg. 66. num. 45.* imo & in earum dignitatibus, excepta principali, ut resolui-mus *Alleg. 61. num. 67.* Neque comprehenditur lege posita *m. d. cap. licet canon, ego ipse d. Alleg. 66. nu. 49.* Neque scientiam maiorem tenetur habere illa, quæ requiritur ad beneficium simplex, vel canonicatum, siquidem in illo intitulatur, ut supra dixi, quia aliter si aliqua animarum cura annexa fuisset intraret dispositio *Concilij sess. 24. de reformat. cap. 12.* in illis verbis. Nemo igitur deinceps ad dignitates quasunque, quibus animarum cura subest, promouetur, nisi qui saltem vigesimum quintum suæ ætatis annum attigerit, & in Clericali Ordine versatus, doctrina ad suum munus exequenda, ac morum integritate commendetur, iuxta const. *Alexan. III. in Concilio Lateranen.* promulgatam, quæ incip. *Cum in cunctis.* Nam Parochialem accessorie obtinens in omnibus sequitur naturam & conditionem beneficii principalis, cui ipsa accessorie vnitur, iuxta *reg. l. etiam C. de iure dotium, & cap. accessorium de regulis iuris in 6.* cum citatis à *Menech. conf. 58. num. 13. & 14. surd. de alimentis tit. 9. quæst. 31. a num. 8. & decis. 88. num. 10. Mari. Antonim. vari. resolution. lib. 1. resolut. 72. num. 6.* quæ regula procedit etiam si accessorium esset magis dignum & pretiosum, quam ipsum principale, cui annexatur, ut tenent *D. Barbosa in l. cum prator §. fin. num. 211. ff. de indic. Card. Tuch. practicarum conclusionum tom. 1. lit. A. concl. 76. num. 26.* Igitur nullo modo dicendum videtur prouisum de beneficio simplici (cuiuscunque sit qualitatis, etiam cum residentia, dummodo non sit Curatum) cui vnita est accessorie, & in perpetuum Parochialis, in habitu eius curam habere eo mo-

do, quo eam habet in minoribus constitutus obtinens de per se Parochialem interim dum infra annum ad Sacerdotium non ascendit; cum in illo vi sui tituli ad actum reduci non possit, sicut in isto. Ex quibus necessarium est ut dicamus totalem curam Parochialis, quæ accessorie vnitur alicui beneficio simplici, tam in actu, quam in habitu esse penes Vicarium. Etiam ex dictis limitabis resolutionem illam quod in Vicariis non habet locum concursus, de qua *Allegat. 60. num. 32.* ut non procedat quoties in Vicarium (siue perpetuum, siue ad nutum amouibilem, cum ad hunc effectum hoc nihil referat, ut tenuit *Rota Romana* proxime alleganda) totalis cura quoad exercitium scilicet & habitum transfertur, ut in nostro casu, ita *Rota in una Vitenbonen. concursus 1. Iunij 1635. coram R. P. D. Remboldo* apud *Farin. tom. 2. par. 2. decis. 710.*

35 Prouisi in Ecclesijs habentibus statuta, quod in eis non possint recipi nisi descendentes ex puris, & antiquis Christianis, exclusi semper descendentes ex genere Iudeorum, Maurorum, vel Hæreticorum; dum petunt admitti, non petunt uti descendentes ex antiquis Christianis, nec se qualificent esse tales, sed petunt immisionem vigore suæ prouisionis, quam si Capitulum vult excludere, tenetur probare causam exclusionis *cap. dilecti de except. l. 1. in princip. vbi glos. ff. si. quadrup. paup. sec. dis.*

36 De iure enim nemo natus inter Christianos grauat onere probandi se esse natum ex puris Christianis, sed hoc in dubio præsumitur *cap. veniens in fine, de Presbytero non baptizato, vbi Carden. nu. 6. Ancher. etiam num. 6. Butri. nu. 5. Abb. num. 15.* & ideo Capitulo volenti repellere prouisum tanquam impurum incumbit onus probandi impuritatem ex *reg. l. ab ea parte ff. de probation. & l. 2. ff. de except. & ita sapissime respondit *Rota p. 1. diuersor. decis. 176.* & apud *Saphin. decis. 50. & 355.* & in una *Legionen. denegata possessionis 8. Martij 1593. coram Blanchetto, & in Toletana portionis 2. Maij 1592. coram Illustrijs. Mantica,* est inter eius impressas decisiones *decis. 264. num. 1. & in Ozmen. statuti 27. Iunij 1601. coram bonæ mem. Peña, & in Legionen. canonicatus 3. Iunij 1602. coram Reuerendissimo D. meo Coccino Rota Decano, & in Toletana puritatis sanguinis 10. Martij 1604. coram bonæ memorie Litra, & in Toletana Apecanonicatus decim. Decembris 1608. & 23. Aprilis 1609. coram Archiep. Lugdunensi. & sæpe alibi: quæ quidem resolutio procedit etiam quando Capitulum reiecit prouisum tanquam impurum, nam si prouisus appellauit in causa appellationis onus probandi impuritatem incumbit Capitulo sicut in cumbat in prima instantia, ut censuit *Rota in Toletana portionis 28. Aprilis 1561. coram Gropperio.* Sic etiam in terminis prædictarum Constit. quæ se restringunt ad septimum gradum incumbit probatio afferenti aliquem esse intra illum ad benchiorum exclusionem, cum hæc qualitas sit fundamentum suæ intentionis, iuxta *tex. in l. fin. §. in eum ff. ne quis cum, qui in ius vocatus est, ut eximat, glos. in l. cum actum ff. de negot. gestis, Bart. in l. denuntiasse §. qui tamen ff. de adulter. Menech. de præsumpt. lib. 2. quæst. 49. & conf. 301. num. 10. & qui se fundat in tempore illud probare debet *Rebuff. in tract. nominat. quæst. 14. num. 10. cum seqq.****

37 Statutum vero Toletanum cum vtatur verbo, progenie, quod accipitur pro linea descendentiū *l. ult. C. de emendat. liberiorum, Franch. in cap.*

ſi pater num. 10. verſ. quarta de teſtamen. in 6. ideo non exigit probationem macula in certo gradu, ſed ſufficit quod ipſa progenies ſit infecta *Rota* in una *Toletana* portione 20. *Novembris* 1591. coram *Illuſtriſſiſ. Mantica*, quæ eſt inter eius deciſiones impreſſas deciſ. 154. num. 7. & 8.

38 Hæc principalis reſolutio, quatenus habet Capitulo volenti repellere prouiſum tanquam impurum incubere onus probandi impuritatem, non procedit quando cauſa appellationis interpoſita per prouiſum eſſet deſerta, tunc enim ipſe grauatur onere probandi ſe purum, *Rota* apud *Seraphin*. deciſ. 255. ante num. 2. & in una *Toletana* *Canonicatus* 13. *Novembris* 1609. coram *Illuſtriſſiſ. Lancelloto*, ex ea ratione, quia hoc caſu inſurgit præſumptio pro geſtiſ pro Capitulo, & prouiſus venit per vim reſtitutionis in integrum, vel quere- læ, & tunc tenetur iuſtificare cauſam ſuam, & oſtendere plene iniuſtitiam ſententiæ *Imoc.* in cap. *tenor. de ſenten. & re iudic.* Item etiam non proce- dit eadem principalis reſolutio quando pro parte Capituli eſt probata aliqua macula, quia tunc ſi prouiſus vult illam diluere, tenetur probare ſe pu- rum explicite & poſitiue, *Rota* in d. *Toletana* *Canoni- catus* 13. *Novembris* 1609. coram *Illuſtriſſiſ. Lancelloto*, & apud *Seraphin*. deciſ. 50. verſ. quod ſi Capitulum. Nam etiam facta probatione impuritatis ex parte Capituli poteſt prouiſus cōtraria probatione pro- bare ſuam puritatem, *Rota* apud *Seraphin*. loco proxime citato. Et ſi contingat fieri duplicem probationem æqualem, nempe puritatis, & impuritatis, ſemper præualet illa, quæ eſt pro puritate, quia in con- curſu ſemper præualet fama bona c. cum in tua vbi *Abb. m. 10. de ſponſu lib. Rota* in præcitata *Toletana* *Canonicatus* coram *R. P. D. Marquemontio*, & in alia

Toletana portione 22. *Iunij* 1609. coram *Illuſtriſſiſ. Sa- crato*, & in altera *Toletana* portione 2. *Maij* 1592. coram *Illuſtriſſiſ. Mantica*, quæ eſt inter eius deciſiones im- preſſas deciſ. 274. num. 12.

39 Cum probatio, ſeu informatio de genere fiat per commiſſarios à Capitulo deputatos ſummarie, & ſine cauſa cognitione, & conſequenter excep- tionem rei iudicatæ nunquam præſtare poſſit, ſi ea ſemel facta prætendens ſi fuerit in ea impurus repertus poterit petere iteratò fieri informationem *Lara de annuerſ. & capellan. lib. 2. cap. 4. n. 90. vbi num. 20. & 21.* ex eadem ratione reſoluit ſemel ad- miſſum ad vnam Eccleſiam ſi petat ſe admitti ad aliam egere noua probatione, niſi forte fuerit ad- miſſus per ſententiam latam in contradictorio iu- dicio, quia tunc facit ius quoad omnes cauſas c. in cauſis, de ſement. & re iud. ſ. vbi Doctores, c. d. legibus.

40 Exceptio impuritatis ſanguinis cum ſapiat obiectum debet plene, & concludenter probari ca. ſuper his de accuſat. cap. accedens, de elect. cap. 1. & cap. ut circa eod. tit. in 6. & in ſpecie fuit dictum in præ- dicta *Legione*. coram *Blanchetto*, & in una *Toletana* portione 6. *Novembris* 1595. coram *Illuſtriſſiſ. D. meo Cardinali Millino* & in d. *Toletana* *Canonicatus* 10. *Septembris* coram *R. P. D. Marquemontio*.

41 Ideo per famam concludenter probari non poteſt, niſi ſit perpetua, & illæſa apud omnes, & appareat oriri potuiſſe ex aliqua probabili cauſa, quæque contrarijs probationibus non debilitetur, ut tenuit *Rota* in dicta *Toletana* portione apud *Manti- cam* d. deciſ. 274. num. 9. & in una *Queten. Canoni- catus* 24. *Iunij* 1607. coram *Cauſalio*, & in d. *Tole- tana* *Canonicatus* 10. *Septembris* 1608. coram *R. P. D. Marquemontio*.

